

Van drie milieus naar trainingshuis

Persoonlijke vaardigheden LVB

Wat is nodig voor de ontwikkeling van
persoonlijke vaardigheden bij een
LVB jongere van Groot Emaus,
zodat deze kan functioneren op de Gaffel?

Organisatie: 's Heeren Loo
Studenten: R. Scherrenberg en J. van Oosterom
Opleiding: Sociaal Pedagogische Hulpverlening
Afstudeerbegeleider: K. van Ieperen
Eerste beoordelaar: P. Haagsma
Opdrachtgever: E. van Genderen
Datum: mei 2015

Voorwoord

Het onderzoek wat voor u ligt is uitgevoerd door twee deeltijdstudenten van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Christelijke Hogeschool Ede. Beiden zijn we werkzaam binnen 's Heeren Loo, bij verschillende onderdelen van de organisatie. Zowel vanuit de opleiding als vanuit het werkveld ontvangen we verschillende signalen welke erop duiden dat de zorg die in Nederland geboden wordt aan mensen met een (lichte) verstandelijke beperking (LVB), aan grote veranderingen onderhevig is. Deze veranderingen houden verband met de veranderingen die momenteel in het landelijk zorgstelsel worden doorgevoerd.

Deze signalen inspireerden ons om het afstudeeronderzoek toe te spitsen op de doelgroep waar wij in het werk mee betrokken zijn; de jongeren en jongvolwassenen op Groot Emaus en de Gaffel. In gesprekken met onze opdrachtgever werd duidelijk dat het in de praktijk moeilijk blijkt om voor jongeren van Groot Emaus een passende vervolgplek te vinden, en dat het instromen op een trainingshuis vaak hoog gegrepen is voor deze jongeren. Door dit onderzoek willen we graag een bijdrage leveren aan de oplossing voor dit probleem, mede omdat we zelf in het werk ervaren hoe belangrijk het is om de intensieve zorg die we bieden aan deze jongeren zo passend mogelijk te maken. Ook zien we dat wanneer dit niet lukt, jongeren als het ware tussen de 'wal en het schip' vallen, ondanks een intensief traject van behandeling dat geboden is op Groot Emaus.

Tijdens het onderzoek hebben we samenwerkt met verschillende medewerkers van zowel Groot Emaus als de Gaffel. Ook hebben we van verschillende docenten binnen onze opleiding ondersteuning ontvangen bij de opzet en uitvoering van dit onderzoek. Tijdens dit proces hebben gebruik mogen maken van de coaching van onze afstudeerbegeleider Karlan van Ieperen. Zij heeft ons heeft voorzien van suggesties op zowel de inhoud als het proces, een kritische blik en veel aanmoediging.

Onze opdrachtgever Eddy van Genderen, werkzaam binnen de LVB keten in Nijkerk, heeft ons in de aanloopfase van dit onderzoek geholpen met afbakenen van het specifieke onderwerp waarop we ons hebben gericht. Tussentijds hebben we hem kunnen raadplegen voor inhoudelijke informatie en feedback.

Alle bovenstaande betrokkenen willen we bedanken voor de waardevolle bijdrage aan dit onderzoek. Daarnaast ook de mensen uit onze persoonlijke kring die hebben bijgedragen als mee-lezer, inspiratie en aanmoediging hebben gegeven, en ons tijd en ruimte hebben geboden om dit onderzoek uit te voeren.

We hopen dat dit onderzoek voor u als lezer inspirerend zal zijn, en een waardevolle bijdrage kan leveren aan het voortdurende proces van verbeteren van kwaliteit van het belangrijke werk dat we met elkaar doen.

Jane van Oosterom

Ramon Scherrenberg

Ede, mei 2015

Samenvatting

Wat is nodig voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een LVB jongere van Groot Emaus, zodat deze kan functioneren op de Gaffel?

Van januari 2015 tot mei 2015 is binnen 's Heeren Loo kwalitatief onderzoek verricht naar wat nodig is voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB). Deze vaardigheden zijn van belang voor deze jongeren, om vanuit de drie milieus-setting Groot Emaus te Ermelo te kunnen functioneren op trainingshuis de Gaffel te Nijkerk.

Aanleiding van dit onderzoek is de constatering dat jongeren afkomstig uit een drie milieus-setting regelmatig het trainingstraject op de Gaffel niet succesvol afronden. De oorzaak hiervan is het gebrek aan persoonlijke vaardigheden welke nodig zijn om te kunnen wonen op dit trainingshuis. In het licht van de veranderingen die landelijk zijn ingevoerd in de zorgsector, geldt dat vanaf januari 2015 jongeren met een ZZP VG 3 geen indicatie meer krijgen voor intramurale zorg, waardoor het voor de Gaffel op termijn niet meer mogelijk wordt om jongeren afkomstig van Groot Emaus te weigeren bij de aanmelding.

Persoonlijke vaardigheden worden in dit onderzoek omschreven als:

- Zelfinzicht, (emotioneel bewustzijn, gedegen zelfbeoordeling, zelfvertrouwen).
- Zelfregulering, (innovatie en aanpassingsvermogen).
- Motivering (prestatiedrang, betrokkenheid, initiatief en optimisme).

Doel van dit onderzoek is om de lezer inzicht te geven in wat er nodig is ten aanzien van de ontwikkeling van deze persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren die vanuit Groot Emaus doorstromen naar de Gaffel. De volgende deelonderwerpen staan centraal in het beantwoorden van de vraagstelling:

- De ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren op een drie milieus-setting.
- Persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om te kunnen trainen op de Gaffel
- De wijze waarop binnen Groot Emaus momenteel aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden.
- Ondersteuning die de jongere nodig heeft om deze vaardigheden voldoende te kunnen ontwikkelen.

De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op bevindingen uit literatuuronderzoek, aangevuld met interviews die zijn afgenomen onder begeleiders van Groot Emaus en begeleiders van de Gaffel die in het verleden regelmatig betrokken zijn geweest bij een jongere die het traject van de Gaffel naar Groot Emaus heeft doorlopen. Daarnaast zijn expert interviews afgenomen met een manager die betrokken is bij de uitstroom groepen van Groot Emaus en met een manager en orthopedagoog die betrokken zijn bij de Gaffel.

Uit het onderzoek kwam naar voren:

- De ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren op Groot Emaus is beperkt, wordt gezien als situatie gebonden en is afhankelijk van de intensieve begeleiding die geboden wordt. Deze ontwikkeling en de specifieke kenmerken van deze doelgroep beïnvloeden elkaar wederzijds.
- De Gaffel heeft concrete verwachting ten aanzien van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om daar te kunnen trainen, waarbij zelfinzicht, zelfregulatie en motivatie als belangrijk worden gezien. Hierdoor is de overstap van Groot Emaus naar de Gaffel momenteel te groot voor een jongere.
- Op Groot Emaus wordt door het bieden van een veilige omgeving, oefenruimte en een benaderingswijze die zoveel mogelijk aansluit bij het individu, aandacht gegeven

aan deze ontwikkeling. Hier blijkt echter uitwisseling en afstemming tussen verschillende onderdelen in de organisatie een grote belemmering op te leveren.

- Om te kunnen trainen op de Gaffel wordt duidelijk dat er voor deze groep jongeren veel randvoorwaarden nodig zijn van begeleiding, beleid en organisatie, waarmee inhoud gegeven wordt aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden.

Het onderzoek wordt afgesloten met een aantal aanbevelingen gericht aan de medewerkers van Groot Emaus.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Inleiding	7
1 Aanleiding en opzet van het onderzoek	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Inhoudelijke oriëntatie	11
1.3 Vraagstelling	13
1.4 Opzet en uitvoering van het onderzoek	13
1.5 Doelstelling, doelgroep en resultaten	16
2 Wat is kenmerkend voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB- jongeren in een drie milieus-setting?	19
Inleiding	19
2.1 Algemene kenmerken LVB	19
2.2 De ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden in de drie milieus-setting	21
Samenvatting	27
3 Wat is nodig aan persoonlijke vaardigheden op de Gaffel te kunnen trainen?	28
Inleiding	28
3.1 Persoonlijke vaardigheden	28
3.2 Instroomeisen	31
3.3 Knelpunten	32
Samenvatting	32
4 Op welke wijze wordt er binnen de drie milieus-setting Groot Emaus aandacht besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?	33
Inleiding	33
4.1 Bieden van goede orthopedagogische basiszorg	33
4.2 Uitwisseling en afstemming ontbreken	36
4.3 Aandacht op beleidsniveau	39
Samenvatting	39
5 Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?	41
Inleiding	41
5.1 Ondersteuning van uit de begeleiding	41
5.2 Randvoorwaarden om persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen	43
5.3 Organisatie en maatschappij	44
Samenvatting	45

6	Conclusie, discussie, evaluatie en aanbevelingen	47
	Inleiding	47
6.1	Conclusie	47
6.2	Discussie	51
6.3	Aanbevelingen	53
6.4	Evaluatie	57
	Bronnen	60
	<i>Bijlage A: Oriënterend gesprek Tineke Mager.</i>	64
	<i>Bijlage B: Expert interview Tineke Mager.</i>	66
	<i>Bijlage C: Expert interview Anne Bruns.</i>	70
	<i>Bijlage D: Expert interview Arie Middelwijk.</i>	73
	<i>Bijlage E: Factsheet Risico's voor jongeren met een licht verstandelijke beperking.</i>	74
	<i>Bijlage F: Factsheet Krachtplan 18+</i>	76
	<i>Bijlage G: Kernlabeltabellen</i>	84
	<i>Bijlage H: Topiclijst en interviewvragen</i>	102
	<i>Bijlage I: Warme overdracht LVB-VG</i>	104
	<i>Bijlage J: 'Checklist persoonlijke vaardigheden'</i>	106

Inleiding

Beide uitvoerenden van dit afstudeeronderzoek zijn werkzaam op verschillende afdelingen van 's Heeren Loo, waarin behandeling wordt geboden aan jongeren met een LVB. Jane van Oosterom is werkzaam op de Gaffel, een woongroep die onderdeel uitmaakt van de LVB-keten in Nijkerk. Binnen deze keten zijn diverse voorzieningen voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB). Deze voorzieningen bestaan uit onder andere woongroepen, één trainingshuis en ambulante begeleiding aan jongeren vanaf 16 jaar. De Gaffel is een residentiële groep waar zorg wordt geboden aan twintig LVB-jongeren¹ vanaf ongeveer 18 jaar met een LVB, waarbij het doel van de training is dat de jongeren na een periode van één tot twee jaar begeleid zelfstandig kunnen wonen. De Gaffel bestaat uit drie onderdelen; een leefgroep, een trainingsgroep en een aantal appartementen. Deze drie onderdelen verschillen in de mate en intensiteit waarin begeleiding geboden wordt. Op de leefgroep (huis 1) zijn veel groepsmomenten en is altijd begeleiding aanwezig, waar jongeren een beroep op mogen doen. Op de trainingsgroep (huis 2) worden vaardigheden aangeleerd die nodig zijn om zelfstandig te kunnen wonen. Hierbij valt te denken aan koken, boodschappen doen, het aanleren van sociale vaardigheden en het uitstellen van de hulpvraag. Op de appartementen (huis 3) krijgen de jongeren een aantal keer in de week begeleiding van de groepsleiding, en kunnen jongeren waar nodig terugvallen op de groep².

Ramon Scherrenberg is werkzaam op Groot Emaus, locatie Ermelo. Groot Emaus richt zich voornamelijk op zorg en behandeling van kinderen en jongeren met een LVB. De locatie is een zogenaamde 'drie milieus-setting'³, wat inhoudt dat wonen, onderwijs en vrije tijd op hetzelfde terrein worden aangeboden. De jongeren die behandeld worden op Groot Emaus hebben naast een LVB ook gedragsproblemen en een zwak sociaal netwerk. Door hun beperking en achtergrond zijn ze te kwetsbaar om in de maatschappij te kunnen functioneren.

Op de beide locaties waar wij als afstudeerkoppel werkzaam zijn, is duidelijk te zien dat de jongeren voor wie we werken een kwetsbare positie hebben in de huidige maatschappij. Deze maatschappij is momenteel aan grote veranderingen onderhevig, wat maakt dat de zorg voor LVB jongeren onder druk komt te staan. De bewustwording groeit dat de jongeren die binnen Groot Emaus behandeld worden, kwetsbaar blijven en de behoefte aan zorg na hun 18 levensjaar blijft bestaan. Op de Gaffel wijzigt op termijn de samenstelling van de doelgroep door de huidige veranderingen welke vanuit de overheid worden ingevoerd. Gevolg is dat jongeren die tot aan 2015 in aanmerking kwamen voor een indicatie residentiële hulpverlening (ZZP VG 3), in de toekomst niet meer in aanmerking komen voor residentiële zorg, maar extramurale zorg. Op termijn wordt zichtbaar dat jongeren die voor de Gaffel worden aangemeld een hogere indicatie hebben (ZZP VG 6 of 7).

In dit onderzoeksverslag worden de resultaten van het onderzoek beschreven, waarbij de volgende vraagstelling het uitgangspunt is geweest:

“Wat is nodig voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een LVB jongere van Groot Emaus, zodat deze kan functioneren op de Gaffel?”

Het eerste hoofdstuk beschrijft de aanleiding van dit onderzoek, waarbij vanuit de ontwikkelingen op macro- meso- en microniveau, wordt toegewerkt naar de probleemstelling(1.1). Hierna volgt een inhoudelijke oriëntatie op het onderwerp, waarbij vanuit verkennend literatuuronderzoek een beschrijving wordt gegeven. Enkele thema's die nauw verband houden met de probleemstelling van dit onderzoek, worden in een theoretisch kader geplaatst. Belangrijke begrippen worden uitgelegd en toegelicht(1.2). Vanuit de probleemstelling wordt de vraagstelling beschreven (1.3), opgedeeld in een viertal deelvragen. De opzet en uitvoering van het onderzoek wordt uitgelegd, waarin duidelijk wordt

¹ In het verslag maken we gebruik van de afkorting LVB, wat staat voor Licht Verstandelijk Beperkt. Zie ook begrippenlijst 1.2.4 voor toelichting.

² De beschrijving van de Gaffel geeft de situatie weer zoals deze was in de uitvoeringsfase van het onderzoek. Momenteel is de visie aan het veranderen, met als gevolg de fasering in de toekomst anders toegepast gaat worden.

³ Zie begrippenlijst in 1.2.4 voor toelichting.

op welke manier data verzameld en geanalyseerd is, om tot beantwoording van de vraagstelling te komen (1.4). Het hoofdstuk sluit af met de doelstellingen, doelgroep en de beoogde resultaten van dit onderzoek (1.5).

De hoofdstukken 2 t/m 5 beschrijven de resultaten ten aanzien van de deelvragen. Elk van deze hoofdstukken begint met een korte inleiding, waarna bevindingen uit literatuur worden aangevuld met bevindingen uit de praktijk, om hiermee een antwoord te geven op de afzonderlijke deelvraag. Elk hoofdstuk eindigt met een korte samenvatting van de resultaten uit dit hoofdstuk.

In het zesde hoofdstuk wordt in de conclusie antwoord gegeven op de vraagstelling (6.1) Er wordt nagegaan in hoeverre de doelstellingen van dit onderzoek zijn bereikt, en in hoeverre de resultaten overeenkomsten hebben met eerder gedaan onderzoek, waarbij enkele kritische kanttekeningen ten aanzien van de resultaten van dit onderzoek zijn beschreven (6.2). Een aantal aanbevelingen welke voortkomen uit het rapport, zijn ook in dit hoofdstuk opgenomen (6.3). Afsluitend volgt een evaluatie, waarbij zowel de waarde van dit onderzoek en de resultaten, als het proces waardoor het tot stand is gekomen, worden beschreven (6.4).

Aan het eind van dit rapport is een bronnenlijst opgenomen, deze bevat verwijzingen naar bronnen die gebruikt zijn in het kader van het onderzoek. Als bijlagen zijn een aantal documenten toegevoegd waar in het onderzoeksrapport naar wordt verwezen.

1

Aanleiding en opzet van het onderzoek

1.1 Aanleiding

Veranderingen in de samenleving

Op landelijk niveau ondervindt de zorgsector een grote omslag. Op het gebied van wetgeving, financiering en uitvoering van de zorg zijn er veel veranderingen ('s Heeren Loo Zorggroep, 2014a). De zorgstaat zoals deze sinds de negentiende eeuw kenmerkend is voor Nederland, wordt ontmanteld (Rijksoverheid, 2013a) (VNG, 2014a). Een groot deel van de zorgtaken die in het zorgstelsel gecentraliseerd vanuit de overheid werden georganiseerd, worden overgeheveld naar de gemeenten. Nieuwe wetgeving wordt geïntroduceerd, om kaders te bieden voor toekenning van zorg aan ouderen, mensen met een verstandelijke beperking of een psychische stoornis en jongeren die een beroep doen op jeugdzorg ('s Heeren Loo Zorggroep, 2014a). Deze maatregelen hebben een tweeledig karakter: enerzijds om te voorkomen dat de zorg in de toekomst onbetaalbaar wordt, anderzijds om de zorg zodanig te organiseren dat deze dicht bij huis plaatsvindt, meer op maat vormgegeven kan worden en de cliënt meer inbreng heeft in welke ondersteuning hij of zij krijgt (Rijksoverheid, 2013a) ('s Heeren Loo Zorggroep, 2014a).

De voorgenomen maatregelen gaan gepaard met een forse bezuiniging op de totale uitgaven voor zorg in Nederland. Voor 2014 is er een bezuinigingsmaatregel van 1,6 miljard euro ingezet (Rijksoverheid, 2013b). Deze bezuiniging werkt door in de financiering die toegekend wordt aan gemeenten om zorg in te kopen bij lokale zorgaanbieders. Een van de grootste veranderingen voor de mensen met een verstandelijke beperking is de vervanging van de Algemene Wet Bijzondere Zorg (AWBZ) door een drietal nieuwe wetten. De nieuwe Jeugdwet regelt de zorg voor jongeren onder de 18, de Wet Langdurige Zorg (WLZ) biedt kaders voor (jonge)mensen die langdurige zorg en behandeling nodig hebben, en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) voorziet in zorg en begeleiding voor mensen boven de 18 (VNG, 2014b).

Betekenis

Dit betekent concreet dat zorgaanbieders in Nederland minder financiële middelen hebben om zorg te verlenen aan burgers die hier behoefte aan hebben. De overheid stuurt aan op een 'civiel society', waarbij burgers geacht worden meer verantwoordelijkheid te nemen in het bieden van zorg aan elkaar. Koning Willem Alexander zegt in de troonrede van 2013 "van iedereen die dan kan, wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven" (NOS, 2013).

Gevolgen voor de doelgroep LVB

De landelijke veranderingen hebben direct invloed op de zorg die geboden wordt aan jongeren met een LVB. In Nederland hebben ongeveer 450.000 kinderen en jongeren een IQ-score tussen 50 en 85. Hiervan hebben ongeveer 250.000 problemen vanwege hun beperkte sociale redzaamheid. Naar schatting kampen 40.000 van deze jeugdigen met ernstige, meervoudige problematiek, waarbij gespecialiseerde zorg noodzakelijk is (VNG, 2014b).

Jaarlijks bereiken rond de zesduizend jongeren met een LVB de leeftijd van 18 jaar, die voor deze doelgroep een kwetsbaar punt blijkt te zijn (NJI, 2014). De overgang naar deze leeftijd maakt dat een jongere niet meer onder de Jeugdwet valt, maar in plaats hiervan onder de WMO waardoor de gemeente verantwoordelijk is voor de zorg die geboden wordt. Een aantal jongeren die langdurige begeleiding nodig blijven hebben, vallen onder de WLZ en kunnen op deze manier aanspraak blijven maken op zorg en begeleiding.

Echter, wanneer een jongere 18 jaar is, is deze voor de wet volwassen en mag deze zelf de regie voeren over zijn leven. Dit probleem wordt onder meer zichtbaar in de documentaire

"Het leven begint bij 18" (Berge, 2014). Ten gevolge van de verstandelijke beperking bestaat voor deze groep jongeren het risico om in de toekomst vast te lopen. Hulpverlening aan jongeren sluit vaak moeilijk aan op hulpverlening aan volwassenen, met als gevolg dat een groot deel van deze jongeren tussen wal en schip dreigt te vallen. De Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) bepleit dat voor deze bijzondere doelgroep de zorg voor beide leeftijdscategorieën (18- en 18+) goed op elkaar aansluit (VGN, 2014c). Dit probleem wordt op Groot Emaus ook geconstateerd door Tineke Mager, manager primair proces van een aantal behandelgroepen:

Als het na een jarenlang traject toch niet lukt, en een jongere terugvalt en het niet redt in de maatschappij, of op een vervolgplek, is dit pijnlijk. Vooral voor de jongere, en iedereen die om hem heen staat. Maar het roept voor ons ook vragen op; hoe kan dat nou, dat na jarenlang intensieve begeleiding iemand alsnog vastloopt (zie bijlage A).

Microniveau

De bovengenoemde veranderingen hebben directe invloed op de hulp die geboden wordt aan jongeren op de Gaffel. Tot op heden is er binnen de Gaffel zelfstandigheidstraining geboden aan jongeren met een zorg zwaarte pakket verstandelijk Gehandicapt 3 (ZZP VG3). Vanaf 2015 wordt deze indicatie niet meer afgegeven voor intramurale zorg, wat inhoudt dat jongeren met een ZZP VG 3 ondersteuning en begeleiding thuis krijgen (VGN, 2012). Deze verandering in het afgeven van ZZP's betekent dat de populatie jongeren die voor de Gaffel aangemeld wordt, zal gaan wijzigen (s' Heeren Loo zorggroep, 2014b). De jongeren die aangemeld worden voor de Gaffel, zullen een hoger zorgzwaartepakket hebben, voornamelijk een ZZP6 of ZZP7 (is vergelijkbaar met ZZP LVG 4 en 5), en zullen afkomstig zijn uit een meer besloten behandelvorm, een zogenoemde drie milieus-setting, zoals Groot Emaus.

Opdrachtgever Eddy van Genderen ziet dit als een zorgelijke ontwikkeling. In de periode van 2010 tot 2014 werden er vrijwel geen jongeren succesvol geplaatst vanuit de drie milieus-setting Groot Emaus. De ervaring is dat jongeren die doorstromen vanuit een behandelsetting als Groot Emaus, moeilijk te begeleiden zijn in een trainingshuis. Een veel gehoorde opmerking was: "ik woon hier vrijwillig, dus ik bepaal zelf wel hoe laat ik terugkom". Zichtbaar werd dat deze cliënten zich niet of moeilijk willen laten begeleiden, met als uiteindelijke gevolg het ontbinden van de zorgovereenkomst.

Een gevolg van de in het verleden gemaakte mismatches is dat de screening met betrekking tot de aanmeldingen en het plaatsen van jongeren is aangescherpt. Tineke Mager, manager primair proces bij Groot Emaus, geeft in een gesprek ter oriëntatie voor dit onderzoek aan dat jongeren van Groot Emaus regelmatig vanwege hun achtergrond niet worden aangenomen op de Gaffel: "...We zien vaak dat jongeren worden geweigerd binnen de eigen organisatie, waardoor ze ergens anders gaan kijken..." (zie bijlage A). Met de veranderingen die er nu in volle gang zijn, is het op langer termijn niet meer mogelijk om jongeren van Groot Emaus te weigeren op de Gaffel (Persoonlijk, 2014a). Wel is het duidelijk dat aanpassingen noodzakelijk zijn, zodat een jongere een succesvolle overstap kan maken vanuit een drie milieus-setting naar het trainingshuis de Gaffel.

Van Genderen constateert dat er bij de jongeren die vanuit een drie milieus-setting Groot Emaus aangemeld worden, een gebrek is aan persoonlijke vaardigheden, welke nodig zijn om succesvol deel uit te maken van de geboden training op de Gaffel. In het kader van bovengenoemde ontwikkelingen en de invloed daarvan op de doelgroepen van zowel Groot Emaus als Gaffel, is het van belang dat er aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij deze jongeren meer aandacht wordt besteed. Het gebrek aan deze vaardigheden wordt momenteel, en des te meer in de toekomst, als een probleem gezien voor jongeren die vanuit Groot Emaus doorstromen naar de Gaffel of een gelijksoortig trainingshuis. Hierop is de probleemstelling voor dit onderzoek gebaseerd, namelijk:

"Bij jongeren die vanuit Groot Emaus worden aangemeld voor de Gaffel, zijn persoonlijke vaardigheden niet voldoende ontwikkeld".

1.2 Inhoudelijke oriëntatie

In de oriëntatiefase van dit onderzoek werd duidelijk, onder andere door gesprekken met de opdrachtgever, dat voornamelijk de persoonlijke vaardigheden tekort schieten bij de overgang van het wonen op een drie milieus-setting naar het wonen op de Gaffel. Een richtinggevende constatering uit de oriëntatiefase is dat voor jongeren met een LVB het bereiken van de leeftijd van 18 de nodige risico's met zich meebrengt ten aanzien van de ontwikkeling en het kunnen functioneren in de maatschappij. Ook door de opdrachtgever wordt dit onderkend, wat de noodzaak onderstreept tijdig te voorzien in aansluiting met een vervolgplek. In voorbereidend literatuuronderzoek is op beide thema's, de kwetsbaarheid van de doelgroep, en de noodzaak van tijdig voorzien in aansluiting, een uitgebreide oriëntatie verricht. Daarnaast is ook het onderwerp 'persoonlijke vaardigheden' nader verkend, waarbij vooral gezocht is naar bestaande literatuur waarin deze term in verband wordt gebracht met de doelgroep van dit onderzoek.

1.2.1 Kwetsbaarheid LVB

Kenmerkend van deze doelgroep is de kwetsbaarheid van deze mensen in onze maatschappij. Veel voorkomend is een disharmonisch ontwikkelingsprofiel, waarbij de ontwikkeling op verschillende gebieden niet evenredig verloopt. Mensen met een licht verstandelijke beperking functioneren doorgaans niet zoals hun kalenderleeftijd zou doen vermoeden, met als gevolg dat ze door de omgeving snel overschat worden. Daarnaast is er vaak sprake van bijkomende problematiek, voorbeelden hiervan zijn hechtingsproblematiek, een instabiele thuissituatie gedurende de kindertijd, (rand-) verslavingsproblematiek, leerproblemen en sociaal-emotionele problemen (VOBC, 2014).

Deze kwetsbaarheid maakt dat deze mensen moeite hebben om te participeren in de maatschappij en hun leven zelfstandig vorm te geven. Vaak, vooral tijdens de kind- en adolescentiefase, is er sprake van afhankelijkheid van professionele begeleiding in verschillende vormen; van lichte thuishulp tot 24-uurs verblijf in een gespecialiseerd behandelcentrum. Naar de ontwikkeling bij deze doelgroep is veel gericht onderzoek gedaan, waarbij de sociaal-emotionele ontwikkeling en de cognitieve ontwikkeling de belangrijkste thema's vormen. Ook is zijn er veel publicaties, methodieken en handleidingen beschikbaar waarin aanknopingspunten worden geboden voor het afstemmen van de begeleidingswijze van deze doelgroep. De belangrijkste thema's uit oriëntatie op dit onderwerp zijn samengevat en bijgevoegd als bijlage bij dit onderzoeksrapport (zie bijlage E).

1.2.2 Problemen bij de overstap naar een vervolgplek

De overgang vanuit een (besloten) voorziening naar een open groep blijkt volgens de opdrachtgever in de praktijk vaak lastig te zijn. Het bereiken van de leeftijd van 18 jaar speelt hierin ook een rol, omdat bij veel van deze jongeren op dat moment de voogdijmaatregel vervalt. Binnen 's Heeren Loo wordt momenteel onder medewerkers de werkwijze 'krachtplan 18+' geïntroduceerd. In deze methode wordt door begeleiders samen met de jongere de aandacht gericht op te ondernemen acties bij het bereiken van deze leeftijd en het eventueel vinden van een vervolgplek. De handreiking van deze methode is gebruikt in de aanloopfase van dit onderzoek, om inzichtelijk te krijgen wat er momenteel bekend is over deze specifieke situatie. Daarnaast is in literatuur gezocht naar onderzoeken, publicaties en bestaande werkwijzen over competentievergroting gericht op LVB jongeren, de adolescentiefase en residentiële hulpverlening. De inhoudelijke oriëntatie op dit onderwerp is bijgevoegd als bijlage (zie bijlage F).

1.2.3 Persoonlijke vaardigheden

De focus van dit onderzoek is gericht op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren, die tekort schieten bij de doelgroep, waardoor de overgang van de drie milieus-setting Groot Emaus naar een trainingshuis te groot is. Het begrip 'persoonlijke vaardigheden' vraagt om een heldere afbakening binnen dit onderzoek. Vanuit een ruime hoeveelheid beschikbare literatuur over ontwikkeling bij mensen met een licht verstandelijke beperking, is voornamelijk ingezoomd op de sociaal-emotionele ontwikkeling van deze

doelgroep. Hiervoor is onder andere het multidimensionaal model van Anton Došen over de persoonlijkheidsontwikkeling bruikbaar geweest voor een verdere afbakening. Došen hanteert hierin het uitgangspunt dat de emotionele ontwikkeling plaatsvindt in de context van sociale interacties en cognitieve ontwikkeling (Došen, 2005).

Richtinggevende kaders voor ontwikkeling van vaardigheden worden gevonden in literatuur over competentievergroting. Slot & Spanjaard richten zich specifiek op de ontwikkelingstaken die horen bij de leeftijdsfase 6 tot 12 jaar, en bij de fase van 12-18 jaar. Uitgangspunt van 'competentie' is binnen deze beschrijving: voldoende vaardigheden bezitten om ontwikkelingstaken te vervullen. Het onderscheid tussen taken en vaardigheden wordt hierin gemaakt. Een taak staat voor datgene wat de omgeving van iemand vraagt, en een vaardigheid is datgene wat nodig is om de taak uit te voeren (Slot & Spanjaard, 2009).

In gesprekken met medewerkers op zowel Groot Emaus als de Gaffel, viel op dat jongeren vooral tegen hun sociaal emotionele vaardigheden aanlopen. Deze term bedekt echter een te brede lading voor het concretiseren van de vraagstelling. Om die reden is één van de deelaspecten van dit begrip gebruikt om typerende gedragingen te beschrijven. Binnen het begrip emotionele vaardigheden wordt onderscheid gemaakt in persoonlijke vaardigheden en sociale vaardigheden. Dit onderzoek concentreert zich op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden. Een nadere uiteenzetting van dit deelaspect wordt beschreven in de theorie van Daniel Goleman over emotionele intelligentie. Deze theorie beschrijft zelfinzicht, zelfregulatie en motivatie als hoofdvaardigheden, waarbinnen een aantal meer specifieke vaardigheden worden uitgewerkt (Goleman, 1999).

Zelfinzicht

- Emotioneel bewustzijn; het herkennen de eigen emoties en hun effecten.
- Gedegen zelfbeoordeling; het kennen van de innerlijke bronnen, kwaliteiten en beperkingen.
- Zelfvertrouwen; een sterk besef van de eigenwaarde en capaciteiten.

Zelfregulatie

- Betrouwbaarheid; ethisch en onberispelijk handelen.
- Zorgvuldigheid; vervullen van verplichtingen en houden van beloften.
- Innovatie; kunnen zoeken naar nieuwe ideeën in een breed scala aan bronnen.
- Aanpassingsvermogen; soepel omgaan met veelsoortige eisen, verschuivende prioriteiten en snelle veranderingen.

Motivering

- Prestatiedrang; de leidende drang om te verbeteren of aan een bepaalde norm te voldoen.
- Betrokkenheid; zich aansluiten bij de doelen van een groep of organisatie.
- Initiatief; proactief kunnen zijn.
- Optimisme; doorzettingsvermogen aan de dag leggen.

1.2.4 Attenderende begrippen

- *Drie milieus-setting (Groot Emaus)*: Dit begrip duidt de specialistische vorm van (besloten) orthopedagogische behandeling, zoals deze binnen Groot Emaus wordt vormgegeven. Een drie milieu-setting biedt behandeling op alle leefgebieden, namelijk: wonen, onderwijs en vrije tijd. Hiermee wordt aangesloten bij de specifieke behoeften van de doelgroep (VNG, z.d.).
- *LVB*: afkorting van 'Lichte Verstandelijke Beperking'. Volgens de criteria van de DSM-IV-TR duidt wordt hiermee bedoeld: een intelligentie quotiënt tussen de 50 en de 70, wat gepaard gaat met beperkingen in het sociale aanpassingsvermogen (Zoon, 2012). In Nederland wordt aan jongeren met een IQ tussen de 70 en 85 ook zorg geïndiceerd voor een LVB. (VOBC, z.d.)

- *Persoonlijke vaardigheden*: het inzicht in eigen gevoel en omgaan daarmee. Vaardigheden die hieronder vallen zijn: zelfinzicht, zelfregulering en motivering. (Goleman, 1999) Zie ook 1.2.3 voor een uitgebreidere beschrijving van dit begrip.
- *Trainingshuis*: Doel van deze voorziening is cliënten te leren meer zelfstandig te functioneren in de maatschappij. Cliënten en begeleiders worden ondersteund door een orthopedagoog. ('s Heeren Loo, 2014 d)
- *ZZP*: Afkorting voor 'zorgzwaartepakket'. Hiermee wordt de indicatie bedoeld welke wordt afgegeven door het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) voor de te ontvangen gelden die beschikbaar zijn om zorg te bieden aan de cliënt.

1.3 Vraagstelling

De aanleiding en probleemstelling van dit onderzoek leiden tot de volgende vraagstelling:

Wat is nodig voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een LVB jongere van Groot Emaus, zodat deze kan functioneren op de Gaffel?

Vanuit deze vraagstelling wordt dit onderzoek vormgegeven, waarbij geconcentreerd wordt op wat er nodig is voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden, specifiek gericht op jongeren die na behandeling op Groot Emaus mogelijk doorstromen naar de Gaffel om daar zelfstandigheidstraining te volgen.

Binnen beide afdelingen wordt onderzocht wat gedaan wordt ten aanzien van het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden, wat kenmerkend is voor deze ontwikkeling, op welke wijze de ondersteuning momenteel wordt vormgegeven en wat daarin nodig is. Voor een verdere afbakening zijn vanuit de hoofdvraagstelling een aantal deelvragen opgesteld die hieronder kort worden beschreven.

Deelvraag 1: Wat is kenmerkend voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren in een drie milieus-setting Groot Emaus?

- Binnen deze deelvraag wordt beschreven welke kenmerken het meest toonaangevend zijn voor de jongeren die behandeld worden op Groot Emaus.

Deelvraag 2: Wat is er nodig aan persoonlijke vaardigheden om op de Gaffel te kunnen wonen?

- Hiermee wordt de aandacht gericht op de Gaffel als trainingshuis, waarbij de persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om hier te kunnen functioneren worden weergegeven.

Deelvraag 3: Op welke wijze wordt er binnen de drie milieus-setting Groot Emaus aandacht besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?

- Deze vraag onderzoekt wat er momenteel binnen Groot Emaus wordt gedaan om persoonlijke vaardigheden bij jongeren te ontwikkelen, vanuit het perspectief te kunnen instromen op een trainingshuis als de Gaffel.

Deelvraag 4: Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?

- Met deze vraag wordt onderzocht wat nodig is in de ondersteuning van jongeren die instromen, of mogelijk gaan instromen, op een trainingshuis.

1.4 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Voor de opzet en uitvoering van dit onderzoek in gebruik gemaakt van het Basisboek Kwalitatief Onderzoek (Baarda et al., 2013). Het uitgebreide plan van aanpak is als bijlage bijgevoegd op een USB-stick. In dit hoofdstuk wordt kernachtig beschreven op welke wijze het onderzoek is opgezet en uitgevoerd.

1.4.1 Keuze van de onderzoekseenheden

De onderzoekseenheden van dit onderzoek zijn te omschrijven als personen, locaties en situatie:

Personen

- Jongeren met een LVB die verblijven in een residentiële instelling van 's Heeren Loo.
- Begeleiders van beide locaties, die ervaring hebben met jongeren die vanuit Groot Emaus zijn doorgestroomd naar een trainingshuis.
- Deskundigen die betrokken zijn of zijn geweest bij de doorplaatsing van jongeren van Groot Emaus naar een vervolggroep.

Locaties

- De locaties Groot Emaus in Ermelo en de Gaffel in Nijkerk.

Situatie

- De overstap van een jongere vanuit Groot Emaus naar de Gaffel.

1.4.2 Beschrijving en verantwoording van de dataverzamelmethode

Om tot beantwoording van de vraagstelling te komen, is gebruikt gemaakt van kwalitatief onderzoek. Hiermee kan diepgaande en gedetailleerde informatie verkregen worden, welke meestal betrekking heeft op een relatief kleine groep ondervraagden (Baarda et al., 2013). Hoofd- en deelvragen hebben allen een verkennend karakter. Voor de dataverzameling zijn bestaande bronnen geanalyseerd, aangevuld door bevindingen uit interviews met begeleiders en expert-deskundigen.

Analyse van bestaande bronnen

Voor de analyse van bestaande bronnen is gericht gezocht in literatuur aan de hand van een vooraf opgestelde topiclijst waarin zoektermen en begrippen, voortgekomen uit oriënterend onderzoek ten aanzien van het onderwerp zijn gebruikt (zie bijlage H). Een aantal overzichtsstudies en onderzoeken zijn gebruikt ter verdieping op de thema's: LVB-jongeren, residentiële (jeugd)hulpverlening en ontwikkeling van vaardigheden. Ook zijn enkele literatuurbronnen gebruikt voor het vinden van achtergrondinformatie over residentiële hulpverlening, LVB en competentievergroting. Verder zijn een aantal interne documenten van 's Heeren Loo geraadpleegd, zoals gespreksverslagen, om hiermee gericht te kunnen zoeken naar informatie die betrekking heeft op de organisatie.

Interviews

Als uitgangspunt bij de dataverzameling is de richtlijn van kwalitatief onderzoek aangehouden, om hiermee te bereiken dat de dataverzameling zoveel mogelijk levensecht en zoveel mogelijk binnen de context plaatsvindt (Baarda et al., 2013). Interviews zijn afgenomen op basis van een gerichte steekproef, waarbij een selectie van typerende gevallen is gehanteerd. (Baarda et al., 2013). Binnen deze selectie is onderscheid gemaakt tussen een groep begeleiders werkzaam op de Gaffel, en een groep begeleiders werkzaam op Groot Emaus. Daarnaast zijn enkele expert deskundigen geraadpleegd om specifieke informatie te krijgen over het onderwerp.

Interviews zijn afgenomen in de vorm van een semi-gestructureerd interview, waarin de onderwerpen en belangrijkste vragen vastliggen, maar het karakter van de vraagstelling deels open is (Baarda et al., 2013). De vooraf opgestelde topiclijst is richtinggevend geweest voor de verdiepende vragen ten aanzien van de onderwerpen (zie bijlage H). De keuze voor deze vorm van interviewen biedt enerzijds voldoende afbakening van het onderwerp, en daarnaast geeft het gelegenheid om door te vragen wanneer dit wenselijk is.

Expertinterview

Expertinterviews zijn gevoerd met Anne Bruns en Tineke Mager. Bruns is als orthopedagoog op de Gaffel nauw betrokken bij de aanmelding van jongeren voor deze locatie. Op basis van het bestaande dossier maakt Bruns beslissingen over het aanmelden van een jongere voor training op de Gaffel. Mager is werkzaam op Groot Emaus als manager primair proces. In

het gesprek met Mager is gedetailleerd doorgevraagd op een aantal voorlopige bevindingen uit de analysefase van dit onderzoek. Beide gesprekken hebben waardevolle informatie opgeleverd, gebaseerd op de expertise van deze personen. Hierdoor is de beeldvorming ten aanzien van de dagelijkse praktijk verhelderd en aangescherpt. In het onderzoeksrapport wordt verwezen naar informatie voortkomend uit met Bruns en Mager, welke is samengevat en bijgevoegd als respectievelijk bijlage C en D.

1.4.3 Materiaal verzamelen

Voor elke deelvraag is allereerst een afzonderlijke zoekstrategie opgesteld, om zodoende relevante informatie voor de betreffende deelvraag te verzamelen. Onderstaand wordt per deelvraag een beschrijving gegeven van de wijze waarop materiaal verzameld is:

Deelvraag 1: Hoe zijn persoonlijke vaardigheden ontwikkeld bij LVB jongeren in een drie milieus-setting Groot Emaus?

- In literatuur is gezocht naar algemene kenmerken van LVB jongeren, waarbij meer gericht is gekeken naar het verloop van de ontwikkeling, het aanleren van vaardigheden, en de kenmerken van jongeren in een besloten behandelsetting.
- Begeleiders werkzaam op Groot Emaus en de Gaffel zijn geïnterviewd. Hierin hebben is specifieke informatie verzameld over de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren op Groot Emaus.

Deelvraag 2: Wat is er nodig aan persoonlijke vaardigheden om op de Gaffel te kunnen wonen?

- Begeleiders werkzaam op de Gaffel zijn bevraagd naar wat als belangrijke persoonlijke vaardigheden wordt zien, en voorwaardelijk zijn om te kunnen starten met het traject.
- Ook begeleiders van Groot Emaus zijn geïnterviewd, om van hieruit een beeld te kunnen vormen ten aanzien van de verwachtingen over een mogelijke vervolgplek, zoals de Gaffel. In literatuur is gezocht naar wat in meer algemene zin als voorwaarden wordt genoemd, ten aanzien van (persoonlijke) vaardigheden bij de aanvang van behandeling op een trainingshuis.

Deelvraag 3: Op welke wijze wordt er binnen de drie milieus-setting Groot Emaus aandacht besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?

- Interviews zijn afgenomen met begeleiders van Groot Emaus, om zicht te krijgen op de huidige situatie.
- Begeleiders van de Gaffel zijn bevraagd over dit thema, om zo in beeld te krijgen in hoeverre deze groep geïnterviewden zicht heeft op het verloop van de behandeling op Groot Emaus, en in hoeverre ze dit als aansluitend ervaren bij een training op de Gaffel.
- Literatuur is geraadpleegd om helder te krijgen wat als richtlijn wordt gesteld voor behandeling in een residentiële jeugdinstituut. Daarnaast is gezocht naar toegepaste methodieken en de effectiviteit van momenteel ingezette methoden en interventies.

Deelvraag 4: Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?

- Beide groepen begeleiders zijn over dit onderwerp bevraagd. Met name vanuit de Gaffel is geprobeerd helder te krijgen waar de knelpunten liggen ten aanzien van de ondersteuning die nu geboden, om vervolgens in kaart te brengen wat er concreet nodig is op de Gaffel, om persoonlijke vaardigheden te kunnen ontwikkelen.
- Ook bij begeleiders van Groot Emaus is dit onderwerp besproken, om hiermee verschil in beleving en ervaring door betrokken begeleiders te kunnen beschrijven. Bij deze groep begeleiders is gevraagd wat er momenteel op Groot Emaus nodig is, om de jongere passende ondersteuning te bieden voor het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden.

1.4.4 Registratie, verwerking en preparatie van de gegevens

Voor alle interviews is in overleg met de respondent het interview opgenomen. Alle interviews zijn in het geheel uitgetypt, gefragmenteerd, gelabeld, voorzien van een fragmentcode en samengebracht in een aantal kernlabels om zo de betrouwbaarheid te vergroten (zie bijlage G). Alle interviews worden bij het dossier toegevoegd op een usb-stick.

1.4.5 Beschrijving en verantwoording van de analysebeslissingen

Gebruikte literatuur is geanalyseerd op themaniveau. Hierbij is gebruik gemaakt van de topiclijst (zie bijlage H) om gericht thema's te achterhalen die in literatuur beschreven worden. Deze thema's zijn in het licht van de betreffende deelvraag beschreven en vergeleken met de uitkomsten van de interviews, om zo een verband te kunnen leggen tussen theorie en praktijk.

De interviews zijn op fragmentniveau geanalyseerd. De structuur van het interview is gebaseerd op de deelvragen van dit onderzoek, waardoor informatie die relevant is deels al geclusterd is in het interview. Per deelvraag zijn fragmenten geselecteerd die relevant bleken te zijn voor deze vraag. Door op fragmentniveau te analyseren is zo objectief mogelijk gekeken naar wat er in de interviews gezegd is, waarbij mogelijke interpretaties ondervangen worden. Vanuit deze structuur is toegewerkt naar een meer abstracter niveau van analyseren, waarbij samenhangende informatie voorzien is een label heeft gekregen. Hierbinnen is gezocht naar verbanden en samenhang, om vervolgens deze samenhang onder te brengen in een aantal kernlabels (zie bijlage G). Deze kernlabels zijn gebruikt om in de beantwoording van de deelvraag een beschrijving te kunnen geven op themaniveau, waarin verband wordt gelegd met de onderzochte literatuur.

1.4.6 Betrouwbaarheid en geldigheid

Om de sociale wenselijkheid in de antwoorden te verkleinen, is gekozen om beide onderzoekers interviews af te laten nemen met alle gemaakte categorieën. Beide onderzoekers zijn werkzaam op een van de genoemde settings.

Het afnemen van interviews bij respondenten die de onderzoekers persoonlijk kennen, heeft zowel voor- als nadelen. Het afnemen van interviews door beide onderzoekers met alle categorieën ondervangt gedeeltelijk de nadelen. Mogelijke interpretaties die de onderzoeker tijdens het interview heeft gevormd, zijn hierdoor in mindere mate bepalend voor het verdere proces van dataverwerking.

Om de privacy van respondenten te waarborgen, zijn de interviews bij het uitschrijven geanonimiseerd. Door toewijzing van fragmentcodes is onderscheid gemaakt tussen twee categorieën van onderzoekseenheden, om de betrouwbaarheid en validiteit te vergroten:

- Medewerkers die werkzaam zijn is binnen de driemilieus setting Groot Emaus (orthopedagoog, manager primair proces en begeleiders die direct werken met de jongeren)
- Medewerkers die werkzaam zijn binnen het trainingshuis de Gaffel (orthopedagoog, manager primair proces en begeleiders die direct werken met de jongeren).

1.5 Doelstelling, doelgroep en resultaten

1.5.1 Doelstelling

De hoofddoelstelling ten tijde van de afronding (mei 2015) van dit onderzoek is:

- Inzicht bieden over welke persoonlijke vaardigheden een LVB jongere, die behandeld zijn in een drie milieus-setting Groot Emaus, moet beschikken om de overstap te kunnen maken naar het wonen op trainingshuis de Gaffel.

Andere doelstellingen van dit onderzoek zijn:

- Bij afronding en presentatie van dit onderzoek (mei / juni 2015) bieden we de Gaffel inzicht in de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren van Groot Emaus.

- Bij afronding en presentatie van dit onderzoek (mei / juni 2015) bieden we de drie-milieus-setting Groot Emaus inzicht in wat er nodig is aan persoonlijke vaardigheden, om door te kunnen stromen naar een trainingshuis.
- Bij afronding en presentatie van dit onderzoek (mei / juni 2015) worden aan verschillende onderdelen van de organisatie aanbevelingen gedaan, gericht op een betere afstemming tussen Groot Emaus en de Gaffel.

In hoeverre deze doelstellingen bereikt zijn, wordt in hoofdstuk 6 weergegeven in de discussie. De waarde van dit onderzoek wordt geëvalueerd in ditzelfde hoofdstuk.

1.5.2 Doelstellingen op macro, meso- en micro niveau

Macroniveau

Op langer termijn zou de aansluiting van de settings het probleem gedrag en de risico's die de doelgroep LVB-jongeren met zich mee brengen in de maatschappij verkleinen. Dit omdat de jongeren in een vroeg stadium zich voor bereiden op hun 18^e verjaardag. Door de groepen op elkaar aan te laten sluiten vallen de jongeren naar verwachting minder snel tussen wal en schip en gaan ze minder snel vallen onder de categorie zorgwekkende zorgmijders (Driestroom, 2013).

Mesoniveau

In een oriënterend gesprek dat met Tineke Mager is gevoerd, kwam naar voren dat momenteel jongeren bij andere organisaties aangemeld worden, waar ze wel worden toegelaten (zie bijlage A). Voor de toekomst van 's Heeren Loo zou het beter laten op elkaar laten aansluiten van de settings, eraan bijdragen dat jongeren ook na hun 18^e verjaardag behandeld kunnen worden. Met de huidige veranderingen in de zorgsector is de concurrentiestrijd tussen verschillende zorgaanbieders groot. Vanuit dit perspectief gezien heeft 's Heeren Loo als organisatie belang bij het laten aansluiten van hulpverleningstrajecten op elkaar. Ook onderscheidt de organisatie zich daarmee mogelijk nog meer ten opzichte van gelijksoortige zorgaanbieders, door het langduriger kunnen faciliteren van de doelgroep vanuit een brede expertise.

Microniveau

Het gebrek aan op elkaar aansluitende trajecten, wordt concreet zichtbaar in de groep jongeren die vanuit de drie milieus-setting Groot Emaus de mogelijke overstap maakt naar trainingshuis de Gaffel. Er kan door deze jongeren moeilijk voldaan worden aan de criteria die vanuit de Gaffel worden gesteld ten aanzien van het instromen op deze locatie. Hierdoor worden jongeren bij voorbaat niet aangenomen, of wordt de behandeling voortijdig afgebroken. Als mogelijk gevolg van het voortijdig afbreken van de behandeling, zullen deze jongeren onvoldoende voorbereid de hulpverlening verlaten. Gezien de kwetsbaarheid van deze jongeren (zie ook 1.2.1) is dit een zorgelijke constatering.

Dit onderzoek beoogt een bijdrage te leveren aan een betere aansluiting van de afzonderlijke behandeltrajecten op Groot Emaus en de Gaffel. Allereerst door inzichten te bieden aan medewerkers van beide locaties, waardoor kennis over de specifieke doelgroep en werkwijze toeneemt. Aanbevelingen gericht op dit microniveau dienen als handvatten voor betrokken medewerkers om hiermee de overstap voor een jongere kleiner te maken.

1.5.3 Doelgroep

Dit onderzoekrapport is hoofdzakelijk gericht op het bieden van inzichten aan de medewerkers van beide locaties. Deze doelgroep omvat de uitvoerenden van het primair proces: groepsleiders, persoonlijk begeleiders, teamleiders en coördinatoren. Daarnaast biedt dit onderzoek mogelijk een bijdrage aan de besluitvoering binnen het middenmanagement van beide locaties. Hierbij valt te denken aan de sturende functies zoals die van manager primair proces, sturend behandelaar, orthopedagoog en beleidsmedewerker.

Het rapport wordt aangeboden aan de opdrachtgever, werkzaam binnen de Gaffel, van waar uit verspreiding onder medewerkers plaatsvindt. Ook wordt het binnen Groot Emaus aangeboden aan belanghebbenden binnen verschillende lagen van de organisatie. Ook wordt dit verslag ter beoordeling aangeboden aan de toegewezen beoordelaars van de

Christelijke Hogeschool Ede. In overleg met de organisatie wordt het verslag mogelijk via interne of openbare media gepubliceerd. Van belang om te vermelden binnen deze paragraaf is dat in het rapport meerdere malen gebruik wordt gemaakt van de term 'doelgroep'. Wanneer hier sprake van is, heeft dit begrip betrekking op de doelgroep van de gehele organisatie of een onderdeel hiervan, en wordt hiermee niet in eerste plaats de doelgroep bedoeld welke in deze paragraaf wordt beschreven.

1.5.4 Beoogde resultaten

Enkele resultaten worden mogelijk bereikt door de inzichten en aanbevelingen voortkomend uit dit onderzoek:

- Door verspreiden van het onderzoeksrapport onder medewerkers:
 - Toegenomen kennis over de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren.
 - Bewustwording over het belang van aansluitende hulpverleningstrajecten neemt toe.
 - Opgedane kennis en inzichten inspireren de medewerker tot het vormgeven aan een andere werkwijze.
- Toepassing van de aanbevelingen door medewerkers van beide locaties:
 - Beide behandeltrajecten zijn beter op elkaar afgestemd.
 - Er wordt inzichtelijk welke verwachtingen op Groot Emaus en de Gaffel bestaan over de mate waarin persoonlijke vaardigheden worden beheerst.
 - Voor de jongere is de overgang van Groot Emaus naar de Gaffel minder ingrijpend.

2

Wat is kenmerkend voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB-jongeren in een drie milieus-setting?

Inleiding

Om gerichte informatie over dit onderwerp te krijgen hebben we in verkennend literatuuronderzoek met name gekeken naar de algemene kenmerken van jongeren met een LVB, en in hoeverre deze verband hebben met het 'leren' en 'ontwikkelen' van vaardigheden. Paragraaf 2.1 beschrijft vanuit de literatuur de beperking van het leervermogen, aanpassingsvermogen en de bijkomende problematiek, welke van invloed zijn op de totale ontwikkeling van de jongere. Hierin wordt zichtbaar dat de beperking die de jongere heeft, en de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden elkaar wederzijds beïnvloeden. Vervolgens wordt om deze deelvraag te kunnen beantwoorden in paragraaf 2.2 de focus gelegd op kenmerken die specifiek gelden voor jongeren in een drie milieus-setting. Deze kenmerken zijn beschreven aan de hand van een aantal thema's, die verband houden met de algemene kenmerken zoals deze in de eerste paragraaf genoemd worden. Voor het samenstellen van deze thema's is gebruik gemaakt van literatuur over residentiële hulpverlening, aangevuld met bevindingen uit interviews met medewerkers van zowel Groot Emaus als de Gaffel.

2.1 Algemene kenmerken LVB

Binnen de momenteel veelgebruikte definitie van de American Association on Mental Retardation (AAMR), kan worden gesproken van een Licht Verstandelijke Beperking als er naast een beperking in het cognitief functioneren ook een beperking in de adaptieve vaardigheden een rol speelt (VNG, 2006). In Nederland wordt hierbinnen nog een aparte groep onderscheiden door de aanwezigheid van bijkomende problematiek, die veelal tot uiting komt in (ernstige) gedragsproblemen (Rot, 2013) (VOBC, z.d.). Dit is de groep waaraan, onder andere op Groot Emaus, specialistische (besloten) behandeling wordt geboden. Over deze vorm van behandeling wordt in 2.2 wordt nadere toelichting gegeven. Door de cognitieve beperking is bij deze jongeren sprake van een beperkt leervermogen, en wordt het zogenoemde 'leerplafond' eerder bereikt. De beperking in de adaptieve vaardigheden houdt in dat de jongere een beperkt aanpassingsvermogen heeft. Ook de bijkomende problematiek beïnvloedt de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden.

2.1.1 Beperkt leervermogen

Vanuit de AAMR is een van de criteria voor het vaststellen van een LVB: een beperking in het cognitief functioneren, aangeduid door een IQ wat ligt tussen de 50 en 85. Dit betekent dat een jongere met een LVB moeite heeft met de informatieverwerking, waardoor het leren langzamer gaat dan bij jongeren zonder een LVB. Voor het aanleren van vaardigheden betekent dit dat de LVB jongere meer tijd nodig heeft om deze aan te leren en zich eigen te maken. Ook moet informatie die nodig is met betrekking tot de vaardigheid vaker aangereikt worden, en moet meerdere keren toegepast worden om de vaardigheid te kunnen leren (Rot, 2013).

Door het gegeven dat het niveau van een LVB jongere gemiddeld vergelijkbaar is met dat van groep 5 of 6 van de basisschool, kan gesteld worden dat de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren met een LVB beperkt zal blijven tot een niveau vergelijkbaar met dat van een kind tussen de 7 en 12 jaar. Daarbij is bekend dat de informatieverwerking en het vermogen om te leren, vooral verloopt door het aanreiken van

concrete informatie, en het kunnen herhalen van een handeling. De beperking in het cognitief functioneren, waardoor de jongere eerder het 'leerplafond' bereikt en meer tijd nodig heeft om vaardigheden aan te leren, is van invloed op alle persoonlijke vaardigheden die Goleman noemt. Deze persoonlijke vaardigheden hebben betrekking op meer abstractere vaardigheden die in meerdere situaties toegepast kunnen worden. Dit houdt in dat het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden wordt beperkt door het niveau van cognitief functioneren bij jongeren met een LVB.

2.1.2 Beperkt aanpassingsvermogen

Kenmerkend voor jongeren met een LVB is, naast een beperking in het cognitief functioneren, ook een beperkt aanpassingsvermogen en een beperkte praktische zelfredzaamheid (De Beer, 2011). Deze beperkingen zijn van invloed op wonen, vrije tijd en school of werk. Vaardigheden die nodig zijn om op deze leefgebieden te kunnen functioneren kunnen door de jongere wel worden aangeleerd, maar zijn vaak gebonden aan een bepaalde context of situatie waarin deze vaardigheden geleerd zijn. Het toepassen van deze vaardigheden in een onbekende situatie, is over het algemeen moeilijk voor de jongere. Dit heeft te maken met de beperking in het cognitief functioneren en een vertraagde ontwikkeling van het werkgeheugen (Rot, 2013). Hierdoor denkt een jongere vooral concreet en kan niet abstraheren, wat betekent dat het voor een jongere moeilijk is om verband te leggen tussen verschillende situaties.

Het beperkte aanpassingsvermogen speelt ook een rol bij het sociaal en emotioneel functioneren van de jongere. Voor sociaal en emotioneel functioneren zijn persoonlijke vaardigheden zoals zelfinzicht en zelfregulering van belang. Bij jongeren met een LVB blijft de ontwikkeling van benodigde vaardigheden op sociaal en emotioneel gebied vaak achter (De Beer, 2011).

2.1.3 Bijkomende problematiek

In de handreiking Balans in Beeld wordt de bijkomende problematiek ingedeeld in een aantal probleemgebieden: leerproblemen, psychiatrische stoornissen, medisch-organische problemen en problemen in het gezin en de sociale context.

Deze bijkomende problematiek vormt een belangrijke eigenschap van de doelgroep waarop ons onderzoek is gericht. Door de VOBC wordt deze problematiek meer concreet benoemd, waarbij wordt gesproken over een negatief zelfbeeld door ervaringen uit het verleden en problemen in het gezin of woonomgeving. Deze problemen zijn vaak niet direct zichtbaar voor de omgeving, omdat het normale uiterlijk van de jongere en een late herkenning van de beperking andere verwachtingen schept bij de omgeving (VOBC, z.d.). Ook problemen in het gezin van herkomst zijn niet direct zichtbaar als een jongere in een residentiële instelling verblijft.

Deze onderliggende problematiek uit zich echter wel in, vaak ernstige, gedragsproblemen (Rot, 2013). Voor deze groep wordt specialistische orthopedagogische behandeling geboden in een (besloten) residentiële instelling. Deze behandeling wordt uitgevoerd in drie leefgebieden: wonen, school en vrije tijd. De definitie van het AAMR beschrijft een drietal eigenschappen van deze doelgroep, die elk betrekking hebben op de op de algemene ontwikkeling van jongeren met een LVB. Hierdoor kan aangenomen worden dat deze eigenschappen van invloed zijn op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij deze jongeren.

2.1.4 Invloed op de persoonlijkheid

Het beperkte leer- en aanpassingsvermogen en de bijkomende problematiek staan niet los van elkaar en beïnvloeden wederzijds elkaars ontwikkeling. Als gevolg hiervan wordt ook de persoonlijkheid van de jongeren met een LVB anders ontwikkeld. De handreiking Balans in Beeld noemt een aantal eigenschappen zijn kenmerkend voor de persoonlijkheid van jongeren met een LVB, (Rot, 2013). Bij al deze eigenschappen valt op dat ze beschreven worden als het 'ontbreken van' of 'zwak ontwikkeld'. Onderstaand overzicht laat zien dat er een verband is tussen de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden en de kenmerkende eigenschappen van de persoonlijkheid van een jongere met LVB (zie tabel 2.1.4).

Persoonlijke vaardigheid (Goleman, 1999)	Kenmerkend voor de persoonlijkheid van een LVB jongere (Rot, 2013)
Zelfinzicht: gedegen zelfbeoordeling, zelfvertrouwen	Laag of negatief zelfbeeld
Zelfinzicht: gedegen zelfbeoordeling, zelfvertrouwen	Zwakke identiteit
Zelfinzicht: emotioneel bewustzijn, gedegen Zelfbeoordeling	Beperkte zelfreflectie
Zelfinzicht: gedegen zelfbeoordeling, Motivatie: betrokkenheid	Egocentrische beleving
Zelfinzicht: gedegen zelfbeoordeling Zelfregulering: betrouwbaarheid	Zwakke gewetensontwikkeling
Zelfinzicht: gedegen zelfbeoordeling Zelfregulatie: aanpassingsvermogen Motivering: betrokkenheid	Zwak moreel redeneervermogen
Zelfinzicht: emotioneel bewustzijn, gedegen zelfbeoordeling Motivering: Betrokkenheid	Zwakke impulscontrole
Zelfinzicht: Gedegen zelfbeoordeling, Zelfregulering: verantwoordelijkheidsgevoel, aanpassingsvermogen, Motivatie: prestatiedrang, initiatief	Gebrekkige zelfsturing
Zelfinzicht: gedegen zelfbeoordeling Zelfregulering: verantwoordelijkheidsgevoel Motivering: prestatiedrang, initiatief en optimisme	Beperkte groei naar autonomie

(Tabel 2.1.4 vergelijking persoonlijke vaardigheden en kenmerken LVB (Goleman, 1999) en (Rot, 2013).)

De tabel laat zien dat de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren met een LVB een duidelijk verband heeft met de algemene ontwikkeling. Deze ontwikkeling wordt beïnvloed door het beperkte leervermogen, aanpassingsvermogen en de bijkomende problematiek. De ontwikkeling van de persoonlijkheid en persoonlijke vaardigheden verloopt langzamer, en bereikt eerder een plafond.

2.2 De ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden in de drie milieus-setting

Het specifieke karakter van de drie milieus-setting

Groot Emaus biedt besloten intramurale behandeling bij complexe problematiek aan jongeren met een LVB. Deze specialistische vorm van behandeling is nodig omdat deze jongeren zich zonder hulp niet kunnen handhaven in reguliere maatschappelijke verbanden (VOBC, z.d.). Om deze reden wordt de behandeling vormgegeven op alle leefgebieden van de jongere. Deze leefgebieden zijn wonen, vrije tijd en school, waarnaast waar mogelijk het contact met het gezin deel uitmaakt van de behandeling. Deze behandelvorm biedt de jongere ontwikkelmogelijkheden, die in een andere situatie niet mogelijk zouden zijn. Voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden betekent dit dat de drie milieus-setting een passende situatie is voor de jongere om in een veilig klimaat te kunnen leren en

ontwikkelen, en geleerde vaardigheden toe te passen. In de aanleiding van dit onderzoek stellen we dat jongeren die vanuit de drie milieus-setting worden aangemeld op de Gaffel onvoldoende persoonlijke vaardigheden hebben ontwikkeld om te kunnen trainen. Door de geïnterviewden wordt ten aanzien van het beperkte leervermogen het belang van oefenruimte, het risico op overvraging, en meer tijd nodig om te leren als voornaamste kenmerken gezien. Het beperkte aanpassingsvermogen wordt bij deze groep jongeren zichtbaar door het situatie gebonden leren en de afhankelijkheid van begeleiding. Bijkomende problematiek wordt ook als kenmerkend voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden beschreven, hierbij wordt vanuit literatuur gekeken naar het risico van deze problematiek op de ontwikkeling, en wordt vanuit interviews beschreven hoe dit bij de jongeren in de drie milieus-setting de ontwikkeling beïnvloed.

2.2.1 Beperkt leervermogen

Voor jongeren op Groot Emaus geldt dat de kalenderleeftijd hoofdzakelijk tussen de 12 en 18 jaar ligt. Een veelgebruikte theorie binnen Groot Emaus is de beschrijving van Došen over mensen met een verstandelijke beperking. Deze theorie maakt duidelijk dat de jongeren op Groot Emaus, zich bevinden in het concreet operationele stadium van de cognitieve ontwikkeling volgens Piaget, wat past bij een ontwikkelingsleeftijd van een 7-12 jarige (Došen, 2005). In dit stadium staat operationeel denken centraal, en ontbreekt het vermogen tot abstract denken. De informatie die jongeren binnenkrijgen en verwerken, heeft betrekking op realistische en concreet voorstelbare situaties (Beemen, 2001).

Behoefte aan oefenruimte

In overzichtsstudies van het Nederland Jeugd Instituut naar werkzame factoren in de residentiële jeugdhulpverlening wordt het bieden van oefenruimte genoemd als het creëren van een omgeving die de jongere in staat stelt zijn belangrijke vaardigheden te ontwikkelen en zich veilig en begrepen te voelen (Boendemaker, 2013). Deze factor is ook zichtbaar in de drie milieus-setting Groot Emaus, waar de leefsituatie zodanig wordt ingericht dat er voor de jongeren een oefenruimte bestaat. Deze oefenruimte maakt het mogelijk om persoonlijke vaardigheden kunnen ontwikkelen, door veelvuldig en binnen veilige kaders handelingen te kunnen herhalen om zodoende een vaardigheid aam te kunnen leren.

Begeleiders werkzaam op Groot Emaus benadrukken in de interviews het belang van deze oefenruimte, omdat op die manier een jongere zich vaardigheden eigen kan maken. Hierbij wordt gekeken naar wat een jongere aan kan, en de oefenruimte die de jongere krijgt wordt hierop afgestemd door het maken van kleine stappen (IE1,f18). De jongeren op Groot Emaus hebben deze ruimte nodig om te kunnen leren, waardoor succeservaringen gegenereerd kunnen worden, wat uiteindelijk het zelfvertrouwen vergroot. Ook maakt dit de jongere bewust, doordat hij ervaart wat hij wel kan en waarbij hij mogelijk vastloopt of extra ondersteuning nodig heeft. Een begeleider van Groot Emaus legt dit als volgt uit:

Als ze wat ouder worden weten ze in veel gevallen wel wat ze wel en niet aankunnen. Niet omdat ze dat zelf ook vinden maar omdat ze daar al tegen aan gelopen zijn dat groepsleiding in gesprekken dat wel kenbaar hebben gemaakt van "Joh, laten we dit nou eens oefenen", dan ziet de jongere uiteindelijk zelf in ander gesprek of het wel of niet gelukt is (IE1,f8).

Ook begeleiders van de Gaffel zien dat er binnen Groot Emaus oefenruimte wordt geboden aan de jongeren, en onderstrepen ook het belang hiervan voor het opdoen van succeservaringen en het langzaam uitbouwen van de eigen regie bij jongeren (IG,f35, IG,f34).

Gerelateerd aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden, wordt zichtbaar dat de behoefte aan oefenruimte verband houdt met de ontwikkeling van het zelfinzicht.

Meer risico op overvraging

Het belang van het bieden van meer tijd en oefenruimte wordt zowel in literatuur als in interviews benadrukt, waarbij het risico op overvraging van een LVB-jongere als belangrijk aandachtspunt wordt genoemd (Rot, 2013). Door de het beperkte leervermogen van de

jongere is het van belang dat er goed wordt afgewogen welke vaardigheden een jongere nodig heeft en welke hij al in huis heeft. Wanneer van een jongere meer wordt gevraagd dan hij daadwerkelijk aankan, is er sprake van overvraging, wat negatieve gevolgen kan hebben voor de ontwikkeling en het functioneren (Beer, 2011).

Het risico op overvraging van een LVB-jongere houdt verband met het risico op overschatting van deze jongere. Deze overschatting heeft te maken met het verschil tussen kalenderleeftijd en ontwikkelingsleeftijd zoals beschreven onder 2.1.1 en 2.2.1. Ten aanzien van een jongere met LVB worden vaak te hoge verwachtingen gesteld, mede omdat de kalenderleeftijd en het uiterlijk van de jongere doen vermoeden dat een jongere aan deze verwachting kan voldoen. Ook het taalgebruik van de jongere is vaak aanleiding tot overschatting. Het taalbegrip is vaak minder goed ontwikkeld, echter kan deze jongere vaak woorden gebruiken en ervaringen beschrijven op een manier die doet vermoeden dat deze jongere 'verstand van zaken' heeft (Rot, 2013).

Ook respondenten benoemen dit risico op overvraging, en onderstrepen de noodzaak om hierin een goede balans te vinden. Begeleiders zijn van mening dat het niveau van de jongere het uitgangspunt moet zijn (IE2,f26, IE1,f11). Ook wordt het risico op overschatting van de jongeren herkend, (IG,f25,IG,f49) en wordt als typerend genoemd dat deze jongeren zichzelf ook snel onderschatten (IE1,f30).

Meer tijd nodig om te leren

De geïnterviewden noemen als kenmerk van de ontwikkeling van vaardigheden ook dat de jongere door het beperkte leervermogen *meer tijd nodig heeft* om vaardigheden te ontwikkelen. Begeleiders van Groot Emaus geven aan dat voor het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden kleine stappen gemaakt moeten worden, en dat hierbij rekening gehouden dient te worden met de lagere ontwikkelingsleeftijd van de jongere (IE1,f18, IE2,f22, IE2,f21, IE1,f1). Begeleiders van de Gaffel zien ook dat een jongere meer tijd nodig heeft vanwege het beperkte leervermogen. Echter ook geven deze begeleiders gezamenlijk aan dat de tijd die een jongere tijdens behandeling op Groot Emaus heeft, niet toereikend is voor het kunnen ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden (IG,f30, IG,f29, IG,f28, IG,f9). Een begeleider van Groot Emaus verteld dat dit door meerdere mensen op het terrein van Groot Emaus zo wordt gezien: "...De overstap van besloten naar open vind ik al jaren veel te groot. Hier ben ik ook niet de enige in..." (IE1,f15). Beide groepen geïnterviewden benadrukken dat er tijdig ingezet zal moeten worden op aansluiting met een vervolgplek, om zodoende de stap voor de jongere kleiner te maken. Dit gegeven wordt in hoofdstuk 4 nader toegelicht.

2.2.2 Beperkt aanpassingsvermogen

In 2.1.2 wordt vanuit de literatuur het beperkte aanpassingsvermogen beschreven als zijnde een algemeen kenmerk voor jongeren met een LVB.

Ook door respondenten wordt het beperkte aanpassingsvermogen genoemd, als voornaam kenmerk ten aanzien van jongeren in een drie milieus-setting. Met betrekking tot dit beperkte aanpassingsvermogen, wordt vanuit de interviews een tweetal typerende beschrijvingen weergegeven. Ten eerste wordt de ontwikkeling bij deze jongeren beschreven als situatie gebonden, ten tweede is deze afhankelijk van de voortdurende aanwezigheid van begeleiding.

Ontwikkeling is situatie gebonden

Begeleiders van Groot Emaus benoemen vooral het kenmerk van het situatie gebonden leren binnen de vertrouwde context van de drie milieus-setting (IE2,f4, IE2,f2 IE2,f1, IE1,f21). Deze maakt dat er een situatie bestaat waarin voor de jongere ontwikkeling mogelijk is waardoor persoonlijke vaardigheden ontwikkeld kunnen worden.

Begeleiders op Groot Emaus geven aan dat deze context geborgenheid en veiligheid biedt, wat een bijdraagt aan de mogelijkheid voor de jongere om zich te kunnen ontwikkelen (IE1,f14, IE1,f13). Binnen deze groep respondenten wordt ook genoemd dat het voor de jongere moeilijk is om het geleerde te kunnen toepassen in een andere context en wat het voor een jongere betekent om in een andere situatie terecht te komen. Door deze groep

geïnterviewden wordt ook aangegeven dat het voor een LVB-jongere moeilijk is om geleerde vaardigheden te kunnen toepassen in een onbekende situatie, waardoor geregeld een terugval ten aanzien van verworven vaardigheden wordt gesignaleerd (IE2,f5, IE2,f10, IE2,f3, IE2,f6). Een begeleider van Groot Emaus verteld:

Want wat ze ontwikkelen, ontwikkelen ze in de context van de leefomgeving waar ze wonen, op het moment dat ze overstappen naar een andere context dat ze weer nieuwe leefomgeving komen dan moeten ze bij een hoop dingen gewoon weer 80 procent opnieuw uitvogelen (IE2,f3).

Vanuit de interviews die binnen de Gaffel zijn afgenomen, wordt het leren in één situatie ook benoemd als kenmerkend jongeren van Groot Emaus. Deze beperking door het situatie gebonden leren nog wordt echter door deze groep respondenten nog sterker benadrukt (IG,f32, IG,f85). Het toepassen van geleerde vaardigheden door de jongere binnen Groot Emaus wordt beschreven als een 'aangeleerd trucje', wat werkt in de bekende situatie, maar wat niet toepasbaar is in een nieuwe situatie (IG,f44, IG,f6,IG,f7, IG,f8). Begeleiders van de Gaffel leggen het accent vooral op het gebrek aan ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren van Groot Emaus. Volgens begeleiders hebben deze jongeren geen eigenheid, en hebben ze geleerd om zich te identificeren aan de vertrouwde omgeving van het terrein. Het netwerk van de jongere is vooral opgebouwd uit mensen die deel uitmaken van de drie milieus-setting (IG,f16, IG,f16). Bij het verlaten van deze vertrouwde omgeving wordt de jongere opnieuw met zichzelf geconfronteerd, en ontbreken belangrijke vaardigheden zoals interne motivatie, overzicht en inzicht in oorzaak en gevolg. Wat een jongere eerder heeft ontwikkeld kan hij niet toepassen in een nieuwe situatie, waardoor de jongere in een gat komt te vallen (IG,f10, IG,f42, IG,f26, IG, f11).

In het kader van de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden tonen deze bevindingen aan dat het situatie gebonden leren de ontwikkeling van het zelfinzicht beïnvloed. Ook de zelfregulering is beperkt ontwikkeld, wat zichtbaar wordt doordat de jongere moeite heeft met het aanpassen aan veranderende omstandigheden.

Ontwikkeling is afhankelijk van begeleiding

Kijkend naar de populatie jongeren op Groot Emaus is deze af te bakenen door de intensiviteit waarmee de zorg geboden wordt. Vertaald naar een zorgzwaartepakket betekent dit dat er op Groot Emaus jongeren verblijven die met name een ZZP LVG 4, 5 of SGLVG1 hebben ('s Heeren Loo, 2015). Deze wordt aangeduid als (besloten) wonen met zeer intensieve behandeling en begeleiding. Intensieve begeleiding wordt vormgegeven door voortdurende aanwezigheid van begeleiding in de leefsituatie van de jongere. De begeleiding heeft een actieve rol in de opvoeding van de jongere. Vanuit de kennis over deze doelgroep is te verklaren dat deze intensieve begeleiding nodig is om de jongere in deze situatie optimaal te kunnen laten functioneren. De problematiek van een LVB jongere komt namelijk vaak tot uiting in ernstige gedragsproblemen, waardoor langdurig of structurele behoefte aan ondersteuning is (Moonen & Verstegen, 2006). Deze ondersteuning wordt door begeleiding vormgegeven middels het bieden van een veilig leefklimaat, onder andere door het bieden van structuur en hanteren van regels. Mede hierdoor wordt aangesloten bij de ondersteuningsbehoefte van de doelgroep.

Voor deze intensieve ondersteuningsbehoefte van de jongeren op Groot Emaus geeft Došen een verklaring vanuit het model voor persoonlijkheidsontwikkeling en emotionele ontwikkeling. Mede door een verstoorde hechting en de vertraagde ontwikkeling, bevinden deze jongeren zich in voornamelijk in de eerste socialisatiefase, de eerste individuatiefase of de identificatiefase. Deze fasen van emotionele ontwikkeling zijn kenmerkend voor kinderen van zes maanden tot ongeveer zeven jaar (Došen, 2005). Gedurende deze fasen speelt de opvoeder een belangrijke rol in de ontwikkeling van het kind, waarbij voortdurend fysieke nabijheid nodig is voor het kind. De behoefte aan deze nabijheid van een opvoeder, is ook typerend voor jongeren op Groot Emaus. Gezien de ontwikkelingsleeftijd van deze jongeren dient de opvoeder voortdurend sensitief en responsief te zijn, wat betekent dat de groepsleider de signalen van de jongere opmerkt en hier adequaat op kan reageren

(Jongepier, 2011). Respondenten noemen deze vorm van begeleiding ook als een belangrijk onderdeel in het leven van de jongere. Er wordt gesproken over veiligheid en vertrouwdsheid als belangrijke voorwaarden welke een jongere nodig heeft om zich te kunnen ontwikkelen. Ook wordt genoemd dat jongeren en begeleiders op Groot Emaus erg gericht zijn op elkaar. (IE2,f11, IE1,f36). Vanuit de vraagstelling van dit onderzoek is met name te zien dat door de geïnterviewden de aanwezigheid van begeleiding in verband wordt gebracht met de ontwikkeling van motivatie.

Deze aanwezigheid van begeleiding houdt daarnaast ook verband met het vermogen van jongeren om geleerde vaardigheden toe te passen zonder de aanwezigheid van begeleiding. Beide groepen geïnterviewden benoemen dat de jongere in het functioneren afhankelijk is van de aanwezigheid en sturing van begeleiding. Dit is zichtbaar in alle onderdelen van het leven van de jongeren op Groot Emaus, waarbij begeleiding zorg draagt voor een dagprogramma, het aanbod van activiteiten, en het aanbieden van keuzes voor de invulling van vrije tijd (IG,f46, IG,f100, IE1,f16). Deze afhankelijkheid maakt dat bij het wegvallen van de intensieve begeleiding vaak spanning ontstaat met als gevolg dat de jongere terugvalt in 'oud gedrag' (IE2,f9, IE2,f8, IE2,f7, IG,f46). Ook geven beide groepen respondenten aan dat de stap die een jongere moet maken om naar een trainingshuis of woonvorm met minder intensieve begeleiding over te gaan, te groot is voor jongeren van Groot Emaus (IE1,f16, IG,f4). Deze jongeren zijn zozeer afhankelijk van de begeleiding en de kaders die hierdoor geboden worden, dat ze zonder de aanwezigheid hiervan veel moeite zouden ervaren in hun functioneren. Ook zal de motivatie om zelfstandig de geleerde vaardigheden toe te passen ontbreken, omdat binnen de besloten setting voortdurend de aansturing door begeleiding als motivatie dient. (IG,f20). Een citaat van een begeleider op Groot Emaus geeft aan dat dit door meerdere mensen op die manier wordt gezien:

Waar ik tegenaan liep Is; je hebt natuurlijk besloten, je hebt open dan heb je het traject dat ze dus naar een vervolgplek gaan buiten Emaus. De overstap van besloten naar open vind ik al jaren veel te groot. Ben ik ook niet de enige in. Op besloten was het altijd een tendens van joh, jij doet alles onder begeleiding, al ben je 15 of 16, dat maakt helemaal niet uit. Alles gaat onder begeleiding (IE1,f15).

De afhankelijkheid van begeleiding heeft ook vooral te maken met de vaardigheid motivering. Goleman maakt hierin een onderverdeling in prestatiedrang, betrokkenheid, initiatief en optimisme (Goleman, 1999). De prestatiedrang bij deze jongeren is of afwezig, of niet realistisch, waarbij de begeleider een actieve rol heeft in het stellen van doelen voor de jongere, of juist de jongere helpen om meer realistisch te kijken naar hun doelstellingen. De begeleider heeft de taak om de jongere te motiveren, omdat betrokkenheid vanuit de jongere zelf vaak ontbreekt. Zonder de rol van de begeleider is er bij de jongere ook weinig motivatie om zichzelf ergens voor in te zetten.

Naast het verband tussen de aanwezigheid van begeleiding en de ontwikkeling van motivatie, is te zien dat deze afhankelijkheid ook betrekking heeft op het ontwikkelen van zelfinzicht. Voor het emotioneel bewustzijn heeft de jongere de begeleider nodig, om te verwoorden welke emoties de jongere ervaart, en te benoemen hoe deze het denken en handelen beïnvloeden. Ten aanzien van een gedegen zelfbeoordeling, vervult de begeleider een rol door de jongere te wijzen op sterke en zwakke punten. Hierbij helpt de begeleider de jongere te leren van ervaringen, reflectief te zijn en perspectief te benoemen. Zoals onder 2.1.4 werd beschreven, is het zelfvertrouwen van de jongere weinig ontwikkeld, en is ook hierbij de rol van begeleiding van wezenlijk belang om de jongere te kunnen helpen om besluiten te nemen en zichzelf te presenteren.

De afhankelijkheid van begeleiding speelt naast het ontwikkelen van motivatie en zelfinzicht ook een rol bij de ontwikkeling van zelfregulering bij jongeren op Groot Emaus. Deze jongeren hebben voortdurend begeleiding nodig die aansturing geeft en helpt bij het vervullen van hun verplichtingen. Aanpassingsvermogen maakt deel uit van de persoonlijke vaardigheid zelfregulering. Kenmerkend hierbij is dat de jongeren van Groot Emaus is een

nieuwe situatie vaak spanning en onzekerheid ervaren. De begeleider helpt de jongere zich aan te kunnen passen aan een nieuwe situatie, en is hierin een veilige en betrouwbare factor. *"...je probeert het samen te doen...alles doe je samen..."* noemt een geïnterviewde begeleider van Groot Emaus (IE1,f36).

2.2.3 Bijkomende problematiek

In 2.1.3 werd bijkomende problematiek als mogelijk kenmerk van jongeren met een LVB beschreven. In het bijzonder voor jongeren in een drie milieus-setting wordt deze problematiek gezien als een belangrijk kenmerk. Deze problematiek uit zich vaak in complexe gedragsproblemen, waardoor specialistische behandeling nodig is. Deze vorm van behandeling wordt geboden in een (besloten) residentiële voorziening, onder andere op Groot Emaus, waarmee duidelijk wordt dat deze bijkomende problematiek per definitie aanwezig is bij jongeren in een drie milieus-setting (VOBC, z.d.).

De bijkomende problematiek bij jongeren met een LVB kan worden gezien als een risicofactor voor de ontwikkeling van de jongere. Vanuit de theorie over ontwikkelingspsychopathologie heeft een risicofactor betrekking op het zowel het kind als op de omstandigheden waarin het kind verkeert. Deze risicofactoren kunnen zich voordoen op het niveau van het kind, het gezin en de omgeving (Rigter, 2002). In het algemeen bij jongeren met een LVB, en met name bij jongeren van Groot Emaus zijn de beschermende factoren vaak afwezig zijn geweest tijdens de ontwikkeling.

Het Trimbos Instituut noemt in een onderzoek naar LVB-ers in de GGZ, dat als gevolg van het ontbreken van deze balans tussen risico- en beschermingsfactoren, de jongeren extra kwetsbaar zijn voor de genoemde bijkomende problematiek (Trimbos-Instituut, 2010). In dit onderzoek wordt ook genoemd dat de copingvaardigheden vaak tekortschieten, en ineffectief zijn. De coping wordt omschreven als 'negatief geladen', wat tot uiting kan komen in agressief of ontwijkend gedrag.

Uit de afgenomen interviews blijkt dat deze problematiek een duidelijke invloed heeft op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden, en dat de het gebrek aan copingvaardigheden een belangrijk kenmerk vormt voor de ontwikkeling van deze vaardigheden bij jongeren in een drie milieus-setting. Enkele uitspraken van Tineke Mager illustreren dat deze problematiek zeer kenmerkend is voor jongeren van Groot Emaus: *"...de jongeren hebben vaak zoveel meegemaakt, daar hebben wij geen weet van, en dan moeten ze toch een keer de maatschappij in..."* (zie bijlage A) en *"... deze ontwikkelingen blijven toch ook wel heel broos. Het zijn toch jongeren die heel veel hang naar activiteiten hebben die niet goed zijn..."* (zie bijlage B).

Problematiek vormt een beperking in de ontwikkeling

Met name respondenten van de Gaffel benoemden de 'onderliggende problematiek' bij LVB jongeren die van Groot Emaus komen. De kenmerken van deze problematiek zijn volgens de geïnterviewden vooral het kunnen moeilijk kunnen reguleren van emoties en psychiatrische problematiek. Deze problematiek wordt door geïnterviewden in verband gebracht met het verleden van de jongeren, waarin veelvuldig sprake is geweest van spanningen, soms traumatische ervaringen, onbegrip vanuit de omgeving en het kunnen accepteren van de handicap (IG,f2. IG,f40, IG,f25).

Opvallen bij het bespreken van dit thema, is dat vanuit de Gaffel vooral wordt gesproken over onderliggende problematiek als zijnde een beperking voor het kunnen functioneren in de maatschappij (IG,f36). Vanuit Groot Emaus wordt deze problematiek ook herkend, maar deze groep respondenten benoemd meer wat er momenteel op Groot Emaus zichtbaar is van deze problematiek.(IE2,f22). Door begeleiders van de Gaffel wordt onder andere genoemd dat deze problematiek als het ware onderdrukt wordt door de behandeling, maar de problematiek, die bij de jongere 'onderliggend' aanwezig is, er op latere leeftijd alsnog uitkomt (IG,f13, IG,f12, IG,f46).

Het verschil in de wijze waarop beide groepen respondenten deze bijkomende problematiek waarderen, is te verklaren vanuit het verschil in perspectief op beide locaties. De behandeling op de Gaffel is voornamelijk gericht op het kunnen functioneren van de jongere in de maatschappij, terwijl bij Groot Emaus de nadruk ligt op het bieden van rust en veiligheid als basis voor een klimaat waarin ontwikkeling mogelijk is. Vanuit het perspectief van de

Gaffel gaan onderliggende problemen die hierin een beperking spelen, meer opvallen en een rol spelen. Begeleiders van de Gaffel noemen dat dit extra aandacht vraagt, ook wat betreft de ondersteuning door begeleiding die hierbij geboden kan worden (IG,f38). Hier wordt in het vijfde hoofdstuk op teruggekomen.

Copingvaardigheden zijn minder ontwikkeld

Zowel uit interviews als literatuur wordt gesteld dat het de jongere ontbreekt aan copingvaardigheden, en dat bij jongeren met een LVB te zien is dat ze zichzelf overschreeuwen door negatief te praten over gebeurtenissen die stressvol zijn. Hierbij is ook de inzet van verbale en soms fysieke agressie in het algemeen kenmerkend voor de jongeren, en dit wordt ook specifiek herkend bij de jongeren op Groot Emaus.

Respondenten van de Gaffel duiden deze coping als zijnde de wijze waarop jongeren een balans vinden tussen enerzijds stress verhogende omstandigheden in hun leven, en anderzijds de beperking die de jongere heeft waardoor ze voor deze omstandigheden extra kwetsbaar zijn. Ook werd genoemd dat de jongeren door het leven in de drie milieus-setting een manier gevonden hebben om zich hierbinnen staande te houden, maar dat deze manieren niet meer werken wanneer ze de instelling verlaten om te verhuizen naar een andere plek (IE1,f18). Door de stress ten gevolge van deze verhuizing, worden de oude copingmechanismen van de jongere aangesproken, om zo te kunnen 'overleven' in de nieuwe situatie (IG,f24, IG,f23). De coping bij jongeren van Groot Emaus is volgens deze groep geïnterviewden minder ver ontwikkeld, en toegepast op de situatie binnen de drie milieu-setting (IG,f2, IG,f1).

Duidelijk wordt dat de bijkomende problematiek van grote invloed is op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren op Groot Emaus. Ten aanzien van de ontwikkeling van het zelfinzicht is te zien dat deze sterk gekleurd wordt door een negatief zelfbeeld of een langdurige ervaring met afwijzing. Hierdoor is het zelfvertrouwen en een gedegen zelfbeoordeling bij deze jongeren beperkt ontwikkeld. Het emotioneel bewustzijn is beperkt, waardoor de jongere geen zicht en geen grip op de eigen emoties heeft. Het besef dat gevoelens het handelen beïnvloeden, ontbreekt vaak bij deze jongeren.

Ook de ontwikkeling van zelfregulering is onderhevig aan deze bijkomende problematiek. Jongeren blijken niet voldoende te kunnen innoveren en zich aan te passen aan veranderingen, door gebrek aan adequate copingvaardigheden. De bijkomende problematiek leidt tot een beperkte ontwikkeling van motivatie. Deze is vooral egocentrisch van aard, en gericht op het direct bevredigen van behoeften. Veel negatieve ervaringen en afwijzingen, vaak gecombineerd met psychiatrische problematiek, bijvoorbeeld een aandachttekortstoorning, maakt dat deze jongeren niet in staat zijn zich te motiveren voor doelen op lange termijn.

Samenvatting

Algemene kenmerken van een LVB-jongere zijn een beperkt leervermogen en een beperkt aanpassingsvermogen. Voor de groep LVB jongeren die behandeld wordt in een residentiële setting is ook bijkomende problematiek een belangrijk kenmerk. Deze kenmerken en de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden beïnvloeden elkaar wederzijds.

Bij jongeren in een drie milieus-setting is te zien dat het beperkte leervermogen leidt tot behoefte aan oefenruimte en meer tijd om vaardigheden te kunnen leren. Wanneer in deze behoeften niet wordt voorzien, bestaat het risico op overvraging van de jongeren. Ten gevolge van het beperkte aanpassingsvermogen bij deze jongeren, is de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden vooral situatie gebonden en sterk afhankelijk van aanwezige begeleiding. Onder invloed van bijkomende problematiek blijft de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden beperkt. Deze problematiek wordt gezien als een risico voor de ontwikkeling. Tevens beschikt de jongere over onvoldoende passende copingvaardigheden om zodoende adequaat te kunnen omgaan met deze problematiek.

Door het beperkte leervermogen, het beperkte aanpassingsvermogen en de aanwezigheid van bijkomende problematiek, blijft de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren in een drie milieus-setting beperkt.

3

Wat is nodig aan persoonlijke vaardigheden op de Gaffel te kunnen trainen?

Inleiding

Het doel van de training op de Gaffel is dat jongeren vaardigheden aanleren die nodig zijn om begeleid zelfstandig te kunnen wonen. Opdrachtgever E. van Genderen geeft aan dat jongeren vanuit een drie milieus-setting persoonlijke vaardigheden missen om op de Gaffel te kunnen trainen (zie aanleiding hoofdstuk 1). In dit hoofdstuk wordt beschreven welke persoonlijke vaardigheden jongeren nodig hebben om op de Gaffel te kunnen trainen. In literatuur en interviews komt duidelijk naar voren welke persoonlijke vaardigheden nodig zijn om te kunnen trainen. Toonaangevende literatuur voor het beantwoorden van deze deelvraag is onder andere het handboek *Balans in Beeld* (Rot, 2013). Ook is gebruik gemaakt van verschillende bronnen van waar uit nader wordt ingegaan op de problematiek van deze doelgroep, zoals de *Kleine Gids voor mensen met een verstandelijke beperking* (Boertjes & Lever, 2007). Naast deze literatuur zijn bevindingen uit interviews gebruikt, om zodoende inzichtelijk te maken welke verwachtingen er op de Gaffel bestaan ten aanzien van jongeren afkomstig van Groot Emaus.

In de eerste paragraaf wordt per persoonlijke vaardigheid een uiteenzetting gegeven, waarin achtereenvolgens de vaardigheden zelfinzicht, zelfregulatie en motivatie aan de orde komen (3.1). Als uitgangspunt voor de opbouw van deze paragraaf is de theorie van Goleman (Goleman, 1999) over emotionele vaardigheden gebruikt.

Vervolgens worden de instroomeisen beschreven, welke voorwaarden bieden om op de Gaffel persoonlijke vaardigheden verder te kunnen ontwikkelen (3.2). Deze instroomeisen komen voort uit het expertinterview wat met de betrokken orthopedagoog van de Gaffel is gehouden. Zij heeft jarenlange ervaring met deze LVB jongeren en heeft kennis opgedaan welke van belang is voor een traject op de Gaffel. Bevindingen uit interviews ten aanzien van de instroomeisen zijn vergeleken en toegelicht vanuit literatuur.

In de laatste paragraaf wordt beschreven wat de knelpunten zijn bij het toepassen van persoonlijke vaardigheden op de Gaffel (3.3). Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

3.1 Persoonlijke vaardigheden

3.1.1 Zelfinzicht

Kenmerkend voor mensen met een LVB is een beperking in zelfinzicht, en daarbij zichzelf snel overschatten (Boertjes & Lever, 2007). LVB- jongeren kunnen moeilijk reflecteren op eerder gebeurde situaties, met als gevolg dat er irreële gedachten ontstaan over bijvoorbeeld hun toekomstperspectief (Rot, 2013).

De orthopedagoog die verbonden is aan de Gaffel geeft in het interview aan dat het belangrijk is dat een jongere wilsbekwaam ter zake is (zie bijlage C). Hiermee wordt bedoeld dat een jongere moet kunnen aangeven welke begeleiding nodig is, ondanks dat het vragen om hulp niet leuk is, echter in sommige situaties wel noodzakelijk (Rijksoverheid, 2007). Hierbij valt te denken aan een deurverklikker op de deur wanneer een jongere niet weerbaar genoeg is om nee te zeggen als iemand aan de deur komt (zie bijlage C).

Zelfinzicht wordt in de interviews vaak genoemd als een persoonlijke vaardigheid die tot op een zekere hoogte nodig is om op de Gaffel te kunnen trainen. Hieronder wordt door respondenten verstaan: zicht hebben op eigen mogelijkheden en onmogelijkheden, weten wat er bij het wonen in een appartement komt kijken. Als jongeren aangeven dat ze alles kunnen, stellen ze zich niet voldoende open voor begeleiding (IG, f67). Daarnaast is reflectie

belangrijk om te leren van gemaakte keuzes en daarop te kunnen reflecteren (IG, f67). De begeleiders zijn zich er van bewust dat dit hoort bij de beperking van de jongeren, maar om te kunnen trainen op de Gaffel geven de begeleiders aan dat dit belangrijk is dat een jongere dit in beperkte mate beheerst (IG, f67). De jongere moet inzicht hebben in zijn/haar beperking, waardoor de jongere gemotiveerder is om op de Gaffel te kunnen trainen en open staan voor ondersteuning (IG, f59).

De begeleiders van de Gaffel geven aan dat jongeren vaardigheden meestal wel hebben/beheersen maar dat het hen niet of nauwelijks lukt om het geleerde vast te houden (IG, f62).

Kenmerkend voor de jongeren die komen vanuit een drie milieus-setting is dat ze vaak moeite hebben met het indelen van hun vrije tijd (bijlage C) (IG, f46). Dit komt omdat ze op Groot Emaus veel mogelijkheden hebben om zichzelf te vermaken en hun vrije tijd wordt ingedeeld (IG, f46). De Gaffel verwacht dat de jongeren zichzelf twee uur kunnen vermaken. De Gaffel houdt geen strakke tijdsindeling aan en/of belt niet om te controleren of zonder dat hun tijd strak is ingedeeld of een jongere gearriveerd is op bijvoorbeeld het voetbalveld (bijlage C).

3.1.2 Zelfregulering

Een kenmerk van jongeren met een LVB is dat ze het lastig vinden om emoties van zichzelf en anderen te herkennen. De emotionele ontwikkeling van LVB-jongeren stagneert vaak op de leeftijd van een schoolkind (Beer, 2011). (Zie hoofdstuk 2.) Gevolg hiervan is dat ze moeilijker adequaat emoties kunnen uiten en hierop kunnen reageren. Ze kunnen zich moeilijker beheersen als gevolg van stress met als gevolg dat ze primitief handelen en sneller overgaan tot agressie. In hoeverre een jongere het omgaan met emoties nog kan aan leren, is sterk individueel afhankelijk en heeft voor een groot deel te maken met de achtergrond (Rot, 2013). Door het niet herkennen van andermans emoties en erkennen van eigen emoties kan er snel een conflict ontstaan, omdat een jongere zich niet begrepen voelt en daardoor boos wordt.

Typerend voor LVB-jongeren is de moeite met het beheersen van impulsen. (Beer, 2011). LVB-jongeren reageren direct op een impuls, omdat ze niet anders hebben kunnen leren. Tijdens hun ontwikkeling zijn ze niet in staat geweest om op verschillende manieren adequaat te reageren op situaties (Rot, 2013). (Zie hoofdstuk 2.)

Anne Bruns noemt als een van de instroomeisen op de Gaffel het kunnen beheersen van agressie: *“Jongeren die vanwege de moeite met het beheersen van agressie een gevaar voor zichzelf of omgeving opleveren, en daardoor een gesloten afzondering nodig hebben kunnen niet op de Gaffel komen”* (bijlage C).

Gedragsproblemen in de vorm van agressie leveren onveilige situaties op waardoor jongeren zelf en de andere jongeren zich niet kunnen ontwikkelen (IG, f60).

Ook vanuit de literatuur wordt duidelijk dat het van belang is dat begeleiding de jongeren hierin ondersteunt, omdat deze uit zichzelf geneigd zijn om direct op situaties te reageren (Rot, 2013).

Aanpassingsvermogen.

Bij het verhuizen van Groot Emaus naar de Gaffel verandert er veel in het leven van de jongere. Hierin wordt de transfer gemist, waarmee de overgang van Groot Emaus naar de Gaffel wordt bedoeld. Op Groot Emaus is de begeleiding intensief aanwezig en geeft de begeleiding een duidelijke sturing. De begeleidingsintensiteit op Groot Emaus is hoog, en begeleiding is vrijwel altijd fysiek aanwezig (IG, f100). In de afbouwende fase wordt dit minder en leren jongeren onder strakke tijdsafspraken bijvoorbeeld een boodschap te doen of zelfstandig naar het voetbalveld te gaan op het terrein. De begeleiding belt dan na (bijlage C). Zoals eerder in het tweede hoofdstuk al werd genoemd, speelt volgens respondenten de beslotenheid die op Groot Emaus wordt geboden een grote rol (zie bijlage C).

Op de Gaffel wordt van de jongeren verwacht dat ze zelfstandig een boodschap kunnen doen, en is de begeleiding minder intensief aanwezig en houdt de tijd niet precies in de gaten (IG, f4). Het accent van begeleiding wordt minder op beheersing gelegd, want dit kan niet in deze setting (IG, f75). Daarnaast worden de maatschappelijke normen en waarden als

uitgangspunt genomen voor de begeleiding en moeten de jongeren rekening houden met de burens (IG, f72). De begeleiding van de Gaffel geeft in het interview aan: Op huis 1 wordt er directe begeleiding geboden. Deze begeleiding wordt afgebouwd naar indirect en begeleiding op afstand (IG, f4).

Door een beperking in het aanpassingsvermogen lukt het LVB-jongeren van Groot Emaus niet om de aangeleerde vaardigheden mee te nemen naar een andere context (zie 2.2). Doordat het aangeleerde gedrag niet meer werkt, worden jongeren snel overvraagd. Deze overvraging veroorzaakt stress bij de jongere, met als gevolg een terugval in oud gedrag. Hierdoor worden oude copingmechanismen ingezet, waardoor gedragsproblemen toenemen (IG, f74, IG, f44) (Rigter, 2008). LVB jongeren staan erom bekend dat ze vaardigheden moeilijk los kunnen koppelen van een bepaalde situatie. Het is daarom ook verklaarbaar dat jongeren anders functioneren in een nieuwe situatie en terugvallen in oude patronen (Rot, 2013) (Beer, 2011).

Door deze overvraging lukt het jongeren niet om eerder geleerde vaardigheden toe te passen (Rot, 2013) (zie hoofdstuk 2). Hiervoor is ondersteuning van begeleiding noodzakelijk.

In de interviews wordt aangegeven dat de overstap tussen de drie milieus-setting Groot Emaus en het trainingshuis de Gaffel te groot is. Daardoor vallen jongeren tussen wal en schip (bijlage B) (bijlage C) (IG, f17). Er komt veel kijken bij het verhuizen naar een trainingshuis. De intensiteit van begeleiding neemt af, en het trainingshuis is gevestigd in een woonwijk. Deze veranderingen leveren stress op, waardoor jongeren meer veiligheid en duidelijkheid nodig hebben om deze veranderingen aan te kunnen (zie bijlage C).

3.1.3 Motivatie

Uit onderzoeken komt naar voren dat mensen meer gemotiveerd zijn voor activiteiten wanneer zij autonomie ervaren en wanneer zij het idee hebben dat deze activiteiten passen bij wie zij zijn. Door motivatie is de kans van slagen daardoor groter (Vonk, 2007). Het is daarom belangrijk om jongeren te betrekken bij het proces en de training aan te sluiten bij de belevingswereld van de jongere. Dit is mogelijk door activiteiten aan te laten sluiten bij de jongere door de dialoog aan te gaan, maar ook om directief te zijn waar dat nodig is. De begeleiding moet inspelen op de behoeften van de jongere (Beer, 2011) (Rot, 2013). Met intrinsieke motivatie wordt bedoeld dat een jongere vanuit eigen beweging op de Gaffel wil zijn, en de nodige vaardigheden wil aanleren om zelfstandig te kunnen wonen met een aantal uur begeleiding in de week.

Vanuit de interviews wordt intrinsieke motivatie als een belangrijke vaardigheid gezien, waarmee de training valt of staat. Wanneer bijvoorbeeld een jongere de wens heeft om naar een appartement te gaan, is hij of zij meer gemotiveerd om de benodigde vaardigheden aan te leren (IG, f69). Door motivatie is de kans op het succesvol doorlopen van het traject om begeleid zelfstandig te kunnen wonen groter. De intrinsieke motivatie is volgens de respondenten nog belangrijker dan het IQ. Het IQ speelt echter wel mee om vaardigheden aan te kunnen leren en bij het vermogen om verbanden te zien.

Opvallend is dat jongeren die vanuit huis instromen op de Gaffel, vaker succesvol het traject doorlopen dan jongeren die vanuit andere groepen komen. De begeleiding gaat er van uit dat dit verschillende oorzaken heeft. Een jongere die vanuit huis komt is gemotiveerder om te trainen, en daarnaast is deze veiliger gehecht waardoor vaardigheden makkelijker aangeleerd kunnen worden (IG, f70, IG, f69).

Vanuit de begeleiding vanuit Groot Emaus wordt motivatie niet benoemd als een belangrijke persoonlijke vaardigheid die nodig is om te kunnen trainen op de Gaffel. Wel wordt door deze groep respondenten benoemd dat er bij jongeren vanuit een drie milieus-setting, voornamelijk sprake is van extrinsieke motivatie. Dit houdt verband met de intensieve aanwezigheid van begeleiders in deze situatie.

3.2 Instroomeisen

In literatuur komt naar voren hoe belangrijk een veilig klimaat is voor LVB-jongeren om zich verder te kunnen ontwikkelen (zie hoofdstuk 2.2). Veiligheid wordt genoemd als een van de belangrijkste criteria die nodig is om vaardigheden te kunnen ontwikkelen en toe te passen (Zijlmans, Embregts, Gerits, Bosman, & Derksen, 2009). Veiligheid en een positief klimaat worden hierin ruim geïnterpreteerd. Hierbij valt enerzijds te denken aan fysieke veiligheid voor de jongere zelf en de omgeving, door agressiebeheersing. Daarnaast betreft veiligheid ook duidelijkheid voor de jongere, door te weten wat wel niet wenselijk is, en waar grenzen bestaan ten aanzien van gedrag. Deze duidelijkheid heeft ook betrekking op een overzichtelijke dagstructuur, welke wordt vastgelegd in een dagprogramma.

In dit onderzoeksrapport wordt ingezoomd op de rol van begeleiders met betrekking tot de ontwikkeling van LVB-jongeren (zie hoofdstuk 5). Kenmerkend voor de doelgroep LVB-jongeren is het moeilijk kunnen herkennen van eigen emoties waardoor deze ook moeilijker gereguleerd kunnen worden (Beer, 2011). Daarnaast is ook impulsbeheersing bij LVB-jongeren beperkt ontwikkeld, waardoor ze sneller naar hun impuls handelen. Mogelijke gevolgen hiervan zijn uiting van agressie, als ook het niet kunnen overzien van oorzaak gevolg (Beer, 2011).

In de handleiding Balans in Beeld komt naar voren dat ondersteuning vanuit de begeleiding hierin noodzakelijk is: LVB-jongeren nemen in het verleden opgedane ervaringen niet mee om er van te kunnen leren, en kunnen niet of nauwelijks reflecteren op het eigen handelen (Rot, 2013).

Om op de Gaffel te kunnen trainen worden instroomeisen aan jongeren gesteld (zie bijlage C). Bij het klantbureau van 's Heeren Loo worden de jongeren gescreend op deze eisen en wordt er gekeken of de jongere in aanmerking komt om aangemeld te worden voor de Gaffel.

De instroomeisen die gesteld zijn op de Gaffel houden verband met de persoonlijke vaardigheden:

- Zelfinzicht, waaronder een gedegen zelfbeoordeling.
- Zelfregulering, waaronder aanpassingsvermogen.
- Motivatie, waaronder in het bijzonder intrinsieke motivatie wordt verstaan.

De instroomeisen in het expert interview met de betrokken orthopedagoog van de Gaffel naar voren kwamen zijn uitgewerkt in figuur 3.2 (bijlage C).

De Gaffel is een trainingshuis gelegen in een woonwijk. Veel van de genoemde instroomeisen zijn gebaseerd op maatschappelijke kaders (bijlage C). Er wordt bij de aanmelding niet alleen gekeken of een jongere in staat is te wonen op de Gaffel, maar hierbij ook of een jongere mogelijk in een woonwijk kan wonen. Voordat een jongere op de Gaffel komt wonen, wordt er in beeld gebracht wat de mogelijke risico's voor de jongere en voor de directe omgeving zijn. Emoties kunnen reguleren, beheersen of weglopen bij (fysieke) agressie, interne motivatie en zelfinzicht zijn belangrijke criteria bij de aanmelding van jongeren. Dit omdat deze vaardigheden belangrijk zijn om het traject te doen slagen. Emotieregulatie is belangrijk omdat bij het uiten van fysieke agressie de veiligheid voor de jongere zelf en anderen in gevaar komt waardoor de ontwikkeling stagneert. Deze criteria worden voornamelijk

Instroomeisen van de Gaffel.

- Emoties kunnen reguleren, door bijvoorbeeld even weg te kunnen lopen.
- Kunnen wonen in een woonwijk.
- Kunnen omgaan met overleg.
- Kunnen omgaan met gedeelde aandacht.
- Kunnen omgaan met veel prikkels.
- Grensmatig licht verstandelijk beperkt (wilsbekwaam).
- Dagbesteding is verplicht.

Contra indicaties:

- (Hard) drugs
- Ernstige fysieke agressie.
- Gevoelens voor jonge kinderen (pedofilie).

Figuur 3.2 Instroomeisen van de Gaffel .

besproken tijdens het intakegesprek dat gevoerd wordt met een jongere, na aanmelding op de Gaffel (IG, f61, IG, f69) (bijlage C)(paragraaf 3.1).

3.3 Knelpunten

Momenteel ontbreekt het aan beleid binnen de organisatie, om de overgang te versoepelen. Dit leidt ertoe dat jongeren met het verhuizen in een gat terecht komen. De afstemming tussen beide groepen is nu niet iets dat is vastgesteld, maar ontstaat vanuit eigen initiatief van de begeleiding. Het ontbreekt bij deze afstemming aan duidelijke verwachtingen over wat een jongere moet kunnen op de Gaffel (IE2, f16, IE1, f2). Begeleiders van de Gaffel verwachten dat de jongeren in staat zijn verantwoordelijkheden nemen, wat echter voor deze jongeren niet vanzelfsprekend is. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld een boodschap doen of verantwoordelijkheden nemen naar bijvoorbeeld stage of werk (IE2, f16, IE1, f2). “....Er zou een 'checklist' moeten zijn waar de jongeren aan moeten voldoen...” geeft Tineke Mager aan (bijlage A). In het vijfde hoofdstuk wordt nader uiteengezet wat nodig is aan ondersteuning vanuit het beleid, en aan afstemming tussen beide locaties, om zodoende persoonlijke vaardigheden bij jongeren te kunnen ontwikkelen.

Samenvatting

Er worden veel vaardigheden van de jongeren verwacht wanneer deze gaan verhuizen vanuit een drie milieus-setting naar een trainingshuis als de Gaffel. De jongere verhuist naar een woonwijk, waar maatschappelijke normen en waarden leidend zijn. De begeleidingsintensiteit verandert van altijd fysiek aanwezig, naar begeleiding die in de buurt is en begeleidt met de handen op de rug. Naarmate de fasering vordert, wordt deze intensiteit van begeleiding verder afgebouwd. Jongeren worden hierdoor snel overvraagd en vallen daardoor terug in oude (gedrags-) patronen en beheersen eerder geleerde vaardigheden niet meer.

Om te kunnen trainen op de Gaffel zijn vooral de persoonlijke vaardigheden: agressieregulering, motivatie en zelfinzicht tot op een zekere hoogte belangrijk. Zelfregulatie, met name het kunnen reguleren van agressie, wordt als belangrijk gezien omdat agressie het ontwikkelen van vaardigheden in de weg staat. Motivatie om te willen trainen zorgt ervoor dat jongeren open staan om vaardigheden aan te leren. Voor zelfinzicht geldt dat wanneer jongeren bewust zijn van wat ze kunnen en waar ze ondersteuning nodig hebben, ze zich meer open zullen stellen voor begeleiding en overleg. Kenmerkend voor LVB-jongeren is dat vaardigheden aangeleerd worden in bepaalde situaties, moeilijk kunnen worden toegepast in een andere situatie, ten gevolge van een beperking in het aanpassingsvermogen.

4

Op welke wijze wordt er binnen de drie milieus-setting Groot Emaus aandacht besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de wijze waarop binnen Groot Emaus aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis. In onderzochte literatuur wordt gesproken van het 'bieden van goede orthopedagogische basiszorg'. Dit wordt in 4.1 toegelicht door een aantal belangrijke elementen hieruit te beschrijven, namelijk het bieden van een veilige leeromgeving, oefenruimte en een individueel traject. Deze elementen zijn belangrijke voorwaarden voor residentiële behandeling, die ontwikkeling bij een jongere met LVB mogelijk maken. Deze drie elementen worden vanuit literatuur verder verkend, en vergeleken met de resultaten uit interviews. Voor elk van deze elementen wordt beschreven in hoeverre deze aanwezig zijn in de behandeling op Groot Emaus. In 4.2 wordt de uitwisseling en afstemming tussen Groot Emaus en de Gaffel beschreven. Vanuit de aanleiding van dit onderzoek wordt duidelijk dat de overgang van een drie milieus-setting naar een vervolgplek vaak problemen oplevert voor de jongere, onder andere een terugval in de ontwikkeling. Er wordt in de aanleiding verondersteld dat gebrek aan afstemming tussen Groot Emaus en mogelijke vervolgplekken hieraan ten grondslag ligt. In het tweede hoofdstuk van dit rapport wordt reeds vermeld dat een LVB-jongere meer tijd nodig heeft om vaardigheden te kunnen ontwikkelen. Daarbij werd duidelijk dat verschillende situaties op elkaar afgestemd dienen te worden, met oog op het kunnen vasthouden van de ontwikkelde vaardigheden. Vanuit dit gegeven is vanuit interviews geanalyseerd op welke manier er aandacht wordt besteed dit gegeven.

Ten slotte wordt in 4.3 weergegeven in hoeverre op beleidsniveau aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van vaardigheden, en welke mogelijkheden en beperkingen dit oplevert. Hiervoor is binnen literatuur gezocht naar werkzame factoren en aanbevelingen in (residentiële) hulpverlening aan LVB jongeren, waarbij geïnterviewden aanvullende informatie hebben gegeven over de specifieke situatie binnen 's Heeren Loo.

4.1 Bieden van goede orthopedagogische basiszorg

Het Nederlands Jeugd Instituut benoemt dat residentiële behandeling voornamelijk gericht is op het stimuleren van de normale ontwikkeling, en vormgegeven wordt middels het principe van goede orthopedagogische basiszorg. Er wordt binnen principe gestreefd naar een zo gewoon mogelijk leven, waarbij de jongere ondersteund wordt in het deelnemen aan onderwijs, vrije tijd, werk en sport (Boendemaker, 2013). Ten aanzien van het ontwikkelen en aanleren van vaardigheden bij jongeren met een LVB stelt de Richtlijn Effectieve Interventies LVB dat het belangrijk is om oefenstof concreet te maken, voor te structureren en te vereenvoudigen. Als aanbeveling wordt hierin genoemd dat een veilige en positieve omgeving cruciaal is voor de ontwikkeling van de jongere (Zoon, 2013).

De specifieke rol van de drie milieus-setting Groot Emaus heeft mogelijk ook een functie in het aanleren van vaardigheden. Binnen Groot Emaus wordt in het kader van aanleren van vaardigheden gebruik gemaakt van competentiegericht werken (CGW). Uitgangspunt van deze methodiek is het aanleren van vaardigheden welke de jongere nu en later nodig heeft om te kunnen functioneren in de samenleving. Hierbij wordt gesteld dat het van belang is om de jongere taken aan te bieden die aansluiten bij zijn mogelijkheden, en welke ook uitdaging en leerkansen bieden voor verdere ontwikkeling (Slot & Spanjaard, 2009). Voor de

ontwikkeling van vaardigheden bij jongeren geldt dat enerzijds de informatie die wordt aangereikt aan de jongere afgestemd moet zijn op het niveau van de jongere, en anderzijds dat een veilige omgeving belangrijk is om te kunnen leren (Jongepier, 2011). Om te kunnen spreken van goede orthopedische basiszorg dienen zodoende een aantal elementen in de kern van behandeling aanwezig te zijn. Deze elementen betreffen een veilige leeromgeving, het bieden van oefenruimte, en het vormgeven van een individueel traject.

4.1.1 Een veilige leeromgeving

Een veilige leeromgeving houdt in dat er in deze omgeving aandacht is voor een goede verhouding tussen jongeren. Hiermee worden nadelige gedragingen van jongeren ten opzichte van elkaar, bijvoorbeeld pesten, bedreigen, intimideren en fysiek geweld, zoveel als mogelijk voorkomen. Deze gedragingen blijken binnen de residentiële voorzieningen vaker voor te komen, waarbij dit gedrag door jongeren ook sneller van elkaar wordt overgenomen (NJI, 2013). De aandacht voor de veiligheid bestaat uit maatregelen om dit gedrag te voorkomen en trainingsprogramma's gericht op het aanleren van ander gedrag. Een aantal standaarden waarin de taken en vaardigheden van begeleiding worden beschreven, geven weer dat groepsleiding in staat dient te zijn het gedrag van medebewoners te beheersen door het bieden van een veilige omgeving (NJI, 2013).

Ook Jongepier beschrijft dat zich binnen de residentiële behandeling regelmatig incidenten voordoen die het groepsklimaat verstoren (Jongepier, 2011). Jongepier beschrijft een onderscheid tussen een 'open' en een 'repressief' groepsklimaat. Voor de ontwikkeling heeft de jongere belang bij een open groepsklimaat, hiertegenover werkt een repressief klimaat juist nadelig voor de ontwikkeling. Bij dit open groepsklimaat wordt een veilige sfeer als belangrijk kenmerk genoemd, tezamen met structuur en duidelijkheid. Deze bevindingen uit literatuur geven weer dat een veilige leeromgeving het karakter van een open groepsklimaat heeft, wat de ontwikkeling van de jongere bevordert.

Respondenten herkennen deze elementen van een veilige leeromgeving. De huidige situatie binnen Groot Emaus wordt echter door beide groepen respondenten verschillend beschreven. Geïnterviewden van de Gaffel geven aan dat het aan stabiliteit ontbreekt, en de behandeling momenteel een te weinig open karakter heeft waardoor een veilige leeromgeving niet voldoende aanwezig is (IG,f105, IG,f42, IG,f111, IG,f46)). Begeleiders van Groot Emaus geven vooral aan dat de huidige situatie binnen de drie milieus-setting juist noodzakelijk is voor het bieden van een veilige leeromgeving (IE1,f22, IE1,f24, IE1,f18). Dit verschil kan verklaard worden doordat op beide locaties vanuit verschillend perspectief naar deze veilige leeromgeving gekeken wordt. Op Groot Emaus wordt gezien, ondanks het bieden van deze veiligheid, de kijkrichting op lange termijn niet duidelijk is (IE1,f48). De gevolgen hiervan worden zichtbaar op de Gaffel, waar begeleiders waarnemen dat de kaders van de drie milieus-setting een beperking vormen voor het traject na Groot Emaus.

4.1.2 Oefenruimte

Naast het bieden van een veilige leeromgeving, wordt vanuit literatuur de rol van de rol van de drie milieus-setting omschreven als het kunnen bieden van een omgeving die dient als oefenruimte voor de jongeren. In het tweede hoofdstuk van dit rapport is deze oefenruimte reeds eerder toegelicht (2.2) waarbij zichtbaar werd dat ten gevolge van een beperkt leervermogen, jongeren op Groot Emaus belang hebben bij deze oefenruimte.

Op Groot Emaus wordt onder andere de methode Competentiegericht Werken (CGW) ingezet om zodanig op methodische wijze tegemoet te komen aan deze behoefte van de jongeren. Het CGW kent een fasering van drie fasen, welke de jongere gedurende de behandeling doorloopt. De eerste fase is gericht op het kunnen functioneren in de leefgroep en het wennen aan de omgeving en de behandelmethode. Hierin wordt een werkrelatie opgebouwd tussen begeleiding en de jongere, vooral gekenmerkt door veel nabijheid en instructie van begeleiders. In de tweede fase wordt vorm gegeven aan individuele doelen en werkpunten, leert de jongere vaardigheden aan en krijgt hij in nabijheid van begeleiding ruimte om hiermee te kunnen oefenen. De derde fase staat in het teken van vertrek uit de instelling, waarbij de jongere wordt voorbereid op een vervolgplek (Slot & Spanjaard, 2009). Voor het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden bij de jongeren van Groot Emaus is vooral deze tweede fase van belang. Geïnterviewden geven aan dat dit ook kenmerkend is

voor de manier waarop er binnen Groot Emaus vorm wordt gegeven aan deze ontwikkeling. Beide groepen respondenten spreken verschillend over dit onderwerp. De begeleiders van Groot Emaus spreken over deze specifieke rol van de drie milieus-setting als voorwaarde voor het kunnen ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden. Het 'samen doen' en met aanwezigheid van begeleiding kunnen oefenen, wordt vanuit deze groep geïnterviewden voornamelijk genoemd, waarbij volgens begeleiders van Groot Emaus met name wordt gewekt aan het vergroten van zelfinzicht (IE1,f31, IE1,f16, IE1,f40, IE1,f8). Door te kunnen oefenen leert de jongere wat de eigen sterke en zwakke punten zijn, en leert te reflecteren op situaties, waardoor een gedegen zelfbeoordeling kan worden ontwikkeld. Ook wordt hiermee de motivering van de jongere ontwikkeld, doordat de jongere door te oefenen leert om beter te presteren, en realistische doelen te stellen. Een van de begeleiders beschrijft de manier van werken op Groot Emaus als volgt:

In het hele traject komen ze punten tegen waarin het niet altijd lukt en dan grijp je wel aan, om te zeggen van joh, jij wilt dat graag, je bent daar heel goed mee bezig, alleen het wordt een beetje moeilijk als je deze of in die situatie komt, zodat ze voor een spiegel staan dat ze denken van ja, dat is misschien een beetje te hoog gegrepen. Ze moeten ergens tegenaan lopen (IE1,f6).

Hiermee lijkt een overeenkomst te bestaan met wat er in literatuur wordt genoemd over het vormgeven van goede basiszorg door het bieden van oefenruimte, en de wijze waarop in de huidige situatie op Groot Emaus het CGW wordt ingezet.

Door begeleiders van de Gaffel wordt deze rol van de drie milieus-setting anders beschreven, waarbij de specifieke persoonlijke vaardigheden meer worden genoemd. Deze groep begeleiders noemt dat de motivatie van de jongere niet voldoende wordt ontwikkeld binnen de beslotenheid (IG,f42). Hierover zeggen de respondenten dat motivatie vooral bestaat doordat er begeleiding aanwezig is welke functioneert als extrinsieke motivatie, maar dat de verschuiving naar intrinsieke motivatie bij de jongere niet zichtbaar is. Ook het zelfinzicht wordt hiermee weinig ontwikkeld, omdat de jongere vooral onder toezicht en instructie van begeleiding vaardigheden toepast en beoordeeld. (IG,f5, IG,f99, IG,f100, IG,f16). Respondenten van de Gaffel noemen ook het leren in één situatie, en het niet kunnen toepassen van het geleerde in een andere situatie, als tekortkoming ten aanzien van de persoonlijke vaardigheid zelfregulering. Hiermee wordt vooral innovatie en aanpassingsvermogen bedoeld, wat volgens begeleiders niet voldoende wordt ontwikkeld bij jongeren (IG,f10, IG,f7, IG,f6, IG,f85).

4.1.3 Individueel traject

Verschillende inzichten uit literatuur tonen aan dat het bieden van maatwerk, het afstemmen op de individuele behoefte en vermogens van jongere van belang is bij het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden. Slot & Spanjaard benoemen de noodzaak van een zorgvuldige diagnostiek en het uitvoeren van een competentieanalyse. Deze dient afgestemd te zijn op de individuele jongere, waarbij interventies gericht op het veranderen van gedrag, en het eigen maken van de nodige vaardigheden hiervoor, moeten aansluiten op het niveau van de jongere. Ook het NJI onderstreept het belang van een uitgebreide diagnostiek bij LVB jongeren als werkzame factor in de behandeling (Zoon, 2013). Een ander onderzoek van het NJI beschrijft werkzame factoren van residentiële hulpverlening aan jongeren. Hierin wordt als kenmerk van goede orthopedagogische basiszorg de aandacht voor de jeugdigen als individu en niet als groepslid genoemd. Binnen deze werkzame factoren worden in het bijzonder de taken en vaardigheden van de groepsleiding toegelicht, waarbij in de standaarden die onderzocht zijn de wijze van bejegening en de individualiteit duidelijk naar voren komen (Boendemaker, 2013).

Ook door respondenten word veel gesproken over het belang van de aandacht voor individualiteit en het bieden van maatwerk tijdens gedurende de behandeling. Hiermee wordt allereerst bedoeld dat de jongere centraal staat in het traject wat doorlopen wordt. Een citaat van een begeleider licht dit toe: "...het is heel erg afhankelijk van wat de jongere in zijn mars heeft, wat kan hij en wat kan hij niet, en wat kan hij ook heel moeilijk aanleren..." (IE1,f4).

Begeleiders van Groot Emaus noemen vooral dat er in de behandeling wordt gekeken naar de persoon (IE1,f15, IE1,f54, IE1,f25, IE1,f35, IE1,f4). Ook spreekt deze groep respondenten over een traject op maat dat wordt geboden ten aanzien van het ontwikkelen van vaardigheden (IE1,f7, IE1,f11, IE1,f27, IE1,f50, IE1,f1). De verhouding tussen jongere en begeleider wordt ook door deze groep als van belang gezien voor het kunnen vormgeven van een individueel traject. Deze rol bevat een aantal belangrijke taken zoals het bieden van oefenruimte en perspectief, het aanleren van normen en waarden en verantwoordelijkheid en het motiveren van de jongere (IE1,f17, IE1,f19, IE1,f23, IE1,f33, IE1,f24, IE1,f32, IE1,f49, IE1,f26). Hierbij worden ook enkele specifieke vaardigheden van begeleiders genoemd die nodig zijn om maatwerk te kunnen bieden, zoals het kunnen hanteren van een dagprogramma, inlevingsvermogen in de situatie van de jongere en inzicht hebben in de problematiek (IE1,f22, IE1,f34, IE1,f37, IE1,f39). Deze bevindingen sluiten aan bij het onderzoek naar werkzame factoren in de residentiële hulpverlening door het NJI (Boendemaker, 2013).

Informatie uit interviews met medewerkers van de Gaffel vertonen deels dezelfde resultaten. Deze groep respondenten ziet het bieden van een individueel traject als belangrijk voor de ontwikkeling. (IG,f126, IG,f95). Geïnterviewden van de Gaffel spreken echter met name over de noodzaak van maatwerk, en een traject op maat voor de jongere om zodoende de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis. Dit traject moet volgens deze begeleiders eerder ingezet worden en meer toegesneden worden op de specifieke behoefte en het niveau van de jongere. De meetbaarheid van de vaardigheden en de mate waarin deze door de jongere kunnen worden toegepast in een nieuwe situatie ontbreekt volgens deze respondenten (IG,f103, IG,f43).

Ten aanzien van het individuele traject kan gesteld worden dat element van goede orthopedagogische basiszorg duidelijk aanwezig is in de huidige situatie op Groot Emaus. Echter wordt duidelijk dat deze niet voldoende tegemoetkomt aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis.

Bovenstaande paragraaf geeft weer in hoeverre de goede orthopedische basiszorg welke geboden wordt op Groot Emaus, bijdraagt aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden. De elementen van deze basiszorg; veiligheid, oefenruimte en individualiteit, krijgen elk ruim de aandacht in de behandeling op deze locatie. Duidelijk wordt dat er een discrepantie bestaat tussen de huidige situatie op Groot Emaus, en de situatie zoals deze wenselijk is voor instroom op de Gaffel. De orthopedagogische basiszorg welke geboden wordt op Groot Emaus, komt tegemoet aan de specifieke behoefte van de jongere. Ook is basiszorg gedurende de behandeling in de drie milieus-setting, toereikend voor het kunnen aanleren van een breed scala aan vaardigheden. Desondanks worden juist de persoonlijke vaardigheden niet voldoende ontwikkeld.

Zoals eerder duidelijk werd in hoofdstuk 2 van dit onderzoek, is het voor ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden een langdurig traject nodig. Dit traject wordt ingezet op Groot Emaus, maar dient stand te houden wanneer een jongere verhuist naar een andere locatie. Om dit traject in stand te kunnen houden, is het van belang dat binnen de huidige situatie op Groot Emaus wordt gewerkt aan uitwisseling van kennis over deze doelgroep. Daarnaast is het belangrijk om afstemming met mogelijke vervolggroepen vorm te geven, ten aanzien van de verwachtingen over de instroomeisen. In de volgende paragraaf wordt toegelicht op welke wijze deze elementen op Groot Emaus de aandacht krijgen.

4.2 Uitwisseling en afstemming ontbreken

Zoals in het derde hoofdstuk reeds werd beschreven, is de uitwisseling tussen verschillende onderdelen binnen de organisatie niet optimaal. Deze uitwisseling heeft betrekking op de communicatie tussen Groot Emaus en een mogelijke vervolgplek, en bevat twee richtingen. De eerste richting van deze communicatie is die vanuit Groot Emaus naar een trainingshuis. Van belang bij deze eerste richting is het vormen van een helder beeld over wat een mogelijke vervolgplek aan ondersteuning te bieden heeft voor een jongere. Ook moet hierbij

duidelijk worden wat wordt verwacht ten aanzien van ontwikkelde persoonlijke vaardigheden. De tweede richting is die vanuit de Gaffel naar Groot Emaus. Voor de Gaffel is het van belang om inzicht te hebben over de specifieke ondersteuningsbehoefte van een LVB-jongere uit een drie milieus-setting.

Onderzoek door het Verweij-Jonker Instituut noemt als aanbeveling dat er een specifiek aanbod in de hulpverlening nodig is voor jongeren die 18 jaar zijn en nog ondersteuning nodig hebben. Om dit aanbod vorm te geven, dient expertise over deze doelgroep uitgewisseld te worden tussen instellingen gericht op jeugdzorg en instellingen gericht op volwassenenzorg. Daarnaast betreft een aanbeveling het verbeteren van de aansluiting tussen deze twee gebieden in de zorg, mede omdat de orthopedagogische deskundigheid met betrekking tot de LVB doelgroep in de volwassenenzorg ontbreekt. In het onderzoek wordt een gebrekkige samenwerking en het missen van overdracht als oorzaken voor de problemen die zich voordoen bij het voorzien in passend hulpaanbod voor jongeren (Verweij-Jonker Instituut, 2009).

Om op passende wijze aandacht te besteden aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden, is het dus van belang dat binnen Groot Emaus enerzijds gericht wordt op uitwisseling, en daarbij afstemming bereikt wordt over verwachtingen ten aanzien van een trainingshuis.

Uitwisseling

Zoals in 2.2.1 zichtbaar werd heeft een LVB jongere op Groot Emaus meer tijd nodig om persoonlijke vaardigheden te kunnen ontwikkelen. Om stagnatie in deze ontwikkeling te voorkomen, is het van belang dat de vervolgplek van de jongere voldoende aansluit bij het verloop van deze ontwikkeling.

Vanuit literatuur wordt duidelijk de behandeling van deze specifieke doelgroep moeilijk blijkt te zijn. Enerzijds heeft dit te maken met het bereiken van de leeftijd van 18, waardoor het gedwongen kader van behandeling wegvalt (Expertisecentrum WSG, 2014). Daarnaast wordt een oorzaak gevonden in het ontbreken van kennis over het behandelen van deze doelgroep (Trimbos-Instituut, 2010), (Verweij-Jonker-Instituut, 2009). Deze tweede oorzaak omschrijft een gebrek aan uitwisseling van kennis tussen verschillende instellingen. Kennis over LVB-jongeren is ruim aanwezig binnen de hiertoe gespecialiseerde behandelcentra, maar de specifieke behandelwijze van deze doelgroep blijkt binnen de volwassenenzorg te ontbreken.

Respondenten van beide locaties herkennen dit gebrek aan uitwisseling. Het belang hiervan wordt door deze personen onderstreept. Om een traject op maat te kunnen bieden, waarin de jongere persoonlijke vaardigheden kan ontwikkelen en vasthouden, is uitwisseling tussen Groot Emaus en de Gaffel noodzakelijk. De huidige procedure bij de overstap van Groot Emaus naar de Gaffel, vertoont een gebrekkige uitwisseling. In de aanleiding van dit rapport wordt reeds beschreven dat bij eerdere overplaatsingen veel moeite werd ervaren met het op de juiste wijze begeleiden van de jongere op de Gaffel. Er is onvoldoende kennis over de specifieke ondersteuningsbehoefte van jongeren afkomstig van Groot Emaus (IG,f92, IG,f96).

Resultaten uit interviews afgenomen op Groot Emaus, laten zien dat deze uitwisseling in de eerste communicatierichting beperkt wordt vormgegeven. Vanuit Groot Emaus wordt in de huidige situatie weinig aandacht besteed aan uitwisseling met mogelijke vervolgplekken. Begeleiders van deze locatie geven aan dat dit in het verleden meer gebeurde, maar dit vanwege de bezuinigingen momenteel zeer beperkt mogelijk is (IE1,f54, IE1,f52). Een goede uitwisseling van kennis vraagt immers om een investering in tijd, waarin medewerkers van Groot Emaus voorafgaand aan, tijdens en ook na de overplaatsing contact kunnen hebben met begeleiders van de nieuwe woonplek. Dit gebeurt momenteel uitsluitend wanneer de begeleider dit op eigen initiatief vormgeeft, en vanuit persoonlijke betrokkenheid tijd en middelen investeert. Opvallend is dat hierbij genoemd wordt dat dit niet vanuit de organisatie wordt gestuurd, maar dat het aan de begeleider zelf is om hierin initiatief te nemen (IE1,f45). De respondenten van deze locatie zien deze uitwisseling als van belang voor het kunnen voortzetten van de ontwikkeling van de jongere.

Zo kan er, wanneer er zicht is op een mogelijke vervolgplek alvast contact gemaakt worden met deze groep, en vroegtijdig een samenwerking op gang worden gebracht om het traject op maat te kunnen maken (IE2,f27, IE1,f28, IE1,f29,IE1,f9). Eén van de geïnterviewden geeft hier een voorbeeld van:

Ja, dat is ideaal dat je een goede overdracht kan geven. Dat de jongen mee kan en dat er een kennismakingsgesprek is, als er bekend is dat hij gaat verhuizen, dat es koffiedrinkt dat hij een keer mee-eet. Dat hij al weet op welke kamer hij komt eh, dat soort dingen, dat helpt voor de jongere om de overstap te maken (IE2,f42).

Begeleiders van de Gaffel noemen ook dat een goede uitwisseling nodig is, om zodoende vorm te kunnen geven aan een traject op maat voor de jongeren. Uit de interviews met deze begeleiders werd zichtbaar dat het momenteel ontbreekt aan een goede afstemming met Groot Emaus. Vooral inzicht in de specifieke problematiek van deze jongeren, zoals de kenmerkende bijkomende psychiatrische problematiek ontbreekt (IG,f92, IG,f92, IG,f96, IG,f89, IG,f84). De noodzaak om expertise te delen om de overgang goed vorm te kunnen geven, wordt vaak genoemd door de geïnterviewden. Daarbij wordt genoemd dat binnen de organisatie hier meer aandacht aan besteed moet worden, omdat de jongeren nu vaak in een groot gat vallen. Om een goede doorstroom vorm te kunnen geven moet er tussen beide afdelingen meer samenwerking in de vorm van tweerichtingsverkeer zijn, en moet meer gekeken worden naar hoe verschillende afdelingen elkaar kunnen bedienen (IG,f97, IG,f87, IG,f79, IG,f80).

Afstemming

Naast uitwisseling van kennis over de ondersteuningsbehoefte van jongeren afkomstig van Groot Emaus, speelt ook afstemming een rol bij de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden. Deze afstemming heeft betrekking op het uitwisselen van verwachtingen door de Gaffel, ten aanzien van jongeren die mogelijk gaan instromen op dit trainingshuis. In de inhoudelijke oriëntatie van dit rapport (1.2) is beschreven dat in het kader van een goede afstemming met een mogelijke vervolgplek, momenteel de methode 'Krachtplan 18+' wordt geïntroduceerd op Groot Emaus. De theoretische beschrijving van deze methode benoemt ook het belang van afstemming, om in beeld te krijgen waar de ondersteuningsbehoefte van de jongere ligt (Expertisecentrum WSG, 2014). Ook het transitiebureau WMO benadrukt het belang van een goede afstemming tussen verschillende aanbieders van zorg (Transitiebureau WMO, 2014).

Een goede afstemming met mogelijke vervolgplekken is van belang tijdens de behandeling op Groot Emaus. Door deze afstemming wordt binnen Groot Emaus duidelijk wat er vanuit een trainingshuis verwacht wordt ten aanzien van persoonlijke vaardigheden. Wanneer deze verwachtingen helder zijn, kan er tijdens de behandeling op Groot Emaus toegewerkt worden naar de instroom op een trainingshuis.

Verzamelde informatie uit interviews en gesprekken met deskundigen schetst het beeld dat deze verwachtingen vaak niet duidelijk zijn op Groot Emaus.

Respondenten werkzaam op Groot Emaus geven aan dat het moeilijk is om gericht toe te werken naar een vervolgplek, omdat de verwachtingen vanuit deze vervolgplek regelmatig wijzigen (IE1,f31,). Zelfs binnen de afzonderlijk groepen op het terrein is het moeilijk om verwachtingen af te stemmen, blijkt uit interviews (IE1,f19) en geeft ook Tineke Mager aan (zie bijlage B). Ook de groep respondenten werkzaam op de Gaffel ervaart moeite met afstemming van de verwachtingen, en noemt hierbij dat dit te maken heeft met het ingewikkelde proces van de aanmeldprocedure (IG,f55, IG,f58, IG,f102).

De wijze waarop binnen Groot Emaus aandacht wordt besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden, kent gebreken ten aanzien van de uitwisseling tussen, en afstemming met vervolgplekken. Zoals beschreven in 2.2, is de overgang naar een vervolgplek een ingrijpende verandering in het leven van een jongere, waarbij vaak een terugval in probleemgedrag wordt waargenomen. Deze terugval wordt in de huidige situatie door begeleiders van de Gaffel signaleerd, enerzijds doordat deze groep jongeren bij voorbaat niet aangemeld wordt voor de Gaffel, anderzijds door het voortijdig afbreken van de

behandeling. Deze terugval in oud gedrag houdt mogelijk verband met de gebrekkige uitwisseling en afstemming zoals deze momenteel wordt ervaren op Groot Emaus. In deze paragraaf is zichtbaar geworden dat deze noodzakelijke uitwisseling en afstemming onderhevig is aan beperkingen door het huidige beleid en de aanmeldprocedure. Deze beperkte aandacht op beleidsniveau wordt in onderstaande paragraaf nader toegelicht.

4.3 Aandacht op beleidsniveau

Het Nederlands Jeugd Instituut noemt een aantal organisatorische kenmerken welke bijdragen aan de kwaliteit en effectiviteit van residentiële jeugdhulpverlening. Continuïteit in de behandeling en het organiseren van een goede aansluiting op een vervolgplek zijn volgens deze overzichtsstudie werkzame factoren in de residentiële hulpverlening. (Boendemaker, 2013). In de beschrijving van Bruininks vormen organisatorische gegevens een belangrijk onderdeel van de 'overallvisie', als basis voor de uitvoering van orthopedagogisch groepswork. (Bruininks, 2006) Respondenten van zowel de Gaffel als Groot Emaus zijn bevestigd naar de onderwerpen beleid en samenwerking binnen de organisatie. Hiermee is in beeld gebracht in hoeverre dit beleid gericht is op de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden en de overstap naar een trainingshuis. Met name begeleiders van de Gaffel noemden dat het beleid binnen Groot Emaus hier weinig op gericht is. Het beleid rondom de aanmeldprocedure voor een vervolgplek wordt door deze groep respondenten omschreven als een ingewikkeld systeem. Binnen dit systeem is sprake van verschillende geldstromen bij beide locaties, met als gevolg dat keuzes omtrent aanmelding en invulling van behandeling op andere gronden worden gemaakt. (IG,f104, IG,f102, IG,f76). Er is op beleidsniveau weinig aandacht voor het afstemmen van een traject op maat, gericht op het de overstap naar een vervolgplek (IG,f101, IG,f55, IG,f56). Voor het kunnen ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden is het beleid onvoldoende gericht op het langer maken van de tweede fase ten tijde van behandeling op Groot Emaus (IG,f57, IG,f50). Ook medewerkers binnen Groot Emaus ervaren weinig aandacht op beleidsniveau Tineke Mager, zelf werkzaam als manager op Groot Emaus, wordt hier geregeld mee geconfronteerd. In een verdiepend gesprek over deze thema's legt ze uit:

En als je een jongere ergens aanmeld dan zouden we standaard moeten zeggen; we gaan een keer met de jongere kijken, samen op intakegesprek. Maar dat zijn mooie dromen, maar die staan ongelofelijk onder druk door de financiën. Want je hebt zoveel uren voor een jongere, en dan is het op, dan kun je niet meer doen. (zie bijlage B)

Begeleiders van Groot Emaus noemen vooral de heersende cultuur als kenmerkend voor de organisatie. Er is sprake van een grote betrokkenheid van medewerkers bij de jongere, echter is deze slechts zichtbaar in de interactie tussen begeleiders en jongeren. , Deze betrokkenheid is kenmerkend voor de periode van behandeling, en is weinig gericht op de buitenwereld (IE1,f46, IE1,f43, IE1,f51). Respondenten van deze locatie geven aan dat een bepaalde manier van werken eigen is gemaakt, welke door medewerkers vastgehouden wordt en waarin verandering moeilijk lijkt te zijn (IE2,f40, IE2,f39, IE2,f36, IE2,f38).

Op beleidsniveau lijkt binnen Groot Emaus slechts beperkt aandacht te zijn voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden.

Samenvatting

Voor ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren is goede orthopedagogische basiszorg voorwaardelijk. Een veilige leeromgeving is nodig om te kunnen leren en te ontwikkelen, en gezien de specifieke ondersteuningsbehoefte heeft een LVB jongere belang bij meer oefenruimte. Op Groot Emaus worden deze voorwaarden gecreëerd, wat blijkt uit de bevindingen uit de interviews. Ook wordt zichtbaar dat het ontwikkelen van vaardigheden die nodig zijn om door te kunnen stromen naar een

trainingshuis vooral maatwerk is. Er wordt binnen Groot Emaus gekeken naar wat de jongere wil en aan kan, maar ook waarin mogelijk blijvend ondersteuning nodig is. Hiervoor wordt een individueel traject met de jongere doorlopen, waarin vaardigheden worden aangeleerd. Dit maatwerk door een individueel traject mist de aansluiting bij een trainingshuis als de Gaffel. Als oorzaken hiervan worden in dit onderzoek vooral het gebrek aan afstemming en uitwisseling genoemd. Met afstemming wordt bedoeld dat het traject van de jongere wordt afgestemd op een vervolgplek in een trainingshuis, waarbij gericht wordt gekeken naar wat er nog aan vaardigheden ontwikkeld moet worden, en waarin begeleiding ondersteuning bij moet bieden. Met uitwisseling wordt vooral de communicatie tussen de verschillende onderdelen van de organisatie bedoeld. Hierin zien we dat enerzijds gebrek aan kennis over de specifieke doelgroep en ondersteuningsbehoefte, anderzijds gebrek aan kennis over wat er verwacht wordt ten aanzien van vaardigheden op het moment dat een jongere de overstap maakt naar een trainingshuis.

De beperkte aandacht op beleidsniveau voor dit onderwerp lijkt hierin een rol te spelen, waardoor onderdelen in de organisatie als losse eilandjes lijken te bestaan. Hiermee wordt duidelijk dat er binnen Groot Emaus in zekere zin aandacht wordt besteedt aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden. Echter kent deze aandacht een te beperkt draagvlak in de gehele organisatie, om zodoende de overstap naar een trainingshuis succesvol te maken.

5

Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?

Inleiding

Om een antwoord te formuleren op deze deelvraag, is in beeld gebracht op welke wijze de ondersteuning door begeleiding zo passend mogelijk kan worden vormgegeven. Voorgaande hoofdstukken bevatten een weergave van de huidige situatie per locatie, waaruit blijkt dat de geboden ondersteuning momenteel niet toereikend is. In dit hoofdstuk wordt daarom de aandacht gericht op de wenselijke situatie ten aanzien van het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden. Resultaten van deze deelvraag komen voort uit het raadplegen van een aantal onderzoeken over het pedagogisch klimaat in de residentiële jeugdzorg. Ook zijn enkele handleidingen over het werken met LVB-jongeren geraadpleegd. Deze bevindingen uit literatuur zijn aangevuld met informatie uit de gevoerde interviews.

In de eerste paragraaf is weergegeven welke ondersteuning nodig is in de directe interactie tussen begeleiding en de jongere. Hierbij wordt een aantal elementen beschreven, welke deel uitmaken van de rol van de begeleiding. Allereerst de ondersteuning op de groep, waarin veiligheid, structuur en persoonlijke aandacht voorwaardelijk blijken voor ontwikkeling (5.1.1). Om motivatie te kunnen ontwikkelen, is nodig dat de jongere zoveel als mogelijk wordt betrokken bij het traject van behandeling (5.1.2), en de begeleider zich actief richt op het bieden van perspectief (5.1.3).

Naast de ondersteuning in de interactie tussen begeleiders en jongeren, maakt een pedagogisch klimaat een wezenlijk deel uit van de ondersteuning welke nodig is om persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen. Dit pedagogisch klimaat kent een aantal randvoorwaarden, welke worden beschreven in de tweede paragraaf.

De derde paragraaf beschrijft wat vanuit breder perspectief nodig is om deze ondersteuning mogelijk te maken. Een gedoseerde overstap dient ruim de aandacht te krijgen binnen de organisatie (5.3.1). Om een blijvend een passend hulpaanbod te kunnen bieden aan de specifieke doelgroep, wordt meer inzet van deskundigen als voorwaardelijk gezien.

5.1 Ondersteuning van uit de begeleiding

Bepalende aspecten voor het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden zijn: de relatie tussen de groepsleider en de jongere, de opvoeding, verzorging, bejegening, en de sfeer in de groep (Jongepier, 2011) (Slot & Spanjaard, 2009). De sfeer in de groep is niet altijd te beïnvloeden door de begeleiding, maar speelt wel een belangrijke rol in het ontwikkelen van vaardigheden bij jongeren. In het onderzoek 'Residentiële zorg, een black box' komt naar voren dat er nog weinig bekend is over de factoren die samenhangen met een positief resultaat na behandeling (Harder, 2011). In de afgelopen jaren is veel onderzoek verricht naar wat LVB jongeren nodig hebben van begeleiding in het dagelijks leven, om vaardigheden te kunnen ontwikkelen.

5.1.1 Ondersteuning op de groep

Veiligheid

Jongeren ontwikkelen zich in een veilige omgeving. Daarom is het belangrijk dat de begeleiding een veilige omgeving creëert waarin jongeren kunnen leren. Een positief contact met andere jongeren draagt hier aan bij; wanneer de sfeer op de groep goed is kunnen jongeren zich ontwikkelen. Agressie daarentegen zorgt voor onveiligheid, waardoor jongeren op het moment dat er agressie of spanningen op de groep wordt ervaren, niet kunnen ontwikkelen (Helm, 2011) (Rot, 2013). Uit interviews kwam naar voren dat de jongeren van

Groot Emaus zich bij het verhuizen naar de Gaffel onveilig voelen waardoor ze terug vallen in oude patronen, wat eerder is uitgewerkt in hoofdstuk 2 en 3.

Structuur, grenzen en duidelijkheid

Om jongeren veiligheid te geven is het belangrijk dat er structuur en duidelijkheid wordt geboden, zodat de jongeren weten waar ze aan toe zijn. Een veilige sfeer tussen jongeren onderling is van belang (Helm, 2011) (Rot, 2013). De betrokken orthopedagoog van de Gaffel geeft aan dat jongeren door de veranderingen en de spanningen ten gevolge van een verhuizing, in de beginfase persoonlijke vaardigheden niet meer beheersen. Door de regels en afspraken die ze gewend zijn van hun vorige groep mee te nemen, blijft de nieuwe situatie meer vertrouwd. Hierdoor kunnen deze jongeren eerder ontwikkelde persoonlijke vaardigheden vasthouden. De regels en afspraken die ze gewend zijn geven immers duidelijkheid en veiligheid. Beiden nodig om vaardigheden verder te kunnen ontwikkelen en toe te passen (zie bijlage C).

Persoonlijke aandacht

Volgens Peer van der Helm, docent lectoraat residentiële jeugdzorg aan de Leidsche Universiteit, en gepromoveerd op een onderzoek naar gesloten jeugdzorg, kenmerkt een open groepsklimaat zich door ondersteuning en mogelijkheden voor groei. De steun heeft volgens hem te maken met de relatie tussen de medewerker en de jongere. Jongeren ervaren steun door de gewone dingen, zoals persoonlijke aandacht en iemand kunnen vertrouwen (Van der Helm, 2011).

Eerder onderzoek is gedaan naar wat jongeren van begeleiders nodig hebben om zich te kunnen ontwikkelen. Daarin komt naar voren hoe belangrijk interactievaardigheden, positieve bejegeningvaardigheden van de begeleiding zijn op de ontwikkeling van de jongeren (Harder, 2011). Dit onderzoek is gedaan in een gesloten setting. Omdat jongeren vanuit Groot Emaus (gesloten setting) naar de Gaffel (open setting) gaan, zijn deze resultaten gebruikt voor het beantwoorden van deze deelvraag.

5.1.2 Betrekken bij traject

Het is nodig dat de jongeren bij hun traject betrokken worden, en ook dat begeleiding aansluit bij de behoefte en verwachtingen van de jongeren. Om dit te kunnen realiseren dient een individueel traject met de jongeren doorlopen te worden. In dit traject is afstemming, structureren, het aangeven van grenzen en aansluiting belangrijk (Van der Helm, 2011). In de interviews in bijlage C, wordt dit herkend en erkend door de begeleiders (IE1,f52, IG,f126, IG,f95, IE2,f46, IE2,f 53, IG,f131). Door samen met de jongere het traject te doorlopen en hem in een vroeg stadium aan te melden voor een vervolggroep, kan op de huidige groep meer toe gewerkt worden naar de verhuizing. Te denken valt aan het formuleren van doelen, het aanpassen van de begeleidingsintensiteit en het gedoseerd laten wennen aan de andere groep (IE1,f48, IE1, f19). De jongere kan wennen door bijvoorbeeld samen naar de groep te fietsen, een keer koffie te gaan drinken, eten en dergelijke. Zo wordt de stap minder groot. Nu gebeurt het nog regelmatig dat een jongere aangemeld wordt bij een groep en dat overplaatsing op het laatste moment, gezien hun achtergrond en verleden, toch niet doorgaat. Hierdoor kan de jongere het vertrouwen in de organisatie kwijt raken. Opvallend is dat vervolgplekken van 's Heeren Loo vaak niet aansluiten op de behoeften van de jongere, waardoor deze zich aanmelden voor groepen buiten 's Heeren Loo. Het individuele traject zou volgens de respondenten meer op de voorgrond moeten treden in het belang van de jongeren (IE1,f52). In hoofdstuk 2 en 3 is hier dieper op ingegaan. Door tijdens de behandeling de jongere te betrekken bij het traject is de jongere sneller intern gemotiveerd. Door interne motivatie wordt de kans van slagen vele malen groter (Vonk 2009).

5.1.3 Krijgen van perspectief

De afgelopen jaren wordt onderkend dat perspectief een belangrijke rol speelt bij de motivatie van jongeren om een traject te doorlopen. Zo zijn er afgelopen jaren een aantal handreikingen gegeven die begeleiders ondersteunen om samen met de jongeren in gesprek te gaan. Doel van deze gesprekken is na te gaan welke stappen er nodig zijn om de droom van een jongere over vijf jaar te realiseren. Binnen 's Heeren Loo is er in samenwerking met

de William Schrikker Stichting een methodiek ontwikkeld '18 take control' (expertisecentrum William Schrikker, 2014). Tineke Mager (zie bijlage B) is van mening dat dit gesprek in een eerder stadium van behandeling op Groot Emaus gevoerd moet worden, en dat er vaker over dit onderwerp gesproken moet worden: *"Maar dit gesprek wordt soms te laat gevoerd. Als een jongere hier binnenkomt, komt hij in de zwaarste zorg terecht, maar je moet je elk half jaar afvragen; heeft hij het nog nodig? Kan hij al een stapje minder? Dat moet je monitoren. Want twee of drie jaar op een hoog-intensieve groep is heel lang. En soms moet je ook denken; dit is klaar, we gaan een stap verder maken."*

In de literatuur en de interviews komt naar voren hoe belangrijk perspectief en het betrekken van de jongeren bij het traject is (Helm, 2011) (zie bijlage B). Dit is belangrijk omdat door de jongeren erbij te betrekken en de doelen aan te laten sluiten op de belevingswereld van de jongeren, deze intrinsiek gemotiveerd worden. Hier wordt nu nog te weinig of te laat aandacht aan gegeven. Vaak worden jongeren niet betrokken bij het traject dat doorlopen wordt bij een verhuizing (IE2,f46). Maar ook begeleiders missen vaak duidelijkheid over het perspectief. Ze geven antwoorden als: *"...Ik vraag me wel eens af, zoals met deze kinderen, wat is de kijkrichting? Daar ben ik zo benieuwd naar, maar daar krijg ik dan geen antwoord op. Dat vind ik lastig..."* (IE1,f48). De begeleiders zijn van mening dat te weinig gekeken wordt naar de mogelijkheden en beperkingen van den jongeren. De geldstromen en systemen die er binnen 's Heeren Loo zijn worden nu als uitgangspunt genomen en zij niet (IE1,f52, IG,f126, IG,f95). Begeleiders geven aan dat vanuit het perspectief van de jongeren de overstap vaak te groot is of onduidelijk is, waardoor ze de motivatie verliezen of overvraagd worden. Het gevolg is dat de jongeren terugvallen in oude patronen (IG, f32, IG, f41, IE2,f23). Door de overstap komen vaak achtergronden, gemis aan netwerk en psychiatrische problematieken naar boven, omdat jongeren bijvoorbeeld op de Gaffel minder vrije tijdsbesteding hebben. Hierdoor worden ze meer geconfronteerd met hun eigen problematiek (IG,f45, IG,f46). Om vaardigheden te kunnen ontwikkelen en vast te houden is het belangrijk dat de trajecten op elkaar worden afgestemd en er een overlapping is (IG,f56, IG,f55,IG,f54). Dit kun je bereiken door de jongeren oefenruimte aan te bieden en los te durven laten in het traject dat ze doorlopen (IG,f111, IG,f110). Dit zou volgens de respondenten al moeten gebeuren op Groot Emaus (IE2,f 53).

5.2 Randvoorwaarden om persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen

5.2.1 Ontwikkeling medewerkers

Het aansluiten bij de behoeften van de individuele jongere vraagt deskundigheid van de begeleiding. Bijvoorbeeld door het aanbieden van trainingen, kennis, inzichten in wijze van benadering en het effect ervan op de jongeren (Harder, 2011). De doelgroep vanuit een drie milieus-setting vraagt andere vaardigheden van de begeleiding dan jongeren die vanuit thuis komen. De begeleiders en experts van Groot Emaus signaleren een handelingsverlegenheid bij de VG groepen omdat ze niet goed weten hoe ze de jongeren die vanuit Groot Emaus komen moeten begeleiden (bijlage B).

De begeleiders van de Gaffel geven aan dat er op dit moment te weinig kennis is van psychische problematieken (IG,f36, IG,f38, IG,f37,IG,f40). Het opleidingsniveau van de begeleiders speelt hierin een belangrijke rol volgens de geïnterviewde begeleiders van de Gaffel(IG,f114). De veranderingen in de zorg hebben onder andere tot gevolg dat er meer jongeren met een hoge ZZP binnen komen. Het is noodzakelijk dat de begeleiders hierin bijgeschoold worden (IG,f117). Door deze doelgroep wordt er een groter beroep gedaan op de creativiteit van begeleiders als er sprake is van gedragsproblemen bij jongeren (IG, f119). De creativiteit zit voornamelijk in het kunnen inschatten van wat een jongere op dat moment nodig heeft van de begeleiding. *"...Als je kennis hebt van iemand met hechtingsproblematiek of ADHD, dan weet je wat de jongere opdat moment nodig heeft van de begeleiding..."*(IG,f120). Kennis van problematieken en het inzetten van methoden en interventies bewerken groei bij jongeren. Om die reden is deskundigheidsbevordering op het gebied van specifieke problematieken is noodzakelijk. Daarnaast moet de begeleiding steviger in hun schoenen staan ten aanzien van agressie (IG,f118).

5.2.2 Kennis delen en overdragen

Door alle respondenten wordtesignaleerd dat er nu te weinig gebruik wordt gemaakt van de kennis die er binnen 's Heeren Loo is. Er zijn binnen 's Heeren Loo veel eilandjes waardoor de kennis niet gedeeld wordt en geen zicht is op welke ondersteuning andere groepen aan de jongeren bieden (IG,f80, IG,f79). Dit heeft als gevolg dat de trajecten niet op elkaar aansluiten omdat er heel anders gewerkt wordt en er andere verwachtingen zijn van de jongeren (IE2,f59). Vanuit de begeleiders en experts zouden er meer "in elkaars keukens" gekeken moeten worden om meer zicht te krijgen op hoe de andere groep werkt (IG,f88). Door te weten hoe de andere groep werkt en welke verwachtingen er zijn van de jongeren, kunnen de trajecten en ondersteuning op elkaar afgestemd worden en kennis worden gedeeld (IE1,f28, IE1,f29, IG,f80, IG,f98, IG,f88). Een veel voorkomend probleem is nu dat bijvoorbeeld een woord als zelfstandig koken anders geïnterpreteerd wordt en er andere verwachtingen zijn aan het zelfstandig koken. Op de Gaffel verstaat bijvoorbeeld de begeleiding onder zelfstandig koken dat iemand zelf boodschappen doet, kookt en een gevarieerde en gezonde maaltijd kan bereiden. Op andere groepen buiten de Gaffel is zelfstandig koken een magnetronmaaltijd opwarmen. Het is belangrijk om te bespreken hoe er inhoudelijk vorm wordt gegeven aan woorden (bijlage C). Om jongeren succesvol te laten verhuizen geven respondenten aan dat er behoefte is aan een warme overdracht. Daarmee wordt bedoeld dat er op detailniveau wordt uitgelegd welke signalen een jongere afgeeft, en welke ondersteuning de begeleiding op dit moment biedt. Vaak is het niet te realiseren dat begeleiders persoonlijk een overdracht doen aan hun collega's. Een overdracht en ook andere middelen zoals telefonisch contact, zouden hier meer voor ingezet kunnen worden. Tineke Mager, manager bij Groot Emaus: *"...Ik denk dat we elkaar veel meer moeten opzoeken, bijvoorbeeld door een casusbespreking, of vragen om mee te denken..."* (bijlage B). Uit de interviews komt naar voren dat er verschillende groeps culturen heersen. In het belang van de jongeren zou er gekeken moeten worden waar komt hij/zij vandaan, wat heeft hij/zij nodig en wat vraagt dat van ons als begeleiders? Het is belangrijk dat er een basisvisie is waarin de basisveiligheden worden neergezet, om de jongeren met een ZZP LVB 4 en 5 zo goed mogelijk te kunnen begeleiden(IG,f119). Volgens P. van der Helm zijn basisveiligheden: interactie, duidelijkheid, structuur en grenzen (Helm, 2011). Basisveiligheid moet een grondhouding zijn waaruit gewerkt wordt, zodat jongeren kunnen aarden en leren omgaan met hun problematieken (IG,f131).

5.3 Organisatie en maatschappij

5.3.1 Gedoseerde overstap

Om een pedagogisch klimaat te kunnen realiseren op de groep is het nodig om een pedagogische missie en visie te formuleren. Alle medewerkers moeten hiervan op de hoogte zijn, zodat er sprake is van een eenzijdige aanpak (Lange, 2011). Nu zijn de visies voornamelijk per groep opgesteld en niet overkoepelend waardoor ondersteuning en verwachtingen die groepen over jongeren hebben niet op elkaar zijn afgestemd. Door visies en trajecten op elkaar af te stemmen is de verhuizing voor jongeren groot. In 2010 heeft er binnen 's Heeren Loo regio Ermelo en Groot Emaus een gesprek plaats gevonden, om de problemen voor jongeren tijdens de overgang van Groot Emaus naar een één milieu-setting te analyseren. Het doel van de bijeenkomst was om met het uitwisselen van kennis en ervaringen te komen tot een verbetering van de samenwerking. Bij deze vergadering waren betrokken managers, orthopedagogen van zowel Groot Emaus als 's Heeren Loo aanwezig ('s Heeren Loo, 2010). Uit een gesprek wat recentelijk met een manager van Groot Emaus is gevoerd, blijkt dat vijf jaar later dit probleem nog steeds speelt: *"Waarom lukt het ons niet om verbinding met elkaar te zoeken? Wat is er nodig om te zorgen dat deze jongen wel kan komen? Dit moeten we samen kunnen afstemmen. We kunnen bespreken wat we nog missen, wat we spannend vinden en wat onze ervaringen zijn. Hoe brengen we dit alles bij elkaar? Die jongen moet eerst bepaalde vaardigheden leren, daar*

kunnen jullie alvast in gaan trainen, dan is de instroom bij ons weer makkelijker (zie bijlage B)."

De besproken onderwerpen komen in grote lijnen overeen met wat de respondenten in de interviews aangeven. Er kwam naar voren dat er nu geen beleid is wat jongeren ondersteund om de overstap te kunnen maken, of dat deze ondersteuning onvoldoende is voor de jongeren die op dit moment op Groot Emaus wonen (zie ook hoofdstuk 4.3). De stap is nu te groot. De respondenten geven aan dat er behoefte is aan meer ondersteuning op maat. De respondenten en experts zijn het unaniem met elkaar eens dat een tussenfase wenselijk zou zijn (IG,f17, IG,f57,IG,f28, IG,f30, IG,f32,IE1,f48) (bijlage B, C, D). Denk bijvoorbeeld aan een twee milieu-setting (bijlage D). Arie Middelwijk heeft aan de rand van Nijkerk een boerderij waar jongeren wonen en hier ook naar hun dagbesteding gaan. De jongeren krijgen vrije tijd die buiten de boerderij gerealiseerd wordt zodat ze leren te socialiseren. Ook werd een één milieu behandelgroep genoemd als mogelijke tussenfase (bijlage C). Nu gebeurt het al regelmatig dat jongeren van een drie milieu-setting worden geplaatst in een één milieu behandelgroep. Het voordeel hiervan is volgens de orthopedagoog dat ze leren om in een woonwijk te wonen en zich te conformeren aan de maatschappelijke normen en waarden met de begeleidingsintensiteit die ze gewend zijn. Andere opties die genoemd zijn, zijn het doorstromen vanuit Groot Emaus naar een behandelgroep op Arkemeyde. Dit is een één milieu-setting in de wijk of het langer maken van de tweede fase op Groot Emaus. In de tweede fase leren ze om te gaan met vrijheden en treedt de begeleiding meer op de achtergrond.

Een grote wens van begeleiders is dat de jongeren als uitgangspunt worden genomen bij het zoeken naar een vervolgplek. De jongeren erbij betrekken is iets wat nu te weinig gebeurt. Nu is volgens de respondenten vaak het systeem en geldstromen leidend. Dat zouden de jongeren moeten zijn. De jongeren zijn afhankelijk van de inzet van begeleiders en hun betrokkenheid en de initiatieven die zij nemen, om op zoek te gaan naar een passende vervolgplek. Vanuit de organisatie is hier geen beleid voor en valt dit niet onder de taken van een begeleider.

5.3.2 Deskundigen inschakelen waar nodig

Omdat een jongere op de Gaffel niet behandeld maar begeleid wordt, zijn de geldstromen anders en zijn er minder middelen ter beschikking om begeleiders en de jongeren te kunnen ondersteunen ('s Heeren Loo, 2010). Het aantal uren dat een orthopedagoog heeft voor een cliënt, het aanvragen en aanbieden van therapieën en de ondersteuning van maatschappelijk werk is anders geregeld. De orthopedagoog heeft voor een VG ZZP 6 indicatie acht uur op jaarbasis om de afstemming te kunnen regelen met begeleiders. Daarnaast is het niet mogelijk om een maatschappelijk werker in te schakelen om de relatie tussen ouders en de jongeren te versterken vanuit de indicatie. Begeleiders moeten ouders hiervoor doorverwijzen naar een reguliere maatschappelijk werker (zie bijlage C). De begeleiders van de Gaffel geven aan dat het voor het succesvol kunnen plaatsen en ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden, nodig is dat er meer mogelijkheden zijn tot het starten van therapieën en het ondersteunen van ouders. Dit kan door bijvoorbeeld een maatschappelijk werker in te zetten (IG,f125).

Samenvatting

De Gaffel is een trainingshuis voor jongeren. Er zijn randvoorwaarden nodig zodat ze persoonlijke vaardigheden kunnen ontwikkelen. De randvoorwaarde is het pedagogisch klimaat waarin voldoende veiligheid wordt ervaren, zodat de jongeren zich kunnen ontwikkelen. Individuele trajecten, ruimte, duidelijkheid en structuur spelen hierbij een belangrijke rol. Om de basisveiligheden die de jongeren nodig hebben te kunnen blijven bieden vraagt dit vaardigheden van de begeleiding. Om dit te kunnen, zijn er trainingen nodig die begeleiders inzichten geven in interactieve vaardigheden, bejegeningstvaardigheden en de psychische problematieken die er zijn. Daarnaast moeten er meer individuele trajecten worden ingezet en ingespeeld worden op de behoeftes, verwachtingen en perspectieven van

de individuele jongere. Door als begeleiders een warme overdracht te realiseren en kennis te nemen van elkaars aanpak, is er meer afstemming nodig tussen beide groepen. Hierdoor ervaren jongeren meer veiligheid om vaardigheden aan te leren en te blijven beheersen. Daarnaast zijn er verschillende mogelijkheden in het aanbieden van therapieën en het inzetten van een maatschappelijk werker, om het contact met de jongeren te verstevigen. Dit komt omdat jongeren van Groot Emaus naar de Gaffel van een behandelsetting, naar een begeleidingssetting verhuizen en dit via andere financiële geldstromen gaat. Door vroegtijdig de route samen met hen te bepalen, kunnen er voorafgaand aan de verhuizing doelen worden opgesteld die het traject voor deze jongeren versoepeld. Hierdoor hoeven vaardigheden niet te stagneren, maar kunnen deze verder ontwikkeld worden.

6

Conclusie, discussie, evaluatie en aanbevelingen

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit de deelvragen samengevoegd om een antwoord te kunnen geven op de vraagstelling van dit onderzoek. De conclusie (6.1) geeft allereerst de voornaamste bevindingen als antwoord op de hoofdvraag, waarna per deelvraag de bevindingen worden beschreven en hieruit voortkomende conclusies worden weergegeven. De paragraaf sluit af met een samenvattende weergave van de opbrengst van dit onderzoek, welke in een aantal speerpunten wordt benoemd. In de discussie (6.2) wordt nagegaan in hoeverre de doelstellingen van dit onderzoek bereikt zijn, waarbij de resultaten vergeleken worden met eerder onderzoek. Ook worden in deze paragraaf enkele kritische kanttekeningen benoemd, enerzijds ten aanzien van de resultaten uit dit onderzoek, daarnaast ten aanzien van de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek. De speerpunten zoals benoemd in de eerste paragraaf, zijn uitgewerkt in een aantal aanbevelingen (6.3) welke op volgorde van specifiek naar meer globaal worden beschreven. Ook worden enkele suggesties gedaan voor mogelijk vervolgonderzoek. Het hoofdstuk sluit af met een evaluatie van dit onderzoek (6.4) waarbij zowel de waarde van het onderzoek, als het proces waarin dit is uitgevoerd, worden geëvalueerd.

6.1 Conclusie

Wat is nodig voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een LVB jongere van Groot Emaus, zodat deze kan functioneren op de Gaffel?

Om persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren van Groot Emaus te ontwikkelen, zodat deze jongere succesvol kan deelnemen aan de training op de Gaffel, is nodig dat de huidige ondersteuning die geboden wordt aan deze jongeren wordt aangepast. Deze aanpassingen dienen vorm gegeven te worden op zowel Groot Emaus als de Gaffel, en hebben betrekking op de interactie tussen begeleider en jongere, maar ook op de verhouding tussen de jongere, de begeleider en de organisatie. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken, is het nodig dat geboden ondersteuning vormgegeven wordt middels een traject wat tijdens de behandeling op Groot Emaus wordt ingezet, en kan worden voortgezet tijdens training op de Gaffel. Hiervoor dienen verschillende onderdelen van de organisatie afgestemd te zijn op elkaar en actief informatie over de jongere en diens begeleidingsbehoefte uit te wisselen.

Deelvraag 1: Hoe zijn persoonlijke vaardigheden ontwikkeld bij LVB jongeren in een drie milieus-setting Groot Emaus?

De kenmerken van LVB jongeren in een drie milieus-setting en de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij deze doelgroep beïnvloeden elkaar wederzijds. Het onderzoek toont aan dat de ontwikkeling bij deze jongeren situatie gebonden is, sterk afhankelijk van de begeleiding en beïnvloed wordt door specifieke problematiek. Jongeren weten binnen een specifieke situatie wat van hen wordt verwacht, en kunnen dit binnen deze situatie ook laten zien. Echter zijn zij niet in staat zelf het verband te leggen tussen deze situatie en een andere. De drie milieus-setting biedt veiligheid waarbinnen een jongere zich kan ontwikkelen, maar deze veiligheid ontbreekt wanneer een jongere moet functioneren in een onbekende situatie, bijvoorbeeld bij een verhuizing. Voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij deze jongeren zien we dat het situatie gebonden leren invloed heeft op het zelfinzicht, waarbij de zelfbeoordeling; het vatbaar zijn voor nieuwe perspectieven en zelfontwikkeling, weinig ontwikkeld worden. Zichtbaar is dat de vaardigheid zelfregulering bij deze jongeren vaak ontbreekt, vooral omdat de jongeren niet in staat zijn zich aan te passen aan veranderende omstandigheden. Door de intensieve begeleiding is er bij de jongeren van

Groot-Emaus wel sprake van extrinsieke motivatie, de vaardigheid van intrinsieke motivatie wordt echter niet voldoende ontwikkeld.

Vanuit de vraagstelling van dit onderzoek wordt zichtbaar dat de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren uit een drie milieus-setting niet toereikend is om te kunnen functioneren op de Gaffel.

Deelvraag 2: Wat is er nodig aan persoonlijke vaardigheden om op de Gaffel te kunnen wonen?

Om het traject dat op de Gaffel geboden wordt succesvol te kunnen doorlopen zijn er een aantal vaardigheden van de jongeren nodig. De belangrijkste vaardigheden zijn: zelfinzicht, zelfregulering en motivering. Zelfinzicht is van belang omdat de jongere zich hierdoor meer bewust is van de eigen mogelijk- en onmogelijkheden. De bewustwording is nodig open te staan voor de ondersteuning van de begeleiding. Zelfregulatie speelt in het bijzonder een rol bij het kunnen reguleren van emoties, en het uiten op een passende wijze, waarbij de jongere zelf zijn agressie kan beheersen. Agressie vormt een beperking voor de ontwikkeling die wordt na gestreefd op de Gaffel (zie 3.2.1). De persoonlijke vaardigheid motivering houdt in dat jongeren intrinsiek gemotiveerd zijn en open staan voor begeleiding. Dit gaat samen met het toekomst perfectief wat de jongere heeft.

De Gaffel hanteert instroomeisen. De instroomeisen geven weer welke vaardigheden nodig zijn om op de Gaffel te kunnen wonen. Bovengenoemde vaardigheden worden praktisch geformuleerd in de instroomeisen (zie 3.2). De waarden en normen van de maatschappij worden binnen de Gaffel als richtlijn genomen, van de jongere wordt verwacht dat hij/zij instaat is om zich hieraan aan te passen. De belangrijkste veranderingen die het verhuizen naar de Gaffel met zich brengt, zijn: het wonen in de maatschappij, begeleiding meer op afstand en zelf invullen van vrije tijd. Op de Gaffel wordt gesproken over verantwoordelijkheden in plaats van vrijheden, wat voor een jongere vanuit een drie milieus-setting erg wennen is. Hierdoor bestaat het risico dat de jongere overvraagd wordt, wat resulteert in stress en een terugval in oude gedrag patronen, waarbij te denken is aan fysieke agressie. In combinatie met de afbouw van begeleidingsintensiteit, maakt dit dat er op de Gaffel een groter beroep wordt gedaan op de persoonlijke vaardigheden van de jongere, waardoor jongeren vanuit Groot Emaus hierin tekort dreigen te schieten. Het afstemmen van de verwachtingen tussen beide groepen helpt de overgang te versoepelen. Waardoor de stress die een verhuizing bij de jongere veroorzaakt afneemt, hierdoor kan de jongere zijn/haar persoonlijke vaardigheden in te zetten in de nieuwe situatie.

Deelvraag 3: Op welke wijze wordt er binnen de drie milieus-setting Groot Emaus aandacht besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?

In de literatuur worden een aantal elementen genoemd die nodig zijn om ontwikkeling bij LVB jongeren in een residentiële setting mogelijk te maken. Een veilige omgeving, het bieden van oefenruimte en een individueel traject bestaande uit een aantal fasen. Aan deze drie thema's wordt binnen Groot Emaus ruim aandacht besteedt, zo blijkt uit de bevindingen uit interviews. We zien echter dat deze aandacht zich vooral richt op de jongere binnen de situatie en tijdens de behandeling. Voor de persoonlijke vaardigheden die gericht zijn op de overstap naar de Gaffel is meer aandacht nodig binnen de bestaande behandeling blijkt uit de interviews (zie 4.1). De algemene kenmerken van deze specifieke groep jongeren spelen hierbij een belangrijke rol (zie 2.1). Door het situatie gebonden leren is het van belang dat de aandacht voor ontwikkeling van vaardigheden wordt gericht op meerdere situaties, waarbij medewerkers aangeven dat het wenselijk zou zijn om te kunnen meten in hoeverre een jongere vaardigheden kan toepassen in meerdere situaties. Deze meetbaarheid ontbreekt, mede doordat er tussen verschillende afdeling weinig uitwisseling plaatsvindt over de verwachtingen. Vanuit Groot Emaus is meer behoefte aan afstemming tussen verschillende groepen, zowel binnen als buiten de drie milieus-setting. Hierdoor kan kennis over de individuele benaderingswijze en expertise over de specifieke problematiek met de daarbij passende ondersteuningsbehoefte gedeeld worden. Het beleid op Groot Emaus biedt onvoldoende aandacht aan maatwerk en wordt vooral gezien als een ingewikkeld systeem waarbij de geldstromen bepalend zijn voor de koers die gevaren wordt. Er wordt, zowel

vanuit literatuur als door geïnterviewden, genoemd dat de aandacht voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden een langdurig proces is, wat zich afspeelt 'over de muren van de instelling heen'.

Deelvraag 4: Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?

Om persoonlijke vaardigheden te kunnen ontwikkelen hebben jongeren ondersteuning nodig vanuit de begeleiding. Een pedagogisch klimaat en pedagogische visie zijn hierbij belangrijk. Onder pedagogisch klimaat worden de randvoorwaarden verstaan die nodig zijn om sociaal emotionele vaardigheden te kunnen ontwikkelen. Binnen deze randvoorwaarden is de relatie tussen de groepsleider en de jongere bepalend, waarbij de vaardigheden van de begeleiding een belangrijke rol spelen. Als vaardigheden worden genoemd: interactieve vaardigheden, positieve bejegeningstvaardigheden, bieden van duidelijkheid en structuur, kunnen vormgeven van interactie, bieden van vertrouwen en kunnen aansluiten bij de behoefte van de jongere.

Het opleidingsniveau van de medewerker is hierbij van belang; respondenten noemen dat dit bepalend is voor in hoeverre een begeleider in staat is methodisch en creatief om te gaan met situaties waarin gedrag van de jongere omgebogen dient te worden.

Belangrijke aandachtspunten voor het kunnen bieden van een pedagogisch leefklimaat zijn het vormgeven van basisveiligheid en als team op één lijn zitten. De genoemde vaardigheden van begeleiders, die nodig zijn om tegemoet te komen aan de specifieke begeleidingsbehoefte van de jongeren die vanuit Groot Emaus instromen, dienen meer ontwikkeld te worden, mogelijk door het volgen van trainingen en het delen van kennis door medewerkers onderling.

Om dit te kunnen realiseren is het allereerst nodig dat binnen het team een visie wordt ontwikkeld, zodat het hele team eenzelfde richting op gaat. Daarnaast is het belangrijk dat er individuele trajecten worden aangeboden die passen bij het perspectief van de jongere. Deze visie zou zowel organisatie breed als per groep bekend moeten zijn, zodat de begeleiding dezelfde doelen voor ogen heeft per individu. Momenteel zijn er nog grote verschillen in de manier van begeleiden per groep. Voor het realiseren van een ononderbroken traject is het van belang er meer afstemming is tussen verschillende groepen. Door gebruik te maken van elkaars kennis en inzichten. Over bijvoorbeeld het meenemen van regels en afspraken naar de nieuwe groep, kan het individuele traject vormgegeven worden waardoor de overgang naar een nieuwe groep minder ingrijpend is. Hiervoor is het nodig dat er 'in elkaars keukens' gekeken wordt en er transparant en inzichtelijk wordt gemaakt hoe de begeleiding op de individuele jongere wordt afgestemd. Hierbij kunt u denken aan een 'warme overdracht' waarin op detailniveau wordt ingegaan op welke manier de begeleiding de jongere ondersteunt. De meest wenselijke situatie zou volgens alle geïnterviewden een tussenfase zijn, om zo de jongere te laten wennen aan het wonen in een woonwijk en de maatschappelijke normen en waarden met de begeleidingsintensiteit die ze gewend zijn. Dit is volgens de professionals nodig om de persoonlijke vaardigheden te kunnen ontwikkelen die nodig zijn om op de Gaffel te kunnen trainen.

6.1.1 Opbrengst van het onderzoek

Dit onderzoek toont aan dat de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren van Groot Emaus sterk afhankelijk is van de context waarin deze plaatsvindt. Er wordt een verband gezien tussen de kenmerken van deze doelgroep en de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden. Wanneer een jongere vanuit Groot Emaus de overstap maakt naar een nieuwe situatie, bijvoorbeeld het trainingshuis de Gaffel, lijken de geleerde vaardigheden niet meer toegepast te kunnen worden. Duidelijk wordt dat vanuit de Gaffel concrete verwachtingen bestaan ten aanzien van de persoonlijke vaardigheden bij jongeren die instromen; zelfinzicht, zelfregulatie en aanpassingsvermogen worden als meest belangrijk genoemd.

In beeld is gebracht in hoeverre de ondersteuning die momenteel op Groot Emaus wordt geboden, voldoende tegemoet komt aan de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden. Een aantal belangrijke elementen van deze ondersteuning, zoals het bieden van oefenruimte,

een individuele benaderingswijze en een veilige omgeving, zijn aanwezig binnen deze ondersteuning. Echter wordt ook zichtbaar dat door gebrek aan uitwisseling en afstemming tussen verschillende onderdelen van de organisatie, deze ondersteuning niet toereikend is voor het kunnen maken van de overstap naar de Gaffel.

Het onderzoek geeft een helder beeld van wat er binnen de Gaffel aan ondersteuning nodig is voor de jongere, om persoonlijke vaardigheden blijvend te kunnen ontwikkelen. Deze ondersteuningsbehoefte kent een aantal randvoorwaarden, zowel in de interactie tussen begeleider en jongeren, als in het faciliteren van begeleiders om tegemoet te komen aan de ondersteuningsbehoefte van de jongere.

Het antwoord op de vraagstelling van dit onderzoek wordt hieronder kernachtig samengevat in een aantal speerpunten. Uit deze speerpunten volgen een aantal aanbevelingen, welke in 6.3 worden toegelicht.

Wat is nodig voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een LVB jongere van Groot Emaus, zodat deze kan functioneren op de Gaffel?

6.1.2 Belangrijkste conclusies uit het onderzoek

Meer afstemming over de verwachtingen ten aanzien van de jongere;

Door meer samenwerking tussen beide onderdelen van de organisatie, en concreet te maken wat er verwacht wordt. Hierdoor kan in een eerder stadium, voorafgaand aan de training op de Gaffel, gericht gewerkt worden aan de vaardigheden die nodig zijn om in te kunnen stromen.

Bieden van perspectief; door de jongere zoveel als mogelijk te

Betrekken bij de behandeling. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van motivatie bij de jongere, en maakt het mogelijk het traject meer af te stemmen op de individuele behoefte en de mogelijke vervolgplek.

Uitwisseling van kennis over de specifieke benaderingswijze en

Ondersteuningsbehoefte van de jongere. Door deze uitwisseling kan een begeleidingswijze die tegemoet komt aan de jongere, voortgezet worden op een vervolgplek, waardoor de jongere zich makkelijker aan kan passen aan deze nieuwe situatie.

Aanscherpen van visie binnen de organisatie; om hiermee richting te geven

aan hoe op lange termijn de jongere blijvend ondersteund kan worden binnen verschillende onderdelen van de organisatie.

(Bij) scholing van medewerkers; hiermee wordt tegemoet gekomen

aan de veranderende doelgroep, de behoefte aan kennis over de specifieke problematiek van deze jongeren, en de handelingsverlegenheid in het begeleiden van deze doelgroep.

Stabiliteit tijdens het traject; de verandering van woonsituatie is ingrijpend

voor deze doelgroep. Door de werkwijzen van verschillende groepen af te stemmen op de behoeften en vermogens van de jongere, mogelijk gecoördineerd door een vast persoon gedurende langere periode, kan meer stabiliteit gewaarborgd worden.

Ruimere aandacht voor een passend hulpaanbod; ontwikkeling van

persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren vanuit een drie milieus-setting

vraagt om een hulpaanbod waarin rekening gehouden dient te worden met de

ontwikkelingsleeftijd. Gerichte interventies in de vorm van therapie en maatschappelijk werk zijn nodig om deze ontwikkeling, ook na het verlaten van de drie milieus-setting, in stand te houden en blijvend te stimuleren.

6.2 Discussie

De doelstelling van dit onderzoek was om inzichtelijk te maken wat er nodig is voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren met een LVB die vanuit Groot Emaus doorstromen naar de Gaffel. Het onderzoek geeft inzicht in kenmerkende aspecten van de ontwikkeling binnen een drie milieus-setting, welke in het licht van de instroom op de Gaffel worden benaderd. Ook biedt het inzicht in hoe er momenteel aandacht wordt besteed aan deze ontwikkeling binnen Groot Emaus, en wordt vanuit hier gekeken in hoeverre deze aandacht toereikend is voor een succesvolle training op de Gaffel. Door het bieden van deze inzichten, toegespitst op de huidige en de wenselijke situatie op de beide locaties, is deze doelstelling bereikt.

Een tweetal doelstellingen zijn gericht op verandering op langere termijn, waardoor bij afronding van dit onderzoek nog niet gesteld kan worden dat deze bereikt zijn. De eerste is gericht op het voorkomen van stopzetten van de training op de Gaffel, de tweede is gericht op het voorkomen dat jongeren van Groot Emaus geweigerd worden als ze voor de Gaffel worden aangemeld. We zijn ons ervan bewust dat het bieden van inzichten, mogelijk zou kunnen leiden tot veranderingen, maar dat hierbij meerdere factoren zoals tijd en de beschikbaarheid van financiële middelen een grote rol spelen. De inzichten die uit dit onderzoek naar voren komen, vormen slechts een eerste aanzet tot deze mogelijke veranderingen. Dit geldt ook voor de doelstellingen op organisatie (mesoniveau) en maatschappij (macroniveau), waarbij deze inzichten mogelijk bijdragen aan de bewustwording van de gevolgen die dit probleem met zich meebrengt, zoals het verlaten van 's Heeren Loo door geen passend vervolgaanbod, en de risico's die in de maatschappij optreden wanneer aan LVB jongeren geen passend hulpaanbod wordt geleverd.

Een kritische kanttekening ten aanzien van de doelstelling is dat de inzichten aantonen dat mogelijke oplossingen betrekking hebben zaken waarbij onherroepelijk tijd en geld van groot belang zijn. In de aanleiding beschrijven we dat de probleemstelling onder andere voorkomt uit de landelijke bezuinigingen die momenteel worden doorgevoerd in de zorgsector in ons land (1.1). Dit maakt dat de resultaten vanuit ons onderzoek, hoewel gebaseerd op de realiteit, onder invloed van de genoemde ontwikkeling, moeilijk in te passen zijn in de doelstelling waarmee we aanzet willen geven tot verandering en verbetering.

De vraagstelling is beantwoord met bevindingen uit literatuur en uit interviews. De keuze voor deze twee onderzoeksmethoden heeft geleid tot een antwoord wat gebaseerd is op wetenschappelijke onderzoeken, en om specifiek te concentreren op de onderzochte situatie is gebruik gemaakt van informatie van mensen die persoonlijk betrokken zijn. Zoals blijkt uit het onderzoek geeft de verzamelde informatie een antwoord op de vraagstelling. De bevindingen uit dit onderzoek vinden aansluiting bij gerelateerd onderzoek wat gebruikt is. Eerder onderzoek is in 2009 gedaan door het Verweij-Jonker instituut, waarin de uitkomsten leiden tot een aantal aanbevelingen; zoals het ontwikkelen van voldoende specifiek aanbod en de juiste expertise voor de doelgroep van 18-23 jaar, en het verbeteren van de aansluitingen tussen jeugd- en volwassenenzorg (Verweij-Jonker Instituut, 2009). Deze aanbevelingen sluiten aan bij de uitkomsten van ons onderzoek, waarin we ook spreken over het ontwikkelen van medewerkers, (5.2.1) delen van expertise (5.2.2), en het afstemmen van het traject op onze onderzochte doelgroep (4.2, 4.3). Ook sluiten de resultaten aan op eerder onderzoek door het Nederland Jeugd Instituut naar de behandeling van LVB-jongeren. Een aantal van de werkzame factoren die hierin worden genoemd zijn: concreet maken van de oefenstof; voor te structureren en te vereenvoudigen; netwerk en generalisatie; een veilige en positieve leeromgeving (Boendemaker, 2013). In ons onderzoek benadrukken we ook het belang van de specifieke manier van informatie aanreiken en vaardigheden oefenen (2.2) en het belang van generalisatie vanwege het situatie gebonden leren (2.2, 3.1). Ook het belang van de veilige en positieve leeromgeving die door het NJI wordt genoemd, sluit aan bij de bevindingen uit ons onderzoek (5.1). In het model voor competentievergroting in residentiële jeugdzorg wordt ingegaan op het ontwikkelen van competenties en daarbij horende vaardigheden. In dit model worden factoren besproken die competenties negatief beïnvloeden. Een verstandelijke beperking wordt hierin genoemd als een factor die het leren van vaardigheden moeilijker maakt, en daarnaast maakt de aanwezigheid van stressoren de

ontwikkelingstaak zwaarder (Slot & Spanjaard, 2009). Resultaten uit dit onderzoek sluiten aan op dit model: het aanleren van vaardigheden bij jongeren op Groot Emaus is moeilijk door het beperkte leervermogen (2.1) en het beperkte aanpassingsvermogen (2.2). Ook zien we dat stressoren ruim aanwezig zijn bij de onderzochte doelgroep, door de bijkomende problematiek (2.3).

Vanuit de gebruikte literatuur zijn ook een aantal kritische kanttekeningen te plaatsen. Voor een afbakening van ons onderzoek hebben we voor het begrip vaardigheden een onderscheid gemaakt in sociale en persoonlijke vaardigheden. Op deze laatste ligt in het bijzonder de focus van ons onderzoek. Hierbij is de theorie van Daniël Goleman gebruikt voor een beschrijving en indeling van deze persoonlijke vaardigheden (1.2,1.3). Over dit onderwerp is met betrekking tot de doelgroep van ons onderzoek en de situatie waarbinnen dit plaatsvindt, namelijk jongeren met een LVB in een residentiële voorziening, weinig literatuur te vinden. De literatuur die betrekking heeft op de ontwikkeling van vaardigheden bij deze doelgroep en binnen deze situatie, richt zich op andere deelaspecten van vaardigheden, zoals sociale vaardigheden en praktische vaardigheden. Ook wordt vaak gebruik gemaakt van termen die meer gebruikt worden in de sector waarbinnen de doelgroep zich bevindt, zoals conceptuele vaardigheden, sociaal-adaptieve vaardigheden en praktische adaptieve vaardigheden. Het begrip 'persoonlijke vaardigheden' is binnen de bestaande literatuur over onze doelgroep moeilijk te plaatsen, mogelijk omdat dit meer vanuit een andere theoretische invalshoek wordt beschreven door Goleman.

Ten tweede zijn de persoonlijke vaardigheden die door Goleman worden genoemd (zelfinzicht, zelfregulatie en motivatie) redelijk abstracte begrippen. Uit ons onderzoek blijkt, mede onderbouwd door geraadpleegde literatuur (Slot & Spanjaard, NJI), dat bij het aanleren van vaardigheden bij de doelgroep LVB jongeren zo concreet mogelijk moet zijn (2.1). Een andere uitkomst uit het onderzoek is dat onder de medewerkers die betrokken zijn geweest, de behoefte bestaan aan meetbaarheid van aangeleerde vaardigheden, zodat afstemming tussen verschillende groepen helderder kan worden (4.2). Het concreet en meetbaar maken van de vaardigheden die genoemd worden vanuit Goleman is vanwege de abstracte begrippen moeilijk.

Als derde kanttekening kijken we vanuit de theorie van Došen naar het ontwikkelingsniveau van onze doelgroep. Globaal stellen we dat de ontwikkelingsleeftijd van onze doelgroep tussen de 7 en 12 jaar ligt. In de handreiking Balans in Beeld wordt genoemd dat de sociaal emotionele ontwikkeling van jongeren met een LVB nog lager ligt dan het algemene niveau van ontwikkeling. Deze sociaal emotionele ontwikkeling bevindt zich vaak op kleuterniveau, vergelijkbaar met de kalenderleeftijd van een kind van 3-6 jaar. Volgens Došen is deze fase, de identificatiefase, waarin het kind nog niet beschikt over controle van eigen emoties. Ook hoort hierbij een beginnende vorming van geweten, deze wordt nog vooral gecontroleerd door angst en straf. (Došen, 2005) Vanuit deze beschouwing van Došen, zien we dat in deze fase van de ontwikkeling zelfregulatie per definitie ontbreekt.

Validiteit en betrouwbaarheid

Naast kanttekeningen ten aanzien van de doelstellingen en vanuit de literatuur, zijn enkele kanttekeningen te vermelden met betrekking tot de uitvoering van dit onderzoek. Er is gestreefd naar een zo groot mogelijke betrouwbaarheid door de waarnemingen zo objectief mogelijk uit te voeren. In dit kwalitatieve onderzoek zijn beide onderzoekers het belangrijkste meetinstrument geweest. Hierdoor kunnen eigen ervaringen over het onderwerp goed worden ingezet bij het verzamelen van data, maar kunnen gegevens mogelijk gekleurd zijn door deze ervaring. (Baarda, 2013) Dit gegeven is tijdens de uitvoering van dit onderzoek in acht genomen, waarbij gebruik is gemaakt van inter-observatorbetrouwbaarheid.

Verzamelde en geanalyseerde gegevens zijn onderling uitgewisseld en vergeleken, om hiermee mogelijke subjectiviteit te ondervangen. Toch blijft mogelijk een persoonlijke factor doorklinken in het onderzoeksrapport. Beide onderzoekers zijn immers werkzaam binnen de organisaties, en zijn hierdoor zelf betrokken bij de ondersteuning die geboden wordt aan de jongere. Hierdoor ervaren ook de onderzoekers regelmatig de knelpunten die in dit onderzoek beschreven worden.

Ten aanzien van de validiteit van dit onderzoek dient opgemerkt te worden dat de resultaten van dit onderzoek niet zonder meer kunnen worden overgedragen op vergelijkbare situaties binnen dezelfde instelling of andere instellingen. Het onderzochte onderwerp is een fenomeen wat zich voordoet tussen Groot Emaus en de Gaffel, waarbij voor dataverzameling personen zijn geïnterviewd die betrokken zijn bij dit onderwerp. Waardoor de resultaten zoveel als mogelijk een levensechte weergave zijn van de situatie (Baarda, 2013). Tegelijk maakt dit het onderzoek moeilijk inhoudelijk te generaliseren, waardoor het onderzoek niet zonder meer als extern geldig aangeschreven kan worden. Enkele criteria voor het vaststellen van vergelijkbaarheid zijn te herleiden uit de aanleiding van dit onderzoek:

- Het onderzoek heeft betrekking de overgang tussen een besloten drie milieus-setting enerzijds, en een trainingshuis anderzijds.
- Respondenten zijn direct betrokken bij het fenomeen, dan wel als begeleider van de jongere, dan wel als medewerker in een andere functie van tenminste één van de genoemde locaties
- De jongeren als onderdeel van het onderzochte fenomeen beschikken over één van de volgende kenmerken:
 - Een licht verstandelijke beperking met bijkomende (gedrags-)problematiek, waarvoor (besloten) behandeling in een speciaal daarvoor ingerichte drie milieus-setting is geïndiceerd.
 - Een licht verstandelijke beperking waardoor ze (blijvend) aangewezen zijn op hulp en begeleiding om zelfstandig te kunnen functioneren; ten behoeve hiervan ontvangen ze behandeling op een trainingshuis.
- De kern van het fenomeen bestaat uit het ontbreken of de beperkte ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden
- Bovengenoemde criteria zijn bepalend voor het kunnen vaststellen van vergelijkbaarheid. Daarnaast is voor de validiteit van dit onderzoek, zoveel als mogelijk gebruik gemaakt van triangulatie (Baarda, 2013). Echter, de jongeren zelf zijn niet geobserveerd en is dit in de praktijk moeilijk haalbaar. Reden hiervoor is dat het fenomeen betrekking heeft op een relatief lange tijdsperiode en de beschikbare tijd niet toereikend was om gegevens te verzamelen over de jongeren. Met de jongeren zijn geen interviews afgenomen, vanuit de overweging dat de verzamelde informatie, mogelijk vanuit de beperking van de jongeren, teveel gekleurd wordt door recente ervaringen en mogelijke weerstand tegen de behandeling. Om toch te kunnen spreken van een valide onderzoek is naast interviews, interne documenten en gesprekken met expert-deskundigen, veelvuldig gebruik gemaakt van literatuur welke zoveel als mogelijk verband hield met het onderzochte onderwerp.

6.3 Aanbevelingen

Vanuit het onderzoek volgen een aantal aanbevelingen, gericht aan de locaties Gaffel en Groot Emaus, de organisatie in het algemeen, en aanbevelingen op landelijk niveau, waaronder een aantal suggesties voor vervolgonderzoek.

6.3.1 Specifieke aanbevelingen

1: Afstemmen van verwachtingen

Het onderzoek toont aan dat op dit moment de communicatie tussen beide groepen niet voldoende op elkaar wordt afgestemd. Gezien de veranderingen in de zorg is dit noodzakelijk om de doelgroep binnen de organisatie te kunnen faciliteren. Deze afstemming kan door de Gaffel concreet gemaakt worden door de verwachtingen ten aanzien van een jongere die van Groot Emaus komt, concreet te omschrijven in de vorm van een 'checklist'. Hierbij moet ook aandacht besteedt worden aan het onderwerp 'persoonlijke vaardigheden', wat zo concreet mogelijk uitgewerkt moet zijn. Deze checklist kan op Groot Emaus gebruikt worden om inzicht te krijgen in wat een jongere al beheerst aan vaardigheden, en waar nog aan gewerkt moet worden om te voldoen aan de verwachtingen van de Gaffel. Er zijn momenteel een aantal instrumenten welke kunnen worden gebruikt om vaardigheden en

gedrag in beeld te brengen. Deze staan gepubliceerd op de website van het Nederlands Jeugd Instituut. Een vragenlijst die deze aanbeveling dicht benaderd, is de TVA (Taken en Vaardigheden Adolescenten). Hiermee wordt het 'vaardig functioneren' van jongeren in een instelling voor residentiële jeugdhulpverlening in kaart gebracht. Voordeel van deze vragenlijst is dat deze door begeleiders die direct contact hebben met de jongere kan worden afgenomen. Een instrument wat meer aansluit bij 'persoonlijke vaardigheden', zou ontwikkeld kunnen worden binnen de eigen organisatie, met de minimale instroomeisen van mogelijke vervolgplekken (de Gaffel). Deze eisen kunnen door Groot Emaus gebruikt worden als minimale uitstroomeisen.

2: Perspectief vanaf dag 1

Om het individuele traject met de jongere zo optimaal mogelijk vorm te geven, is het van belang om zo snel mogelijk na de opname op Groot Emaus het perspectief van een vervolgplek duidelijk te hebben, zodat tijdig kan worden ingezet op aansluiting. Daarnaast is het belangrijk dat een jonger vroegtijdig wordt aangemeld zodat er met de doelen en perspectief van de jongere samen met de jongere in een veilige omgeving alvast nieuwe vaardigheden aangeleerd kunnen worden die op de andere groep van de jongere worden verwacht. Het traject en de onderlinge communicatie tussen beide groepen beter op elkaar af te stemmen en de jongere eerder bij het traject betrekken voorkomt demotivatie en het niet begeleidbaar opstellen waardoor het slagen van het traject groter is en het tussen wal en schip vallen van deze doelgroep kleiner wordt. Deze aanbeveling sluit aan bij de Kwaliteitscriteria voor Residentiële Jeugdzorg, in het bijzonder het 12^e punt wat genoemd wordt: 'Jeugdigen en hun familie worden goed voorbereid op de situatie na het verblijf'. Hierbij staan duidelijke indicatoren beschreven, waarin uitgelegd wordt hoe concreet uitvoering gegeven kan worden aan deze aanbeveling (NJI, 2010).

3: Zorg voor een 'warme overdracht'

Oude groepsregels, afspraken en structuren meenemen geeft de jongere veiligheid die nodig is bij het verhuizen naar een andere groep. Stress veroorzaakt terug val in oude patronen, te denken aan agressie waardoor persoonlijke vaardigheden niet verder ontwikkeld kunnen worden. Door onderlinge communicatie tussen beide groepen kunnen trajecten op elkaar worden afgestemd zodat het een ononderbroken traject wordt. Door regels en afspraken van de oude groep over te nemen en los te laten "zo doen wij het hier" is de overstap voor de jongere kleiner omdat ze de veiligheid kunnen halen uit oude regels en afspraken (Slot & Spanjaard, 2009). Zoals uit dit onderzoek naar voren is gekomen, zijn belangrijke aandachtspunten bij de overgang van Groot Emaus naar de Gaffel: de onderlinge communicatie tussen beide groepen, en het delen van inzichten en benaderingswijze. Dit is nodig om bij deze jongere de persoonlijke vaardigheden te kunnen ontwikkelen, en deze ontwikkeling in stand te houden. Binnen 's Heeren Loo bestaat een project onder de naam 'warme overdracht LVB – VG' (zie bijlage I). Zoals uit ons onderzoek blijkt, is er veel behoefte aan een project als dit, maar met name de praktische uitwerking en uitvoering hiervan ontbreekt. Deze 'warme overdracht' wordt concreet uitgewerkt in een methodiekmodel wat gebruikt wordt bij collega-instelling Cordaan te Amsterdam. Om een 'warme overdracht' uit te werken naar een methode die toepasbaar is binnen onze instelling, kan het raadzaam zijn dit model te gebruiken.

Vanuit bovenstaande aanbevelingen is het product ' Checklist persoonlijke vaardigheden ' ontworpen. Dit kan worden gebruikt als checklist waarin de persoonlijke vaardigheden meetbaar worden gemaakt. Het product bestaat uit twee delen. Het eerste deel is bedoeld om samen met de jongere in te vullen. Aan de hand van de resultaten worden werkdoelen uit geschreven die nodig zijn om persoonlijke vaardigheden beter te beheersen. Voor de checklist is de methodiek competentie gericht werken als uitgangspunt genomen. Jongeren en begeleiders van 's Heeren Loo zijn bekend met deze methodiek. De methodiek richt zich op gedragingen die past bij vaardigheden. Dit sluit aan bij de resultaten uit het onderzoek. Het tweede deel s voor de begeleiding en geeft informatie over hoe de methodiek werkt. Op de achterkant staat aanvullende informatie zoals, omschrijving van de persoonlijke

vaardigheden en een lijst met uit- en instroom eisen die nodig zijn om op de Gaffel te kunnen trainen.

6.3.2 Aanbevelingen gericht aan de organisatie

1: Aanscherpen van visie

Het onderzoek laat zien dat een langere termijn visie binnen 's Heeren Loo ontbreekt, de jongeren hebben hier behoefte aan om zich verder te kunnen ontwikkelen. De uitdaging voor de groepen is om als team een visie te maken op het pedagogisch klimaat waardoor begeleiding bewuster een hulpverleningstraject met een jongere aangaat (Lange, 2011). Daarnaast willen we de hulpverleners uitdagen om de jongeren als uitgangspunt te nemen en willen we 's Heeren Loo adviseren om het beleid aan te passen zodat niet meer de financiering vooropstaat maar de jongeren en hun perspectief (Helm, 2011). Deze aanbeveling volgt de kwaliteitscriteria die door het Nederlands Jeugd Instituut worden genoemd. In het 16^e punt wordt als criterium genoemd: 'Management heeft een uitgewerkte visie op doelgroep, doelstelling en aanpak van de geboden hulp', waarbij als indicatoren met name wordt genoemd dat de visie helder en concreet dient te zijn.

2: Ontwikkelen van medewerkers

In de interviews werd aangegeven dat er nu weinig informatie bekend is hoe de begeleiding op psychische problematiek in kan spelen. Om de doelgroep jongeren vanuit Groot Emaus te kunnen faciliteren is het nodig om hier binnen het team aandacht aan te besteden zodat er op een verantwoorde en bewuste wijze in de benadering/begeleiding rekening mee wordt gehouden. Dit kan zowel door het volgen van trainingen als het overdragen van kennis van collega's onderling en het uitwisselen van inzichten die ondersteunend zijn bij desbetreffende jongere. Ook deze aanbeveling sluit aan bij de kwaliteitscriteria voor residentiële jeugdzorg. Hierin wordt de organisatie aangemoedigd het personeel te ondersteunen middels training en supervisie (NJI, 2010).

3: Interne 'Trajectcoach'

Zoals in hoofdstuk 5 wordt uitgelegd, is er behoefte aan een individueel traject, dat aansluit bij de verwachtingen, behoeften en perspectieven van de jongere. Om goed aan te sluiten bij deze jongere, is het belangrijk dat een vast persoon, gedurende een langere periode met deze jongere 'meeloopt'. Door het Verwey-Jonker Instituut wordt aanbevolen de aansluiting tussen jeugd- en volwassenenzorg te verbeteren. Dit kan mogelijk gemaakt worden door het aanstellen van een persoonlijke coach of begeleider die dit traject coördineert. Hierbij is het, aansluitend op de resultaten van dit onderzoek, van belang dat deze coach over de juiste vaardigheden beschikt, zoals kennis van de specifieke problematiek van de doelgroep. Daarnaast moet deze persoon op verschillende onderdelen van de organisatie en daarbuiten het aanspreekpunt voor, en de belangenbehartiger van de jongere zijn. Een profielschets van deze trajectcoach is een breed opgeleide medewerker, die gespecialiseerd is op het werken met LVB jongeren in een residentiële setting. Een passend opleidingsprofiel is dat van de Sociaal Pedagogisch Hulpverlener. (LOO SPH, 2012)

6.3.3 Aanbevelingen op macro- niveau

1: Ontwikkelingsleeftijd mede bepalend voor 'volwassen'

Zoals in het tweede hoofdstuk van dit onderzoeksverslag blijkt, zijn jongeren met een LVB op hun 18^e nog lang niet volwassen. In Nederland is iemand voor de wet volwassen wanneer hij de leeftijd van 18 jaar bereikt. Voor LVB jongeren zorgt dit voor een aantal problemen. Enerzijds zijn ze door hun beperking niet in staat om de verplichtingen te vervullen die bij deze leeftijd horen, anderzijds zijn ze beperkt in het zelf verantwoordelijk zijn. Deze aanbeveling sluit aan bij het standpunt van professor van Amelsfoort, die ervoor pleit in de gezondheidszorg niet alleen de kalenderleeftijd te laten bepalen wanneer iemand volwassen is, maar ook iemands stadium van ontwikkeling (Kenniscentrum KJP, 2014).

2: Uitbreiden van ZZZ VG 6 en 7 met therapieën en maatschappelijk werk.

Zoals blijkt uit dit onderzoek, is de samenstelling van de doelgroep op de Gaffel aan het veranderen. In de toekomst zullen de jongeren die daar trainen, een indicatie ZZZ VG 6 of 7

hebben. Dit zorgzwaartepakket bevat geen therapieën of maatschappelijk werk. Zoals blijkt in hoofdstuk 5, is aan deze vormen van hulpverlening binnen deze doelgroep een grote behoefte. Deze aanbeveling richt zich dan ook tot het Centrum Indicatiestelling Zorg en het Ministerie van VWS, welke gaan over de zorg die geboden wordt vanuit de WLZ in Nederland. Vooral bij deze jonge doelgroep, is het van belang om te kunnen investeren ontwikkeling, waarbij therapieën en maatschappelijk werk een belangrijke bijdrage kunnen leveren.

6.3.4 Suggesties voor vervolgonderzoek

1: Gericht onderzoek naar de ontwikkeling van zelfinzicht, zelfregulatie en motivatie bij LVB jongeren.

Zoals in 6.2 wordt beschreven, is in literatuur en bestaande onderzoeken veel bekend over de ontwikkeling van zowel sociale vaardigheden en praktische vaardigheden. De persoonlijke vaardigheden die de kern vormen van dit onderzoek, zijn hierbinnen moeilijk te plaatsen. Vonk (2007) brengt motivatie in verband met het maken van beslissingen. Angenent spreekt van 'verworven motieven', welke kunnen worden aangeleerd en het gedrag beïnvloeden (Angement, 2009). Zelfregulatie en zelfinzicht worden in de ontwikkelingspsychologie beschreven, voornamelijk in het kader van identiteitsvorming in de kinder- en adolescentiefase (Beemen, 2001) (Rigter, 1998). Deze theorieën beschrijven vooral hoe de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden over het algemeen verloopt. Hierdoor ontbreekt het aan een beeld van de ontwikkeling van deze vaardigheden bij jongeren met een LVB. Enkele recente onderzoeken zijn hier wel op gericht, maar ook hieruit blijkt dat er over dit onderwerp weinig bekend is (ZonMW, 2015). Ook richten deze onderzoeken zich meer op de gevolgen die voortkomen uit het ontbreken van deze vaardigheden (NJI, 2015), dan op de ontwikkeling van deze vaardigheden. Mogelijk biedt het onderzoek van het mechanisme van ego-depletion (Ridder, 2012) aanknopingspunten; dit onderzoek biedt een alternatieve kijk op het verband tussen de informatieverwerking en de zelfregulatie bij jongeren met een LVB. Om goed in beeld te krijgen hoe de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij jongeren met een LVB verloopt, zou het wenselijk zijn om naast de bestaande theorieën over motivatie, zelfinzicht en zelfregulatie, gericht onderzoek te doen naar hoe deze zich ontwikkelen bij jongeren met een LVB. Hierdoor zou in beeld gebracht kunnen worden waarin verschillen te zien zijn met jongeren zonder een LVB.

2: Lange termijn onderzoek naar het verloop en de prognose van jongeren die op hun 18 een drie milieus-setting verlaten of een behandeling op een trainingshuis voortijdig afbreken.

In de aanleiding van dit onderzoek (1.1) wordt genoemd dat regelmatig jongeren zich niet begeleidbaar opstellen, met als gevolg ontbinding van de zorgovereenkomst. Ook vanuit de actualiteiten krijgt dit onderwerp de aandacht, onder andere in de documentaire 'Het leven begint bij 18' (NCRV, 2014). Het expertisecentrum William Schrikker probeert door middel van het 'krachtplan 18+' dit probleem preventief aan te pakken, door jongeren te betrekken bij het verloop van hun behandeling. Onder andere vanuit de Rijksuniversiteit Groningen is onderzoek verricht naar de effecten van residentiële hulpverlening, waarbij het gekeken is naar de effecten van behandeling bij jongeren waarbij de behandeling volgens planning beëindigd wordt (Knorth&Harder, 2009). De (F)ACT methode biedt organisaties een handleiding om mensen met een LVB te kunnen bereiken met een passend hulpaanbod (Trimbos-Instituut, 2014). In deze handreiking wordt al beschreven dat de doelgroep LVB met bijkomende problematiek, vaak bekend staat als mensen die zich onttrekken aan de hulpverlening, of de weg hiernaartoe niet weten te vinden. Het zou bijdragen om onderzoek te verrichten wat afgestemd is op de doelgroep van dit onderzoek, jongeren met een LVB vanuit een residentiële setting, waarbij op lange termijn in kaart wordt gebracht welke factoren een rol spelen bij het voortijdig beëindigen van de behandeling, en wat de effecten hiervan zijn voor deze doelgroep. Hiermee kunnen mogelijk ook verbanden aangetoond worden tussen het ontbreken van persoonlijke vaardigheden, en het uit eigen overweging volgen van behandeling.

3: Gericht onderzoek naar de invloed van de besloten drie milieus-setting op jongeren met een LVB.

Er is veel onderzoek gedaan naar werkzame factoren van residentiële hulpverlening, en behandeling van jongeren met een LVB. Onder andere in een aantal overzichtsstudies van het Nederlands Jeugd Instituut wordt hier aandacht aan besteed. In ons onderzoek zien we dat de besloten drie milieus-setting enerzijds noodzakelijk is om behandeling te kunnen bieden, maar dat er mogelijk ook een keerzijde aan zit. Dit wordt onderkend door onder andere Jongepier (Jongepier, 2011), die stelt dat residentiële behandeling per definitie problematisch is. Een jongere die op een groep woont met anderen met gedragsproblemen, regelmatige agressie of dreiging daarvan, veel (vaak wisselende) begeleiding, mist hierdoor ook een aantal belangrijke voorwaarden voor ontwikkeling. Wenselijk zou zijn om te onderzoeken in hoeverre voor een LVB jongere het wonen op een besloten drie milieus-setting bijdraagt aan de ontwikkeling, om vanuit dit onderzoek tot mogelijke alternatieve vormen van behandeling te komen.

6.4 Evaluatie

6.4.1 Productevaluatie

De sterke en zwakke kanten van het onderzoek is geanalyseerd door middel van de SWOT-analyse.

- Het is een erg specifiek onderwerp daardoor kunnen concrete aanbevelingen worden gegeven.
- De interviews zijn afgenomen door de interviewer die werkzaam is op dezelfde groep als de interviewers of waar de experts bij betrokken zijn. Dit heeft als gevaar dat er sociaal gewenst gereageerd wordt of dat er informatie niet besproken wordt in het kader van het onderzoek omdat het voor beide personen al vanzelfsprekend is waardoor informatie niet meer wordt besproken omdat het in een eerder gesprek al aan de orde is geweest.
- Alleen professionals zijn betrokken bij het onderzoek doormiddel van het afnemen van interviews en expert interviews. Jongeren en of het netwerk van de jongeren is niet betrokken om de hoofd en deelvragen te beantwoorden. Hiervoor is gekozen omdat het onderwerp persoonlijke vaardigheden te specifiek is om van jongeren te verwachten dat ze hier antwoorden op kunnen geven die van meer waarde is op het onderzoek.
- In het onderzoek is specifiek gekeken naar de doelgroep LVB jongeren die vanuit een drie milieus-setting komen wonen op een trainingshuis.
- Als uitgangspunt zijn twee begeleiders van de Gaffel en twee begeleiders van Groot Emaus geïnterviewd en experts die betrokken zijn bij een van deze groepen. Hierdoor is het onderzoek niet te generaliseren. De gebruikte literatuur laat zien dat het kenmerkend voor de doelgroep LVB is dat ze in een bepaalde situatie leren waardoor ze (persoonlijke) vaardigheden niet kunnen toepassen in nieuwe situaties. Het is verklaarbaar dat ze hier moeite mee hebben en dat dit een probleem is om het traject ononderbroken te laten verlopen. Het is daarom mogelijk dat ook andere organisaties zich herkennen in de conclusies die getrokken zijn.

6.4.2 Procesevaluatie

Tussentijdse wijzigingen

Tijdens het proces hebben we een aantal wijzigingen aangebracht aan de opzet uit het plan van aanpak. Dit omdat we van mening waren dat dit ten goede kwam aan de resultaten en de beantwoording van het onderzoek. Onderstaand staan per onderwerp toegelicht welke keuze we ten aanzien van het punt gemaakt hebben en welke belemmeringen dit met zich mee brengt.

Jongeren interviewen

We waren van plan om voor het beantwoorden van de hoofd en deelvragen ook jongeren te interviewen die vanuit Groot Emaus zijn verhuisd naar de Gaffel. Dit wilden we doen om vanuit hen te leren waar ze tegen aan liepen. Omdat we uiteindelijk bij een heel specifiek onderwerp persoonlijke vaardigheden uitkwamen hebben we er voor gekozen om dit niet te doen. Dit omdat het te specifiek is om van jongeren te verwachten dat ze hier antwoorden op kunnen geven die van meer waarde zijn op het onderzoek. De zwakte van het onderzoek is dat we alleen professionals hebben betrokken bij het onderzoek doormiddel van het afnemen van interviews.

Kernlabels

We waren van plan om de kernlabels te gebruiken als subtitels. Hier zijn we in een later stadium van afgeweken omdat we de indruk hadden dat het gebruiken van de kernlabels als een belemmering werkte om de deelvraag goed te kunnen beantwoorden. Het gevaar is wel dat de kernlabels een minder prominente rol innemen in het beantwoorden van de deelvragen.

Toen we de deelvragen gingen beantwoorden kwamen we tot de ontdekking dat het beantwoorden van de deelvraag niet voldoende tot hun recht kwam als we de kernlabels structureel als subtitel zouden nemen. Daarom hebben we ervoor gekozen om subtitels te kiezen die belangrijk zijn voor het beantwoording van de deelvraag.

Herformulering deelvraag 1

Toen we de interviews hadden afgerond en deelvraag 1 van de hand van de verzamelde informatie wilde beantwoorden gaven we geen antwoord op de deelvraag. We kregen als feedback (van onze afstudeer begeleidster) dat we met het beantwoorden van de deelvraag geen antwoord gaven op de deelvraag. We kwamen er achter dat de verzamelde informatie geen antwoord gaf op de deelvraag. We hebben na aanleiding van deze feedback nogmaals kritisch gekeken naar de resultaten en de deelvraag en kwamen tot de conclusie dat we met de gekregen informatie geen antwoord konden geven op hoe de deelvraag nu geformuleerd was. We hebben hem daarom aangepast zodat we er wel antwoord op konden geven. In eerste instantie was de deelvraag:

Hoe zijn de persoonlijke vaardigheden ontwikkeld bij LVB jongeren in een drie milieus-setting?

We hebben er toen van gemaakt: wat is kenmerkend aan persoonlijke vaardigheden LVB jongeren in een drie milieus-setting? Door de deelvraag bij te stellen konden we met de informatie uit de literatuur en interviews antwoord geven op de deelvraag.

Revisie vraagstelling

In de eindfase van het onderzoek kwamen we tot de ontdekking dat de hoofdvraag anders geformuleerd moest worden. De hoofdvraag die we in eerste instantie hadden dekte onvoldoende de lading voor het onderzoek. In eerste instantie was de hoofdvraag: Welke persoonlijke vaardigheden heeft een LVB-jongere nodig om vanuit een drie milieus-setting te functioneren op de Gaffel? De doelstelling daarbij was: dat we wilde onderzoeken welke persoonlijke vaardigheden een jongere nodig heeft om de overstap te kunnen maken. In de deelvragen gaat vooral over hoe persoonlijke vaardigheden zo goed mogelijk ontwikkeld kunnen worden bij deze doelgroep. Daarom hebben we ervoor gekozen om de hoofdvraag bij te stellen. Hoe we de hoofdvraag in eerste instantie geformuleerd hadden kwam voor een groot deel overeen met de antwoorden uit deelvraag 2. We hebben voor deze verandering gekozen om dat we achteraf onszelf en de lezer te kort zouden doen als we de hoofdvraag zo zouden houden omdat we dieper op het onderwerp zijn ingegaan. We hebben daarom de hoofdvraag veranderd in: Wat is nodig voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een LVB jongere van Groot Emaus, zodat deze kan functioneren op de Gaffel?

6.4.3 Leerervaringen

De leerervaringen tijdens het proces van het onderzoek zijn ruim. Allereerst hebben we door het gehele proces telkens bijgesteld en informatie meer specifiek gericht op onze vraagstelling. Beiden hebben we hierdoor een scherpe blik ontwikkeld op het formuleren van

een probleemstelling, en gericht zoeken naar onderwerpen die hiermee te maken hebben. Het regelmatig opnieuw moeten maken van keuzes, en deze te evalueren en opnieuw bij te stellen, heeft ons zeer scherp gemaakt. Ook zijn we door dit proces veel te weten gekomen over de thema's die met ons onderwerp te maken hebben, zoals de ontwikkeling bij jongeren met een LVB, de problemen bij de overgang van Groot Emaus naar de Gaffel, vooral hoe dit in de praktijk eruit ziet.

Zoals we beschreven in het plan van aanpak, is voor dit onderwerp gekozen omdat het ook valt binnen de verdiepingsminor Jeugdzorg / Pedagogiek, die binnen onze opleiding wordt aangeboden. Deze minor richt zich op zaken die te maken hebben met (specialistische) opvoeding en ontwikkeling, en de manier waarop er binnen de samenleving naar 'bijzondere' kinderen wordt gekeken. Door dit onderzoek uit te voeren, hebben we beiden veel inzichten op kunnen doen die te maken hebben met thema's uit de verdiepingsminor.

De leerervaringen die we hebben opgedaan, hebben betrekking op alle taakgebieden van ons werk als Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (LOO SPH, 2012):

- Agogisch vakmatige taken; we hebben in het onderzoek en aanbevelingen gezocht naar hoe de hulpverlening aan onze doelgroep met complexe problematiek zo goed mogelijk vorm gegeven kan worden, door in het onderzoek in te zoomen op de vaardigheden die de begeleider nodig heeft om ontwikkeling nodig te maken.
- Organisatorische en bedrijfsmatige taken; door dit onderzoek hebben we met verschillende onderdelen van de organisatie kennis gemaakt, en ons kunnen verdiepen in een probleem wat in de organisatie speelt. Dit probleem heeft gevolgen voor de doelgroep waaraan zorg wordt geboden. Ook in de aanbevelingen hebben we ons gericht op wat er in de organisatie gedaan moet worden om verandering mogelijk te maken.
- Professionaliseringstaken; in de aanbevelingen hebben we laten zien wat de specifieke bijdrage van ons beroep als Sociaal Pedagogisch Hulpverlener kan betekenen voor een mogelijke aanpak van het probleem.

Een andere leerervaring is iets waarvan we vooraf beiden op hoopten, namelijk werken aan verbetering van de organisatie door 'bruggen te slaan' over problemen die in de hele organisatie zichtbaar zijn. Dit heeft ons geïnspireerd om verder te kijken dan binnen de eigen muren, en mensen aan te moedigen elkaar op te zoeken.

Bronnen

- Angement, H., (2009). *Opvoeding en persoonlijkheidsontwikkeling*. Amersfoort: Tiemen-Meulenhof.
- Beemen, L. (2001). *Ontwikkelingspsychologie*. Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Beer, Y. D. (2011). *De kleine gids: Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Deventer: Kluwer.
- Berge, M. v. (Regisseur). (2014, februari 3). *Het leven begint bij 18* [Film].
- Boendemaker, L. Rooijen, K. van, Berg, T. & Bartelink, C. (2013) *Residentiële Jeugdzorg: wat werkt?* Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut (NJI)
- Boertjes, M., & Lever, M. (2007). *LVG en jeugdcriminaliteit*. Diemen: Expertisecentrum Jeugdzorg – Gehandicaptenzorg William Schrikker.
- Baarda, B. et al. (2013). *Basisboek Kwalitatief Onderzoek, handleiding voor het opzetten uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. (3^e druk).Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Došen, A. (2005) *Psychische stoornissen, gedragsproblemen en verstandelijke handicap*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Douma, J. (z.d.). *Licht verstandelijke beperking*. Opgeroepen op januari 24, 2015, van <http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptenzorg/Gehandicaptenzorg-Lichte-verstandelijke-beperking.html>
- Driestroom. (2013). Zorgwekkende zorgmijders. *Symposium 5*, 20-24
- Expertisecentrum William Schrikker. (2014, maart). *18 take control*. Opgeroepen op januari 5, 2015, van <http://www.krachtplan18plus.nl>
- Goleman, D. (1999). *Emotionele intelligentie in de praktijk*. Amsterdam: Contact.
- Hamersveld, R. v. (2011, februari 10). *Zelfregulatie: Wat houdt het in binnen de huidige wetenschap*. Opgeroepen op februari 2015, 16, van <http://wetenschap.infonu.nl/onderzoek/67801-zelfregulatie-wat-houdt-het-in-binnen-de-huidige-wetenschap.html>
- Harder, A. (2011). *A study of factors associated with a succesfull course of treatment for adolescents in secure residential l care*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Helm, P. v. (2011). *First no Harm. Living group climate in secure juvenile correctional institutions*. Amsterdam: SWP.
- Intellectual disability rights service. (2015). *What is intellectual disability?* Opgeroepen op januari 28, 2015, van www.idrs.org.au/education/about-intellectual-disability.php
- Jongepier, N. (2011) *Gesloten residentiële jeugdzorg als veilige haven*. Gedownload op 13-4-2015 van: <http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Gesloten-residentiele-jeugdzorg-als-veilige-haven>.
- Kenniscentrum KJP. (2014). *Jeugdzorg voor 18 jaar en ouder*. Rivierduinen: Kenniscentrum KJP.
- Kerpel, A. (2015). *Het pedagogisch klimaat*. Opgeroepen op april 30, 2015, van <http://wij-leren.nl/pedagogisch-klimaat-artikel.php>
- Knorth, E.J., & Harder, A.T. (2009). *Jeugdigen (z)onder dak: Een meta-analyse naar de uitkomsten van residentiële jeugdzorg*. Opgeroepen op mei 30, 2015, van [http://www.rug.nl/research/portal/publications/2345-jeugdigen-zonder-dak-een-metaanalyse-naar-de-uitkomsten-van-residentiele-jeugdzorg\(4c086afd-a0ba-4039-8a77-5320f4eb30eb\).html](http://www.rug.nl/research/portal/publications/2345-jeugdigen-zonder-dak-een-metaanalyse-naar-de-uitkomsten-van-residentiele-jeugdzorg(4c086afd-a0ba-4039-8a77-5320f4eb30eb).html)
- Landelijk opleidingsoverleg SPH. (2012). *De creatieve professional - met afstand het meest nabij*. (4^e druk). Amsterdam: SWP.
- Lange, M. D. (2011). Verzorging en opvoeding in de residentiële jeugdzorg. *Jeugd en Co Kennis, jaargang 5, nummer 2*, (pp.40-50).
- Moonen, X., & Verstegen, D. (2006). LVG-Jeugd met ernstig gedragsproblematiek in de verbinding van praktijk en wetgeving. *Onderzoek en praktijk 4*. In X. & Moonen, *LVG-Jeugd met ernstig gedragsproblematiek in de verbinding van praktijk en wetgeving. Onderzoek en praktijk 4*, (pp. 23-28).

- NJI. (2010,). *Kwaliteitscriteria residentiële jeugdzorg*. Opgeroepen op mei 2015, 10, van: http://www.nji.nl/nl/Kwaliteitstoolkit_kwaliteitscriteria.pdf
- NJI. (2014, januari 30). 'Lvb-jongere heeft ook vanaf 18 jaar steun nodig'. Opgeroepen op januari 2015, 3, van <http://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-over-de-jeugdsector/2014/2014-Lvb-jongere-heeft-ook-vanaf-18-jaar-steun-nodig>
- NJI. (2015) *Risicogedrag bij adolescenten met een Licht Verstandelijke Beperking*. Opgeroepen op mei 2015, 30, van: <http://www.nji.nl/nl/Databanken/Risicogedrag-bij-adolescenten-met-een-Licht-Verstandelijke-Beperking>
- NOS. (2013, september 17). *Kabinet wil participatiesamenleving*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://nos.nl/artikel/552139-kabinet-wil-participatiesamenleving.html>
- Ridder, B.(2012). *Jongeren met een Licht Verstandelijke Beperking en Overprikkeling*
- *Hoe het kan dat Jongeren met een Licht Verstandelijke Beperking Snel Overprikkeld Raken*. Amsterdam: Universiteit Amsterdam.
- Rigter, J. (2008). Het palet van de psychologie. In J. Rigter, *het palet van de psychologie (stromingen en hun toepassingen in hulpverlening en opvoeding)* (p. 255). (4^e druk). Bussum: Coutinho.
- Rijksoverheid. (2007). *Handreiking ter beoordeling wilsbekwaamheid. (voor de hulpverlener)*.
- Rijksoverheid. (2013 a, 17 september). *Troonrede 2013*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013.html>
- Rijksoverheid. (2013b). *Rijksbegroting 2013*. Opgeroepen op januari 3, 2015, van http://www.rijksbegroting.nl/2013/voorbereiding/miljoenennota.kst173801_11.html
- Rot, E. (2013, April). *Handreiking Balans in beeld Jongeren met een licht verstandelijke beperking uitdagen, zonder hen te overvragen of ondervragen. Handreiking Balans in beeld*. Utrecht, Utrecht, Nederland: Kennisplein Gehandicaptensector.
- 's Heeren Loo. (2010). *Verslag bijeenkomst gedragswetenschappers s Heeren Loo Midden en Kwadrant Emaus*. Ermelo, Gelderland: intern.
- 's Heeren Loo Zorggroep. (2013). <https://www.sheerenloo.nl/documents/10417/14111/Regiokaart/f8de304a-a179-46b4-930c-80810b03e0d4>. Opgeroepen op januari 17, 2015, van <http://www.sheerenloo.nl>
- 's Heeren Loo Zorggroep. (2014a, Oktober). *Stelselwijzigingen, de zorg op zijn kop. Persoonlijk*, (pp.14-19).
- 's Heeren Loo Zorggroep. (2014b, december). *Meebewegen in werk. Persoonlijk*.
- 's Heeren Loo. (2014 c). *Groot Emaus: zorg voor jongeren met licht verstandelijke beperking*. Opgeroepen op januari 22, 2015, van <http://www.sheerenloo.nl/wat-bieden-wij/behandeling-bij-gedragsproblemen/groot-emaus>
- 's Heeren Loo. (2014 d). *Gaffel 43-45-47-49 (De Bogen)*. Opgeroepen op januari 22, 2015, van <http://www.sheerenloo.nl/contact/waar-zitten-wij/-/locatie/21324/nijkerk/Gaffel+43-45-47-49+de+bogen>
- 's Heeren Loo, (2015) *Wie krijgt welk profiel*. Geraadpleegd op 7-2-2015, van <http://www.sheerenloo.nl/meer-weten-over-zorg/zorgzwaartepakket/wie-krijgt-welk-profiel>
- Slot, N.W. & Spanjaard, H.J.M.(2009) *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg*. (3e druk) Baarn: HB uitgevers.
- Sozio. (2014a, september 17). 'Bezuiniging op zorg voor LVB'ers vergroot problemen'. Opgeroepen op november 10, 2014, van <http://sozio.nl/bezuinigen-op-zorg-voor-LVB'ers-vergroot-problemen/1025854#.VKvCg3l0yM9>
- Steketee, M. Vandenbroucke, M. & Rijkschroeff, R. (2009) *Jeugdzorg houdt niet op bij 18 jaar*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- (Trimbos-Instituut, 2010) Neijmeijer, L. Moerdijk, L. Veneberg, G. & Muusse, C. (2010) *Licht verstandelijk gehandicapten in de GGZ. Een verkennend onderzoek*. Utrecht: Trimbos-Instituut.

- Verstegen, D., & Moonen, X. (2010). Van Debilias mentis naar lichtverstandelijke beperking. *Onderzoek en Praktijk*, 8-11.
- VGN. (2012). *factsheet Extramuralisering zorgzwaartepakketten gehandicaptenzorg*. VGN.
- VNG. (2014a, december 19). *Transitiecommissie voorziet onverwachte vraagstukken*. Opgeroepen op januari 5, 2015, van <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/decentralisaties-sociaal-domein/decentralisatie-jeugdhulp/nieuws/transitiecommissie-sociaal-domein-voorziet-onverwachte-vraagstukken>
- VNG. (2014b). *Kamerbrieven VGN over zorgen stelselwijziging Jeugd*. Opgeroepen op januari 5, 2015, van <http://www.vgn.nl/artikel/20828>
- VGN. (2014c, juli 16). *Kinderombudsman bezorgd over zorg kinderen met verstandelijke beperking*. Opgeroepen op januari 6, 2015, van www.vgn.nl/artikel/20979
- VOBC. (zd). *Factsheet Jeugdigen met een lichtverstandelijke beperking*. Utrecht: Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra. Gedownload op 3-10-2014 van: <http://www.vobc.nu/publicaties/product/16-factsheet-orthopedagogische-behandelcentra>
- VOBC, (zd) *Factsheet Orthopedagogische Behandelcentra*. Gedownload op 3-10-2014 van: <http://www.vobc.nu/publicaties/product/16-factsheet-orthopedagogische-behandelcentra>
- Vonk, R. (2007). sociale psychologie. In R. Vonk, *sociale psychologie* (p. 121)(2^e druk). Groningen/Houten: Noordhoff uitgevers.
- Zoon, M. (2012, januari). *Kenmerken en oorzaken van een licht verstandelijke beperking* Opgeroepen op januari 22, 2015, www.nji.nl/nl/LVB_Kenmerken_en_oorzaken.pdf.
- ZonMW. (2015). *Versterken motivatie voor begeleiding LVB-jongeren*. <http://www.zonmw.nl/nl/projecten/project-detail/versterken-motivatie-voor-begeleiding-lvb-jongeren/samenvatting/>
- Zoon, M. (2013) *Wat werkt bij jeugd met een licht verstandelijke beperking?* Opgeroepen op januari 22, 2015 van: <http://www.nji.nl/Licht-verstandelijk-beperkte-jeugd>
- Zijlmans, L., Embregts, P., Gerits, L., Bosman, A., & Derksen, J. (2009). Begeleiders in beeld: Een onderzoek naar de effectiviteit van een training voor begeleiders van cliënten met een lichte verstandelijke beperking en gedragsproblemen. *Onderzoek en Praktijk*, (pp 5-10).
- De expert samenvattingen zijn toegevoegd in bijlage A tot en met D.
- De codes in het verslag zijn uitgewerkt per deelvraag te vinden in bijlage G en komen voort uit de interviews die gehouden zijn met de begeleiders van Groot Emaus (afgekort met IE) en de Gaffel (afgekort met IG).

Inhoudsopgave Bijlage

Bijlage A: Oriënterend gesprek Tineke Mager.....	64
Bijlage B: Expert interview Tineke Mager.....	66
Bijlage C: Expert interview Anne Bruns.....	70
Bijlage D: Expert interview Arie Middelwijk.....	73
Bijlage E: Factsheet Risico's voor jongeren met een licht verstandelijke beperking.	74
Bijlage F: Factsheet Krachtplan 18+	76
Bijlage G: Kernlabeltabellen.....	84
Bijlage H: Topiclijst en interviewvragen.....	102
Bijlage I: Warme overdracht LVB-VG.....	104
Bijlage J: 'Checklist persoonlijke vaardigheden'	106

Bijlage A: Oriënterend gesprek Tineke Mager.

Samenvatting oriënterend gesprek

Naam geïnterviewde: Tineke Mager.

Functie: Manager Primair Proces binnen Groot-Emaus.

Naam interviewers: Jane van Oosterom en Ramon Scherrenberg.

Functie: Manager Primair Proces binnen Groot-Emaus.

Datum: 14 januari 2015.

Doel van dit gesprek was om het onderwerp voor het afstuderen specifieker te maken, waarbij we in de voorfase al tot de ontdekking zijn gekomen dat er voor het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden bij jongeren met een licht verstandelijke beperking veel nodig is van zowel Groot-Emaus als de Gaffel. Om die reden hebben we een oriënterend gesprek met Tineke Mager, manager primair proces bij Groot-Emaus, gevoerd om meer helderheid te krijgen over het probleem en op die manier een heldere probleemstelling te kunnen formuleren.

Tineke noemt in het gesprek dat zij het probleem herkent, en dat jongeren die Groot-Emaus verlaten, vaak niet genoeg voorbereid zijn op het leven in de maatschappij. Hierbij geeft ze verschillende oorzaken aan die hierbij een rol spelen. De veranderingen in de maatschappij maken dat een jongere meer op zichzelf en op het netwerk is aangewezen, omdat zorg minder beschikbaar is en een jongere de weg naar een instelling of gemeente moeilijk weet te vinden. Op dit moment worden jongeren vaak bij andere zorginstellingen aangemeld, omdat er binnen de eigen organisatie geen passende vervolgplek is. Tineke benoemt dat het een goede zaak zou zijn als er binnen de organisatie vorm wordt gegeven aan een betere aansluiting voor de jongere, zodat de kennis en ervaring die de instelling heeft over de individuele jongere blijvend ingezet kan worden, en ook de expertise die binnen de organisatie aanwezig is, volledig benut kan worden. Hierbij is de relevantie van het 'krachtplan 18+' van de William Schrikker Stichting ter sprake gekomen. Tineke benoemt dat dit plan passende richtlijnen biedt om met de jongere vorm te geven aan het traject wat met de jongere en het systeem doorlopen moet worden om de jongere voor te bereiden op het leven na de 18. Ze geeft aan dat het op sommige groep al gebruikt wordt, maar dat het op dit moment nog in de kinderschoenen staat.

Ook ligt er een oorzaak in de beslotenheid van de drie-milieus-setting; jongeren zijn gewend om alles te doen op aansturing van begeleiding en kunnen in dit kader goed functioneren. Wanneer deze veilige context wegvalt door het verlaten van Groot-Emaus, valt de jongere als het ware in een gat en moet deze opnieuw beginnen met het leren in een nieuwe situatie. Dit leidt tot stress en spanning waarbij de jongere terugvalt in oud gedrag.

Tineke geeft aan dat dit een zorgelijk proces is, persoonlijk wil ze zich graag inzetten voor het welzijn van de jongere op langere termijn, en ziet dit ook als voorname taak van de organisatie. Wanneer na een jarenlang traject een jongere terugvalt en het niet redt in de maatschappij of op een vervolgplek, is dit een pijnlijke constatering, allereerst voor de jongere en de betrokkenen daaromheen. Daarnaast roept het ook vragen op voor de instelling, immers, hoe kan het zijn dat na jaren intensieve begeleiding, iemand alsnog vastloopt.

Vanuit haar rol als mpp'er geeft ze aan belang te hebben bij dit onderzoek en zich er graag aan te willen verbinden, omdat dit mogelijk nieuwe inzichten biedt en daarbij wellicht een concrete bijdrage kan leveren aan de doelstellingen van de organisatie.

Voor akkoord getekend:

Naam: Tineke Mager

Handtekening:

Tineke Mager

Datum:

13-05-2015

Samenvatting expert Interview

Naam geïnterviewde: Tineke Mager.

Functie: Manager Primair Proces binnen Groot-Emaus.

Naam interviewer: Ramon Scherrenberg.

Datum: 8 april 2015.

Inleiding

Het gesprek met Tineke Mager, manager primair proces bij Groot-Emaus, is gevoerd op 8 april 2015. Tineke Mager werkt al lange tijd op Groot-Emaus als manager van diverse groepen, en heeft de afgelopen jaren vooral leiding gegeven aan verschillende groepen waarin de behandeling gericht was op uitstroom en doorplaatsing van de jongere naar een passende vervolgplek. In de oriënterende fase van het onderzoek is Tineke betrokken geweest bij het formuleren van de probleemstelling, en heeft ze te kennen gegeven dat ze vanuit haar functie het belang van dit afstudeeronderzoek erkent. Tineke is als deskundige op het gebied van ons afstudeeronderzoek betrokken, waarbij dit gesprek vooral in het teken stond van het verder inzoomen op de bevindingen die tot nu toe zijn gedaan in het kader van het onderzoek.

Ontwikkeling persoonlijke vaardigheden in een drie-milieus setting

Wat betreft de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij een jongere in een drie milieus-setting noemt Tineke dat dit per persoon verschilt. Over het algemeen is er te zien dat er bij aanvang van de plaatsing op Emaus veel chaos is in het leven van de jongere. Het meest belangrijk hierin is het creëren van rust. Pas daarna kan gekeken worden wat de jongere eigenlijk kan en wil. Tineke geeft aan dat de wens van de jongere een grote rol speelt, wanneer bijvoorbeeld een jongere begeleid kamerwonen niet als toekomstperspectief voor zich heeft, zal hij ook moeilijk te motiveren zijn voor het leren van de vaardigheden die hierbij horen. De begeleidingswijze is in veel gevallen dus gebaseerd op het creëren van rust en veiligheid, van waar uit een leeromgeving kan ontstaan voor de jongere. Het 'samen' is hierin belangrijk, waarmee Tineke bedoelt dat een begeleider veel en actief aanwezig is in de leefsituatie van de jongere. Met betrekking tot het situatiegebonden leren van LVB jongeren in een drie milieus-setting geeft Tineke aan dat ze dit herkent bij jongeren op Groot-Emaus. Jongeren leren vaardigheden binnen de instelling, omdat deze vertrouwd is en er veiligheid is waardoor jongeren kunnen leren. Het kunnen toepassen van deze geleerde vaardigheden in een nieuwe situatie is iets wat voor een jongere vaak moeilijk is, maar tegelijk iets wat wel nodig is om een overstap te kunnen maken naar een andere groep.

Deze situatie is wel tijdelijk, wat betekent dat het van belang is om ook een netwerk bij de jongere te betrekken, waarop de jongere kan terugvallen wanneer hij Groot-Emaus verlaat. Tineke vindt persoonlijk dat iedereen iemand moet hebben om op terug te kunnen vallen. De methode TakeControl onderstreept dit, en is daarom goed inzetbaar om vooral een netwerk rondom de jongere te creëren of te verstevigen.

Moeizame overplaatsing

Wat ze veel tegenkomt bij het doorplaatsen van een jongere, is dat uitgebreid naar het dossier wordt gekeken, waarbij de nadruk wordt gelegd op in het verleden plaatsgevonden incidenten. Hierbij wordt volgens Tineke te weinig gekeken naar de recente ontwikkelingen in het leven van de jongere. Beeldvorming over jongeren van Emaus speelt ook een rol volgens Tineke. Het lijkt alsof er een vooroordeel bestaat, waardoor de jongeren bijna geen kans krijgt op goede ondersteuning. Hierbij is gebrek aan duidelijkheid vanuit een vervolgplek over wat een jongere nog moet ontwikkelen om in te kunnen stromen, waardoor het begeleiding ontbreekt aan richtlijnen en werkdoelen.

Ze benoemt dat het lijkt alsof men binnen de organisatie bang is om zijn handen te branden aan de casus. Hierbij wordt vaak niet benoemd dat met het te heftig vindt of geen passende aanpak voor handen heeft. Dit gaat ten koste van de jongeren, die volgens Tineke een kans moeten krijgen om vervolgstappen te kunnen maken. Tineke heeft de voorkeur om een jongere binnen de organisatie door te plaatsen, omdat hierbinnen al veel ervaring is met de jongere.

Volgens Tineke is het van belang dat, ondanks de broosheid van de recente ontwikkelingen bij de jongere, het belangrijk is om de jongere vertrouwen te kunnen geven in de toekomst, door ook een helder perspectief te kunnen bieden in de vorm van een passende vervolgplek. Bij gebrek aan perspectief verliest de jongere zijn interne motivatie en dreigt men de jongere kwijt te raken.

Verschil in benaderingswijze LVG en VG sector

Mogelijk speelt gebrek aan kennis binnen de organisatie een rol hierin, Tineke noemt dat er een groot verschil is in de manier waarop er binnen de LVG-sector en de VG-sector van de organisatie wordt gewerkt. Op VG locaties is men volgens Tineke minder ingespeeld op specifieke LVG problematiek. Ter verduidelijking noemt ze de het verschil in kaders en ruimte wat wordt geboden bij de twee locaties. De benaderingswijze van een LVG jongere vraagt meer kaders en een kleinere vrije ruimte. Structureren, preventief te werk gaan, en veel nabijheid bieden. Tineke benoemt dat dit twee verschillende filosofieën zijn die mekaar lijken te bijten.

Tineke vermoedt dat er binnen de VG-sector een stuk angst en handelingsverlegenheid een rol spelen. Hierbij noemt ze de richtlijnen van de BOPZ, die begeleiders soms in de verlegenheid brengen wanneer er ingegrepen moet worden. Er zit een spanningsveld tussen de wettelijke kaders, en het 'recht om goed hulpverlener te zijn'.

Noodzaak van 'gezamenlijk optrekken' en een goede transfer

Als het gaat om het traject wat gevolgd wordt om een jongere over te plaatsen naar een vervolgplek, noemt Tineke dat er onderling contact is tussen de beide groepen. Haar voorkeur heeft 'gezamenlijk optrekken', zowel de managers als ook de directe begeleiders, omdat deze veel kennis over, en ervaring met de jongere hebben, die nodig is om een goede start te kunnen maken. Ook haalt dit veel onzekerheid bij de vervolggroep weg. In een voorbeeld beschrijft ze dat de plaatsingscoördinator de plaatsing doet, maar hierin geen contact zoekt met Groot-Emaus om gerichte informatie te krijgen over hoe men de begeleiding kan afstemmen op de jongere. Gevolg hiervan is dat op de vervolggroep men 'het wiel opnieuw moet uitvinden'.

Tineke benoemt dat de oplossing hiervoor vooral in de 'transfer' gezocht moet worden, waarbij de overdracht een grote rol speelt. Hierbij onderkent ze de beperking vanwege de beschikbare financiën, die maken dat er weinig tijd beschikbaar is om als groepsleider lijfelijk op de vervolgplek aanwezig te zijn, hierin zal men creatief moeten zijn, want ook telefonisch is er een hoop te ondervangen.

Tineke ervaart op dit gebied de organisatie ook als veel losse eilandjes, waarin de afstand erg groot is. Ze mist een terugkoppeling wanneer er een overplaatsing wordt afgewezen, en

zou hierin graag meer betrokken worden. Hierdoor gaan cliënten en hun systeem toch een vervolgplek buiten de organisatie zoeken.

Er is in eerder overleg wel afgesproken dat er op dit punt zaken aangepakt en ontwikkeld zouden gaan worden, maar Tineke geeft aan dat er op dit moment weinig van de plannen terecht komt. Ook hierin speelt het tekort aan financiën een rol.

Volgens Tineke is er door het organiseren van een keten op veel terreinen winst te boeken. Hiervoor is het van belang dat men binnen de organisatie elkaar meer opzoekt. Mogelijk in de vorm van casusbesprekingen, waarin meerdere betrokken partijen zich over de casus buigen. Tineke ervaart hierin last van de bureaucratie binnen de organisatie, en geeft aan dat in deze situatie de begeleiding van de jongere tegen dezelfde muur aanloopt.

Gebrek aan inzicht

In het kader van de probleemstelling van ons onderzoek geeft Tineke aan dat het ontbreekt aan inzicht over wat er verwacht wordt van een jongere aan persoonlijke vaardigheden op het moment dat hij instroomt. Tineke noemt dat op dit moment de interne samenwerking 'stroperig' verloopt. Met als gevolg dat een jongere zijn motivatie verliest.

Ook benoemt Tineke dat de stap voor een jongere in veel gevallen nog te groot is. Binnen het terrein van Groot-Emaus is dit al te zien wanneer een jongeren op hetzelfde terrein verhuist van een hoog-intensieve groep naar een middel-intensieve groep. Dus voor een jongere die de stap maakt naar een groep buiten het terrein, is deze stap helemaal groot. Naast dat het voor een jongere een grote stap is, blijkt het in de praktijk toch moeilijk om ook hierin een goede overdracht te organiseren.

Uitwisseling en maatwerk leveren

Wat Tineke benadrukt in het gesprek is dat het belangrijk is om elkaar als partijen binnen de organisatie te vinden. Ook als er op een moment een 'nee' wordt afgegeven, kan er nog aangegeven worden wat er dan nodig is om de plaatsing op termijn vorm te kunnen geven, zodat er binnen Emaus al aan gewerkt kan worden. Persoonlijk puzzelt het haar dat het moeilijk is om uit te wisselen en af te stemmen binnen eenzelfde organisatie. Ze ervaart dat er op dit moment in de organisatie weinig gesprek over is.

Momenteel neemt Tineke een actieve rol in richting het zorgloket door het doorspelen van informatie over een jongere. Samen met iemand van het zorgloket wordt dan gekeken waar nog hiaten zitten. Op die manier wordt er wel meer afgestemd en maatwerk geleverd voor de jongere, maar Tineke geeft aan dat deze ontwikkeling nog erg pril is, en nog steviger zou mogen.

Tijdig beginnen met perspectief

De noodzaak van het tijdig inzichtelijk maken van het toekomstperspectief wordt door Tineke onderkend. Ze noemt het krachtplan18+, wat langzamerhand binnen Groot-Emaus wordt geïntroduceerd, als een hulpmiddel wat hierbij gebruikt kan worden. Ze pleit ervoor om dit gesprek in een veel vroeger stadium te gaan voeren met de jongere, ouders en andere betrokkenen. Volgens Tineke zou dit een terugkerend agendapunt moeten zijn bij MDO's en adviesgesprekken, en de taak van de pb'er hierin is om erop toe te zien dat dit gesprek met de jongere wordt gevoerd. Om dit proces vorm te geven is het krachtplan18+ een ondersteunende methode, die vooral voor de jongere inzichtelijk maakt hoe de toekomst eruit kan zien, wat de jongere zelf wil, en vooral wat hierin nodig is. Op die manier kan de jongere zelf geactiveerd en gemotiveerd worden om te werken aan zijn persoonlijke vaardigheden. Momenteel wordt er binnen Groot-Emaus gewerkt aan een vaste plek voor TakeControl in het behandelplan.

Samenvatting

Als kernpunten noemt Tineke dat het belangrijk is om helder te hebben wat een jongere wil en waar hij naar toe gaat. Wanneer dit enigszins in beeld komt, moet er al nagedacht worden over hoe dit eruit kan zien, en op welke manier hierbij aansluiting gevonden kan worden. Ook benoemt ze het belang van een 'warme overdracht' waarbij begeleiders intensiever contact hebben met elkaar en mogelijk aanwezig zijn op beide groepen. Ze ziet graag dat er binnen de organisatie meer aandacht aan wordt besteed, dat er mogelijk een platform komt waar jongeren besproken kunnen worden. Vanuit de kant van Emaus is het belangrijk om helder te krijgen wat er precies gezocht wordt, en vanuit vervolggroepen is het nodig dat er helder is wat een jongere moet kunnen om in te kunnen stromen.

Voor akkoord getekend:

Naam: Tineke Mager

Handtekening:

Tineke Mager

Datum:

13-05-2015

Bijlage C: Expert interview Anne Bruns.

Samenvatting Expert interview

Naam geïnterviewde: Anne Bruns.

Functie: Orthopedagoog betrokken bij de Gaffel.

Naam interviewer: Jane van Oosterom.

Datum: 18 maart 2015.

Anne geeft aan dat er veel verschillen zijn tussen Groot-Emaus en de Gaffel. Onderstaand een overzicht van de verschillen

Groot-Emaus (drie milieus/setting)	Gaffel (trainingshuis)
Opname	
- Vaak geen vrijwillige opname vanuit de cliënt maar soms vanuit ouders. - OTS. - Jongeren wonen er tot 18- 21 jaar.	- Vrijwillig. - Vanaf 18 jaar.
Juridische kaders	
- Ouderlijk gezag. - Mentorschap	- Vrijwillige basis - Eigen wettelijk vertegenwoordiger - Soms met mentor.
Vrijheden	
- Je gaat vrijheden verdienen of ze gaan er weer af.	- Ze hebben alle vrijheden. - o Soms is het nodig om vrijheden eraf te halen om verantwoordelijkheden te leren. - o Gaan in overleg.
Verantwoordelijkheden	
- Liggen bij ouders. - Of Bureau Jeugdzorg. - Beschermd terrein.	- Kun je verantwoordelijkheden aan want de vrijheden heb je al. Verantwoordelijkheid voelen om je aan de afspraken te houden.
Omgeving	
- Beschermd terrein. - Hoef je niet in de maatschappij te functioneren. - Je gaat het wel leren. - 3 milieus behandelsetting	Maatschappij: - Er wordt verwacht dat je kunt functioneren in de maatschappij. - o Om kunnen gaan met het wonen in een woonwijk. Om kunnen gaan met kleine kinderen en burens. - o 1 milieus woonomgeving
Emotieregulatie	
- Afzonderingsruimte is aanwezig.	- Een cliënt kan zijn emotie kunnen beheersen. Door bijvoorbeeld uit de situatie te kunnen stappen en even weg te kunnen lopen.
Geboden ondersteuning	
- Directe controle afspraken worden geboden.	- Begeleiden met ondersteuning maar niet over nemen (begeleiden met de

- Begeleiding biedt nabijheid/neemt over. - Tussen de muren voelen ze zich veilige waardoor ze vaardigheden beheersen. - Kleinere groepen. - Vrije tijd is ingedeeld per half uur. - Begeleiding is aanwezig en gaat mee naar bijvoorbeeld vrije tijdsbesteding. Goede afstemming tussen orthopedagoog, maatschappelijk werk en begeleiding.	- handen op de rug). - Afspraken worden in overleg gemaakt.
Vrijetijd	
- Wordt ingedeeld - Begeleiding gaat mee - o Als jongeren het aan kunnen gaan ze zelfstandig (begeleiding belt na). -	- Kan zijn/ haar eigen vrije tijd in vullen. - Cliënt kan omgaan met niet ingevulde tijden in zijn dagprogramma (bijvoorbeeld van 20-22 uur op je kamer zijn). -
Dagbesteding/ werk	
	- Dagbesteding/ baan is verplicht.
-	Instroom eisen - Emoties kunnen reguleren - o Door bijvoorbeeld even weg te kunnen lopen. - Kunnen wonen in een woonwijk. - Kunnen omgaan met overleg. - Kunnen omgaan met gedeelde aandacht. - Kunnen omgaan met veel prikkels. - Cliënten zijn wilsbekwaam ter zake (Gaffel heeft geen BOPZ aanmerking) Grens matig licht verstandelijk beperkt (wilsbekwaam). Contra indicaties - o Drugsverslaafd - o Ernstige fysieke agressie. - o Gevoelens voor jonge kinderen (pedofilie). - Het klantbureau weet deze eisen, waardoor jongeren met een contra indicatie niet worden aangemeld op de Gaffel.

Stap Groot-Emaus/ de Gaffel:

De stap tussen Groot-Emaus en de Gaffel is te groot. Op dit moment worden de zwaarste van de zwaarte cliënten geplaatst op Groot-Emaus. Daarom is de kans dat jongeren vanaf Groot-Emaus worden geplaatst op de gaffel klein.

Anne: "Vaak zie je dat ze een tussenstap nodig hebben". De nabijheid die op Groot-Emaus wordt geboden en voor deze jongeren nodig is omdat ze anders niet op Groot-Emaus worden geplaatst is niet te realiseren op de Gaffel. Als de jongeren de vaardigheden op Groot-Emaus laten zien en ze een woonwijk aan zouden kunnen zijn er volgens Anne twee mogelijkheden die aansluiten bij de behoefte van de jongeren. Namelijk:

Een VG groep op het terrein. Dan hebben ze de veiligheid van het terrein maar niet de intensiteit vanuit de begeleiding die ze vanuit Groot-Emaus gewend zijn of 1 milieus

behandelgroep. Daar leren ze om in een woonwijk te wonen met de intensiteit die ze gewend zijn. Binnen een milieus behandelgroep. Binnen de behandelgroep zijn er doordat het anders gefinancierd wordt meer mogelijkheden om jongeren te faciliteren en te begeleiden. Er is nauw contact tussen de orthopedagoog, therapeuten, maatschappelijk werk en de begeleiding. Daarnaast wordt er ook gekeken naar de driehoekskunde/ systeem van de cliënt. Te denken aan ouders, en vrienden en wordt er gekeken naar ondersteunende en niet ondersteunende vrienden en wordt daar begeleiding op geboden.

Onderlinge communicatie:

Op het moment dat er een jongere vanuit Groot- Emaus zou worden overgeplaatst naar de Gaffel is er onderling overleg nodig. Het is volgens Anne belangrijk "om in elkaars keuken te kijken". Door vooraf de cliënt en zijn begeleider uit te nodigen op de Gaffel en hierover in gesprek te gaan kan er worden gekeken of de plek echt past bij de cliënt. Als een cliënt uiteindelijk geplaatst wordt op de Gaffel is een "warme overdracht" nodig om de cliënt succesvol te kunnen trainen op de Gaffel. Onder "warme overdracht" wordt verstaan: dat de begeleider die de cliënt heeft begeleid heel concreet benoemd/ bespreekt welke ondersteuning de cliënt nodig heeft/ geboden werd. Vooral de details zijn daarin belangrijk. Bijvoorbeeld hoe maak je contact. Als de begeleiders ergens tegen aan lopen dat ze het er dan met elkaar over kunnen hebben om zo goed mogelijk aan te kunnen sluiten bij de cliënt en bij wat voor hem/haar veilig is. Dit vraagt afstemming en communicatie. Daarnaast werd in het verleden duidelijk dat woorden die bijvoorbeeld in een ondersteuningsplan zijn opgenomen anders geïnterpreteerd worden. Als voorbeeld gaf Anne aan: Er staat bijvoorbeeld in een ondersteuningsplan. "De cliënt kan zelfstandig koken". Binnen Groot-Emaus kunnen we onder koken verstaan; een bord in de magnetron doen of een pizza in de over. Op de Gaffel worden er andere eisen gesteld aan het zelfstandig koken.

Om vanuit Groot-Emaus te kunnen trainen op de Gaffel vraagt veel vaardigheden van de cliënten. Er wordt van ze verwacht dat ze om kunnen gaan met: veel prikkels, gedeelde aandacht, zich begeleidbaar opstellen en tijdsafspraken nakomen. De sleutel op de Gaffel is in overleg iets wat ze vanuit Groot-Emaus volgens Anne niet/nauwelijks gewend zijn. Vanuit de begeleiding is het belangrijk om de cliënt nabijheid te geven, rust te geven op de groep, veiligheid te geven en bescherming. "Het wonen in een woonwijk is dan al genoeg". Het is dan in het begin nodig om het over te nemen en vanuit de rust vaardigheden weer aan te leren.

Vanuit de begeleiding vraagt dit dat de regels en afspraken die voor de cliënt werden ingezet blijven bestaan en tijdsafspraken soms nog strakker worden in gezet als voor heen om hun veiligheid te geven. Door dat ze weer moeten wennen aan de omgeving en de veranderingen vallen ze terug in persoonlijke vaardigheden. Het is daarom belangrijk dat in de eerste drie maanden een duidelijk structuur- dagprogramma wordt neer gezet zodat ze weten wat van hen verwacht wordt met daarbij rust. Doordat duidelijk is wat er van ze verwacht wordt en wie hun aanspreekpunt is en nabijheid geboden wordt. Voor jongeren vanaf Groot- Emaus is het belangrijk dat ze het lijntje met de begeleiding ervaren. Dit geeft ze veiligheid vanuit die veiligheid kunnen ze persoonlijke vaardigheden weer oppakken. Het hebben van een dagprogramma speelt hierbij een belangrijke rol. Van de begeleiding vraagt dit om te zoeken naar een balans tussen het kunnen en aan kunnen.

Van de begeleiding vraagt dit om te zoeken naar een balans tussen het kunnen en aan kunnen.

Voor akkoord getekend:

Naam: Anne Bruns

Handtekening:
Anne Bruns

Datum:
06-05-2015

Bijlage D: Expert interview Arie Middelwijk.

Samenvatting Expert interview

Naam geïnterviewde: Arie Middelwijk.

Functie: Manager Primair proces, binnen de Keten Nijkerk.

Naam interviewer: Jane van Oosterom

Datum: 17 maart 2015

Tijdens een gesprek wat ik met Arie had, kwamen we op het onderwerp jongeren met een licht verstandelijke beperking die vanuit Groot-Emaus de overstap willen maken naar de Gaffel. Arie gaf aan dat voornamelijk het wonen op een driemilieus setting wat Groot-Emaus is naar één milieus setting midden in de woonwijk te groot is. Op de vraag wat er nodig is om de overstap tussen Groot- Emaus en de Gaffel te kunnen maken, is volgens Arie een tussenfase nodig. Het ultieme tussenstation is naar Arie's mening een boerderij aan de rand van Nijkerk. De jongeren kunnen daar resocialiseren en wennen aan de normen en waarden die er in de maatschappij gesteld worden. Doordat ze zelfstandig leren om bijvoorbeeld een boodschap te doen in de stad. Daarnaast wordt er op de boerderij dagbesteding geboden. Hierbij kun je denken aan het onderhouden van het land en de dieren. Het fysieke werk is voor de jongeren waardevol om zo op een andere manier hun gedrag te reguleren. Dit is een twee milieusvoorziening. Door deze tussenstap wordt de kloof tussen het wonen in een driemilieus setting en een trainingshuis minder groot en heeft een grote kans van slagen. Op de boerderij leren de jongeren vaardigheden die nodig zijn om succesvol in de maatschappij te kunnen leven.

Voor akkoord getekend:

Naam: Arie Middelwijk

Handtekening:

Arie Middelwijk

Datum:

30-03-2015

Bijlage E: Factsheet Risico's voor jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Inhoud factsheet

Risico's voor jongeren met een licht verstandelijke beperking	1
Wanneer heeft iemand een lichte verstandelijke beperking	1
Cijfers Sociaal en Cultureel Planbureau	1
Sociaal-emotionele vaardigheden en ontwikkeling	2
Persoonlijke vaardigheden	3
Omschrijving persoonlijke vaardigheden	3
Samenvatting	4
Literatuurlijst	4

Risico's voor jongeren met een licht verstandelijke beperking

De zorg in Nederland is aan het veranderen. De nieuwe weg is anno 2015 ingeslagen. De overheid heeft veel zorg overgedragen naar gemeentes. De zorg staat nu "dichter bij de burger". Het doel is bezuinigen en cliënten die ondersteuning nodig hebben beter faciliteren door aan te sluiten bij de specifieke ondersteuningsbehoefte van de cliënt (VGN, 2014). De cliënt in zijn of haar kracht zetten en het netwerk inschakelen waar dit kan. Wat is kenmerkend voor de doelgroep jongeren (16-23 jaar) met een licht verstandelijke beperking (LVB)? Wat vragen deze veranderingen in de zorg voor de professional die werkt met cliënten met een LVB?

Wanneer heeft iemand een lichte verstandelijke beperking

Iemand heeft een LVB als hij/zij aanzienlijke beperkingen heeft op de volgende twee gebieden:

1. cognitieve ontwikkeling; wat zich uit in een IQ-score tussen de 50 en 70 (Intellectual disability rights service, 2015).
2. adaptieve vaardigheden, ook wel (sociaal) aanpassingsvermogen genoemd.

Hieronder vallen conceptuele vaardigheden, sociale vaardigheden en praktische vaardigheden. Iemand heeft aanzienlijke beperkingen als hij niet voldoet aan dat wat gezien zijn leeftijd en zijn cultuur verwacht wordt.

Uit onderzoeken wereldwijd komt naar voren dat IQ niet alles zegt over welke ondersteuning iemand nodig heeft. Het (sociale) aanpassingsvermogen wordt een steeds belangrijker criteria om in aanmerking te komen voor ondersteuning. De beperkingen in het sociaal aanpassingsvermogen zorgen voor de problemen waarbij ondersteuning nodig is (American Association on Mental Retardation, 2004) (Douma, z.d.) (Verstegen & Moonen, 2010). Alleen een IQ-score is dus niet genoeg om te bepalen hoeveel en welke ondersteuning iemand met een licht verstandelijke beperking nodig heeft.

Cijfers Sociaal en Cultureel Planbureau

154.000 en 528.000 Nederlanders hebben een LVB.
- 2,5% hebben een IQ tussen 50-70.
- 12,5% (2,2 miljoen mensen) een IQ tussen 70-85.
(Trimbos, 2010).

Persoonlijke vaardigheden.

Met persoonlijke vaardigheden worden vaardigheden bedoeld die inzicht geven in eigen gevoel en het daarmee kunnen omgaan (Gollemann, 1999). Bij LVB'ers zijn deze vaardigheden vaak onder ontwikkeld waardoor vervelende situaties hun vaak overkomen. Persoonlijke vaardigheden en de sociaal emotionele ontwikkelingen gaan samen op en kunnen niet los van elkaar gezien worden (Rot, 2013).

De Uitdaging!

LVB'ers vinden het belangrijk dat ze de regie krijgen over hun eigen leven, hier hebben ze ondersteuning bij nodig. Vaak overzien ze de situatie niet waardoor ze in de problemen komen. De uitdaging voor hulpverleners en het netwerk van de LVB'er ligt bij het zoeken naar een balans. Wat kan iemand aan en wat heeft iemand nodig. Het gevaar is dat LVB'ers door de eigen regie overvraagd worden en zelf niet aan kloppen. De handreiking "balans in beeld" geeft mooie voorbeelden over wat begeleiding kan doen. Het geeft inzicht in welke ondersteuning LVB'ers nodig hebben om situaties te kunnen overzien en de regie te houden op een voor hun haalbare manier (Rot, 2013). Door LVB'ers serieus te nemen en aan te sluiten waar kan, en over te nemen waar nodig, kan worden voorkomen dat ze zorgmijders worden. In 2013 zijn er al signalen afgegeven dat LVB'ers vallen onder de categorie zorgmijders (Driestroom, 2013). Door het motto eigen regie wordt dit gevaar groter, omdat ze geen zelf reflecterend vermogen hebben!

Omschrijving persoonlijke vaardigheden

Persoonlijke vaardigheden:

- Het inzicht in eigen gevoel en ermee omgaan.

Vaardigheden bij horen zijn:

- Zelfinzicht, (emotioneel bewustzijn, eerlijke zelfbeoordeling en zelfvertrouwen)
- Zelfregulering, (veranderingen en aanpassingsvermogen)
- Motivering, (prestatiedrang, betrokkenheid, initiatief en optimisme) (Gollemann, 1999).

Kenmerken van de persoonlijkheid:

- Qua ego afhankelijk van anderen;
- Beperkte groei naar autonomie;
- Laag zelfbeeld, maar soms wel in combinatie met het nastreven van hoge doelen voor zichzelf;
- Gericht op ondersteuning door volwassenen;
- Moeite om zonder hulp het dagelijks leven vanuit zichzelf vorm te geven (gebrek aan zelfsturing);
- Zwakke eigenheid en ik-identiteit;
- Egocentrische beleving
- Gebrek aan reflectievermogen;
- 7 wak: minaal redeneervermogen;
- Zwakke gewetensontwikkeling;
- Zwakke impulscontrole;
- Onvermogen tot uitsluit van behoeftebevrediging.

Bron: Rot, E.

Accenten in de begeleiding:

- Zelf laten doen versus beschermen;
- Verantwoorde oefenruimte bieden;
- Controle eerst overnemen, dan geleidelijk teruggeven;
- Duidelijke en consequente aanpak;
- Begeleiden om de eigen beperking blijvend te kunnen accepteren;
- Inzicht geven in eigen kunnen.

De praktijk: Soraya, 18 jaar

Het is voor Soraya moeilijk om overzicht te houden over wat er in een week gaat komen. Ze had een afspraak bij de tandarts maar is niet op komen dagen. Ze is uit school met een vriendin meegegaan naar de stad. Ze wist niet meer dat op die dinsdagmiddag de controleafspraak bij de tandarts was, ook al had zij deze afspraak 4 weken geleden zelf nog gemaakt. Het is haar al vaker overkomen dat ze een afspraak vergat. Ze heeft met haar begeleider afgesproken dat ze een agenda gaat kopen en dat ze samen afspraken gaan invullen. Elke zondagavond bekijken ze wat er in de agenda voor die week staat en elke avond kijken ze samen nog even welke afspraak ze de volgende dag heeft. Dit zal haar helpen om afspraken niet meer te vergeten.
(Bron: Rot, E.)

Samenvatting

Het aanpassingsvermogen wordt een steeds belangrijker criteria naast het IQ. Begeleiding LVB'ers is vaak nodig doordat ze beperkt zijn in hun persoonlijke vaardigheden. Waar door ze zichzelf over schatten. Ze hebben geen inzicht in hun eigen aandeel en kunnen niet/nauwelijks reflecteren op eerder gebeurde situaties. Een LVB'er hecht waarde aan het maken van eigen keuzes en het nemen van beslissingen. Door het gevaar op overvraging is balans daarbij belangrijk. Hiermee wordt bedoeld dat de LVB'er serieus wordt genomen waar kan en ondersteund zijn ze belangrijk in hun eigen leven. Door naar het individu te kijken kan er specifiek ingezet worden op de kansen en beperkingen van het individu (sociaal, emotioneel, cognitief, aan vaardigheden en persoonlijk). De oproep die de gemeentes doen namelijk: "Geef aan wat je nodig hebt!" Is voor LVB'ers door het gebrek aan reflectie en inzichten een stap te ver. Van de begeleiding/netwerk vraagt dit om de LVB'er daarin te ondersteunen om hun hulpvraag aan te kunnen geven zodat ze geen zorgwekkende zorgmijders worden. LVB'ers hebben ook op volwassen leeftijd ondersteuning.

Datum: 29 januari 2015

Jane van Oosterom

100329

jvoosterom@student.chi.nl

Literatuurlijst

American Association on Mental Retardation. (2004). *Supports Intensity Scale*. Washington: American Association on Mental Retardation.

Beer, Y. d. (2011). *De kleine gids: Mensen met een licht verstandelijke beperking*. Deventer: Kluwer.

Boertjes, M., & Lever, M. (2007). *LVG en jeugdcriminaliteit*. Diemen: Expertisecentrum Jeugdzorg – Gehandicaptenzorg William Schrikker.

Douma, J. (z.d.). www.kennispleingehandicaptensector.nl/gehandicaptenzorg/Gehandicaptenzorg-Lichte-verstandelijke-beperking.html. Opgeroepen op januari 24, 2015, van www.kennispleingehandicaptensector.nl

Driestroom. (2013, mei 22). *Zorgwekkende zorgmijders met LVB. symposium magazine*, pp. 4-5.

Gollemann, D. (1999). *Emotionele intelligentie in de praktijk*. Amsterdam: Contact.

Intellectual disability rights service. (2015). www.idrs.org.au/education/about-intellectual-disability.php. Opgeroepen op januari 28, 2015, van www.idrs.org.au

Rot, E. (2013, April). Handreiking Balans in beeld Jongeren met een licht verstandelijke beperking uitdagen, zonder hen te overvragen of ondervragen. *Handreiking Balans in beeld*. Utrecht, Utrecht, Nederland: Kennisplein Gehandicaptensector.

Trimbos. (2010, november 10). <http://www.trimbos.nl/nieuws/trimbos-nieuws/extra-aandacht-nodig-voor-licht-verstandelijk-gehandicapten>. Opgeroepen op januari 24, 2015, van www.trimbos.nl

Verstegen, D., & Moonen, X. (2010). *Van Debilitas mentis naar lichtverstandelijke beperking. Onderzoek en Praktijk*, 8-11.

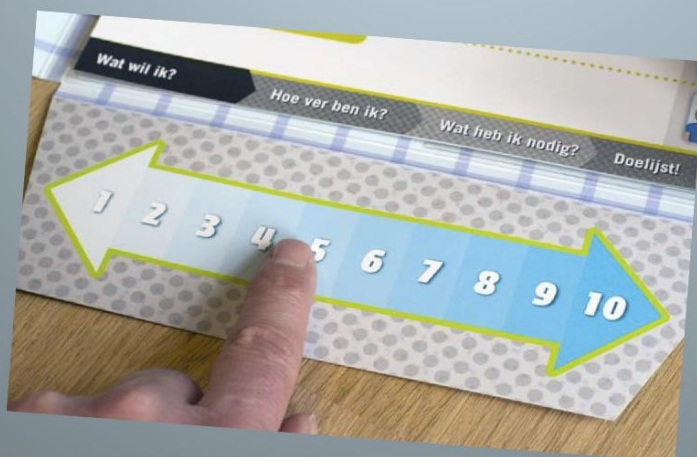
VGN. (2014, december 19). <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/decentralisaties-sociaal-domein/decentralisatie-jeugdhulp/nieuws/transitiecommissie-sociaal-domein-voorziet-onverwachte-vraagstukken>. Opgeroepen op januari 5, 2015, van www.vng.nl

In Nederland bereiken jaarlijks 6000 jongeren met een licht verstandelijke beperking de leeftijd van 18 jaar. Dit vraagt de nodige voorbereiding, en voor een goede overgang is op tijd beginnen van groot belang. Het Krachtplan 18+ biedt hulpverleners en jongeren een handreiking om met dit thema concreet aan de gang te gaan. Dit document onderstreept de noodzaak van een tijdige voorbereiding van dit onderwerp en een introductie van de handreiking 'Krachtplan 18+'

Werken vanuit het 'Krachtplan 18+'

De noodzaak van een tijdige
start

Scherrenberg, 2015

Deze factsheet is gemaakt in opdracht van de Christelijke Hogeschool Ede, als onderdeel van Kennopgave 16

Introductie

In Nederland zijn jaarlijks 6000 jongeren met een licht verstandelijke beperking die de leeftijd van 18 jaar bereiken. Voor deze jongeren is dit een belangrijk punt in hun leven, maar tegelijk een kwetsbare leeftijd, immers, de jongeren hebben niet meer de kaders van de hulpverlening en komen voor de wet op eigen benen te staan. Dit betekent dat zij op dit punt over veel vaardigheden moeten beschikken om zich te kunnen redden in een steeds ingewikkelder maatschappij. Bekend bij LVB-ers is dat hun sociaal-emotionele leeftijd niet gelijk op gaat met hun kalenderleeftijd, wat maakt dat ze op hun 18 levensjaar nog weinig inzicht hebben in wat de er komt kijken bij het bereiken van de leeftijd van 18. Daarnaast verandert de samenleving de laatste jaren, en ook in de toekomst op verschillende gebieden. Individualisering staat tegenover solidariteit, 'eigen kracht' van burgers wordt aangesproken, en daarnaast de invoering van een nieuwe wetgeving die kaders biedt voor de zorg die in Nederland wordt geboden aan kwetsbare mensen binnen

onze samenleving. Vanaf 2015 wordt de zorg en ondersteuning voor jongeren onder de 18 jaar voor een belangrijk deel belegd in de Jeugdwet, en vanaf 18 jaar in de nieuwe WMO. Verschillende betrokkenen maakten kenbaar dat de continuïteit van zorg gewaarborgd kan worden als partijen elkaar weten te vinden en met elkaar in gesprek zijn (Transitiebureau WMO, 2014). De jongere zelf maakt een belangrijk onderdeel uit van dit gesprek, waarbij het uitgangspunt vooral moet zijn dat de jongere zelf gemotiveerd wordt voor het vormgeven aan zijn toekomst, en hierin een belangrijk aandeel krijgt.

Hulpverleners hebben aangegeven behoefte te hebben aan een handreikingen voor de goede vormgeving van deze transitiefase. (WSG, 2014)

Dit onderwerp is een veelbesproken thema binnen organisaties, en ook in de media heeft het thema de aandacht gehad door de documentaire 'het leven begint bij 18'. Als antwoord hierop is door het expertisecentrum WSG een handreiking ontwikkeld om op een passende manier in te spelen op dit thema.

Uit de praktijk: Dana*

Dana is een meisje van 18 met een licht verstandelijke beperking, geboren in Hilversum. Op haar 6^e is Dana uit huis geplaatst op verzoek van de kinderbescherming. Haar moeder heeft in totaal acht kinderen, waarvan er nu drie boven de achttien zijn en de andere kinderen wonen in verschillende instellingen verspreid over het land. Dana heeft door de jaren heen wisselend contact met haar moeder gehad, periodes was moeder totaal afwezig in haar leven, andere periodes probeerde moeder het contact intensief te herstellen door haar dochter te overladen met dure merkkleding, telefoons en andere cadeaus. Vanaf dat Dana uit huis is geplaatst heeft ze op verschillende groepen gewoond, op haar veertiende is ze door de kinderrechter voor een jaar in een gesloten meideninstelling geplaatst. De betrokken gezinsvoogd heeft de afgelopen jaren geprobeerd met haar contact te zoeken, maar Dana houdt dit contact af. Ze heeft al zoveel begeleiders gezien, dat ze niet zit te wachten op nog iemand die zich met haar leven komt bemoeien en haar gaat vertellen wat ze moet doen. Lange tijd heeft ze uitgekeken naar de dag dat ze achttien zou worden, omdat ze dan op eigen benen zou staan en zelf haar leven kan bepalen. Kort na haar achttiende verjaardag heeft ze haar spullen in een tas gepakt en is naar het huis gegaan waar moeder op dat moment verbleef. Hier heeft ze korte tijd gewoond, maar na een heftige ruzie met moeder en haar nieuwe vriend, is ze daar weer vertrokken. Ze kon bij een vriend terecht, die nog wel een plekje op de bank vrij had. Hij kon ook wel voor haar zorgen, vertelde ze. Inmiddels is het een half jaar nadat Dana 18 is geworden. Ze is onlangs opgepakt door de politie vanwege betrokkenheid bij een drugsdeal. In haar auto werden wapens gevonden en een hoeveelheid harddrugs. Zonder rijbewijs was ze hiermee onderweg naar een adres om dit af te leveren. Zelf vertelt ze dat ze dit heeft gedaan om haar nieuwe vriend te helpen, die geldproblemen had. Haar 'vriend' echter zegt haar niet te kennen... Dana wil geen begeleiding krijgen voor haar problemen, ze houdt elk contact met hulpverleners af. Haar moeder laat niks van zich horen en verdere vrienden lijkt ze niet meer te hebben. Dana is eindelijk achttien, maar is binnen een halfjaar dakloos, in aanraking met justitie, heeft geen opleiding afgerond en geen werk, en geen netwerk om op terug te vallen.

*Bovenstaande casus is een voorbeeld uit de realiteit van een LVB jongere. Vanwege de privacy zijn haar naam en woonplaats veranderd.

Wat is een LVB'er:

Naar schatting komt een LVB bij 15% van alle kinderen in Nederland voor. De beperking is vaak niet gelijk zichtbaar, maar deze kinderen vallen door hun gedrag vaak wel uit de toon. LVB staat voor Licht Verstandelijke Beperking, wat inhoudt:

1. IQ tussen 50 en 70

In de praktijk maken ook mensen met een IQ tussen 50 en 85 gebruik van de zorg die geboden wordt aan LVB'er. Dit heeft te maken met de bijkomende problematiek die kenmerkend is voor iemand met een Licht Verstandelijke Beperking

2. beperkt sociaal aanpassingsvermogen

- Conceptuele vaardigheden, zoals kunnen lezen, schrijven, rekenen en het begrip van geld, tijd en getallen
- sociale vaardigheden, zoals communicatieve vaardigheden, het oplossen van sociale problemen
- praktische vaardigheden, zoals persoonlijke verzorging, structuur kunnen aanbrengen in het eigen leven, omgaan met geld, en het gebruiken van de telefoon, computer en openbaar vervoer

3. bijkomende problematiek

Hieronder vallen leerproblemen, een psychiatrische stoornis, lichamelijke problemen, en problemen in het gezin en sociale omstandigheden. Ook is er vaak moeite met concentratie en aandacht, en is er vaak sprake van een laag zelfbeeld. (Nederlands Jeugd Instituut)

Een licht verstandelijke beperking is vaak niet zichtbaar, wat deze jongeren kwetsbaar maakt in verschillende opzichten. Er is vaak en veelvuldig sprake van overvraging door een omgeving die meer van deze jongeren verwacht dan dat ze eigenlijk aankunnen. Dit veroorzaakt een voortdurende spanning en stress bij de jongere, die door zijn beperking moeite heeft met het adequaat omgaan met deze emoties. Door het lagere emotionele ontwikkelingsniveau reageert een kind vaak heftiger op situaties dan wat gebruikelijk is voor een kind van deze leeftijd.

Feiten en cijfers

Aantal jongeren in Nederland t/m 18 jaar :

3.456.000

Aantal jongeren in Nederland met een IQ tussen 50 en 85:

450.000

Aantal jongeren in Nederland met een IQ tussen 50 en 85 waarbij gespecialiseerde hulp nodig is:

200.000

Aantal jongeren met een LVB dat jaarlijks 18 wordt:

6000

Bron: VOBC, NJI, CBS

Een LVB'er ten opzichte van een niet-LVB'er

Wat betreft de kalenderleeftijd is er geen verschil tussen een jongere met- en zonder LVB. In de praktijk echter komt dit verschil tot uiting op verschillende gebieden. Slot en Spanjaard (2003) noemen 8 ontwikkelingstaken voor jongeren van 12 tot 21 jaar. Onderstaand overzicht geeft weer waarin de verschillen tussen beide groepen jongeren zichtbaar zijn, en wat de invloed is van een LVB voor een jongere in deze leeftijd.

1. positie ten opzichte van ouders

ontwikkeling: minder afhankelijk worden van ouders en het bepalen van een eigen plaats binnen de veranderende relaties in het gezin en de familie

invloed LVB: meer en langer controle nodig van ouders, bijvoorbeeld omdat het langer duurt voordat waarden en normen geïnternaliseerd zijn

2. onderwijs of werk

ontwikkeling: kennis en vaardigheden opdoen om een beroep uit te kunnen oefenen en een keuze maken ten aanzien van werk

invloed LVB: meer moeite met plannen en overzien van werkzaamheden en daardoor in de problemen komen met het tijdig afhebben van werk. ook de consequenties van keuzes niet kunnen overzien.

3. vrije tijd

ontwikkeling: ondernemen van leuke activiteiten in de vrije tijd en het zinvol doorbrengen van de tijd waarin er geen verplichtingen zijn.

invloed LVB: beperkt voorstellingsvermogen van de mogelijkheden en moeite met plannen, waardoor zinvolle invulling van vrije tijd moeilijker gaat, sociaal onhandig, waardoor het lastiger is om activiteiten uit te voeren met anderen

4. creëren en onderhouden van eigen leefsituatie:

ontwikkeling: zoeken of creëren van een plek waar je goed kunt wonen en leren omgaan met huisgenoten

invloed LVB: minder in staat om regie over huishouden te voeren, bijvoorbeeld hoe je je uitgaven over de maand moet verdelen

5. autoriteit en instanties

ontwikkeling: accepteren dat er instanties en personen boven je gesteld zijn, binnen geldende regels en normen opkomen voor eigen belang.

invloed LVB: beperkter gevoel voor gezagsverhoudingen, onder andere door beperkte sociale vaardigheden en beperkt empathisch vermogen

6. gezondheid en uiterlijk

ontwikkeling: zorgen voor een goede lichamelijke conditie, een uiterlijk waar men zich prettig bij voelt, een gezonde voeding en het vermijden van overmatige risico's

invloed LVB: minder kennis over wat wel en niet gezond is en beperkte vaardigheden op het gebied van zelfverzorging. minder in staat om weloverwogen beslissingen te nemen, verhoogde impulsiviteit kan leiden tot een ongezond leefpatroon (voeding, verslaving)

7. sociale contacten en vriendschappen

ontwikkeling: contacten leggen en onderhouden, oog hebben voor wat contacten met anderen kunnen opleveren, je openstellen voor vriendschap, vertrouwen geven en nemen, wederzijdse acceptatie

invloed LVB: sociale vaardigheden zijn beperkt, vaak laag zelfvertrouwen, afhankelijk van wat de ander van hem vindt, beperkt in staat om op een adequate manier vriendschappen te onderhouden. Gevoelig voor de invloed van de groep (peers)

8. intimiteit en seksualiteit

ontwikkeling: ontdekken wat de mogelijkheden en wensen zijn in intieme en seksuele relaties

invloed LVB: minder empathisch vermogen, gevaar dat het eigen gevoel het gedrag stuurt, minder in staat om signalen waar te nemen die belangrijk zijn bij contact met de andere sekse, minder in staat om de consequenties van keuzes te overzien

Risico's

Wat de risico's zijn van een LVB is moeilijk in feiten en cijfers uit te drukken. Bovenstaand overzicht geeft weer dat iemand met een LVB kwetsbaarder is op elk gebied van zijn leven, wat verstrekende gevolgen kan hebben voor het leven als volwassene in de maatschappij;

'Op dit moment zijn er 250.000 tot 400.000 kinderen en jongvolwassenen met een licht verstandelijke beperking die hun hele leven lang zorg nodig hebben. Als die onvoldoende is, ontstaan er problemen als agressie en geweld op straat, verslaving, dakloosheid en uitbuiting en prostitutie. Dat betekent juist hogere kosten.'

(Sozio, 2014)

Bekend is wel dat het beloop en prognose sterk afhankelijk is van de aanwezige risico- en beschermende factoren in het leven van de jongere. In een adequate orthopedagogische benadering worden jongeren op een respectvolle manier begeleid. Dit wil zeggen dat de beperking van de jeugdige wordt geaccepteerd en dat er rekening wordt gehouden met vertraagde ontwikkeling. Een respectvolle begeleiding ligt aan de grondslag van de omgang en opvoeding van LVB jongeren (Kenniscentrum KJP 2014),

Concreet houdt dit in:

- de beperking wordt geaccepteerd
- er wordt rekening gehouden met een vertraagde ontwikkeling
- opvoeding en training worden aangepast aan het ontwikkelingsniveau

Uit de omschrijving uit bovenstaande paragraaf wordt duidelijk dat het voor een LVB jongere belangrijk is om extra ondersteuning te krijgen bij het toegroeien naar volwassenheid, en dat deze ondersteuning waarschijnlijk van blijvende aard is. Belangrijk hierbij is de respectvolle begeleiding, die tot stand gebracht kan worden door een samenwerking waarin de hulpverlener tijd investeert en iemand ziet zoals hij werkelijk is. Met het gegeven dat een LVB-er meer tijd nodig heeft om te leren en zich vaardigheden eigen te maken, is het belangrijk om dit thema tijdig aan te kaarten. In het krachtplan 18+ wordt de leeftijd van 16 als richtlijn aangehouden.

Voor een jongere zonder verstandelijke beperking is de 18 verjaardag vaak een heugelijk feit, waarin het accent wordt gelegd op wat er vanaf dan allemaal mogelijk is. Voor een LVB jongere is het vaak een schimmig gebied, waarin het enige wat telt het 'op eigen benen' staan is. Hoewel we in de hulpverlening jarenlang tijd, energie en geld investeren in de toekomst van een LVB jongere, blijkt dat veel jongeren uit deze doelgroep op latere leeftijd vastlopen, door het gebrek aan inzicht in hun problematiek en gebrek aan een passend hulpaanbod.

'We moeten deze jongeren een identiteit geven, erkennen dat ze er ook zijn en zorg en ondersteuning bieden, in plaats van, 'dit is weer zo'n kind wat overal is uitgekotst en laten wij maar eens kijken of we er wat mee kunnen'. Dat klinkt vrij idealistisch, maar dat inspireert mij wel om met en voor deze mensen te werken.'
(W. Laarman, sturend behandelaar bij Landelijk Specialistisch Orthopedagogisch Behandelcentrum Groot Emaus)

De methode 'krachtplan 18+'

Om een passende handreiking bieden voor hulpverleners die te maken krijgen met deze overgangsfase bij hun cliënten, heeft het expertisecentrum van de William Schrikker Groep het 'krachtplan 18+' ontwikkeld. Dit programma is geschreven door professionals die werken met jongeren vanaf zestien jaar oud met een LVB. Hierin worden concrete handvatten uiteengezet voor hulpverleners, om de jongeren tijdig in samenwerking voor te bereiden op het leven na hun achttiende verjaardag.

De handreiking bevat twee delen:

- **het 'krachtplan 18+'**

In dit deel wordt beschreven wat de problematiek is, en hoe er door de hulpverlener vorm kan worden gegeven aan het traject wat met de jongere gelopen dient te worden ter voorbereiding op de achttiende verjaardag.

- **18 Take Control**

Dit is een visueel instrument dat is ontwikkeld ter ondersteuning van de communicatie met jongeren over hun toekomstwensen.

Het traject

Het traject dat met de jongere wordt doorlopen bestaat uit vier kernelementen, die elk in de handleiding worden toegelicht. Uitgangspunt hierbij zijn de ontwikkelingstaken volgens Slot en Spanjaard. Per element wordt een beschrijving gegeven van de vaardigheden die per ontwikkelingstaak gewenst zijn. Daarbij worden voorbeeldvragen genoemd die als onderwerp voor gesprek kunnen dienen, daarnaast worden concrete actiepunten geformuleerd die ingezet kunnen worden om de vaardigheden van de jongere te vergroten.

1: inventariseren van de toekomstwensen van de jongere

In dit element wordt in kaart gebracht wat de jongere zelf wil bereiken in de toekomst. Uitgangspunt hierbij is dat wanneer de jongere zelf wordt betrokken bij zijn toekomst, de motivatie vergroot wordt.

2: netwerk rondom de jongere plaatsen

In het krachtplan 18+ wordt gesproken over een 'ondersteuningscoalitie'. Dit wordt gezien als een beschermende factor in de ontwikkeling, en maakt dat ernstiger problematiek kan worden voorkomen. Doel is het netwerk rondom de jongere te activeren.

3: ondersteuningsbehoefte van de jongere in kaart brengen

Uitgangspunt bij dit element is dat de jongere zelf zicht moet krijgen op welke gebieden van zijn leven hij ondersteuning nodig heeft. Hierbij wordt door de hulpverlener gebruik gemaakt van drie strategieën: benoemen van (on)mogelijkheden, informatie toevoegen en laten ervaren.

4: een toekomstplan maken met de ondersteuningscoalitie

In deze stap wordt het netwerk van de jongere bijeengebracht om gezamenlijk een toekomstplan te maken, waarbij wordt afgesproken wat iedereen concreet gaat doen voor de jongere. De stappen die genomen kunnen worden ter voorbereiding en uitvoering van de netwerkbijeenkomsten worden in dit element beschreven.

De basishouding krachtplan 18+

- Toon respect voor de jongere en zijn wensen
- Heb oog voor de eigenheid van de jongere
- Luister naar de jongere
- Neem beslissingen met de jongere, niet voor de jongere
- Houd rekening met de beperking van de jongere
- Geef ruimte aan de jongere
- Stimuleer een daag uit
- Wees betrouwbaar en betrokken
- Werk outreachend en wees toegankelijk
- Heb oog voor de krachten van het netwerk
- Wees scherp op veranderingen
- Heb geduld en laat je niet uit het veld slaan

Tips & Tools

Start op tijd!

Omdat een LVB jongere een langere tijd nodig heeft om vaardigheden aan te leren, wordt aangeraden om te beginnen met het werken vanuit 'krachtplan 18+' als de jongere zestien jaar oud is.

Investeer tijd in de relatie

Wees je er bewust van dat dit traject uit meerdere jaren bestaat, en het vertrouwen van een jongere in een hulpverlener langzaam opbouwt en snel beschadigd. Streef ernaar om een vaste begeleider in te zetten die dit traject met de jongere doorloopt

Geef de jongere regie

Wanneer een jongere zelf mag meebeslissen over zijn toekomst, vergroot dit de intrinsieke motivatie en zal hij eerder bereid zijn samen te werken

Maak gebruik van het instrument '18 take control'

Dit middel is bedoeld als visuele ondersteuning. Dit kan de jongere helpen de informatie helder op een rij te krijgen en zelf concreet invulling te geven aan zijn toekomstplannen

Meer informatie?

Kijk op

www.krachtplan18plus.nl
www.18takecontrol.nl

Bronvermelding

Centraal Bureau voor de Statistiek, bevolking, geslacht, leeftijd en burgerlijke staat 1 januari. Geraadpleegd op 14-01-2015 van:
<http://statline.cbs.StatWeb/publication/?VW=T&DM=T,G3,G1&STB=G2>

Expertisecentrum William Schrikker Groep, (2014) *krachtplan 18+, uitleg en instructie werkwijze*. Uitgave in eigen beheer.

Kenniscentrum Kinder- en jeugdpsychiatrie (2013) *beloop en prognose van jeugdigen met een licht verstandelijke beperking*. Gepubliceerd op www.kenniscentrum-kjp.nl, geraadpleegd op 21-12-2014 van <http://www.kenniscentrum-kjp.nl/Professionals/Verstandelijk-beperkten/Inleiding-15/Beloop-en-prognose>

Nederlands Jeugd Instituut (NJI) *LVB jongere heeft ook vanaf 18 jaar steun nodig*. Gepubliceerd op www.nji.nl, geraadpleegd op 18-12-2014 van <http://www.nji.nl/nl/Actueel/Nieuws-over-de-jeugdsector/2014/2014-Lvb-jongere-heeft-ook-vanaf-18-jaar-steun-nodig>

Slot, N.W. & Spanjaard, H. (2003) *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg*. Baarn, HBuitgevers

Sozio (2014) *bezuinigingen op lvb-zorg vergroot problemen*. Gepubliceerd op www.sozio.nl, geraadpleegd op 03-01-2015 van http://www.sozio.nl/bezuinigingen-op-zorg-voor-lvbers-vergroot-problemen/1025854#_=_1422561232463

Transitiebureau WMO, (2014) *Informatiekaart leeftijdsgrenzen 18-/+* Uitgave:

Rijksoverheid Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra (VOBC) (2013) *Factsheet jeugdigen met een licht verstandelijke beperking*. Utrecht. Gepubliceerd op www.vobc.nu, geraadpleegd op 04-01-2015 van <http://www.vobc.nu/publicaties/product/15-factsheet-jeugdigen-met-een-licht-verstandelijke-beperking>

Bijlage G: Kernlabeltabellen

Legenda Verwijzingen:

IG = interview begeleiders Gaffel

IE = interview begeleiders Groot Emaus

F = fragment. Toegevoegd cijfer verwijst naar het betreffende fragment

Beschrijving kernlabels:

Deelvraag 1

Wat is kenmerkend voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren in een driemilieu setting?

- **Situatie gebonden;** persoonlijke vaardigheden zijn ontwikkeld in de driemilieu s setting, maar kunnen niet worden toegepast in een andere situatie. Hierbij denken aan veiligheid en leermogelijkheden die binnen de driemilieus setting aanwezig zijn.
- **Afhankelijk van begeleiding:** Persoonlijke vaardigheden van de jongeren worden zichtbaar in een omgeving waar intensive begeleiding geboden wordt waardoor ze voldoende veiligheid en externe motivatie ervaren om hun persoonlijke vaardigheden toe te passen en te ontwikkelen.
- **Coping:** jongeren in driemilieu s setting hebben een manier gevonden om zich binnen de muren van de instelling staande te houden. De manieren die ze hebben geleerd binnen de driemilieu s setting werkt niet meer als ze verhuizen. Het gevolg is dat ze terugvallen in oude patronen. Oude copingsmechanismen komen terug.
- **Overvraging:** de stap naar een andere situatie (de Gaffel, maatschappij) is te groot waardoor een jongere overvraagd wordt en terugvalt in 'oud' gedrag (bijvoorbeeld gedragsproblemen). Intelligentieniveau speelt hierin een belangrijke rol.
- **Tijdig inzetten op aansluiting:** De behoefte vanuit de jongeren is om de overstap te kunnen maken vanuit de driemilieu s setting naar de maatschappij. Dit is alleen mogelijk als er sprake is van onderlinge communicatie tussen beide groepen en er ingespeeld wordt in de vertrouwde omgeving op de vaardigheden die in de nieuwe omgeving nodig zijn.
- **Meer tijd nodig:** er is meer tijd nodig om de jongere een traject te bieden (langere tweede fase) waarin hij/zij kan oefenen met nieuwe situaties. LVB-jongeren hebben meer tijd nodig om vaardigheden te kunnen ontwikkelen.
- **Oefenruimte:** LVB jongeren hebben veel 'oefenmomenten' nodig (ruimte, tijd, mogelijkheden, ervaringen en ondersteuning vanuit de begeleiding) waardoor ze succeservaringen kunnen opdoen in nieuwe situaties met regie in eigen hand.
- **Onderliggende problematiek:** bij veel jongeren komt op latere leeftijd verborgen problematiek naar boven die in de driemilieu setting niet is opgemerkt omdat de jongere binnen de besloten setting goed kan functioneren. Te denken is aan emotieregulatie en psychiatrische problematiek.

Deelvraag 2:

Wat is nodig aan persoonlijke vaardigheden op de Gaffel te kunnen trainen?

- **Instroomeisen:** Eisen die aan jongeren worden gesteld voordat ze op de Gaffel kunnen trainen. Hierin komen zowel eisen als contra- indicaties in naar voren, die de training op de Gaffel belemmeren.
- **Motivatie:** interne motivatie is nodig om op de Gaffel te kunnen trainen.
- **Zelfinzicht:** Zicht op eigen mogelijkheden en onmogelijkheden, om zich zo begeleidbaar op te kunnen stellen.
- **Beleid:**
- Criteria die zijn opgesteld ten aanzien van de instroomeisen.
- Hoe er op organisatieniveau wordt ingespeeld op vraag en aanbod.

- Welke visie en ondersteuning de organisatie biedt om de overgang van drie milieu-setting naar één milieu-setting goed in elkaar over te laten gaan.
- **Functioneren in nieuwe situatie:** Het geleerde ook in een andere situaties kunnen toepassen.
- **Afstemming:** Weten van elkaar (Groot-Emaus en de Gaffel) wat de ander aan ondersteuning te bieden heeft. In het belang van de cliënt is afstemming nodig om een betere overgang te kunnen bieden naast het geven van inzichten en ondersteuning.

Deelvraag 3:

Op welke wijze wordt er binnen de driemilieu s setting Groot-Emaus aandacht besteedt aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?

- **Uitwisseling:** Weten van elkaar (Groot-Emaus en de Gaffel) wat de ander aan ondersteuning te bieden heeft. In elkaars “keuken kijken”..
- **Rol van beslotenheid:** Jongeren hebben vaardigheden geleerd in een besloten context, waar ze de veiligheid ervaren om de vaardigheden toe te kunnen passen.
- **Maatwerk:** Jongere staat centraal in het traject wat met hem/haar doorlopen wordt. Het begeleidingstraject wordt afgestemd op de persoon en niet op een standaard die voortkomt uit de organisatie/ groep. Hierbij spelen betrokkenheid van de medewerker en het betrekken van de jongere bij het te doorlopen traject een belangrijke rol.
- **Cultuur:** de cultuur die er nu is en groeps afhankelijk is.
- **Beleid:** hoe speelt het beleid nu in op de overgang van een drie milieu-setting naar een één milieu-setting.
- Hoe gaan groepen begeleiders om met de jongeren.
- Welke beeldvorming heerst er over de groep/setting.

Deelvraag 4:

Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?:

- **Pedagogisch klimaat:** Bij een pedagogisch leefklimaat worden voornamelijk de randvoorwaarden bedoeld die een jongere nodig heeft van zijn of haar omgeving om zich te kunnen ontwikkelen op sociaal emotioneel vlak. Kernlabels vanuit vorige deelvragen die hier onder vallen zijn: afhankelijkheid van begeleiding, overvragen, situatie gebonden, achterliggende problematiek, oefenruimte, meer tijd nodig en ondersteuning vanuit de begeleiding. Dit zijn behoeftes die LVB jongeren hebben om zich te kunnen ontwikkelen in zowel praktische als persoonlijke vaardigheden.
- **Ontwikkeling medewerkers:** Om in te kunnen spelen op de behoefte van elke individuele jongere zijn er vanuit de begeleiding vaardigheden nodig om de jongeren beter te kunnen faciliteren. Bijvoorbeeld door het aanbieden van trainingen, kennis, inzichten in verschillende manieren van benadering en het effect ervan op de jongeren. De doelgroep vanuit een drie milieu-setting vraagt andere vaardigheden van de begeleiding.
- **Beleid:** Er is een helder beleid nodig om de problemen van de jongeren bij een overgang goed te begeleiden. Hieronder valt:
 - Afspraken met betrekking tot onderlinge communicatie.
 - Kennis van wet- en regelgeving (WGBO/BOPZ etc.)
 - Financiële middelen en het contrast wat er is in de verschillende ZZP'ers.
 - Hoe moet op beleidsniveau ingespeeld worden op de behoeftes die jongeren vanuit een drie milieu-setting hebben om zich te kunnen ontwikkelen.
- **Uitwisseling:** contact tussen beide groepen. Hoe wordt een bepaald woord bedoeld welke vaardigheden horen erbij. Welke ondersteuning wordt er aan jongeren geboden met concrete voorbeelden.

Deelvraag 1

Kernlabel: Afhankelijk van begeleiding		
Code:	Label:	Fragment
IE1,f16	te grote stap	Daarna ga je naar een open maar dan heb je zijn ze zo strak ingekaderd geweest dat ze eigenlijk geen probeermomenten hebben gehad, Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Of te weinig, met als gevolg dat ze op een open groep gaan ze los".
IE1,f36	hoogsensitief	Begeleider 1: "Ja en weet je, deze jongere hebben natuurlijk voelspietren voor wat wel of niet echt is he, Ramon: "Ja". Begeleider 1: zij weten het gelijk". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Op de manier waarop ze ons zien lopen, weten ze al hoe het met ons gaat die dag". Echt waar". Ramon: "Al voordat je het zelf weet".
IE1,f41	sommigen leren niet	dat zijn echte gootleggers ". Ramon: "Ja", want die komen daar en die denken van eh ik ben van Emaus af, of wat dan ook. Begeleider 1: "ja". Ramon: "Nu heb ik alle vrijheid en die komen dan weer in een bepaald kader met begeleiding". Begeleider 1: 'Ja ehm ja, sommige leren het gewoon nooit.
IE2,f11	vaste gezichten geven veiligheid.	bij jou als vaste persoon, zo van "Nou jij bent er gelukkig nog". Help want zo dit en zo dat en eh ze doen het zo anders .
IE2,f12	Verandering van personen.	En als ik dan goed nadenk, ik heb toen flex gewerkt en dan denk ik ja we doen eigenlijk, op het hele terrein doen we eigenlijk hetzelfde", er zit niet zoveel verschil tussen. Voor die jongeren is het , omdat andere mensen het uitvoeren, Ramon: "Ja".
IE2,f13	Weg kwijt.	"Zijn ze de weg kwijt"
IE2,f7.	Verstoord gedrag komt terug.	" Ehm, hoe laat zich dat zien? Was de vraag gewoon. Weer verstoord gedrag laten zien".
IE2,f8.	Vallen terug	"Ze vallen terug".
IE2,f9.	Vallen in oude patronen	" Ze vallen terug in oude patronen"
IG,f100	aanwezigheid begeleiding	ja ze hebben nabijheid nu afstand van begeleiding het bezig zijn inderdaad. Je gaat naar de rode loper of je gaat je ergen inde stad vermaken.
IG,f19	aanwezigheid begeleiding	Ze zijn het niet meer gewend om dingen zelf te doen, begeleiding deed alles. En nou moeten ze het opeens zelf gaan doen.
IG,f20	problematiek onderdrukt externe motivatie leren in één situatie	Wat ik jullie eigenlijk al hoor zeggen, Ja er wordt problematiek onderdrukt of die wordt eigenlijk gekanaliseerd dus dat ze kunnen functioneren. Begeleider 2: "Dat het wel opgelost wordt hoor, dat ze er wel sterker van worden hoor. Sommige". Jane: "En kun je dan ook zeggen zeg maar , dat ze op Emaus leren om eh extern gemotiveerd te raken en interne motivatie niet krijgen"? Begeleider 2:"Nou sommige wel sommige niet alleen het grootste gedeelte niet".
IG,f3	meer directe sturing nodig / aanwezigheid begeleiding	op groot Emaus zie je vooral in agressie en eh niet met vrijheden om kunnen gaan bijvoorbeeld. Ze hebben zeer directe sturing nodig eigenlijk.
IG,f34	meer directe sturing nodig aanwezigheid begeleiding	Jane: en eigen regie zou daar nog een stukje zitten van uhm van dat daar iets mee gedaan moet worden op Emaus al? Begeleider 1:Ja dat denk ik wel want ze nemen het als bijna over maar dat zie je ook in de indicatie wat er staat voor LVG vier en vijf indicaties dat os grotendeels overnemen.
IG,f4	meer directe begeleiding nodig groot verschil tussen gaffel en emaus	dat is bij de Gaffel, eh bijvoorbeeld bij huis 1 heb je directe begeleiding en dat bouw je steeds uit naar indirect en op afstand, en eh zelfs nog verder op afstand zeg maar. Als je dan verder doorstroomt naar de VLB zeg maar. Dat maakt denk ik wel een heel groot verschil".
IG,f46	zelf vermaken loze ruimte	vrije tijd voor hun gevoel ook allemaal ingedeeld is wat je wel en niet moet en wanneer wel en wanneer niet waar je dat kan doen. Begeleider 1:en als ze dan bij ons komen dan is dat bijvoorbeeld ik noem maar wat he: Joh vn acht tot tien zit je op je eigen kamer. Moet je je zelf leren vermaken ja ja. Wat is dat? Hoe moet ik dat doen? Ramon: ja. Begeleider 1:ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen, gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een vicieuze cirkel terecht. Ramon: Ja. Begeleider 2: ja. Begeleider 1:sommige komen in een psychose terecht. Begeleider 2: ja. Begeleider 1:dat soort dingen ja die zijn wij wel hier gebeurden gewoon. Ramon: ja. Begeleider 2: glas snel vol is ja.

Kernlabel: Coping		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f30	zichzelf overschatten	Begeleider 1: 'Ze hebben een heel beeld van het leven, he. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Hoe het eh enerzijds weten ze hoe het zou moeten zijn, maar de weg daar te komen is moeilijk.". Ramon: "die kunnen ze niet nee". Begeleider 1: "ja". Ramon: "Ja". Dan overschatten ze zich daarin een hoop waarschijnlijk". Begeleider 1: "Ja, vaak wel". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Van dat kan ik wel en lukt er dan iets niet dan "nou ja, je had wel gelijk want het lukt niet
IG,f1	Copingvaardigheden minder ontwikkeld	dezelfde IQ en problematiek als de cliënten die op de Gaffel zitten, alleen wat minder extreem. Dus Copingvaardigheden zeg maar , zijn nog niet zo ver ontwikkeld als dat ze op de Gaffel zijn bijvoorbeeld.
IG,f2	Copingvaardigheden	"Hoe ze met dingen omgaan in het leven". "Dus hun hebben mogelijk nog meer, als je naar dat soort dingen kijkt, mogelijk nog meer last van hun eh verleden en hun beperking accepteren, en ook nog verwaarloosde eh en ook nog psychiatrische problematiek erbij, als wat ze op de Gaffel hebben.
IG,f23	overleven	"Ik merk wel dat cliënten die een IQ hebben boven de 70 ongeveer tussen de 70 en de 85 een wat hardere problematiek meer externaliseren die overleven meestal nog wel zeg maar"
IG,f24	overleven omschakelen	Uiteindelijk dan nog wel op hun 25 dan komt er een soort van therapie vraag bij de jeugdzorg verlener van en enne de band met mijn ouders, maar die overleven praktisch in principe wel. Die gaan ook wel. Ook al gaan ze ook heel hard schoppen tegen de maatschappij aan. Uiteindelijk krijgen ze wel een succeservaring vanne zeg maar ik kan wel mijn huishouden doen zeg maar en praktische vaardigheden zeg maar. En kunnen wel ehm door door uiteindelijk wel omschakelen."
IG,f25	overleven	Ja is alsof ze het net redden zeg maar Maar doordat ze zo schreeuwend door de wereld heen zijn gegaan, hebben ze het wel voor elkaar gekregen". Ramon: "Ja". Begeleider 2:"Het is niet helemaal de manier, maar zo werkt het uiteindelijk wel".

Kernlabel: meer tijd nodig		
Code:	Label:	Fragment:
IG,f30	tweede fase langer maken	Als je dat stukje langer zou kunnen maken en mogelijk meer derde fase afdelingen zeg maar, dan zouden ze nog meer kunnen. Maar dan ben je al zes jaar verder of zo grinnik tegen die tijd zijn ze een jaar of 22 of sommige nog ouder ook.

IG,f29	tweede fase langer maken	nou dan hebben ze al wel bijna alle vrijheden enne gaan ze echt leren meer richting het trainen zeg maar". Ja dat was vroeger was dat Arkemeide , Bos en heide enne". Jane: "Ja, OK". Begeleider 2:"Horst". Als je dat stuk langer zou kunnen maken enne calipzo en daar achterin. 'k Weet niet of dat er nog zit, die boomkwekerij enzo".
IG,f28	tweede fase langer maken	Ramon: "Ja". Begeleider 2:"Ja. Plus als je de tweede fase langer maakt, dat zou nog wel kunnen". "Daar zit wel redelijke overlap nog met wat . Ramon: "En heb je het dan over familie op Emaus of trainingshuis?". Begeleiding 2: "Ja, vanaf fase 2 vanuit Emaus zeg maar, daar zou je als je dat langer zou maken en echt op maat zou maken, mogelijk zou je daar nog wat winst behalen met de genen die over kunnen naar de Gaffel zeg maar".
IE1,f15	stap naar open is te groot Afhankelijk van begeleiding	Ramon: "Denk je dat het is natuurlijk de 3 milieuvoorziening Begeleider 1: "Ja". Ramon: " een beetje besloten karakter, Begeleider 1: "Hmm ". Ramon: " denk je dat dat ook een bepaalde rol speelt bij eh hoe jongere persoonlijke vaardigheden ontwikkelen"/ Begeleider 1: "Jawel, jawel, waar ik tegenaan liep? Is dat, je hebt natuurlijk besloten, je hebt open dan heb je die eh he traject dat ze dus na vervolgplek gaan buiten Emaus. De overstap van besloten naar open vind ik al jaren veel te groot. Ben ik ook niet de enige in. Op besloten eh was het altijd een tendens van joh jij doet alles onder begeleiding ben je 15, 16 maakt helemaal niet uit alles gaat onder begeleiding.
IE1,f4	per persoon verschillend	Begeleider 1: "Zo, dus dat is heel erg afhankelijk van wat de jongere in zijn mars heeft, wat kan de jongere en wat kan die niet en wat kan hij ook heel moeilijk aanleren?" Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja, want wij hebben natuurlijk een jongere waarvan we van 1 al weten dat hij altijd 24 uur zorg nodig zal hebben. ". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "ja, dat eh kan niet alleen wonen". Ramon: "Nee". Begeleider 1: "En een aantal van Emaus eh kunnen het wel. Die gaan dan naar een kamertraining. Die heb je overal door het land wel".
IE1,f6	lang traject laten ervaren	voordat ze al vertrekken bij Emaus, dan is er al een heel traject aan vooraf gegaan. Als ze 15 zijn, dan zeggen ze wat ze willen worden. Als ze 16 zijn kunnen ze op hunzelf wonen zeggen ze, en als ze 17 zijn kunnen ze ook geld verdienen. Want zij zeggen, in het hele traject komen zij punten tegen waarin het niet altijd lukt en dan grijp je wel aan, om te zeggen van joh, jij wilt dat graag, eh, je bent daar heel goed mee bezig, alleen het wordt een beetje moeilijk als je deze of in die situatie komt, zodat ze voor een spiegel staan dat ze denken van ja, "dat is misschien een beetje te hoog gegrepen". Ze moeten ergens tegenaan lopen". Ramon: "Je laat ze gewoon ervaren eigenlijk". Dat eh."Begeleider 1: "Het mooiste is laten ervaren wat ze wel of niet kunnen. ja", en aan de hand meenemen".

Kernlabel: oefenruimte		
Code:	Label:	Fragment:
IG,f106	kleine dingen opbouwen maatschappelijke achterstand	ik denk dat ze echt wel kleine dingen kunnen opbouwen, maar ik denk niet dat naar volwaardige maatschappijseisen". Als je kijkt naar het einddoel van de Gaffel, dat is of op jezelf wonen, of ambulante begeleiding of naar de VLB.
IG,f35	succeservaringen oefenen regie uitbouwen	Jane: ja. Ramon: Ja. Begeleiding 1: kijk als je eigen regie hebt kun je wel meenemen van om om de cliënt te laten zien wat hun sterke punten zijn en wat hun krachten zijn. dat is in het begin maar heel klein. Begeleiding 2: Ja. Begeleiding 1: dat is al een bewustwording dan om dat mee te geven joh dat kan jij zelf goed dat zijn jou stekre punten., dan ben je er nodig niet maar je moet wel zo beginnen om beheersing. Begeleiding 2: Om ze ook succes ervaringen in handen te geven.hoe klein dan ook!. "Dan kun je de eigen regie steeds meer gaan uitbouwen".
IE1,f8	bewust maken	Als ze wat ouder worden weten ze in veel gevallen wel wat ze wel en niet aankunnen. Niet omdat ze dat zelf ook vinden maar omdat ze daar al tegen aan gelopen zijn dat groepsleiding in gesprekken dat wel kenbaar hebben gemaakt van "Joh, laten we dit nou eens oefenen , dan ziet de jongere uiteindelijk zelf in ander gesprek of het wel of niet gelukt is
IE1,f18	kleine stappen stap naar open setting kleiner maken oefenmomenten	Maar besloten doelgroep eh, je hoeft geen grote vrijheden te schenken wil je wat kunnen zien, je kunt het ook met kleine dingen doen, en dat opbouw is de stap naar "open" kleiner". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Zodat je ervoor kunt zorgen dat ze minder op hun gezicht gaan. Komen ze dan op die uitstroom groep, Nou dan gaan ze helemaal van god los want dan wordt het drugs en noem het maar op want ja, daar mag het toch? "Ramon: "Ja ". Begeleider 1: "zeggen ze dan, want dan zijn ze zo los
IG,f43	vaardigheden eigen maken toetsen / meten toepassen in nieuwe situatie	Dus je moet er wel iets naast zetten dat je kunt toetsen dat iemand zich iets eigen kan maken met vallen en opstaan". Opdat je ook dan kan meten van zijn vaardigheid is maar tot daar." Ramon: "Ja". Begel.1: "Dat een vaardigheid iemand is aangeleerd en die gaat gewoon het traject volgen dat jij zegt". Ramon: "ja, jaa, Oke", Ik hoorde jullie net al het woord trucje gebruiken". Begeleider 2:"ja". Ramon: "Ja".

Kernlabel: onderliggende problematiek		
Code:	Label:	Fragment:
IE2,f22	Geestelijke leeftijd/belevingswereld jong, echte leeftijd behandeling klaar.	"Geestelijke leeftijd van pak hem beet een jaar of elf belevingswereld maar qua leeftijd is het is het klaar,
IG,f2	problematiek meer op voorgrond	mogelijk nog meer last van hun eh verleden en hun beperking accepteren, en ook nog verwaarloosde eh en ook nog psychiatrische problematiek erbij, als wat ze op de Gaffel hebben.
IE2,f21	Meer zorg nodig. Leeftijd feitelijk lager.	Ze hebben gewoon veel meer en veel langer de zorg nodig", omdat ze in feite, ja een leeftijd hebben van elf"
IG,f46	spanningen komen naar boven psychiatrische problematiek te grote stap	vrije tijd voor hun gevoel ook allemaal ingedeeld is wat je wel en niet moet en wanneer wel en wanneer niet waar je dat kan doen. Begeleider 1:en als ze dan bij ons komen dan is dat bijvoorbeeld ik noem maar wat he: Joh vn acht tot tien zit je op je eigen kamer. Moet je je zelf leren vermaken ja ja. Wat is dat? Hoe moet ik dat doen? Ramon: ja. Begeleider 1:ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen, gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een vicieuze cirkel terecht. Ramon: Ja. Begeleider 2: ja. Begeleider 1:sommige komen in een psychose terecht. Begeleider 2: ja. Begeleider 1:dat soort dingen ja die zijn wij wel hier gebeurden gewoon. Ramon: ja. Begeleider 2: glas snel vol is ja.
IG,f37	psychiatrische problematiek	Ja want op die leeftijd wordt dat ook het meest ontwikkeld dus dat is ook wel logisch". En dan hebben wij niet echt therapieën voorhanden met in het gewone vrijwillige wonen zeg maar, dat je nog in behandeling bent om direct iemand te sturen naar een vorm van therapie. Je gaat er wel mee aan de gang met iemand die de therapie wil gaan doen of volgen, Je kunt het niet eh verplichten. Maar in een bepaalde richting sturen. Daar komt echt de Onderliggende problematiek naar boven. Ja". Begeleider 2:En de pedagogische begeleiding denk ik vanuit het oude 's Heerenloo niet op gericht".
IG,f38	groot gat psychiatrische problematiek, geen kennis van	Maar dan nog vraag ik me af en toe af , als je zo'n overgang wil maken dan denk ik dat je eigenlijk minimaal HBO-pedagogiek of SPW-4 nodig hebt". En dat zag je bij Arkemeide dus wel daar zaten wel heel veel HBO-ers". Begel1: "Ja" Begel.1: "Maar zelfs daar zag je dat het toch nog tekort schoot", van drie milieus de jongeren naar 1, zo'n groot gat zit er wel tussen.
IG,f40	kleine stappen niet voldoende ontwikkeld psychiatrische problematiek	En de vraag is hoe ke kleine stapjes kan je maken om het ietsjes beter te krijgen". "Dit is allemaal beschadigd". En als je pech hebt gewoon voor altijd beschadigd", En de een heeft dat meer dan de ander, maar ook het verleden en eh eh bijkomende psychiatrische problematiek eh maakt het nog lastiger zeg maar". Zijn een gebrek aan praktische vaardigheden en eh natuurlijk door hun gedrag wat het opgeleverd heeft in hun jeugd en dan geen sociaal netwerk, ze hebben eigenlijk helemaal niks".
IG,f36	psychiatrische problematiek problematiek onderdrukt	Wat ik het meeste meegemaakt heb dingen van maatschappelijk niveau, maar als je kijkt naar de mens zijn is vooral het aspect dat stukje eh eh psychiatrische wat dan bovenkomt. En daar hebben de cliënten erg last van. Dat heb ik op de Gaffel gemerkt bij een aantal cliënten. En dat vindt ik wel erg schrijnend
IG,f15	aarden / accepteren handicap	Dat zie je hier ook zo, ze komen in een gat ze verblijven een tijdje in Nijkerk door de keten heel bijvoorbeeld de Gaffel de vlb bijvoorbeeld de appartementen en daarbij hebben ze therapie nodig. Want ze gaan aarden zeg maar, en hun verleden komt weer naar boven. En het accepteren van hun handicap zeg maar.

IG,f14	Maatschappelijke achterstand	En dan kunnen ze niet meer meekomen in de maatschappij en ook eventueel jongeren die al dat niveau gewend zijn om te leven . Ze hebben en een maatschappelijke achterstand maar ook ten opzichte van cliënten die al meer gewend zijn kunnen ze niet meekomen en dan gaan ze hun interne agressie zeg maar, of beperking komt boven en dan zie je vaak het psychiatrische gedeelte, waardoor je eigenlijk eh de basis van hun problematiek eigenlijk opnieuw moet gaan aanpakken.
IG,f13	problematiek onderdrukt	dat is onderdrukt door de vorm van behandeling met elkaar weet je wel, en nu krijgen ze de ruimte en worden ze geconfronteerd met hunzelf . en dan komt dat naar boven dat onderliggende gedrag wat eigenlijk wel altijd hun eh dwars heb gezeten.
IG,f12	Geconfronteerd worden	Dat is onderdrukt door de vorm van behandeling met elkaar weet je wel, en nu krijgen ze de ruimte en worden ze geconfronteerd met zichzelf

Kernlabel: overvraging		
Code:	Label:	Fragment:
IE2,f26	Persoonlijkevaardig-heden niet zover ontwikkeld, overstap te groot.	Ramon: "“He van op het moment dat ie achttien is, is die nog lang niet zover ontwikkelt in de persoonlijke vaardigheden, Evert-Jan : “Ja”. Ramon: “Dat ie überhaupt die stap kan maken”, begeleider: “Ja”.
IE1,f1	per persoon verschillend niveau van kind	Dat is bij iedereen heel verschillend natuurlijk, dat ligt aan niveau van de kinderen .

Kernlabel: Situatiegebonden		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f12	jongeren kwijtraken 18 jaar	Stel je voor dat die jongere 17 is en die weet als die 18 is dan eh stopt de voogdij of wat dan ook dus dan ben ik zo vrij als een vogel, dus bekijk het maar. Dan kunnen ze maar zo weg gaan"> Ramon:"Ja". Begeleider 1: Naar eh naar een adres wat onbekend is, ja dan vis je naast het net".
IE1,f13	geborgenheid veiligheid invloed van 3- milieusetting	"En ook die je kan volgen, wat ze aan het doen zijn , en die spreek ik nu nog steeds want ze willen toch altijd die band op de een of andere manier met Emaus behouden ", Ramon : "Ja, ze zijn toch voor een groot deel hier opgegroeid". Begeleider 1 : "Ja, ze bellen ook altijd ze komen langs, dat is echt leuk hoor". Ramon : "Ja". Begeleider 1 : "Ja,zelfs meiden die hier hebben gezeten op cantharel he waar wij nu zitten". Ramon : "Ja". Begeleider 1: "Die waren 10 jaar weg en die komen gewoon op de koffie echt waar , Ramon: "Ja, dat is toch gaaf". Begeleider 1: "met 2 kindertjes erbij he
IE1,f14	geborgenheid invloed van driemilieusetting	,maar toch ze komen toch hier wel weer ze hebben toch wel een soort van geborgenheid
IE1,f20	Situatiegebonden rol van beslotenheid	Ja het is natuurlijk, over het algemeen met lv bers, op plek a leren ze een hoop"Begeleider 1: "Ja". Ramon: "kom je op plek b kunnen ze het niet meer". Begeleider 1: "En dat is het jammere, dat is het jammere, want jongere kunnen heel veel hoor" Ramon: "Ja". Begeleider 1: "" Die kunnen echt heel veel". Want dat zei ik laatst eh bijvoorbeeld kijk, naam cliënt bij ons kun je niet vergelijken met , maar toch, zeg ik tegen naam medewerker ook, hoe kan het nou zijn dat ze thuis niks doet bij de moeder doet ze niks tenminste kan ze naar de winkel gaan. En hier moet ze effe krassen onderweg, wat is dat dan? Zeg maar zo. Ramon : "Ja". Begeleider 1: Ze is wel in staat om het thuis wel goed te kunnen doen. Ramon: "ja". Begeleider 1: Weet je dus". Ramon : "En er zit hier dit van maken dat ze wel gekke dingen doet".
IE1,f21	Situatiegebonden invloed context	Ramon: "Ja, hangt natuurlijk heel erg van de situatie af en de context hoe ze het doen". Begeleider 1: "Ja, echt waar".
IE2,f1.	Ontwikkelen langzaam en context gebonden.	"Eh eigenlijk is het, het ontwikkelt zich heel erg langzaam, en het meest lastige van LVB-jongeren is dat ze zo context gebonden zijn
IE2,f10.	Oude patronen,	"Kijk het mooiste is natuurlijk als je op de groep werkt, dan zie je alleen jouw deel, maar het mompel mompel, dat zei begrijpt, dan merk je dus de jongere die bij zou op stage komt en dan gaat ie over naar een andere groep en dan denk je "Joh wat doe je daar toch allemaal, hou es op". Maar, dat is echt hun klag klachten en echt komen spuien
IE2,f2	Ontwikkelen in de context	Want wat ze ontwikkelen, ontwikkelen ze in de context van de leefomgeving waar ze wonen,
IE2,f3	Veranderen van context betekend 80% opnieuw uitvogelen.	op het moment da ze overstappen naar een andere context dat ze weer nieuwe leefomgeving komen dan moeten ze bij een hoop dingen gewoon weer 80 procent eh opnieuw uitvogelen.
IE2,f4	Leren in contexten	"Echt, het meest lastige van deze doelgroep is dat ze wel willen leren, maar ze leren in de contexten" .
IE2,f5.	Niet toepassen in andere context	"ze kunnen het in een andere context niet toepassen" .
IE2,f6.	Verhuizen groep op het terrein vertrouwen omgeving kwijt.	"Het is zelfs zo, als ze overstappen van de ene groep naar de andere groep eh hier op het terrein hebben ze in die 3 milieu-setting zijn en dat vaak school en eh eh vrije tijd door dezelfde hun ankerjes houden, en dan zijn ze een tijdje zijn ze hun vertrouwde omgeving kwijt en eh moeten dan maar zien hoe ze die eh periode oplossen totdat ze weer hun vertrouwen hebben in de omgeving".
IG,f10	in een gat vallen / toepassen in nieuwe situatie	"Dan worden ze in een keer geconfronteerd met het maatschappelijke aspect en dan hebben ze niet die vaardigheden binnen de maatschappij te functioneren, ze weten eigenlijk bij wijze van spreken niet eens hoe ze zelfstandig naar de woning aan de overkant moeten gaan. En hoe ze met verkeersregels om moeten gaan, met mensen om moeten gaan in de maatschappelijke context.
IG,f10	Geconfronteerd worden	"Dan worden ze in een keer geconfronteerd met het maatschappelijke aspect en dan hebben ze niet die vaardigheden binnen de maatschappij te functioneren,
IG,f11	in een gat vallen terugvallen	Ze komen inderdaad in een heel groot gat te vallen, zo van eh, "ja, en nu? Ik weet het niet". En door hun beperking en wat jij ook zegt hun achtergrond, versterkt dat eigenlijk weer het gedrag van de agressief gewelddadige taferelen die komen weer, eigenlijk weer opnieuw naar boven. Die zijn daarvoor meer onderdrukt binnen het systeem op Emaus
IG,f16	geen eigenheid	Ze hebben geen eigenheid he , en eigenheid hebben ze waarschijnlijk al van van kinds af aan bijna niet meegekregen. Geen veiligheid geen borging , nou dan wordt het door ons zeg maar opgepakt door een driemilieus voorziening , ben je nog niet eigenlijk wie je bent.
IG,f18	geen netwerk	En sommige hebben ook geen netwerk om dat op te vangen. die zijn al vanaf hun derde binnen een orthopedagogisch behandelcentrum geplaatst. Op hun 18 e er weer uit enne dan komen ze in een VG terecht, die hebben geen netwerk. "Ze hebben geen ouders, hun ouders zitten opgesloten of zelf in een psychiatrische kliniek, of leven niet meer,
IG,f26	overzicht inzicht in oorzaak en gevolg	Begeleider 2:"Ja ze kunnen plannen en ". Ramon:"Een stukje overzicht misschien he, oorzaak en gevolg". Begeleider 2:"Ja, oorzaak en gevolg vooral". Ramon: Vermogen toch om nieuwe dingen aan te leren "JA".
IG,f31	netwerk opbouwen	Maar misschien ook in de context wat jij zegt zeg maar ten aanzien van een netwerk dat nog meer kan uitwerken of langzaam op kan bouwen . Kijk Ik weet niet hoe dat gaat hoor. Maar ik zou me kunnen voorstellen dat een

		netwerk zo wie zo sociaal net werk van een cliënt zoals dat daar is op het moment dat ze hier naar toe komen. Hoe houdt hun netwerk zich met hun vrienden. Moet ie eigenlijk een heel nieuw netwerk op gaan bouwen"
IG,f32	te grote stap geen eigenheid leren in één situatie	Dus je moet dan een overstap maken door eventueel een sport te gaan doen dus ook op dat soort sociale netwerken misschien gebeurt er op Emaus allemaal binnenshuis en gaan ze per groep per wat speciale daardoor is naar een sportschool of ik noem maar wat. In een keer moeten ze daar zelfstandig naar toe gaan. Op het moment dat het ophoud is er dus niks meer. Begeleiding1: nee, Begeleider2: nee, maar vroeger was dat dus niet zo. Ramon: en het stukje eigenheid dat ontlenden ze ook aandeel uitmaken van die driemilieus setting. En op het moment dat ze dat niet meer zijn ja wat hebben ze dan nog? Begeleider 1:ze hebben niemand meer.
IG,f33	niet voorbereid op maatschappelijk aspect	dus het is eigenlijk het voor bereiden op nou ja de Gaffel of maatschappelijke aspect van drie naar een mileusvoorzieningen. Denk ik dat je daar misschien meer moet gaan betekenen voor ze.
IG,f39	niet voldoende ontwikkeld	wel met de vaardigheden vanuit de cliënt, want dat is eigenlijk een beetje de vraag, de vaardigheden vanuit de cliënt. Als je nou kijkt naar echt de kenmerken van een LVG-er, dan zijn al die dingen die daarboven staan, deze, zijn niet voldoende ontwikkeld".
IG,f42	interne motivatie leren in één situatie geen eigenheid	Ramon: "Ze kunnen Functioneren op Emaus, maar anders eh". Begeleider 1:"Ja, die vaardigheden hebben ze aangeleerd op Emaus, maar laat maar zeggen onder druk van eh moet dit moet dat, is het niet je eigen".
IG,f44	trucje aangeleerd	Begeleider 1: "Trucje, van wat ze geleerd hebben dat ze bij ons zijn valt in duigen.". Ramon: "Ja, want dat kunnen ze niet meer toepassen" Begeleider 2:"Ja". Ramon: "Want dat kunnen ze alleen daar maar toepassen".
IG,f6	in een gat vallen	Ik heb net toevallig nog een jongen gesproken die ook van groot Emaus kwam, die nu in de appartementen zit en die via de Gaffel is gegaan. En hij geeft dat ook aan, "Ik viel in een gat op de Gaffel "Ik was op de bosbes toendertijd zo gewend om in de structuur en feedback en constant die begeleiding te hebben en de behandeling te hebben, en op de Gaffel wist ie niet meer wat ie moest doen.
IG,f6	trucje aangeleerd toepassen in nieuwe situatie	Dus dan gaat het gat komen op een gegeven moment van ik heb een trucje aangeleerd gekregen op groot Emaus dat moet ik in de vrije ruimte van de Gaffel zeg maar eh zelf gaan toepassen, want de begeleiding is niet altijd in de buurt en ze houden je niet de hele tijd in de gaten, en daar. Ik heb net toevallig nog een jongen gesproken die ook van groot Emaus kwam, die nu in de appartementen zit en die via de Gaffel is gegaan. En hij geeft dat ook aan, "Ik viel in een gat op de Gaffel "Ik was op de bosbes toendertijd zo gewend om in de structuur en feedback en constant die begeleiding te hebben en de behandeling te hebben, en op de Gaffel wist ie niet meer wat ie moest doen.
IG,f6	vaardigheid zelf toepassen	dat moet ik in de vrije ruimte van de Gaffel zeg maar eh zelf gaan toepassen, want de begeleiding is niet altijd in de buurt en ze houden je niet de hele tijd in de gaten
IG,f7	leren in één situatie	Terwijl hij een IQ van 85 heeft, dus eigenlijk zwakbegaafd is maar... "Dus eigenlijk van hele hele beslotenheid van in een mileusetting kunnen ze vaardigheden leren.
IG,f8	toepassen in nieuwe situatie	Maar in een andere situatie kunnen ze het niet toepassen". Ramon: "Kunnen ze er niet zoveel mee". Begeleider 2:"Nee, niet altijd".
IG,f85	leren in één situatie toepassen in nieuwe situaties	en dan lees je dat hij inderdaad die vaardigheden heeft. En in de praktijk blijkt het dus dat hij die vaardigheden onder bescherming, de hoede van eamus. en hier zie je gewoon dat hij het totaal niet weet hoe hij er mee om moet gaan.
IG,f9	te grote stap	Begeleider 1:"Ja, ja, ja, ik heb eigenlijk ook een beetje even voor mezelf wat opgeschreven wat overeenkomt daarmee wat begeleider 2 zegt. En wat je daarmee wel ziet is dat mensen van Groot Emaus, die zag ik ook bij Arkemeen in Soest, die milieus. Een beetje dezelfde soort setting. Ook mensen zeg maar eh die kwamen dan bij de drempel eh, de behandelsetting, die stap was ook al veel te groot.

Deelvraag 2

Kernlabel: Afstemming		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f3	per persoon verschillend	"Begeleider 1: "Die moeten ze eigenlijk in bezit hebben, want anders wordt het wel heel moeilijk verhaal.". Ramon : "Ja". Begeleider 1: "En niet iedereen heeft dat, en niet iedereen kan dat ook. deur klap. Ramon: "Nee, nee want als je hier kijkt naar jongeren die gaan uitstromen of gaan doorstromen". Begeleider 1: "Ga na vier eh een aantal blijven bij toch een vierentwintiguurs zorginstelling maar dan kan er wel apart afgesproken worden eh eh hoe de contactmomenten zijn.,
IG,f127	doorstroom moet goed georganiseerd gebrek aan maatschappelijke ondersteuning	doorstroom goed georganiseerd worden. Begeleider 1:ja maar ook de maatschappelijke ondersteuning. Die hebben wij niet tot nauwelijks. En Voor de cliënt niet en ook niet voor de omgeving.
IG,f79	elkaar bedienen meer samenwerking in de organisatie	In feite moet je dat intern in het klein ook doen op micro macro en mes niveau. Moet ja daar ook gewoon naar kijken van oke. Hoe kunnen wij dan elkaar dan bedienen? Hoe kunnen we naar elkaar nader komen? Wat hebben daarvoor nodig? Wat heeft de gaffel nodig? En wat heeft Emaus nodig?
IG,f80	tweerichtingsverkeer meer samenwerking in de organisatie	Want wij hebben natuurlijk ook net zo goed dingen nodig van Emaus daarin. Et is niet alleen en van ons naar Emaus van joh als jullie dit en dat doen dan kunnen we hem of haar wel plaatsen of dan is het wel of maatschappelijk gezien wel correct. We zullen ook heel veel dingen nodig hebben wat jullie groot Emaus aandragen zeg maar. Het kan nooit een eenrichtingsverkeer zijn.
IG,f82	visie verbreden als organisatie groot gat	Dus eigenlijk weet je wel moet onze visie gewoon breder worden om deze cliënten gewoon en en zeker nu wat er alle maal speelt daarop in te zetten. Om daar de de brug te slaan. want ze komen gewoon in een heel groot gat terecht.
IG,f83	goede Afstemming nodig	Dus daar moeten wel hele goeie Afstemmingen zijn.
IG,f87	meer inzicht in elkaars cliënten goede Afstemming nodig meer samenwerking in de organisatie	wat wat we wel zouden kunnen gebruiken vind ik van beide partijen staat los van van alles zeg maar van van of iemand wel of niet aangemeld wordt meer inzicht hebben van elkaars cliënten. En elkaars werk. Want wat betekend nou de cliënten van Emaus en wat betekend nou om hier hier te wonen in Nijkerk.
IG,f98	meer samenwerking in de organisatie samenwerking stroef	het ligt ook maar net aan hoe ondernemend je manager daarin is en het klantbureau om te moeten kijken om het zijn altijd twee organisaties geweest. Jane: Is er zou meer interne samenwerking handig zijn. Begeleider 2: ja. orthopedagogen en de managers. alleen zijn er allemaal aparte regio's en zo gedragen ze zich ook dus het komt niet altijd bij elkaar.

Kernlabel: Beleid

Code:	Label:	Fragment:
IG,f51	doelen aanpassen vraag en aanbod	soms moet je ook je doelen bijstellen of je niveau aan passen .
IG,f104	ingewikkeld systeem verschillende geldstromen geldkwestie	het moet om de persoon gaan en niet om of iemand nou een JLVG potje of een lvg potje heeft of een VG potje heeft. Het gaat om de cliënt. Jane: Ja en nu gaat het over potjes? en dat heeft niks met de cliënt te maken. Maar gewoon met het systeem en het geld op dat moment.
IG,f22	te hoge eisen	En zeker nu ook met de veranderingen met WMO en jeugdzorg en het nog meer naar de in de maatschappij geplaatst worden zonder netwerk, dus ook geen goede vaardigheden bezitten Met oorzaak en gevolg. Dan stellen we wel heel grote, stellen we grote eisen aan hun".
IG,f50	weinig keuzemogelijkheid vraag en aanbod	alleen dan het lastige daarvan is dat je conform de maatschappij hoe het nu reilt en zeilt wat je hebt aan mogelijkheden hebt om cliënten binnen te laten is niet zo heel groot.
IG,f53	tussenfase tweede fase langer maken oefenen in andere omgeving	Dat je inderdaad dus wel via vanaf Emaus via Arkemeide dat was volges mij vroeger ook dus dan naar de Gaffel maar dan zijn ze wel al wat ouder. Begeleider 1: ja of je moet op Emaus al wat jij zegt ja. Begeleider 1: in de twee de fase. Begeleider 1: in de tweede fase. Begeleider 2: ja. Ramon: ja. Begeleider 1: langer maken Begeleiding 2: ja. Begeleider 1: en veel meer al uhm met een knipoog naar ons. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: om hee uhm Gaffel of nou ja maakt niet uit. Begeleider 2: behandeling in de wijk misschien is dat wat. Hahaha. Dus van het terrein af naar e wijk daar ff een tijdje behandelen en dan uhm al weer sociale dingen opbouwen.
IG,f54	programma afstemmen	je kunt het beste een programma afstemmen
IG,f55	afstemmen traject eerder inzetten	we hebben een aantal cliënten waarvan wij denken hee die kunnen misschien wel bij jullie wonen wat hebben ze nodig om wat bieden jullie ze waar wij mee al naar voor traject met mee aan de gang kunnen.
IG,f56	overvloeien / ononderbroken traject	weet dat je over laat vloeien in doorgang in de fasering die naar ons toe is zeg maar.
IG,f57	fasering 2 milieus setting	dus eigenlijk ook een soort fasering van Emaus naar ons toe van 3 naar 2 voor een lange periode. En dan langzaam naar uhm naar ons toe.
IG,f66	tussenfase	kan hij het niet dus daarom hebben we gezegd van uhm je gaat via huis dan kunnen we je observeren of je voldoende in huis hebt om naar een appartement toe te gaan o om naar de van Oldenbarneveldstraat toe te gaan. Of ambulante te krijgen dan
IG,f76	ingewikkeld systeem	ik denk niet dat dat uhm aan de aan de Gaffel ligt. Maar gewoon in het hele hele spectrum.
IG,f77	perspectief	vormen van begeleiden en op vang fasering. Hoe je eventueel met hun wil doorgaan in de toekomst. ik denk dat je daar naar moet kijken.
IG,f78	ingewikkeld systeem	Net zo goed dat dat de regering kijkt naar de zorg. er moet wat veranderen in de zorg. Jane: ja. Begeleider 1: weetje ja hun droppen het ook in een keer maar.

Kernlabel: functioneren in nieuwe situaties

Code:	Label:	Fragment:
IE1,f40	instroomeisen tussen wal en schip vallen	Begeleider 1: "Jawel, sommige kunnen ook nergens terecht", maar die leren het ook nooit". En dat is de doelgroep die tussen wal en schip vallen". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ik zeg altijd de gootliggers". Ramon: "Ja, Gootliggers". Begeleider 1: "Ja, net niet goed genoeg om het te kunnen, kunnen dan de kans niet krijgen of zo." Ramon: "Maar niet beperkt genoeg om...". Begeleider 1: "Maar niet beperkt genoeg om eh naar een VG ". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "daar zijn ze te goed voor". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja, die vallen tussen wal en schip". Die zijn er genoeg.
E2,f45	Niet gewent, zorgzame omgeving	Ook hier hetzelfde verhaal van ze zijn het niet gewend. Heel veel zijn het niet gewend dat er zo'n zorgzame omgeving is.
IE2,f15	Ondersteuning nodig	" Ja hoor, als je als je dan met de client die overstapt van de, die ik ken van hier naar de Gaffel, daar ben ik in Nijkerk mee wezen fietsen, om de omgeving te leren kennen". Zo van "Joh, als jij naar het dorp naar de stad gaat om een boodschap te doen , ja dat zul je toch moeten weten hoe je daar heen moet"
IE2,f17	Ondersteunen	"Maar voor jou is die omgeving zo eh onbekend, dus ben je er bang voor, zo moet je het leren".
IE2,f20	Trainingshuis te hoog gerepen	Ramon: "Ja", Ehm wat denk jij zelf dat er aan persoonlijke vaardigheden nodig is bij een LVB-jongere om eh een trainingshuis te kunnen instromen?" Evert-Jan: "Ehh, dat vind ik een hele, is ook lastig, want eigenlijk is het is het veelal te hoog gegrepen ,
IG,f100	aanwezigheid begeleiding	ja ze hebben nabijheid nu afstand van begeleiding het bezig zijn inderdaad. Je gaat naar de rode loper of je gaat je ergen inde stad vermaken.
IG,f17	te grote stap	En dan kom je in een 1 milieusvoorziening en dan in een keer wordt er van jou vaardigheden verwacht en eh die acht vaardigheden in de maatschappelijke context met alles wat erbij hoort. en dan kom je natuurlijk met je eigen in conflict".
IG,f26	Overzicht inzicht in oorzaak en gevolg	Begeleider 2: "Ja ze kunnen plannen en ". Ramon: "EEn stukje overzicht misschien he, oorzaak en gevolg". Begeleider 2: "Ja, oorzaak en gevolg vooral". Ramon: Vermogen toch om nieuwe dingen aan te leren" "JA".
IG,f31	netwerk opbouwen	Maar misschien ook in de context wat jij zegt zeg maar ten aanzien van een netwerk dat nog meer kan uitwerken of langzaam op kan bouwen . Kijk Ik weet niet hoe dat gaat hoor. Maar ik zou me kunnen voorstellen dat een netwerk zo wie zo sociaal net werk van een cliënt zoals dat daar is op het moment dat ze hier naar toe komen. Hoe houdt hun netwerk zich met hun vrienden. Moet ie eigenlijk een heel nieuw netwerk op gaan bouwen"
IG,f32	te grote stap geen eigenheid leren in één situatie	Dus je moet dan een overstap maken door eventueel een sport te gaan doen dus ook op dat soort sociale netwerken misschien gebeurt er op Emaus allemaal binnenshuis en gaan ze per groep per wat speciale daardoor is naar een sportschool of ik noem maar wat. In een keer moeten ze daar zelfstandig naar toe gaan. Op het moment dat het ophoud is er dus niks meer. Begeleider 1: nee, Begel2: nee , maar vroeger was dat dus niet zo. Ramon: en het stukje eigenheid dat ontlenen ze ook aandeel uitmaken van die driemilieus setting. En op het moment dat ze dat niet meer zijn ja wat hebben ze dan nog? Begeleider 1: ze hebben niemand meer.
IG,f39	niet voldoende ontwikkeld	wel met de vaardigheden vanuit de cliënt, want dat is eigenlijk een beetje de vraag, de vaardigheden vanuit de cliënt. Als je nou kijkt naar echt de kenmerken van een LVG-er, dan zijn al die dingen die daarboven staan, deze, zijn niet voldoende ontwikkeld".
IG,f4	meer directe begeleiding nodig groot verschil tussen gaffel en emaus	dat is bij de Gaffel, eh bijvoorbeeld bij huis 1 heb je directe begeleiding en dat bouw je steeds uit naar indirect en op afstand, en eh zelfs nog verder op afstand zeg maar. Als je dan verder doorstroomt naar de VLB zeg maar. Dat maakt denk ik wel een heel groot verschil".
IG,f44	trucje aangeleerd	Begeleider 1: "Trucje, van wat ze geleerd hebben dat ze bij ons zijn valt in duigen.". Ramon: "Ja, want dat kunnen ze niet meer toepassen" Begeleider 2: "Ja". Ramon: "Want dat kunnen ze alleen daar maar toepassen".
IG,f45	Overvraging	Ja, ze "gaan ook vier dagen per week naar werk of dagbesteding op school daarom heen hebben ze nog vrienden

	geen netwerk	en familie, ze hebben nog een hobby en dan is het grootste gedeelte van de tijd mee gevuld, dan moeten ze ook nog gaan trainen, moeten ze gaan koken, wassen en sociale vaardigheden trainen. Ik denk dat het glas al zo vol is dan.
IG,f46b	viciuze cirkel	ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen. gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een viciuze cirkel terecht.
IG,f5	aangeleerd gedrag	Ja en ik denk wel als de behandeling, bijvoorbeeld door CKW, de behandeling op groot Emaus ehm als dat goed gaat dan leren ze daar wel vaardigheden aan maar dan is het nog aangeleerd gedrag, dan is het niet van hun zelf.
IG,f6	vaardigheid zelf toepassen	dat moet ik in de vrije ruimte van de Gaffel zeg maar eh zelf gaan toepassen, want de begeleiding is niet altijd in de buurt en ze houden je niet de hele tijd in de gaten
IG,f72	omgaan met anderen sociale vaardigheden andere manier van denken	sociale vaardigheden. je komt wel in een woon wijk terecht hoe ga je daar met mensen om? wat zeg je wel, wat zeg je niet wat doe je wel wat doe je niet? ja het is een andere manier van uhm uhm ja denken ook voor hun.
IG,f73	normen en waarden opgelegde normen en waarden rol van beslotenheid	Ja, want je legt ze eigenlijk daar de normen en waarden van groot Emaus op. Jane: mm. Wat niet de maatschappelijke normen en waarden hoeven te zijn. Ja ik denk dat daar wel een klein een klein beetje verschil in zit ja. nee maar ook als je gewoon ziet hoe het al een dorpje bestaat zeg maar.
IG,f74	Terugvallen overvragen Coping	en stel als ze dan laat meer zeggen goed gaat dat ze dan bij ons komen en ze komen daardoor in de bedrukking dat ze door al de dingen die waar we het net over hebben niet bij machte zijn. Stel iemand heeft een beetje agressieve achtergrond. Valt die heel gauw weer in die agressie. dat is de Coping wat wat hij zicht zelf heeft aan geleerd. en dan heb je gewoon weer et hele riedeltje opnieuw. de teleur stelling.
IG,f75	niet kunnen beheersen	kan niet beheersen. nee. Dat willen we ook niet. Begeleider 2: maar als het risico zo hoog wordt dan kan je soms niet anders.
IG,f8	toepassen in nieuwe situatie	Maar in een andere situatie kunnen ze het niet toepassen". Ramon: "Kunnen ze er niet zoveel mee". Begeleider 2: "Nee, niet altijd".
IG,f9	te grote stap	Begeleider 1: "Ja, ja, ja, ik heb eigenlijk ook een beetje even voor mezelf wat opgeschreven wat overeenkomt daarmee wat begel.2 zegt. En wat je daarmee wel ziet is dat mensen van Groot Emaus, die zag ik ook bij Arkemeen in Soest, die milieus. Een beetje dezelfde soort setting. Ook mensen zeg maar eh die kwamen dan bij de drempel eh, de behandelsetting, die stap was ook al veel te groot.
IG,f99	rol van beslotenheid leren in één situatie	Jane: Welk invloed heeft het besloten karakter van een driemilieus voorziening. Begeleider 2: een hele grote denk ik. Dat trucje.

Kernlabel: Instroomeisen		
Code:	Label:	Fragment:
IE2,f16	Verwachtingen	"Want de begeleiding op de Gaffel vind het normaal dat jij een boodschapje gaat doen".
IE1,f2	weten waar ze terecht kunnen verantwoordelijkheid	"Zij moeten weten waar ze terecht kunnen als zij eh moeilijke poststukken ontvangen. Waar kan je daarvoor terecht en bij wie moet je zijn? Dat moeten ze weten. Ze moeten de verantwoordelijkheden kennen. Van als je werk hebt, zorg dat je op tijd bent. Niet dat de baas zegt van joh, Pietje je bent hartstikke leuk, maar joh we kunnen hou niet houden want je komt altijd te laat. Dat soort vaardigheden
IE1,f26	verantwoordelijkheid	Begeleider 1: "En bij de uitstroom is het belangrijk van nou wat ik net noemde van joh je gaat naar stage, je neemt de verantwoordelijkheid. Ben jij ziek, bel je naar je stage Begeleider 1". Joh ik kan niet ik ben ziek". Dan laat je zien dat je het zelf kan".
IG,f49	contra-indicaties	Als ik de instroom mocht regelen zou ik ze niet toelaten met een iq onder de 70 plaatsen.
IG,f60	geen extreme gedragsproblemen	nog echt wel een beetje gedrags zelfregulering regulering ook hoor
IG,f71	contra-indicaties drugsgebruik fysieke agressie	ik zou drugs en uh lichamelijke agressie as contra indicatie geven. Omdat in een omgeving waar andere ruzie maken je niet kan ontwikkelen. Dat is mijn mening.

Kernlabel: Motivatie		
Code:	Label:	Fragment:
IG,f70	Afhaken motivatie basisveiligheid	basis veiligheid in he. gaat ook niet altijd goed we hebben ook wel cliënten gehad die die naar een paar werken of paar maanden zeiden ja nee ik ben weg. die heb je natuurlijk ook wel die zijn daar wel heel bewust van dit is niet wat ik wil en uh op een groep wonen dus zeg maar. maar toch het gros is wel meer gemotiveerd en heeft meer basis veiligheid waardoor ze ook die opbouw kunnen en willen maken. En dat zijn heel veel jongeren die gewoon van uh gewoon van kinds af aan overal en nergens terecht zijn gekomen nergens geen basisveiligheid hebben genoten daar is het wat lastige mee.
IG,f48	doel hebben	je moet ook wel een beetje weten waar je heen wil zeg maar. Dat weten ze allemaal wel. Ze willen allemaal piloot worden en op een appartement wonen.
IG,f61	Motivatie Initiatief	motivering als grootste en initiatief ook zeker wel! Maar dan echt wel gekoppeld aan motivering.
IG,f63	Motivatie	ja ze kunnen ze moeten het inderdaad vanuit hun interne motivatie kunnen. Sommige kunnen dat in stukjes wel soms duurt dat wat langer bij sommige en kunnen het dan uiteindelijk wel.
IG,f65	Perspectief	ja uhm bij ons zouden ze dan waarschijnlijk binnen komen op huis 2 qua hun voorgeschiedenis denk ik. En zullen ze nog een tijdje moeten trainen en dan kunnen we als nog kijken of ze naar een appartement kunnen.
IG,f69	Motivatie	motivatie. Interne motivatie. Om uiteindelijk zelf te willen en daarvoor te willen werken. Je zie wel dat bijvoorbeeld cliënten die bijvoorbeeld van thuis komen veel gemotiveerder zijn dan die van uhhh een instelling komen bijvoorbeeld.

Kernlabel: zelfinzicht

Code:	Label:	Fragment:
IG,f46	zelf vermaken loze ruimte	vrije tijd voor hun gevoel ook allemaal ingedeeld is wat je wel en niet moet en wanneer wel en wanneer niet waar je dat kan doen. Begeleider 1: en als ze dan bij ons komen dan is dat bijvoorbeeld ik noem maar wat he: Joh vn acht tot tien zit je op je eigen kamer. Moet je je zelf leren vermaken ja ja. Wat is dat? Hoe moet ik dat doen? Ramon: ja. Begeleider 1: ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen, gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een vicieuze cirkel terecht. Ramon: Ja. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: sommige komen in een psychose terecht. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: dat soort dingen ja die zijn wij wel hier gebeurd gewoon. Ramon: ja. Begeleider 2: glas snel vol is ja.
IG,f59	Zelfinzicht	die acht ontwikkelingsfasen die moet je in feite moet je die daar wel daarvan . en een klein beetje zelf inzicht
IG,f62	Zelfinzicht vasthouden aan geleerde vaardigheden	Iedereen denkt al dat ze een appartement aan kunnen. je bent al zelfstandig. Maar als je gaat uitleggen wat er allemaal bij komt of eigenlijk zou zeggen van dit moet je dan ook doen. Ja dan dan dan kunnen ze dat niet. Dan uh. Misschien wel een keer! Maar ze kunnen het niet vasthouden. ze houden het trucje niet vast.
IG,f64	vasthouden aan geleerde vaardigheden zelfinzicht	Ja de meeste hebben niet het vermogen om dat uhm vast te houden en door te trekken naar hun toekomst. Begeleider 2: nee. Dat inzicht hebben ze ook niet.
IG,f67	Afhaken beperking zelfinzicht gebrek aan	ja heel vaak haken ze af dan zeggen ze ja dat doe ik niet. Ik kan alles al en dan moet ik weer een stap terug doen. ze hebben niet het inzicht van joh maar nu kom je pas kijken. Begeleider 2: heel klein zeg maar heel klein. Begeleider 1: ja het is geen bewuste keuze of een bewuste gedachten gang. Het is een een beperking van hun natuurlijk. dus je kunt ze er ook niet op afrekenen of aan aan rekenen. Ze weten het gewoon niet.
IG,f68	Overvraging	Dat vraagt natuurlijk ook een heleboel van je he van je vermogen en je begrip en het kunnen reflecteren op uh situaties en je eigen leerproces. Dus ja. Begeleider 2: Ja. Begeleider 1: Ja, weet je en uhm. Ramon: Voor de doorsnee burger is het al een uitdaging. laat staan voor deze jongeren die. zoveel baggage hebben en ook nog beperkingen hebben dat kun je bijna niet vragen.

Deelvraag 3

Kernlabel: beleid		
Code:	Label:	Fragment:
IE2,f35	Starheid	Ramon: "En hoe ze zich voor doen in werkelijkheid". Begeleider 2: "Ja, en zeker binnen 's Heerenloo, is dat, verbaasd me de starheid.
IE2,f52	Psychiatrische problematiek niet bespreken ivm niet dsm denken.	Wij mogen helemaal niet over DSM denken. Dus er zal nooit in een rapport staan dat dat er e psychiatrische ziektebeelden onderliggen. Mogelijk voeren van, maar dat kan nooit , dat mag niet beschreven worden".
IG,f101	beleidsniveau weinig aandacht	Ja. Jane: wordt hierop beleidsniveau aandacht aan besteed. Begeleider 2: denk ik denk het niet. Ik weet het niet zeker maar ik denk het niet. Jane: als iedereen op zn geld zit. Begeleider 1: ik denk alleen van op het moment dat als er wat anders dingen zijn qua indeling van niveaus. Dat je dus niet anders kan dan dan wordt het wel denk ik gekeken van oke. Welke doelgroep past wel daar en daar? Dus verlagen van van de begrenzing maar volgens mij niet.
IE2,f53	Later stadia hoe hier mee om gaan? wisten we niet.	Ramon: "Waarbij ze n een later stadium als begeleiding omheen staan en denken "Ja, dit wisten we niet en hoe moeten we heir eigenlijk mee omgaan? " Begeleider 2: "Ja".
IG,f102	verschillende geldstromen geldkwesie	weet je wat ik denk dat de organisatie op twee verschillende geldstromen gaan ze ook twee verschillende beleid uit zetten nu. En dat heeft niets met cliënten te maken. nee dat heeft echt met geld te maken.
IG,f104	ingewikkeld systeem verschillende geldstromen geldkwesie	het moet om de persoon gaan en niet om of iemand nou een JLVG potje of een lvg potje heeft of een VG potje heeft. Het gaat om de cliënt. Jane: Ja en nu gaat het over potjes? en dat heeft niks met de cliënt te maken. Maar gewoon met het systeem en het geld op dat moment.
IG,f22	te hoge eisen	En zeker nu ook met de veranderingen met WMO en jeugdzorg en het nog meer naar de in de maatschappij geplaatst worden zonder netwerk, dus ook geen goede vaardigheden bezitten Met oorzaak en gevolg. Dan stellen we wel heel grote, stellen we grote eisen aan hun".
IG,f28	tweede fase langer maken	Ramon: "Ja". Begeleider 2: "Ja. Plus als je de tweede fase langer maakt, dat zou nog wel kunnen". "Daar zit wel redelijke overlap nog met wat . Ramon: "En heb je het dan over fasie op Emaus of trainingshuis?". Begeleiding 2: "Ja, vanaf fase 2 vanuit Emaus zeg maar, daar zou je als je dat langer zou maken en echt op maat zou maken, mogelijk zou je daar nog wat winst behalen met de genen die over kunnen naar de Gaffel zeg maar".
IG,f30	tweede fase langer maken	Als je dat stukje langer zou kunnen maken en mogelijk meer derde fase afdelingen zeg maar, dan zouden ze nog meer kunnen. Maar dan ben je al zes jaar verder of zo grinnik tegen die tijd zijn ze een jaar of 22 of sommige nog ouder ook.
IG,f50	weinig keuzemogelijkheid vraag en aanbod	alleen dan het lastige daarvan is dat je conform de maatschappij hoe het nu reilt en zeilt wat je hebt aan mogelijkheden hebt om cliënten binnen te laten is niet zo heel groot.
IG,f55	Afstemmen traject eerder inzetten	we hebben een aantal cliënten waarvan wij denken hee die kunnen misschien wel bij jullie wonen wat hebben ze nodig om wat bieden jullie ze waar wij mee al naar voor traject met mee aan de gang kunnen.
IG,f56	overvloeien / ononderbroken traject	weet dat je over laat vloeien in doorgang in de fasering die naar ons toe is zeg maar.
IG,f57	Fasering 2 milieus setting	dus eigenlijk ook een soort fasering van Emaus naar ons toe van 3 naar 2 voor een lange periode. En dan langzaam naar uhm naar ons toe.
IG,f58	ingewikkeld systeem	ik wou net zeggen het zou niet zo zeer liggen aan de aan de medewerkers maar aan het systeem.
IG,f76	ingewikkeld systeem	ik denk niet dat dat uh aan de aan de Gaffel ligt. Maar gewoon in het hele hele spectrum.

Kernlabel: Cultuur		
Code:	Label	Fragment:
IE1,f43	Betrokkenheid	"En nóg hielp Emaus hem". Want Emaus trekt z'n handen niet af van kinderen". Nee", niet als het niet goed gaat". Ramon: "Nee". Begeleider 1: "Dat doet Emaus niet". Ramon: "Dat is wel gaaf". Begeleider 1: "ja, Dat is geweldig". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Dat vind ik goed, iedereen mag eh, ja iedereen krijgt een kans". Ramon: "ja". Begeleider 1: "En dat weet ik dus met die ouderen, je kijkt, ja , voordat je op Emaus zit dan is d'r wel wat heeft er wel wat plaatsgevonden, Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Maar voordat je van de Emaus weggestuurd wordt , nouuu

		dat is een hele lange adem hoor".
IE1,f46	Betrokkenheid	"Ja, ik wil dat ze een goede plek hebben". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Het liefst een goede plek, lukt het niet, pech gehad, maar je moet er alles aan gedaan hebben.
IE1,f51	Betrokkenheid	Begeleider 1: "Ja". Maar wat is dan kicken als een kind van zeventien bijvoorbeeld hier bij ouwe teus als ik, ook al mag het niet, ik doe het toch als ik over een paar maanden zeg, van "Joh, ik heb een hartstikke mooi huis voor je", eh ik heb de aanvraag bij de voogd. Ik hou het in de gaten of het gaat lukken, lukt het niet, ik ga naar Maja. Ga ik zeggen "joh, Gun die jongen een goede plek, dat doet ze, "Laat me met hem meegaan, dan weet ik zeker dat ze het doet".
IE2,f36	Eigen territorium	" Ehm we hebben allemaal onze eigen teratorium en ij zijn de baas over ons territorium, wij doen het altijd zo,oh moeten we dat es doen?
IE2,f37	Beleidscultuur	Ramon: "Ja", dat is een stukje beleidscultuur. Begeleider 2: "Ja".
IE2,f38	Zo doen wij dat hier	Als je kijkt naar de overgang die ik mee heb gemaakt naar de Gaffel, dat is zo'n vijf jaar geleden denk ik, zes jaar. Ja, dan kom je tegen dingen aan zeg maar van nou ja, dit is de client en dat is zijn gebruiksaanwijzing, en het is handig als je die en die signalen ziet dan dat mensen dan volgen. Nee, zo doen we dat hier niet hoor. Nee, daar moet hij wel mee kunnen dealen.
IE2,f39	Zo doen we dat hier	Begeleider 2: "Maar dat is ook al zo hier op het terrein, als je kijkt de manier waarop op Loofhout de jongeren begeleid zijn, afgelopen jaren, dat ze door moesten stromen en opeens allerlei vrijheden kregen, "Ja, zo doen we dat hier op Loofhout". Hoe ook, bij Groot Emaus is dat al niet voor mekaar hoor".
IE2,f40	Eigen ding te doen	Ramon: "Ja". Is er een bepaalde methodiek eh zeg maar richting mompel hierheen?" Begeleider 2: "Nee, nee dat eh Groepsleiders, mensen die met deze doelgroep werken zijn heel bijzondere mensen die vinden het eh altijd leuk om eh hun eigen ding te doen".

Kernlabel: individueel traject		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f1	afstemmen op niveau	Dat is bij iedereen heel verschillend natuurlijk, dat ligt aan niveau van de kinderen .
IE1,f10	werken aan zelfinzicht	"Meestal, probeer je er wel op aan te sturen dat de jongere weet wat hij wel of niet aankan. Meestal, kan ik wel zeggen dat jongere dat zelf dan wel ook inziet. En dan kun je een hele leuke plek voor hem vinden.
IE1,f11	traject op maat Afstemming	"Je hebt een langere periode. Als je op Groot Emaus bent, je begint een beetje van voor af aan ehm gelang de leeftijd natuurlijk groepen die je hebt gehad, alle competenties die jedaar hebt geleerd. Uiteindelijk kom je dan bij een soort van "Cornije groep"zeg maar". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Dat is toch min of meer de uitstroom en daar wordt gekeken wat heb jij geleerd in de afgelopen jaren, wat kan jij? Waar heb jij moeite mee? Stel je voor, Pietje kan gewoon niet wassen. Hij kan alles, maar hij kan niet wassen. Dat wil niet zeggen dat hij niet naar een kamertraining kan, maar daar wordt wel expliciet benoemd van Pietje kan eigenlijk alles maar hij kan echt niet wassen, dat lukt niet.". Ramon: "Dan gaan ze daar kijken van hij heeft hulp nodig". Begeleider 1: "Ja, en dan gaan ze daar kijken van het enige is wat hij echt niet kan, dat andere is hij nog aan het leren en dat komt best wel goed. Maar dat wassen dat is echt een probleem, dan krijgt hij daar hulp bij"
IE1,f15	te grote stap overgang op maat nodig	Ramon: "Denk je dat het is natuurlijk de 3 milieuvoorziening Begeleider 1: "Ja". Ramon: " een beetje besloten karakter, Begeleider 1: "Hmm ". Ramon: " denk je dat dat ook een bepaalde rol speelt bij eh hoe jongere persoonlijke vaardigheden ontwikkelen"/ Begeleider 1: "Jawel, jawel, waar ik tegenaan liep? Is dat, je hebt natuurlijk besloten, je hebt open dan heb je die eh he traject dat ze dus na vervolplek gaan buiten Emaus. De overstap van besloten naar open vind ik al jaren veel te groot. Ben ik ook niet de enige in. Op besloten he was het altijd een tendens van joh jij doet alles onder begeleiding ben je 15, 16 maakt helemaal niet uit alles gaat onder begeleiding.
IE1,f17	Oefenruimte bieden aanwezigheid begeleiding	"Ja, en daarom vond ik met naam medewerker., dat die altijd zei van laat ze eens proberen, Ramon: "Ja"> Begeleider 1: " weet je? Laat ze gaan, kijk eens wat er gebeurt. Maar zorg ervoor dat je ze altijd weer bij je kan halen. En dan leren ze . Ramon : "Ja", dus dan is eigenlijk in die beslotenheid moet je al beginnen met". Begeleider 1: "Ja". Ramon: "van die oefenmomenten".
IE1,f18	Oefenruimte bieden	Maar besloten doelgroep eh, je hoeft geen grote vrijheden te schenken wil je wat kunnen zien, je kunt het ook met kleine dingen doen, en dat opbouwend is de stap naar "open" kleiner". Ramon: "Ja" Begeleider 1: "Zodat je ervoor kunt zorgen dat ze minder op hun gezicht gaan. Komen ze dan op die uitstroom groep, Nou dan gaan ze helemaal van god los want dan wordt het drugs en noem het maar op want ja, daar mag het toch? "Ramon : "JA ". Begeleider 1: "zeggen ze dan, want dan zijn ze zo los
IE1,f19	Oefenruimte bieden nodig te grote stap dosering in het pand	"Ja, dosering in het pand". Begeleider 1 : "Daar heb ik jaren om geroepen", want dat zou mooi wezen ". Want dat is voor de jongere ook gaaf. Ze kennen de begeleiding die daar werkt. Dus de overstap het niet eng". Ramon : "Ja". Begeleider 1:"Maar je kan al wel laten zien wat je wel kan en wat je niet kan en wat je geleerd hebt. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dat is zijn ze nu mee bezig en dat vind ik heel erg goed"
IE1,f22	Dagprogramma groepsregels	"Begeleider 1: "Wat voor methodiek zit erachter? Nou in ieder geval ehm De dagprogramma's die zijn er sowieso voor elke club he, voor elke groep. Eh elke groep heeft zijn eigen routine , dat is bij besloten, open maar ook bij "de uitstroom". Eh, ik zeg maar een gek voorbeeld, iedereen houdt zich aan de dagroutine, dat is althans de bedoeling en daar hoort dan ook de regels
IE1,f23	verantwoordelijkheid leren aanwezigheid begeleiding	En bij "De uitstroom groep" is het gewoon van groot belang : je zorgt dat je naar school kan, dat je op school bent dat je daar ook kan blijven. Dat je dat kan. Als je werk hebt, heb je de verantwoordelijkheid dat je naar je werk gaat ". Ramon: "Dus dan ga je op tijd naar je werk". Begeleider 1: "Dan ga je op tijd weg, dan heb je je brood klaar. En dan bij al die facetten die genoemd worden krijg je hulp van groepsleiding. Net zolang totdat je het kan".
IE1,f24	normen en waarden aanleren aanwezigheid begeleiding	er zijn natuurlijk altijd regels maar er zijn ook altijd per groep gefaseerd wat je eventueel zou moeten kunnen. En dat is op een besloten groep, nou ja dan weet je hoe het daar, op een besloten groep is het eh van. Eh en weet je naar een instructie van groepsleiding kan luisteren en dat je tussen haakjes normaal antwoorden kan geven". Dat je je houdt aan normale normen en waarden. Wat geldt voor elke groep trouwens. Dat soort zaken.
IE1,f25	per persoon verschillend	En iedereen heeft zijn eigen fases
IE1,f26	verantwoordelijkheid aanleren	Begeleider 1: "En bij de uitstroom is het belangrijk van nou wat ik net noemde van joh je gaat naar stage, je neemt de verantwoordelijkheid. Ben jij ziek, bel je naar je stageBegeleider 1". Joh ik kan niet ik ben ziek". Dan laat je zien dat je het zelf kan".
IE1,f27	traject op maat wens van de cliënt	Ramon: "Weten jullie van elkaar wat er in de keuken gebeurt", zeg maar?" Begeleider 1: "Eh Op het moment van aanmelding, en dat hadden we dus met eh met naam medewerker want die was te weinig, want wij werden veel, ja want wij waren veel op onszelf aangewezen. Eh hij schreef dan de plannen natuurlijk, met alle rapportage van wat hij dan had gekregen van ons, Nou ja, ook vergaderingen, wat ook . Eh na de behoefte van de client, wat de client nodig had. Gingen we kijken naar welke kijk, gingen we kijken waar zo'n client dan eventueel wilde gaan wonen. Eh dat was dan een vraag van een client he? Wij gaan niet zelf bedenken van joh hij zou mooi daar en daar kunnen.
IE1,f32	leren bewust worden oefenmomenten creëren	"Niet alleen, om complimenten te geven maar wel om zo'n jongere te laten weten, hoe fijn het is als iets schoon is bijvoorbeeld". Ramon: "Ja", te laten weten wat het is vooral als een ander een keer langs komt". Begeleider 1: "Precies". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dat dat ook een beetje inslijt bij zo'n iemand he?". Die denkt van "Die

		kamer die houd ik mooi netjes want, eh". Je bent er altijd mee bezig met de dagelijkse dingen, zoals je met je eigen kinderen zou omgaan, ga je ook met deze kinderen om.
IE1,f33	perspectief bieden	Ramon: "En het hoort ook gewoon bij het gewone leven uiteindelijk". Begeleider 1: "Het hoort erbij", Ramon: "Ja". Begeleider 1: "het hoort erbij", Ja". Ramon: "en daar wil je ze naar toe brengen". Begeleider 1: "Ja, dat is zo".
IE1,f34	inlevingsvermogen inzicht in elkaars cliënten	Ramon: "Vraagt dat specifiek iets van jou?" Begeleider 1: "Zeker, inlevingsvermogen, dat eh, ja je moet weten eh je moet weten wat voor kinderen je voor je hebt. Je moet zoveel inlevingsvermogen hebben. Je moet je kunnen verplaatsen in de jongere. Bedenk gewoon, van wat zou ik doen als ik de jongere was".
IE1,f35	kijken naar de persoon	Begeleider 1: "Dat kan niet iedereen", "Want dan heb je dat afstand/nabijheid En je hebt ook ehm mensen die heel veel met afstand doen. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Maar dan heb je dat gevoel is anders". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja". Ramon: "Ja", en dan kijk je wel anders tegen de jongere aan. Begeleider 1: "Je kijkt anders tegen de jongere aan". Ramon: "Dan bepaal jij van je hebt dit nodig". Begeleider 1: "Ja". Ramon: "In plaats van dat je he die draai maakt en vanuit de jongere Begeleider 1: "Ja". Ramon: kijkt kun je wat". Begeleider 1: "Ja precies". heeft hij/ zij nu nodig".
IE1,f37	inlevingsvermogen samen doen	Begeleider 1: "Dus inlevingsvermogen vind ik wel eh ja", en het is het "wij he"? het wij gevoel geven, Ramon: "Ja". Begeleider 1: "dat je het samen doet".
IE1,f38	Oefenruimte laten ervaren	Ramon: "Dat je durft om de jongere de Oefenruimte te gebruiken". Begeleider 1: "heel belangrijk". Ramon: "Dat ie wel eens zijn neus mag stoten". Begeleider 1: "Nou en dat is wel eh, ja juist dat ie het mag proberen, "Ramon: "Ja". Begeleider 1: "dat ie weer opnieuw mag beginnen, dat ie daar de kans ook voor krijgt,
IE1,f39	inleven inzicht in problematiek	Maar als je begrijpt wat er in zo'n jongen omgaat, dan begrijpen we ook meer van zijn problematiek, ik denk dat dat heel belangrijk is".
IE1,f4	per persoon verschillend traject op maat	Begeleider 1: "Zo, dus dat is heel erg afhankelijk van wat de jongere in zijn mars heeft, wat kan de jongere en wat kan die niet en wat kan hij ook heel moeilijk aanleren?" Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja, want wij hebben natuurlijk een jongere waarvan we van 1 al weten dat hij altijd 24 uur zorg nodig zal hebben. ". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja, dat eh kan niet alleen wonen". Ramon: "Nee". Begeleider 1: "En een aantal van Emaus eh kunnen het wel. Die gaan dan naar een kamertraining. Die heb je overal door het land wel".
IE1,f47	kijken naar de toekomst perspectief	Begeleider 1: "Ja, kijk het is heel makkelijk werken tot ze 18 zijn, doe, wat heb je dan gedaan ,waarvoor? Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja". Waarvoor doe je het dan. Ramon: "Waarvoor zijn dan de afgelopen jaren geweest", dat deed je ook voor de toekomst. Begeleider 1: "Dat bedoel ik", Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Wat heb je ze geleerd, Dat heb je ze geleerd, waarvoor dan? Ja". Ramon: "Ja, dat is het uiteindelijk". Het is niet alleen maar".
IE1,f48	perspectief gebrek aan traject eerder inzetten	Begeleider 1: Daarom vraag ik me wel eens af, zoals met deze kinderen he, wat is de wat is de kijkrichting? Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Daar ben ik zo benieuwd, maar daar krijg ik dan geen antwoord op, Ramon: "Ja". Begeleider 1: Stabiliseren., maar dan, Ramon: "Ja". Begeleider 1: "als je dat nou voor mekaar hebt. Wat dan? Ramon: "Blijven ze dan hier of he? Begeleider 1: "Ja, blijven ze dan hier of gaan ze naar een open groep of eh wat is de kijkrichting? Ramon: "Nee". Begeleider 1: "Daar krijg ik geen antwoord op". Ramon: Nee". Begeleider 1: "Dat vind ik lastig". Ramon "Ja, dat ken ik, je moet eigenlijk vanaf het begin moet je al gaan denken he,... Begeleider 1: "Ja". Ramon: "Op de lange termijn, wat is het perspectief, waar gaan we naar toe?
IE1,f49	traject op maat motiveren	Begeleider 1: "Ja, Want dat leer je toch ook op school". Ramon: "Je moet er wel over na gaan denken". Begeleider 1: "Je maakt toch een een en en project voor jezelf he". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Met kop en staart toch?" Ramon: "JA". He je kunt tussentijds dat bijstellen". Begeleider 1: "Dat leren wij toch". En alles wat er in de midden komt. Ja. Dat kun je altijd bijstellen. Hoe vaak krijg je je werkstuk terug? Is het niet 10 keer? Is het misschien 20 keer.
IE1,f5	kijken naar de persoon	afhankelijk van de competenties die ze bezitten, gaan ze kijken eh na welke behoefte er ligt, in begeleiding. "En ook wordt er vooral gekeken naar de wens van de client.
IE1,f50	traject op maat uitdagen	"Je kunt het bijstellen steeds". Ramon: "Ik bedoel, je kunt tussentijds nog weigeren". Begeleider 1: "En kijken, hoe ver kan ik gaan met een leerling? " Hoe ver kan ik gaan, dat die leerling zegt: "En nou ben ik het zat". Want dat heeft ook daarmee te maken". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Om te kijken hoe is jouw spanningsboog
IE1,f54	kijken naar de persoon overgang op maat nodig	Begeleider 1: "Ik vind het zo'n zonde". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Nou ja, ik moet ook niet teveel van zeggen, anders wordt je zeur genoemd natuurlijk, dat snap ik wel". "Maar ik kijk nog heel erg naar de kinderen". De kinderen staan op nr. 1. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dat is al jare zo.
IE1,f6	laten ervaren aan de hand meenemen leersituaties creëren	voordat ze al vertrekken bij Emaus, dan is er al een heel traject aan vooraf gegaan. Als ze 15 zijn, dan zeggen ze wat ze willen worden. Als ze 16 zijn kunnen ze op hunzelf wonen zeggen ze, en als ze 17 zijn kunnen ze ook geld verdienen. Want zij zeggen, in het hele traject komen zij punten tegen waarin het niet altijd lukt en dan grijp je wel aan, om te zeggen van joh, jij wilt dat graag, eh, je bent daar heel goed mee bezig, alleen het wordt een beetje moeilijk als je deze of in die situatie komt, zodat ze voor een spiegel staan dat ze denken van ja, "dat is misschien een beetje te hoog gegrepen". Ze moeten ergens tegenaan lopen". Ramon: "Je laat ze gewoon ervaren eigenlijk". Dat eh."Begeleider 1: "Het mooiste is laten ervaren wat ze wel of niet kunnen. ja", en aan de hand meenemen".
IE1,f7	traject op maat kijken naar de persoon	Wij hadden een orthopedagoog, naam medewerker., en die zei ook "laat het ervaren en dan eh eh had je het sturen en het volgen he"? eerst sturen volgen, Gidsen sturen volgen, en dan ging die kijken wat ze kunnen en aan de hand daarvan moet je soms meer sturing geven aan iets wat zij moeten leren, gaat dat goed, ga je dat eh gidsen en volgen.
IE2,f34	Dieren binnen 's heerenloo niet welkom, wel behoefte client.	En als soms, he als voorbeeld een hechtings gestoord kind die zich hecht aan een hamster, waar je alle stapjes mee doorgelopen zijn, en vervolgens kan ze binnen 's Heerenloo is ze niet welkom omdat ze een huisdier heeft. Ja, moet ze dan maar afscheid van nemen.". "Ja, dan ben je mij kwijt".
IE2,f42	Jongeren mee nemen naar nieuwe plek.	Wat vind jij wat voor ondersteuning die jongen nodig heeft om eh voorbereid te worden klaargestoomd te worden zeg maar om in te stromen op het trainingshuis. Nou je noemde net al ja eigenlijk meer tijd, zeg maar". Begeleider 2: "Ja dat is ideaal dat je een goede overdracht kan geven. Dat de jongen mee kan naar z'n eh dat er een kennismakingsgesprek is, als er bekend is dat ie gaat verhuizen, dat es koffiedrinkt dat ie een keer mee-eet . eh dat ie al weet op welke kamer ie komt eh, dat soort dingen, dat helpt voor de jongere om de overstap te maken.
IE2,f43	Begeleiding makkelijk mee om, Plekje voor je vrij.	We gaan er allemaal vrij makkelijk mee om zo van Joh als er een plekje voor je vrij is.
IE2,f44	Voor ze doen, voorbij aan eigen behoefte.	Enne we zijn wat dat betreft gewend om maar te doen voor ze door er aan voorbij te gaan eh wat hun eigen behoefte zijn.
IE2,f48	Open setting, plan.	Evert-Jan: "Dan is er helemaal geen, ja het zat wel in de planning van die jongen het is is eraan toe of om in een open setting te kijken hoe hoe hij zich daar staande kan houden. Dat is een nieuwe uitdaging. Dat zit al wel in het plan.
IG,f103	traject eerder inzetten	als ze echt naar jongere 17 jaar groot Emaus waar gaat die heen en wie binnen 's Heeren Loo kan ik daarvoor. Hij wil graag later op zichzelf wonen welke weg moet ik daarvoor uitstippelen? Dan kan het binnen de eigen organisatie of kan dat ergens anders? Die weg is er denk ik niet meer.
IG,f106	kleine dingen opbouwen maatschappelijke achterstand	ik denk dat ze echt wel kleine dingen kunnen opbouwen, maar ik denk niet dat naar volwaardige maatschappelijke. Als je kijkt naar het einddoel van de Gaffel, dat is of op jezelf wonen, of ambulante begeleiding of naar de VLB.
IG,f126	kijken naar de persoon	het is per persoon verschillend. Dat is het.
IG,f2	Copingvaardigheden	"Hoe ze met dingen omgaan in het leven". "Dus hun hebben mogelijk nog meer, als je naar dat soort dingen kijkt, mogelijk nog meer last van hun eh verleden en hun beperking accepteren, en ook nog verwaarloosde eh en ook

		nog psychiatrische problematiek erbij, als wat ze op de Gaffel hebben.
IG,f20	problematiek onderdrukt externe motivatie leren in één situatie	Wat ik jullie eigenlijk al hoor zeggen, Ja er wordt problematiek onderdrukt of die wordt eigenlijk gekanaliseerd dus dat ze kunnen functioneren. Begeleider 2: "Dat het wel opgelost wordt hoor, dat ze er wel sterker van worden hoor. Sommige". Jane: "En kun je dan ook zeggen zeg maar , dat ze op Emaus leren om eh extern gemotiveerd te raken en interne motivatie niet krijgen"? Begeleider 2:"Nou sommige wel sommige niet alleen het grootste gedeelte niet".
IG,f25	overleven	Ja is alsof ze het net redden zeg maar Maar doordat ze zo schreeuwend door de wereld heen zijn gegaan, hebben ze het wel voor elkaar gekregen". Ramon: "Ja". Begeleider 2:"Het is niet helemaal de manier, maar zo werkt het uiteindelijk wel".
IG,f34	meer directe sturing nodig aanwezigheid begeleiding	Jane: en eigen regie zou daar nog een stukje zitten van uhm van dat daar iets mee gedaan moet worden op Emaus al? Begeleider 1:Ja dat denk ik wel want ze nemen het als bijna over maar dat zie je ook in de indicatie wat er staat voor LVG vier en vijf indicaties dat os grotendeels overnemen.
IG,f35	succeservaringen oefenen regie uitbouwen	Jane: ja . Ramon: Ja. Begeleiding 1: kijk als je eigen regie hebt kun je wel meenemen van om de cliënt te laten zien wat hun sterke punten zijn en wat hun krachten zijn. dat is in het begin maar heel klein. Begeleiding 2: Ja. Begeleiding 1: dat is al een bewustwording dan om dat mee te geven joh dat kan jij zelf goed dat zijn jou stekre punten., dan ben je er nodig niet maar je moet wel zo beginnen om beheersing. Begeleiding 2: Om ze ook succes ervaringen in handen te geven.hoe klein dan ook!. "Dan kun je de eigen regie steeds meer gaan uitbouwen".
IG,f43	vaardigheden eigen maken toetsen / meten toepassen in nieuwe situatie	Dus je moet er wel iets naast zetten dat je kunt toetsen dat iemand zich iets eigen kan maken met vallen en opstaan". Opdat je ook dan kan meten van zijn vaardigheid is maar tot daar." Ramon: "Ja". Begel.1: "Dat een vaardigheid iemand is aangeleerd en die gaat gewoon het traject volgen dat jij zegt". Ramon: "ja, jaa, Oke", Ik hoorde jullie net al het woord trucje gebruiken". Begeleider 2:"ja". Ramon: "Ja".
IG,f46	zelf vermaken loze ruimte	vrije tijd voor hun gevoel ook allemaal ingedeeld is wat je wel en niet moet en wanneer wel en wanneer niet waar je dat kan doen. Begeleider 1:en als ze dan bij ons komen dan is dat bijvoorbeeld ik noem maar wat he: Joh vn acht tot tien zit je op je eigen kamer. Moet je je zelf leren vermaken ja ja. Wat is dat? Hoe moet ik dat doen? Ramon: ja. Begeleider 1:ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen, gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een vicieuze cirkel terecht. Ramon: Ja. Begeleider 2: ja. Begeleider 1:sommige komen in een psychose terecht. Begeleider 2: ja. Begeleider 1:dat soort dingen ja die zijn wij wel hier gebeurd gewoon. Ramon: ja. Begeleider 2: glas snel vol is ja.
IG,f94	meer in de maatschappij	We gaan gaan misschien nog meer in de maatschappij zitten zelfstandig begeleid wonen. en je hebt niet de keuze in in de doelgroep in het niveau he. Maar je moet wel verder dan weet je ook dat het nog meer gaat gebeuren.
IG,f95	beeldvorming kijken naar de persoon	ik zou wel naar de persoon kijken. wat die meeneemt. Wat die nog kan. ik heb nooit is gehad van iemand is een veldwiker of een Emaus er of een soesternaar . je bent gewoon een persoon en je kijkt gewoon wat iemand kan en hoe die is. Dus beeldvorming speelt daar niet echt. omdat wij weten hoe het eruit ziet.

Kernlabel: Rol van beslotenheid		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f16	aanwezigheid begeleiding strakke kaders	Daarna ga je naar een open maar dan heb je zijn ze zo strak ingekaderd geweest dat ze eigenlijk geen probeermomenten hebben gehad, Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Of te weinig, met als gevolg dat ze op een open groep gaan ze los".
IE1,f21	Situatiegebonden	Ramon: "Ja, hangt natuurlijk heel erg van de situatie af en de context hoe ze het doen". Begeleider 1: "Ja, echt waar".
IE1,f31	samen doen aanwezigheid begeleiding	Maar dan nog ga je samen doen , weet je dan eh probeer je het samen te doen". Ramon: "Ja, ja ik denk dat dat ook wel de kern is. Begeleider 1: "Ja". Ramon: "En ook als je het hebt over het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden". Begeleider 1: "Ja". Alles doe je samen"
IE1,f40	groot gat	Begeleider 1: "Jawel, sommige kunnen ook nergens terecht", maar die leren het ook nooit". En dat is de doelgroep die tussen wal en schip vallen". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ik zeg altijd de gootliggers". Ramon: "Ja, Gootliggers". Begeleider 1: "Ja, net niet goed genoeg om het te kunnen, kunnen dan de kans niet krijgen of zo." Ramon: "Maar niet beperkt genoeg om...".Begeleider 1: "Maar niet beperkt genoeg om eh naar een VG ". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "daar zijn ze te goed voor". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja, die vallen tussen wal en schip". Die zijn er genoeg.
IE1,f8	zelfinzicht afhankelijk van leeftijd	Als ze wat ouder worden weten ze in veel gevallen wel wat ze wel en niet aankunnen. Niet omdat ze dat zelf ook vinden maar omdat ze daar al tegen aan gelopen zijn dat groepsleiding in gesprekken dat wel kenbaar hebben gemaakt van "Joh, laten we dit nou eens oefenen , dan ziet de jongere uiteindelijk zelf in ander gesprek of het wel of niet gelukt is
IG,f10	in een gat vallen / toepassen in nieuwe situatie	"Dan worden ze in een keer geconfronteerd met het maatschappelijke aspect en dan hebben ze niet die vaardigheden binnen de maatschappij te functioneren, ze weten eigenlijk bij wijze van spreken niet eens hoe ze zelfstandig naar de woning aan de overkant moeten gaan. En hoe ze met verkeersregels om moeten gaan, met mensen om moeten gaan in de maatschappelijke context.
IG,f100	aanwezigheid begeleiding	ja ze hebben nabijheid nu afstand van begeleiding het bezig zijn inderdaad. Je gaat naar de rode loper of je gaat je ergen inde stad vermaken.
IG,f11	in een gat vallen terugvallen	Ze komen inderdaad in een heel groot gat te vallen, zo van eh, "ja, en nu? Ik weet het niet". En door hun beperking en wat jij ook zegt hun achtergrond, versterkt dat eigenlijk weer het gedrag van de agressief gewelddadige taferelen die komen weer, eigenlijk weer opnieuw naar boven. Die zijn daarvoor meer onderdrukt binnen het systeem op Emaus
IG,f16	geen eigenheid	Ze hebben geen eigenheid he , en eigenheid hebben ze waarschijnlijk al van van kinds af aan bijna niet meegekregen. Geen veiligheid geen borging , nou dan wordt het door ons zeg maar opgepakt door een driemilieus voorziening , ben je nog niet eigenlijk wie je bent.
IG,f31	netwerk opbouwen	Maar misschien ook in de context wat jij zegt zeg maar ten aanzien van een netwerk dat nog meer kan uitwerken of langzaam op kan bouwen . Kijk Ik weet niet hoe dat gaat hoor. Maar ik zou me kunnen voorstellen dat een netwerk zo wie zo sociaal net werk van een cliënt zoals dat daar is op het moment dat ze hier naar toe komen. Hoe houdt hun netwerk zich met hun vrienden. Moet ie eigenlijk een heel nieuw netwerk op gaan bouwen"
IG,f32	te grote stap geen eigenheid leren in één situatie	Dus je moet dan een overstap maken door eventueel een sport te gaan doen dus ook op dat soort sociale netwerken misschien gebeurt er op Emaus allemaal binnenshuis en gaan ze per groep per wat speciale daardoor is naar een sportschool of ik noem maar wat. In een keer moeten ze daar zelfstandig naar toe gaan. Op het moment dat het ophoud is er dus niks meer. Begeleiding1: nee, Begel2: nee , maar vroeger was dat dus niet zo. Ramon: en het stukje eigenheid dat ontlenen ze ook aandeel uitmaken van die driemilieus setting. En op het moment dat ze dat niet meer zijn ja wat hebben ze dan nog? Begeleider 1:ze hebben niemand meer.
IG,f33	niet voorbereid op maatschappelijk aspect	dus het is eigenlijk het voor bereiden op nou ja de Gaffel of maatschappelijke aspect van drie naar een milieusvoorzieningen . Denk ik dat je daar misschien meer moet gaan betekenen voor ze.
IG,f42	interne motivatie	Ramon: "Ze kunnen Functioneren op Emaus , maar anders eh". Begeleider 1:"Ja, die vaardigheden hebben ze

	leren in één situatie geen eigenheid	aangeleerd op Emaus , maar laat maar zeggen onder druk van eh moet dit moet dat , is het niet je eigen".
IG,f5	aangeleerd gedrag	Ja en ik denk wel als de behandeling, bijvoorbeeld door CKW, de behandeling op groot Emaus ehm als dat goed gaat dan leren ze daar wel vaardigheden aan maar dan is het nog aangeleerd gedrag, dan is het niet van hun zelf.
IG,f6	in een gat vallen	Ik heb net toevallig nog een jongen gesproken die ook van groot Emaus kwam, die nu in de appartementen zit en die via de Gaffel is gegaan. En hij geeft dat ook aan, "Ik viel in een gat op de Gaffel "Ik was op de bosbes toentertijd zo gewend om in de structuur en feedback en constant die begeleiding te hebben en de behandeling te hebben, en op de Gaffel wist ie niet meer wat ie moest doen.
IG,f6	vaardigheid zelf toepassen	dat moet ik in de vrije ruimte van de Gaffel zeg maar eh zelf gaan toepassen, want de begeleiding is niet altijd in de buurt en ze houden je niet de hele tijd in de gaten
IG,f7	leren in één situatie	Terwijl hij een IQ van 85 heeft, dus eigenlijk zwakbegaafd is maar... "Dus eigenlijk van hele hele beslotenheid van in een mileusetting kunnen ze vaardigheden leren.
IG,f85	leren in één situatie toepassen in nieuwe situaties	en dan lees je dat hij inderdaad die vaardigheden heeft. En in de praktijk blijkt het dus dat hij die vaardigheden onder bescherming, de hoede van eamus. en hier zie je gewoon dat hij het totaal niet weet hoe hij er mee om moet gaan.
IG,f90	tussen wal en schip risico	Dat gaat bij heel veel cliënten toentertijd ging dat echt mis. die gingen ook de sloot in gewoon. Die vielen echt gewoon tussen wal en schip. Je was of gestoord genoeg om de VG in te gaan of de psychiatrie in te gaan. En dan zat er een beetje die net in de goot vielen want die wouden geen begeleiding meer en die konden het zelf allemaal wel uitzoeken vonden ze. Uiteindelijk kwamen die of bij justitie terecht of in de verslavingszorg als nog. Maar na dat ze eerst in de goot zijn gevallen..
IG,f99	rol van beslotenheid leren in één situatie	Jane: Welk invloed heeft het besloten karakter van een driemilieus voorziening. Begeleider 2: een hele grote denk ik. Dat trucje.

Kernlabel: uitwisseling		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f45	initiatief nemen traject op maat	maar dat ga ik dan wel doen". Ramon: "Ja". Heb je dan officieel ook nog een vinger in de pap ergens? "Dat je tegen de voogd kan zeggen van eh. Begeleider 1: "Ja dat heb ik met de voogd gedaan". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Zo van joh ik mag daarheen, ik ga wel een plekje zoeken, en dan zeggen ze tegen jou, van "Joh als je dat wilt doen "graag". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Nou en dan gaan we gewoon eh ja. En met de ouders ook".
IE1,f9	Afstemming	Aan de hand daarvan komt er natuurlijk een rapport bij de orthopedagoog, daar staan alle doelen in. De doelen die behaald willen worden door de jongere, en of door de vertegenwoordiger met jongere dan, die wel of niet behaald zijn, en aan de hand daarvan komt een rapport en dat rapport laat zien wat een jongere aankan ja of nee". Hoeveel begeleiding zo'n jongere nodig heeft? Eh dat rapport wordt ook bekeken samen met de jongere, daar wordt dan geacht dat de jongere daar een handtekening onder zet als hij 18 is of zij. Of de wettelijk vertegenwoordiger. Als de jongere het ermee eens is zal hij zijn handtekening zetten, maar het kan ook zijn dat de jongere zegt van joh ik, je zet er wat in maar ik ben er niet mee eens, met of zonder handtekening gaat dat rapport dan wel weer terug naar het behandelsecretariaat. Alleen, dat rapport zal je wel ter inzage moeten laten zien bij een vervolg groep". Ramon: "Ja". Begeleider 1:"En aan de hand van dat document kan dus de vervolggroep zeggen van nou deze persoon client past prima binnen onze setting, of juist niet. Dat kan ook".
IE2,f27	Contact met nieuwe groep, Wat alvast aanpassen	mijn ervaring is dat eh heel vaak als duidelijk is wat de eh wat de plek is waar de jongere heengaat, dan informeer je van joh, wat kunnen we alvast aanpassen, wat kunnen we, hoe is jullie gang van zaken? kunnen we daar vast wat voor inoefenen.
IE2,f41	Totaalplaatje, sommige gaan naar huis.	Ramon: "Ja, hoe er wordt samengewerkt met vervolgplekken van jongeren ben ik nog wel benieuwd naar. Je zei het net al , We gaan kennismaken op zo'n woning, we gaan er al eens kijken, we gaan buurtverkennen, enne zorgt voor een bepaalde overdracht. He, wij kennen deze jongere wij hebben er ervaring mee, dit vinden we belangrijk". Begeleider 2: "Dat is weer het totaalplaatje, er zijn er ook bij die eh zeggen doe, ik ben achttien ik pak mijn spullen, ik heb mijn familie daar en daar adviserend Ramon: " en die gaan weg". Dus dan is er geen eens sprake van een vervolgplek". Begeleider 2: Nou ja, da de dan heb je gewoon de grote twijfels bij een vervolgplek , en als je er dan later nog wat van terug hoort dan klopt dat ook wel
IG,f127	doorstroom moet goed georganiseerd gebrek aan maatschappelijke ondersteuning	doorstroom goed georganiseerd worden. Begeleider 1:ja maar ook de maatschappelijke ondersteuning. Die hebben wij niet tot nauwelijks. En Voor de cliënt niet en ook niet voor de omgeving.
IG,f21	Groot gat	Maar als je weet van dat er een aantal cliënten bijzitten van daar zitten meer mogelijkheden in, dan moet je ook dingen in gaan zetten op bepaalde aansluiting, nou op ons zeg maar en de maatschappij. En als je dat niet doet, en je zou alles onder een kap houden wat je binnen Emaus hebt dan krijg je inderdaad een hele grote gat.
IG,f27	bewust maken	Begeleider 1:Hier is dan, als je het over cliënten binnen Emaus hebt. Zeg maar en je hebt een doelgroep waarvan je denkt van "OK" daar zal wel een mogelijkheid zijn om meer naar de een milieus richting gaan, dan moet, nou moeten niet , maar zou mooi zijn dat je ze bewust kan maken van de vaardigheden en krachten en mogelijkheden en onmogelijkheden. En daar ligt natuurlijk wel terrein voor medewerkers om daar mee aan de gang te gaan".
IG,f79	elkaar bedienen meer samenwerking in de organisatie	In feite moet je dat intern in het klein ook doen op micro macro en mes niveau. Moet ja daar ook gewoon naar kijken van oke. Hoe kunnen wij dan elkaar dan bedienen? Hoe kunnen we naar elkaar nader komen? Wat hebben daarvoor nodig? Wat heeft de gaffel nodig? En wat heeft Emaus nodig?
IG,f80	tweerichtingsverkeer meer samenwerking in de organisatie	Want wij hebben natuurlijk ook net zo goed dingen nodig van Emaus daarin. Et is niet alleen en van ons naar Emaus van joh als jullie dit en dat doen dan kunnen we hem of haar wel plaatsen of dan is het wel of maatschappelijk gezien wel correct. We zullen ook heel veel dingen nodig hebben wat jullie groot Emaus aandrigen zeg maar. Het kan nooit een eenrichtingsverkeer zijn.
IG,f81	overgang op maat	Alleen ja alleen die overgang van 3 naar twee milieus maar de inhoud daarvan. Ja dat uhh. Jane: nee precies. Dat zou dan op maat moeten? Begeleider 1:Ja! Ja en dan eigenlijk wat ik net zeg niet alleen op de Gaffel want landelijk is er natuurlijk meer
IG,f82	visie verbreden als organisatie groot gat	Dus eigenlijk weet je wel moet onze visie gewoon breder worden om deze cliënten gewoon en en zeker nu wat er alle maal speelt daarop in te zetten. Om daar de de brug te slaan. want ze komen gewoon in een heel groot gat terecht.
IG,f83	goede Afstemming nodig	Dus daar moeten wel hele goeie Afstemmingen zijn.
IG,f84	goede Afstemming gebrek aan	Ja en hoe is het op dit moment uhm de Afstemming zeg maar tussen de Gaffel en Emaus ? Begeleider 1:niet, nee maar weinig. Begeleider 2: wel vanuit Arkemeide maar niet vanuit Emaus . Ramon: nee. Begeleider 1:en de keer dat...
IG,f87	meer inzicht in elkaars cliënten goede Afstemming nodig meer samenwerking in de organisatie	wat wat we wel zouden kunnen gebruiken vind ik van beide partijen staat los van van alles zeg maar van van of iemand wel of niet aangemeld wordt meer inzicht hebben van elkaars cliënten. En elkaars werk. Want wat betekend nou de cliënten van Emaus en wat betekend nou om hier hier te wonen in Nijkerk.

IG,f88	goede Afstemming nodig traject op maat bewustwording	Wat vraagt dat van iemand zodat je dan in de keuken kan kijken van oke Dat je een beeldvorming kan maken om Afstemming te gaan maken van in een een vorm van traject of training of wat dan ook. En ook de bewust wording van elkaar van uh. Kijk wij zijn net zo goed ook gekleurd kijken wij naar Emaus natuurlijk. Omdat je niet anders weet. En anders om zou dat ook zo zijn. Want hun weten van welke context ze komen
IG,f89	perspectief meer inzicht in elkaars cliënten perspectief	maar als jij weet van joh. Ik plaats mijn jongeren wel in een hele andere context dan dat hier op Emaus is. Dat je daar bewust van bent. maar dan moet je wel informatie hebben. Begeleider 2: en er naar toe kunnen werken. Als dat je perspectief is ja! en je weet dus niet waar de jongeren heen gaan eigenlijk. En dan kan gaan ze dan beginnen als ze 17 zijn en dan vinden ze het raar dat ze op hun 18" nog geen plekje hebben gevonden.
IG,f91	psychiatrische problematiek	Want we hebben ook al gehad over psychiatrie. He als je kijkt van LVG jongeren met een psychiatrische problematiek nou goed die hebben wij maar die hebben jullie ook. Ook daar is eigenlijk weinig beweging in.
IG,f92	psychiatrische problematiek ondersteuning bij	Geen samenwerking er zijn bijna geen huizen, bij ons ja het stik van jongeren met een psychiatrische aandoen dingen die eigenlijk een ondersteuning of een vorm van wonen zouden moeten hebben waarin dat ook . daar is 's Heerenloo wel een beetje in achter gebleven qua ontwikkelingen.
IG,f96	verschil met vroeger expertise delen gebrek aan	Jane: Samenwerking hebben we eigenlijk al een beetje gehad dat dat er gewoon niet is. Begeleider 2: vroeger was het er wel ja. Jane: hoe deden ze dat toen? Begeleider 2: ook de doorstroming werd nog wel ik denk op manager niveau zeg maar en ook de therapieën werkten samen met 's Heeren Loo. daar wordt nu ook geen gebruik meer van gemaakt.
IG,f97	expertise delen gebrek aan pot met geld samenwerking stroef	Iedereen gaat op zijn pot met geld zitten terwijl ze heel veel expertise van groot Emaus van de therapeuten zomaar vandaan kunnen halen. Als je kijkt naar ermelo en midden Nederland de regio. Die kregen vrij laat LVG'ers toen wisten ze nog niet eens wat ze daarmee moesten. Toen hebben ze de hulp van Emaus in geroepen. Om hun daarbij te helpen. Dat ging ook vrij stroef zeg maar.
IG,f98	meer samenwerking in de organisatie samenwerking stroef	het ligt ook maar net aan hoe ondernemend je manager daarin is en het klantbureau om te moeten kijken om het zijn altijd twee organisaties geweest. Jane: Is er zou meer interne samenwerking handig zijn. Begeleider 2: ja. orthopedagogen en de managers. alleen zijn er allemaal aparte regio's en zo gedragen ze zich ook dus het komt niet altijd bij elkaar.

Deelvraag 4

Kernlabel : beleid		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f19	ontwikkelplan op maat	"Ja, dosering in het pand". Begeleider 1: "Daar heb ik jaren om geroepen", want dat zou mooi wezen ". Want dat is voor de jongere ook gaaf. Ze kennen de begeleiding die daar werkt. Dus de overstap het niet eng". Ramon: "Ja". Begeleider 1:"Maar je kan al wel laten zien wat je wel kan en wat je niet kan en wat je geleerd hebt. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dat is zijn ze nu mee bezig en dat vind ik heel erg goed"
IE1,f48	perspectief bieden gebrek aan dezelfde koers varen lange termijn denken	Begeleider 1: Daarom vraag ik me wel eens af, zoals met deze kinderen he, wat is de wat is de kijkluchting? Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Daar ben ik zo benieuwd, maar daar krijg ik dan geen antwoord op. Ramon: "Ja". Begeleider 1: Stabiliseren., maar dan, Ramon: "Ja". Begeleider 1: "als je dat nou voor mekaar hebt. Wat dan? Ramon: "Blijven ze dan hier of he? Begeleider 1: "Ja, blijven ze dan hier of gaan ze naar een open groep of eh wat is de kijkluchting? Ramon: "Nee". Begeleider 1: "Daar krijg ik geen antwoord op. Ramon: Nee". Begeleider 1: "Dat vind ik lastig". Ramon "Ja, dat ken ik, je moet eigenlijk vanaf het begin moet je al gaan denken he,... Begeleider 1: "Ja". Ramon: "Op de lange termijn, wat is het perspectief, waar gaan we naar toe?"
IE1,f52	geldkwesie kijken naar de persoon	Begeleider 1: "Nee, want alles draait om geld, maar alles draait om die kinderen". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Daar moet duidelijkheid in zijn".
IE2,f59	Kritisch zijn op de instelling, grote verschillen	En dat je kritisch kan zijn op je organisatie dat zit er niet in dus daar zit al een". Ramon: "Daar zit al een verschil in tussen de verschillende onderdelen in de organisatie zit al een verschil in denkwijze verschil in visie en....
IG,f125	gebrek aan maatschappelijke ondersteuning	ja, we missen ook wel vaak vind ik wat maatschappelijke ondersteuning voor cliënten. Voor cliënt en netwerk.
IG,f17	te grote stap	En dan kom je in een 1 milieusvoorziening en dan in een keer wordt er van jou vaardigheden verwacht en eh die acht vaardigheden in de maatschappelijke context met alles wat erbij hoort. en dan kom je natuurlijk met je eigen in conflict".
IG,f27	bewust maken	Begeleider 1: Hier is dan, als je het over cliënten binnen Emaus hebt. Zeg maar en je hebt een doelgroep waarvan je denkt van "OK" daar zal wel een mogelijkheid zijn om meer naar de een milieus richting gaan, dan moet, nou moeten niet , maar zou mooi zijn dat je ze bewust kan maken van de vaardigheden en krachten en mogelijkheden en onmogelijkheden. En daar ligt natuurlijk wel terrein voor medewerkers om daar mee aan de gang te gaan".
IG,f28	tweede fase langer maken	Ramon: "Ja". Begeleider 2:"Ja. Plus als je de tweede fase langer maakt, dat zou nog wel kunnen". "Daar zit wel redelijke overlap nog met wat . Ramon: "En heb je het dan over fasie op Emaus of trainingshuis?". Begeleider 2: "Ja, vanaf fase 2 vanuit Emaus zeg maar, daar zou je als je dat langer zou maken en echt op maat zou maken, mogelijk zou je daar nog wat winst behalen met de genen die over kunnen naar de Gaffel zeg maar".
IG,f29	tweede fase langer maken	nou dan hebben ze al wel bijna alle vrijheden enne gaan ze echt leren meer richting het trainen zeg maar". Ja dat was vroeger was dat Arkemeide , Bos en heide enne". Jane: "Ja, OK". Begeleider 2:"Horst". Als je dat stuk langer zou kunnen maken enne calipzo en daar achterin. 'k Weet niet of dat er nog zit, die boomkwekerij enzo".
IG,f30	tweede fase langer maken	Als je dat stukje langer zou kunnen maken en mogelijk meer derde fase afdelingen zeg maar, dan zouden ze nog meer kunnen. Maar dan ben je al zes jaar verder of zo grinnik tegen die tijd zijn ze een jaar of 22 of sommige nog ouder ook.
IG,f32	te grote stap geen eigenheid leren in één situatie	Dus je moet dan een overstap maken door eventueel een sport te gaan doen dus ook op dat soort sociale netwerken misschien gebeurt er op Emaus allemaal binnenshuis en gaan ze per groep per wat speciale daardoor is naar een sportschool of ik noem maar wat. In een keer moeten ze daar zelfstandig naar toe gaan. Op het moment dat het ophoud is er dus niks meer. Begeleider1: nee, Begel2: nee , maar vroeger was dat dus niet zo. Ramon: en het stukje eigenheid dat ontlenen ze ook aandeel uitmaken van die driemilieus setting. En op het moment dat ze dat niet meer zijn ja wat hebben ze dan nog? Begeleider 1:ze hebben niemand meer.
IG,f41	te grote stap overvraging	Begeleider 2:"Didactisch zijn ze tussen de 8 en de 12 jaar". En als je pech hebt emotioneel nog jonger". Soms wel tussen de drie en de acht bijvoorbeeld. Of tussen de 3 en de 12, ga je van ze verwachten dat ze gaan trainen op de Gaffel, beetje raar..".
IG,f45	overvraging geen netwerk	Ja, ze "gaan ook vier dagen per week naar werk of dagbesteding op school daarom heen hebben ze nog vrienden en familie, ze hebben nog een hobby en dan is het grootste gedeelte van de tijd mee gevuld, dan moeten ze ook nog gaan trainen, moeten ze gaan koken, wassen en sociale vaardigheden trainen. Ik denk dat het glas al zo vol is dan.
IG,f51	doelen aanpassen vraag en aanbod	soms moet je ook je doelen bijstellen of je niveau aan passen .
IG,F52	Doorstromen tussenfase	maar als je het echt succes vol wilt maken echt zoals de gaffel eigenlijk bedoeld is dan zou ik inderdaad Arkemeide de doelgroep gaan laten doorstromen.

IG,f54	programma afstemmen	je kunt het beste een programma afstemmen
IG,f55	afstemmen traject eerder inzetten	we hebben een aantal cliënten waarvan wij denken hee die kunnen misschien wel bij jullie wonen wat hebben ze nodig om wat bieden jullie ze waar wij mee al naar voor traject met mee aan de gang kunnen.
IG,f56	overvloeien / ononderbroken traject	weet dat je over laat vloeien in doorgang in de fasering die naar ons toe is zeg maar.
IG,f57	fasering tweemilleus setting	dus eigenlijk ook een soort fasering van Emaus naar ons toe van 3 naar 2 voor een lange periode. En dan langzaam naar uhm naar ons toe.
IG,f58	ingewikkeld systeem	ik wou net zeggen het zou niet zo zeer liggen aan de aan de medewerkers maar aan het systeem.
IG,f76	ingewikkeld systeem	ik denk niet dat dat uh aan de aan de Gaffel ligt. Maar gewoon in het hele hele spectrum.
IG,f78	ingewikkeld systeem	Net zo goed dat dat de regering kijkt naar de zorg. er moet wat veranderen in de zorg. Jane: ja. Begeleider 1:weetje ja hun droppen het ook in een keer maar.

Kernlabel: ontwikkeling medewerker		
Code:	Label:	Fragment:
IG,f129	ouderbegeleiding ondersteuning van netwerk	het is een stukje je kan adviseren naar ouders toe. En wat ouders daar uiteindelijk mee kunnen of ze raken nog in paniek nou dan zou je ze kunnen door verwijzen. Een maatschappelijk werker kan daar over met hun in gesprek gaan of acceptatie van de handicap van de jongere dat is het ook vaak wat je merkt dat ouders dat moeilijk vinden. daarom zeg ik eigenlijk ontbreekt er daar heel veel maatschappelijk werk in om ook die ouders in te beschermen.
IE2,f62	Verskil mensen/ begeleiding Groot Emaus, s heerenloo.	Ramon: "Ja, zit dat hem ook weer in eh in in eh besloten karakter van de 3 milieuvoorziening? "Begeleider 2:"Nee, hiernaast heb je ook besloten afdelingen, en zijn er ook jongeren die er besloten wonen. Ehm, daar is ook een school op het terrein, ze hebben ook vrije tijd. Uhm, maar toch is de benadering heel anders. Veel meer op de client ,meegaand" .
IG,f107	ontwikkelplan op maat	Jane: Wat heeft die cliënt dan nodig aan begeleiding om dat zo goed mogelijk kunnen doorlopen? "Begeleiding 2:"Ontwikkelplan op maat denk ik ". Je kan niet zeggen de hele LVG doelgroep heeft deze vaardigheid nodig dat heeft tie precies aan begeleiding nodig
IG,f116	nog stappen te maken team pedagogische vaardigheden ontwikkelen doelgroep wordt zwaarder	Als ik ga kijken naar als de doelgroep van bijvoorbeeld LVG4 zou doorstromen op een leeftijd van 22, 25 dan denk ik dat we nog wel, en dat gaan we krijgen dat er zwaardere doelgroepen binnen gaan komen, dan hebben we echt wel wat stappen te maken denk ik. ja. maar ook pedagogische vaardigheden denk ik.
IG,f117	goede training nodig doelgroep wordt zwaarder	nou dan denk ik goeie training. Er komen meer gedragsproblemen op je af als begeleider en hoe ga je dat weer terug brengen naar die veiligheid.
IG,f118	doelgroep wordt zwaarder gedragsproblemen omgaan met	je hebt een bepaald perspectief van waar je met een jongere naar toe wil maar hij komt wel met meer gedragsproblemen binnen. En gedragsproblemen moet je er dus eigenlijk uit zien te krijgen om de ontwikkeling mogelijk te maken. dus dat vraagt wel denk ik van een begeleider dat ze uh uhm steviger in hun schoenen staan zeg maar. En goed hun ogen in hun voor e achter hoofd hebben om eerst die problemen eruit te halen zeg aar.
IG,f120	inzicht in problematiek	je moet iets harder werken om de gedrag problemen in te drukken dan dat we nu gewent zijn zeg maar. als je kennis hebt van iemand met hechtingsproblematiek adhd pdd nos maakt niet uit wat. En ik merk, daar heb ik het met Jane ook al eens vaker over gehad. Dus je moet weten wat is zijn handicap en wat is zijn eventuele uuh. Begeleider 2: dan weet je op welk knop je je moet drukken. Begeleider 1:ja en bij hechtingsproblematiek geldt hetzelfde.
IG,f121	inzicht in problematiek	en vaak zijn het een combinatie van dingen dus eigenlijk altijd eerst die dingen bij elkaar zoeken ... en dan moet je leren op wat voor manier je met hem praat. Van iemand met een iq tussen de 50 en de 60 of iemand met een iq van 83 die kunnen al met een lager niveau kunnen ze al minder informatie aan.
IG,f122	kunnen schakelen doelgroep wordt zwaarder koppelen van beperking en gedrag	begrijpen ook al minder dus je bent op de Gaffel constant aan het schakelen van er komt iemand met een iq van 83 binnen dan van 60. het is inzicht in de cliënt en aan de beperkingen. Begeleider 2: het is inzicht in gedag denk ik. die moet je koppelen. Ramon: dat is eigenlijk wat je zegt dat is nog meer nodig op de Gaffel? Ja. Jane: meer bewust wording daarvan. Ramon: om de ook uhhh he wat zwaardere jongeren zeg maar goed te kunnen bedienen.
IG,f126	kijken naar de persoon	het is per persoon verschillend. Dat is het.
IG,f128	ouderbegeleiding ondersteuning van netwerk	ja maar ook voor het netwerk van de cliënt. Als als iemand van huis uit bij ons komt wonen. Dat doet ook heel veel met het gezin met de ouders van de cliënt. En die er bewust voor kiezen het kind, even van uit gaan he. Van joh het is gewoon beter voor iedereen da je daar gaat wonen. er gebeurt heel wat met z'n ouder en wij kunnen daar eigenlijk helemaal weinig tot niets in betekenen. dat denk ik dat het ligt aan wat voor vaardigheden de begeleider heeft denk ik.
IG,f91	psychiatrische problematiek	Want we hebben ook al gehad over psychiatrie. He als je kijkt van LVG jongeren met een psychiatrische problematiek nou goed die hebben wij maar die hebben jullie ook. Ook daar is eigenlijk weinig beweging in.
IG,f92	psychiatrische problematiek ondersteuning bij	Geen samenwerking er zijn bijna geen huizen, bij ons ja het stik van jongeren met een psychiatrische aandoen dingen die eigenlijk een ondersteuning of een vorm van wonen zouden moeten hebben waarin dat ook . daar is 's Heerenloo wel een beetje in achter gebleven qua ontwikkelingen.
IG,f95	beeldvorming kijken naar de persoon	ik zou wel naar de persoon kijken. wat die meeneemt. Wat die nog kan. ik heb nooit is gehad van iemand is een veldwijk of een Emaus er of een soesternaar . je bent gewoon een persoon en je kijkt gewoon wat iemand kan en hoe die is. Dus beeldvorming speelt daar niet echt. omdat wij weten hoe het eruit ziet.

Kernlabel: pedagogisch klimaat		
Code:	Label:	Fragment:
IE1,f17	Oefenruimte bieden durven loslaten	"Ja, en daarom vond ik met naam medewerker., dat die altijd zei van laat ze eens proberen, Ramon: "Ja"> Begeleider 1: " weet je? Laat ze gaan, kijk eens wat er gebeurt. Maar zorg ervoor dat je ze altijd weer bij je kan halen. En dan leren ze . Ramon: "Ja", dus dan is eigenlijk in die beslotenheid moet je al beginnen met". Begeleider 1: "Ja". Ramon: "van die oefenmomenten".
IE1,f23	verantwoordelijkheid leren	En bij "De uitstroom groep" is het gewoon van groot belang : je zorgt dat je naar school kan, dat je op school bent dat je daar ook kan blijven. Dat je dat kan. Als je werk hebt, heb je de verantwoordelijkheid dat je naar je werk gaat. ". Ramon: "Dus dan ga je op tijd naar je werk". Begeleider 1: "Dan ga je op tijd weg, dan heb je je brood klaar. En dan bij al die facetten die genoemd worden krijg je hulp van groepsleiding. Net zolang totdat je het kan".
IE1,f31	samen met de cliënt	Maar dan nog ga je samen doen , weet je dan eh probeer je het samen te doen". Ramon: "Ja, ja ik denk dat dat ook wel de kern is. Begeleider 1: "Ja". Ramon: "En ook als je het hebt over het ontwikkelen van persoonlijke

		vaardigheden". Begeleider 1: "Ja". Alles doe je samen"
IE1,f33	basishouding	Ramon: "En het hoort ook gewoon bij het gewone leven uiteindelijk". Begeleider 1: "Het hoort erbij". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "het hoort erbij", Ja". Ramon: " en daar wil je ze naar toe brengen". Begeleider 1: "Ja, dat is zo".
IE1,f42	creatief kunnen zijn	Begeleider 1: "Ja, nou dat is ja nou en dat bedoel ik. "Out of the box denken". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Wat kan je, wat kan je betekenen voor iemand zodat het goed gaat met iemand". : "Dat. Geweldig". Ja. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Maar jaa. Dat is ook een type die tussen het wal en schip zou vallen".
IE1,f44	kijken naar de persoon creatief kunnen zijn	Begeleider 1: "Nou ik zou wel het een en andere, ja in ieder geval bedenken van wat kunnen we hiermee. Ja", er kan heel veel hoor. Eh het kan "buitenland" zijn het kan "zorg boerderij" zijn, het kan van alles zijn", maar wat is de vraag van een client?".
IE1,f46	betrokkenheid	"Ja, ik wil dat ze een goede plek hebben". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Het liefst een goede plek, lukt het niet, pech gehad, maar je moet er alles aan gedaan hebben.
IE1,f53	ontwikkeling mogelijk maken	Begeleider 1: "Maar de groepsleiding van 's middags bijvoorbeeld, die kan met hem naar school. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Laat hem dan eerder komen, en laat hem mee naar school gaan. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Als zij geen mensen hebben, weet je". Ramon: "Ja", precies al is het maar een uurtje, kijk dan hoeft ie alleen maar aan een tafeltje te zitten". Begeleider 1: "Ja". Al is sie er maar effen". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Als issie er een uur, een half uur van mijn part". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Dan proeft ie dat dat weer is". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dan moeten er papieren komen van de oude school , van wat heeft ie gedaan, ja of nee". Maar hoe lang duurt dat dan?"
IE1,f54	belang van de kinderen op eerste plaats	Begeleider 1: "Ik vind het zo'n zonde". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Nou ja, ik moet ook niet teveel van zeggen, anders wordt je zeur genoemd natuurlijk, dat snap ik wel". "Maar ik kijk nog heel erg naar de kinderen". De kinderen staan op nr. 1. Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dat is al jare zo.
IE2,51	Ouders informeren, veiligheid nodig om inzichten te geven.	Begeleider 2: "Alleen, Ja je moet die ouders ook een worst voorhouden om het kind binnen te krijgen. En er is vaak ook zoveel aan de hand dat de ouders helemaal niet open staan niet kunnen horen de problematiek niet kunnen zien en niet kunnen horen wat eraan de hand is .Dus moet er eerst veiligheid en orde gecreëerd worden en dan dan pas vallen dubbeltjes van, oh hier gaat het over".
IE2,f15.	Ondersteuning geboden omgeving verkennen.	" Ja hoor, als je als je dan met de client die overstapt van de, die ik ken van hier naar de Gaffel, daar ben ik in Nijkerk mee wezen fietsen, om de omgeving te leren kennen". Zo van "Joh, als jij naar het dorp naar de stad gaat om een boodschap te doen , ja dat zul je toch moeten weten hoe je daar heen moet"
IE2,f16	Andere verwachtingen begeleider.	"Want de begeleiding op de Gaffel vind het normaal dat jij een boodschapie gaat doen".
IE2,f23	Wegval begeleiding standaard overvraagd.	zo'n jongere die hier vijf jaar is en ook na vijf jaar wel klaar is, voor zichzelf ook klaar is en door wil, maar als je kijkt naar zijn begeleidingsintensiteit die die nodig heeft, ja en dan op een plek komt waar die begeleiding niet is. Eigenlijk worden ze standaard overvraagd.
IE2,f24	Wat kan hij, wat bieden wij.	"Wat hebben ze nodig?", Draai ik om, dan zeg ik, er zou veel meer gekeken moeten worden van, "Wat kan deze jongen en eh, wat gaan we bieden?"
IE2,f34	Dieren niet welkom wel behoefte client.	En als soms, he als voorbeeld een hechttings gestoord kind die zich hecht aan een hamster, waar je alle stapjes mee doorgelopen zijn, en vervolgens kan ze binnen 's Heerenloo is ze niet welkom omdat ze een huisdier heeft. Ja, moet ze dan maar afscheid van nemen." . "Ja, dan ben je mij kwijt"
IE2,f54	Jong komt wonen wat heeft hij nodig	terwijl mijn uitgangspunt is van je moet inderdaad de andere kant bekijken, veel meer begeleiding opstellen van deze jongere komt bij ons en wat heeft ie nodig .
IE2,f55	Trainingshuis. Minder start voorwaarden	Ramon: "Dat laatste bedoel je vanuit het trainingshuis". Evert-Jan: "Vanuit het trainingshuis, ja". Ramon: "Ja". Begeleider 2: "Van veel minder van dit zijn onze startvoorwaarden, maar nee, een jongere is er en op welke manier kunnen we hem de begeleiding geven die hij nodig heeft". Ramon: "Ja". Begeleider 2: "Veel meer uitdaging in het onderzoek" IE2,f55.
IE2,f56	Kijken vanuit de client niet instelling	Begeleider 2: "naar de mens en niet wij zijn een instituut wij doen het zo" IE2,f56.
IG,f10	Geconfronteerd worden	"Dan worden ze in een keer geconfronteerd met het maatschappelijke aspect en dan hebben ze niet die vaardigheden binnen de maatschappij te functioneren,
IG,f105	stabiliteit gebrek aan	En als je kijkt naar welke ondersteuning die heeft de jongeren de begeleiding nodig om de persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen". Begeleider 1:Stabiliteit. Begeleiding 2: Ik denk dat ze die niet eens zou hebben".
IG,f106	kleine dingen opbouwen maatschappelijke achterstand	ik denk dat ze echt wel kleine dingen kunnen opbouwen, maar ik denk niet dat naar volwaardige maatschappij-eisen". Als je kijkt naar het einddoel van de Gaffel, dat is of op jezelf wonen, of ambulante begeleiding of naar de VLB.
IG,f108	ontwikkelplan op maat stabiliteit veiligheid netwerk opbouwen vertrouwen	Maatrichting". Begeleider 1:Klopt, dat daarnaast ook wel een stukje stabiliteit en veiligheid wat je kunt bieden en dan moet je kijken in het traject van aanleren hoever ze komen maar ik denk wel dat je dat als begeleiding moet neerzetten. Werk eh sociaal netwerk opbouwen ja en die ondersteuning hoe ze dat op gaan pakken ga je dan wel beleven of ze het wel of niet kunnen. Maar ik denk dat dat onze rol ook is, want als je al gekleurd erin gaat staan van joh dat ga je nooit redden, zeg maar dan komt er ook niks .
IG,f109	veiligheid vertrouwen	Je moet wel realistisch zijn, maar naar de cliënt toe moet je wel denk ik zo gaan denken van oke we moeten jou wel een stukje veiligheid en basis geven. Want dat is dan het enige wat hij dan heeft, denk ik. .
IG,f110	basishouding durven loslaten	Pedagogisch is dan ook de basishouding als begeleiding willen hebben om hem los te laten denk ik", Het niet willen beheersen zeg maar". Alles wat daarom heen is weet je "
IG,f111	durven loslaten Oefenruimte bieden	Veiligheid kan ook zijn "Los laten". Jij mag van mij dit gaan doen. Lukt het niet, is helemaal niet erg, dan kom je bij me dan help ik jou Dat is helemaal niet erg" Weet je wel, dat is ook veiligheid". Begeleider 2:"Dat is ook spel wat je moet durven spelen dan denk ik".
IG,f112	spiegelen	Ja, Je moet betrouwbaar zijn voor ze ". Spiegelen. Voor zover het kan he, maar goed als je het niet doet heb je helemaal niks.
IG,f113	succeservaringen oefenen leeromgeving creëren	een positieve leerervaring gaat geven. Ik denk dat de omgeving in dit geval nog belangrijker is om hem die vaardigheden aan te leren dan dat ie vanuit de cliënt zelf komt
IG,f114	basisveiligheid grondhouding	Als ze daar al, kijk die kinderen zijn al hoe lastig vaak ook heel sensitief , die voelen dingen aan, op het moment dat jij die dingen. We hebben het er al eens vaker over gehad, op de Gaffel, op het moment dat het zeg maar op de Gaffel onrustig is of je merkt aan de omgeving dat het onrustig is . Wij zien het al wat laat staan dat hun het voelen en zien ruiken en noem maar op"
IG,f115	dezelfde koers varen grondhouding	Als team er staan, 1 lijn inzetten . Begel.1: "Ja". Nou ja goed weet je, Doel visie, eh die kernwaardes die moet je aan elkaar helder hebben en dezelfde richting uitzetten. Er is ruimte voor iedereen om een inbreng te hebben maar wel gewoon als professionals en deskundige van we gaan die richting op "Dat stralen we uit naar de cliënt".
IG,f119	creatief kunnen zijn gedrag kunnen ombuigen ontwikkeling mogelijk maken	ze moeten creatiever zijn in het om bouwen van gedragsproblemen naar positief gedrag en ook eigen gedrag zeg maar. ja. opleidingen, voorlichtingen. Begeleider 2: ik ken zelf psychiatrie hoe zijn de is het gedrag de gedragsproblemen ontstaan vanuit de het verleden van een jongere zeg maar. De thuis situatie bijvoorbeeld of wat hij heeft mee gemaakt. Hoe kan die hoe sterk is zijn eigen persoonlijkheid zeg mar en welke invloed heeft de omgeving nog op? Hoe kan ik dat zo beïnvloeden dat ik een ontwikkeling bij die gene kan mogelijk maken. Met als eind perspectief dat die met enige begeleiding een appartement aan kan bijvoorbeeld.

IG,f123	Basishouding dezelfde koers varen	maar als de basis de visie er maar van weet denk ik. Begeleider 2: en ook als organisatie ben. Begeleider 1: grondhouding als persoon en als team. En basis veiligheids die er gewoon moet neer zetten voor de cliënt.
IG,f124	Afstemming tussen Emaus en de Gaffel elkaar bedienen	En de Afstemming in dit geval tussen Emaus en de Gaffel van beide kanten zeggen wat hebben we van elkaar nodig.
IG,f131	kunnen aarden terug naar de basis	dat ze ook leren gewoon gewoon te aarden dat ze met hun problematieken om kunnen gaan. Terug naar de basis van het zijn zeg.
IG,f14	Maatschappelijke achterstand	En dan kunnen ze niet meer meekomen in de maatschappij en ook eventueel jongeren die al dat niveau gewend zijn om te leven. Ze hebben een maatschappelijke achterstand maar ook ten opzichte van cliënten die al meer gewend zijn kunnen ze niet meekomen en dan gaan ze hun interne agressie zeg maar, of beperking komt boven en dan zie je vaak het psychiatrische gedeelte, waardoor je eigenlijk eh de basis van hun problematiek eigenlijk opnieuw moet gaan aanpakken.
IG,f15	aarden / accepteren handicap	Dat zie je hier ook zo, ze komen in een gat ze verblijven een tijdje in Nijkerk door de keten heel bijvoorbeeld de Gaffel de vib bijvoorbeeld de appartementen en daarbij hebben ze therapie nodig. Want ze gaan aarden zeg maar, en hun verleden komt weer naar boven. En het accepteren van hun handicap zeg maar.
IG,f36	psychiatrische problematiek problematiek onderdrukt	Wat ik het meeste meegemaakt heb dingen van maatschappelijk niveau, maar als je kijkt naar de mens zijn is vooral het aspect dat stukje eh eh psychiatrische wat dan bovenkomt. En daar hebben de cliënten erg last van. Dat heb ik op de Gaffel gemerkt bij een aantal cliënten. En dat vindt ik wel erg schrijnend
IG,f37	psychiatrische problematiek	Ja want op die leeftijd wordt dat ook het meest ontwikkeld dus dat is ook wel logisch". En dan hebben wij niet echt therapieën voorhanden met in het gewone vrijwillige wonen zeg maar, dat je nog in behandeling bent om direct iemand te sturen naar een vorm van therapie. Je gaat er wel mee aan de gang met iemand die de therapie wil gaan doen of volgen. Je kunt het niet eh verplichten. Maar in een bepaalde richting sturen. Daar komt echt de Onderliggende problematiek naar boven. Ja". Begeleider 2: En de pedagogische begeleiding denk ik vanuit het oude 's Heerenloo niet op gericht".
IG,f38	groot gat psychiatrische problematiek, geen kennis van	Maar dan nog vraag ik me af en toe af, als je zo'n overgang wil maken dan denk ik dat je eigenlijk minimaal HBO-pedagogiek of SPW-4 nodig hebt". En dat zag je bij Arkemeide dus wel daar zaten wel heel veel HBO-ers". Begel 1: "Ja" Begel 1: "Maar zelfs daar zag je dat het toch nog tekort schoot", van drie milieus de jongeren naar 1, zo'n groot gat zit er wel tussen.
IG,f40	kleine stappen niet voldoende ontwikkeld psychiatrische problematiek	En de vraag is hoe ke kleine stapjes kan je maken om het ietsjes beter te krijgen". "Dit is allemaal beschadigd". En als je pech hebt gewoon voor altijd beschadigd", En de een heeft dat meer dan de ander, maar ook het verleden en eh eh bijkomende psychiatrische problematiek eh maakt het nog lastiger zeg maar". Zijn een gebrek aan praktische vaardigheden en eh natuurlijk door hun gedrag wat het opgeleverd heeft in hun jeugd en dan geen sociaal netwerk, ze hebben eigenlijk helemaal niks".
IG,f43	vaardigheden eigen maken toetsen / meten toepassen in nieuwe situatie	Dus je moet er wel iets naast zetten dat je kunt toetsen dat iemand zich iets eigen kan maken met vallen en opstaan". Opdat je ook dan kan meten van zijn vaardigheid is maar tot daar." Ramon: "Ja". Begel 1: "Dat een vaardigheid iemand is aangeleerd en die gaat gewoon het traject volgen dat jij zegt". Ramon: "ja, jaa, Oke", Ik hoorde jullie net al het woord trucje gebruiken". Begeleider 2: "ja". Ramon: "Ja".
IG,f46	spanningen komen naar boven psychiatrische problematiek te grote stap	vrije tijd voor hun gevoel ook allemaal ingedeeld is wat je wel en niet moet en wanneer wel en wanneer niet waar je dat kan doen. Begeleider 1: en als ze dan bij ons komen dan is dat bijvoorbeeld ik noem maar wat he: Joh vn acht tot tien zit je op je eigen kamer. Moet je je zelf leren vermaken ja ja. Wat is dat? Hoe moet ik dat doen? Ramon: ja. Begeleider 1: ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen, gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een vicieuze cirkel terecht. Ramon: Ja. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: sommige komen in een psychose terecht. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: dat soort dingen ja die zijn wij wel hier gebeurd gewoon. Ramon: ja. Begeleider 2: glas snel vol is ja.
IG,f46	zelf vermaken loze ruimte	vrije tijd voor hun gevoel ook allemaal ingedeeld is wat je wel en niet moet en wanneer wel en wanneer niet waar je dat kan doen. Begeleider 1: en als ze dan bij ons komen dan is dat bijvoorbeeld ik noem maar wat he: Joh vn acht tot tien zit je op je eigen kamer. Moet je je zelf leren vermaken ja ja. Wat is dat? Hoe moet ik dat doen? Ramon: ja. Begeleider 1: ja dan komen weer interne spanningen naar boven, onzekerheid. Begeleider 2: falen, gedragsproblemen daarna ja. En dan krijg je op je kop. Beg 1 Ja. Begeleider 2: en dan gaat het nog niet beter en dan raak je in een vicieuze cirkel terecht. Ramon: Ja. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: sommige komen in een psychose terecht. Begeleider 2: ja. Begeleider 1: dat soort dingen ja die zijn wij wel hier gebeurd gewoon. Ramon: ja. Begeleider 2: glas snel vol is ja.
IG,f6	trucje aangeleerd toepassen in nieuwe situatie	Dus dan gaat het dat komen op een gegeven moment van ik heb een trucje aangeleerd gekregen op groot Emaus dat moet ik in de vrije ruimte van de Gaffel zeg maar eh zelf gaan toepassen, want de begeleiding is niet altijd in de buurt en ze houden je niet de hele tijd in de gaten, en daar. Ik heb net toevallig nog een jongen gesproken die ook van groot Emaus kwam, die nu in de appartementen zit en die via de Gaffel is gegaan. En hij geeft dat ook aan, "Ik viel in een gat op de Gaffel "Ik was op de bosbes toendertijd zo gewend om in de structuur en feedback en constant die begeleiding te hebben en de behandeling te hebben, en op de Gaffel wist ie niet meer wat ie moest doen.
IG,f6	vaardigheid zelf toepassen	dat moet ik in de vrije ruimte van de Gaffel zeg maar eh zelf gaan toepassen, want de begeleiding is niet altijd in de buurt en ze houden je niet de hele tijd in de gaten
IG,f8	toepassen in nieuwe situatie	Maar in een andere situatie kunnen ze het niet toepassen". Ramon: "Kunnen ze er niet zoveel mee". Begeleider 2: "Nee, niet altijd".
Kernlabel: uitwisseling		
Code:	Label:	Fragment:
IE2,f61	's heerenloo, andere manier van omgang.	Begeleider 2: "He, als je hier op het terrein bij de burens kijkt, daar zit ook jeugd. Maar die worden op een heel andere manier begrensd of niet begrensd". "De problematiek is natuurlijk wel anders, maar daar daar zit ergens zit daar verschil in".
IE1,f11	ontwikkelplan op maat	"Je hebt een langere periode. Als je op Groot Emaus bent, jhe begint een beetje van voor af aan ehm gelang de leeftijd natuurlijk groepen die je hebt gehad, alle competenties die jedaar hebt geleerd. Uiteindelijk kom je dan bij een soort van "Cornije groep" zeg maar". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Dat is toch min of meer de uitstroom en daar wordt gekeken wat heb jij geleerd in de afgelopen jaren, wat kan jij? Waar heb jij moeite mee? Stel je voor, Pietje kan gewoon niet wassen. Hij kan alles, maar hij kan niet wassen. Dat wil niet zeggen dat hij niet naar een kamertraining kan, maar daar wordt wel expliciet benoemd van Pietje kan eigenlijk alles maar hij kan echt niet wassen, dat lukt niet.". Ramon: "Dan gaan ze daar kijken van hij heeft hulp nodig". Begeleider 1: "Ja, en dan gaan ze daar kijken van het enige is wat hij echt niet kan, dat andere is hij nog aan het leren en dat komt best wel goed. Maar dat wassen dat is echt een probleem, dan krijgt hij daar hulp bij"
IE1,f28	Afstemming inzicht in elkaars cliënten	Eigenlijk is de cliënt degene die vraagt, en wij draaien. Client Pietje die wil graag naar Rotterdam, want zijn moeder woont daar. Dan, als de wettelijk vertegenwoordiger, de voogd, dat doe je vaak in samenspraak met de voogd, eh. Die kan de aanmelding doen, heel vaak gebeurt het dan niet en dan kan Emaus de aanmelding doen. Dat hebben wij ook gedaan. Ja". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Ja, ga je kijken, wat is het nou, je belt erheen. Je vraagt informatie op. We gingen er kijken samen met de jongere, als we uitgenodigd waren voor een intakegesprek, rondje lopen. Meestal na vijf maanden, vier maanden konden ze dan terecht. Mee helpen verhuizen. Ramon: "Ja". Begeleider 1: Inrichten". De hele overdracht, dat zij precies weten wat gebeurt er nou bij ons". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "En dat wij weten, van wat hebben zij te bieden".

IE1,f29	Afstemming	Ramon: "Werkt het andersom ook zo, als je het hebt over de LVB sector zeg maar die is heel breed, dan hebben wij een vrij specifieke doelgroep". Begeleider 1: "Ja". Ramon: "hier jar". Ramon: "Als je bij zo'n trainingshuis aankomt weten ze ook wat een Emaus jongere in houd." Begeleider 1: "ja". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Jawel, dat ligt aan de indicatie die eh wat zij binnenhalen, nou ja, wij zijn natuurlijk LVB, dat weten ze dan wel. Ze hebben van te voren de rapportage ingezien, van zo'n jongere Ze weten ook precies wat de jongere dan wel of niet kan. En aan de hand daarvan wordt je wel of niet uitgenodigd voor een intakegesprek". Ramon: "Ja". Begeleider 1: "Of dat zij zeggen, van joh "dit past niet bij ons, want en dan komen zij met een relaas". Ramon: "JA". Dus er wordt aan de voordeur al goed gekeken, van "Begeleider 1 : "Ja, Ja, van kan dit kan dit". Ramon: "Is dit een goede match". Begeleider 1: "Soms is er ook wel een twijfel, van ja, we willen het proberen, maar ja, hopen dat het lukt".
IE1,f5	samen met de cliënt	afhankelijk van de competenties die ze bezitten, gaan ze kijken eh na welke behoefte er ligt, in begeleiding. "En ook wordt er vooral gekeken naar de wens van de client.
IE1,f7	ontwikkelplan op maat	Wij hadden een orthopedagoog, naam medewerker., en die zei ook "laat het ervaren en dan eh eh had je het sturen en het volgen he"? eerst sturen volgen, Gidsen sturen volgen , en dan ging die kijken wat ze kunnen en aan de hand daarvan moet je soms meer sturing geven aan iets wat zij moeten leren, gaat dat goed, ga je dat eh gidsen en volgen.
IE2,f52	Psychiatrische problematiek niet bespreken ivm niet dsm denken.	Wij mogen helemaal niet over DSM denken. Dus er zal nooit in een rapport staan dat dat er e psychiatrische ziektebeelden onderliggen. Mogelijk voeren van, maar dat kan nooit , dat mag niet beschreven worden".
IE2,f53	Later stadia hoe hier mee om gaan? wisten we niet.	Ramon: "Waarbij ze n een later stadium als begeleiding omheen staan en denken "Ja, dit wisten we niet en hoe moeten we heir eigenlijk mee omgaan?" Begeleider 2: "Ja" .
IE2,f57		Ramon: "Mooi, ehm als jij een aanbeveling zou kunnen doen, hoe zou die er dan uitzien? Begeleider 2: "Ehm, veel meer uitwisseling van de begeleiding. Nodig mensen uit om bij eh bij de burens te werken". Ramon: "En dan bedoel je terrein breed? Of bedoel je ook". Begeleider 2: "Instelling , project" IE2,f57
IE2,f58	Kijken bij de burens	"Weet gewoon waar het over gaat ,weet hoe eh wat er nodig is voor de begeleiding in de startfase en ga kijken bij de burens van wat is er nodig en wat . op welke manier denken zij uit dat de jongere goed begeleid worden.
IG,f127	doorstroom moet goed georganiseerd gebrek aan maatschappelijke ondersteuning	doorstroom goed georganiseerd worden. Begeleider 1:ja maar ook de maatschappelijke ondersteuning. Die hebben wij niet tot nauwelijks. En Voor de cliënt niet en ook niet voor de omgeving.
IG,f130	doorverwijzen binnen de organisatie	het zou natuurlijk het mooie zijn als je kunt doorverwijzen naar een maatschappelijk werker werkster binnen de eigen toko is die ook de cliënt kent en kan adviseren naar ouders dan een externe.
IG,f79	elkaar bedienen meer samenwerking in de organisatie	In feite moet je dat intern in het klein ook doen op micro macro en mes niveau. Moet ja daar ook gewoon naar kijken van oke. Hoe kunnen wij dan elkaar dan bedienen? Hoe kunnen we naar elkaar nader komen? Wat hebben daarvoor nodig? Wat heeft de gaffel nodig? En wat heeft Emaus nodig?
IG,f80	tweerichtingsverkeer meer samenwerking in de organisatie	Want wij hebben natuurlijk ook net zo goed dingen nodig van Emaus daarin. Et is niet alleen en van ons naar Emaus van joh als jullie dit en dat doen dan kunnen we hem of haar wel plaatsen of dan is het wel of maatschappelijk gezien wel correct. We zullen ook heel veel dingen nodig hebben wat jullie groot Emaus aandragen zeg maar. Het kan nooit een eenrichtingsverkeer zijn.
IG,f82	visie verbreden als organisatie groot gat	Dus eigenlijk weet je wel moet onze visie gewoon breder worden om deze cliënten gewoon en en zeker nu wat er alle maal speelt daarop in te zetten. Om daar de de brug te slaan. want ze komen gewoon in een heel groot gat terecht.
IG,f83	goede Afstemming nodig	Dus daar moeten wel hele goeie Afstemmingen zijn.
IG,f84	goede Afstemming gebrek aan	Ja en hoe is het op dit moment uhm de Afstemming zeg maar tussen de Gaffel en Emaus ? Begeleider 1:niet, nee maar weinig. Begeleider 2: wel vanuit Arkemeide maar niet vanuit Emaus . Ramon: nee. Begeleider 1:en de keer dat...
IG,f87	meer inzicht in elkaars cliënten goede Afstemming nodig meer samenwerking in de organisatie	wat wat we wel zouden kunnen gebruiken vind ik van beide partijen staat los van van alles zeg maar van van of iemand wel of niet aangemeld wordt meer inzicht hebben van elkaars cliënten. En elkaars werk. Want wat betekend nou de cliënten van Emaus en wat betekend nou om hier hier te wonen in Nijkerk.
IG,f88	goede Afstemming nodig traject op maat bewustwording	Wat vraagt dat van iemand zodat je dan in de keuken kan kijken van oke Dat je een beeldvorming kan maken om Afstemming te gaan maken van in een een vorm van traject of training of wat dan ook. En ook de bewust wording van elkaar van uh. Kijk wij zijn net zo goed ook gekleurd kijken wij naar Emaus natuurlijk. Omdat je niet anders weet. En anders om zou dat ook zo zijn. Want hun weten van welke context ze komen
IG,f98	meer samenwerking in de organisatie samenwerking stroef	het ligt ook maar net aan hoe ondernemend je manager daarin is en het klantbureau om te moeten kijken om het zijn altijd twee organisaties geweest. Jane: Is er zou meer interne samenwerking handig zijn. Begeleider 2: ja. orthopedagogen en de managers. alleen zijn er allemaal aparte regio's en zo gedragen ze zich ook dus het komt niet altijd bij elkaar.

Bijlage H: Topiclijst en interviewvragen

Deelvraag 1: Wat is kenmerkend voor de ontwikkeling van persoonlijke vaardigheden bij LVB jongeren in een drie milieus-setting?

Topics:

- ontwikkeling LVB
- Kenmerkend voor de jongeren van Groot Emaus
- ontwikkeling
- (aanleren van) vaardigheden
- Beperking / belemmering
- aanpassingsvermogen
- motivatie
- zelfregulatie (emoties / agressie)
- Situatiegebonden
- Drie milieus-setting
- begeleiders

Interviewvragen:

- Hoe worden persoonlijke vaardigheden bij LVB'ers ontwikkeld?
- Wat is kenmerkend voor de jongeren van Groot Emaus?
- Welke beperkingen worden gezien ten aanzien van persoonlijke vaardigheden, kijkend naar het functioneren op een trainingshuis?
- Welke rol speelt de beslotenheid van een drie milieus-setting?
 - heeft dit voor- en nadelen

Deelvraag 2: Wat is er nodig aan persoonlijke vaardigheden om op de Gaffel te kunnen trainen?

Topics:

- Verwachtingen
- Instroomeisen
- Uitdagen
- Randvoorwaarden
- zelfinzicht
- motivatie
- zelfregulatie

Interviewvragen:

- Welke verwachtingen hebben begeleiders van een jongere die komt wonen op een trainingshuis?
 - Welke specifieke verwachtingen zijn er binnen de Gaffel van jongeren die van Groot Emaus komen?
 - Welke specifieke verwachtingen zijn er binnen groot Emaus van jongeren die in aanmerking komen voor een trainingshuis?
- Zijn er instroomeisen om op de Gaffel te kunnen wonen?
 - Welke zijn dit?
 - Welke zouden dit moeten zijn / toegevoegd worden?
- Welke randvoorwaarden zijn er op de Gaffel?
 - Welke zouden er geboden moeten worden?
- Wat is nodig om een jongere vanuit een drie milieus-setting uit te dagen (niet ondervragen/overvragen)

Deelvraag 3: Op welke wijze wordt er binnen de drie milieus-setting Groot-Emaus aandacht besteed aan het ontwikkelen van persoonlijke vaardigheden die nodig zijn om de overstap te kunnen maken naar een trainingshuis?

Topics:

- Trainingsprogramma
- methodiek
- Bekendheid
- Beleid
- Lange termijn denken / visie
- Mate van bescherming
- oefenruimte
- klimaat
- Beeldvorming / verwachting
- communicatie tussen verschillende afdelingen

Interviewvragen:

- Zijn er methodieken / trainingsprogramma's die gebruikt worden binnen Groot Emaus?
- In hoeverre 'leeft' het onderwerp onder jongeren en begeleiders?
 - Is de 'noodzaak' van het voorbereiden op deze overstap bekend?
- Hoe wordt er samengewerkt met vervolgplekken van jongeren?
- Welke rol speelt beeldvorming in dit proces?
 - Welke verwachtingen zijn er ten aanzien van het vermogen van jongeren om te functioneren in een trainingshuis?
- Welke invloed heeft het besloten karakter van de driemilieusvoorziening?
- Wordt hier op beleidsmatig niveau aandacht aan besteed?

Deelvraag 4: Welke ondersteuning heeft de jongere van de begeleiding nodig om de nodige persoonlijke vaardigheden te ontwikkelen?

Topics:

- Inzicht krijgen
- Ruimte om te oefenen
- Vaardigheden begeleiding
- randvoorwaarden
- relatie
- benaderingswijze

Interviewvragen:

- Welk inzicht is nodig om persoonlijke vaardigheden verder te kunnen ontwikkelen?
- Wat is nodig om tot inzichten te kunnen komen?
- Wat vraagt dit van de begeleiding?
- Welke oefenruimte wordt nu geboden?
- Welke oefenruimte is nodig om de inzichten die nodig zijn ten aanzien van de persoonlijke vaardigheden te kunnen ontwikkelen?
- Welke ondersteuning is nodig om dit te realiseren?
- Welke ondersteuning heeft de begeleiding nodig om de jongeren inzichten die nodig zijn te kunnen geven?
- Hoe zou dit gerealiseerd kunnen worden?
- Welke vaardigheden vanuit de begeleiding spelen hierbij een belangrijke rol?
- welke randvoorwaarden zijn er op de Gaffel?

Bijlage I: Warme overdracht LVB-VG

Warme overdracht LVB - VG
's Heeren Loo Zorggroep Regio Emaus en Ermelo
Doelstelling project algemeen
Dit project heeft tot doel te komen tot een overbrugging in de vorm van een "warme overdracht" van cliënten met een lichte verstandelijke beperking en gedragsproblematiek die uitstromen uit de behandelsetting binnen Emaus/Middelrode naar een VG voorziening binnen Horst (tegenwoordig regio Ermelo). Met warme overdracht willen we aangeven dat jongeren in hun nieuwe context tijdelijk begeleid worden door, voor hun, vertrouwd personeel.
Doelgroep
Het gaat om jongeren met een IQ tussen de 55- 85 met een instroomleeftijd tussen de 18 - 23 jaar, die behoefte hebben aan begeleiding en ondersteuning in de ontwikkelingstaken die horen bij hun levensfase. Ze hebben geaccepteerd dat ze een vorm van ondersteuning bij het wonen en werken nodig hebben.
Waar komt het projectidee vandaan?
De uitstroom van LVB jongeren concentreert zich deels op organisaties voor mensen met een Verstandelijke Handicap (VG). Deze doelgroep kenmerkt zich, na een intensieve behandeling in een orthopedagogische behandelsetting, door een permanente zorgvraag in wonen, dagbesteding/werk en vrije tijd. De jongeren zijn in de behandelsetting tot een persoonlijk maximum gekomen van hun ontwikkelingstaken. Stabilisatie en het stimuleren van hun vaardigheden zijn in een vervolgvoorziening van essentieel belang om risicovol gedrag en maatschappelijke schade te voorkomen. De begeleiding heeft een "zorgen voor"-instek en de structuur van de behandelgroep is gericht op activering van het eigen kunnen binnen de mogelijkheden van de cliënt. Deze verschillende vormen van zorg hebben in het verleden - bij de overgang van LVB naar VG - al bij meerdere cliënten geleid tot een onttrekking aan de zorg dan wel het niet adequaat kunnen vormgeven van de zorg door een zorgaanbieder.
Bijdrage aan doelstelling integrale zorg: bijdragen aan de integraliteit en samenhang in zorg en methodieken voor cliënten.
Voor genoemde doelgroep is de omzetting van zorg in de vorm van behandeling naar begeleiding begeleidt middels de warme overdracht. Dit gebeurt binnen de ketenzorg. De warme overdracht bestaat uit de inzet van groepsleiding vanuit de LVB gedurende drie maanden in de VG setting. Ook hier vindt over en weer uitwisseling van ervaring en kennis plaats. Voor de periode na de warme overdracht is een vangrailconstructie ingebouwd voor het geval een jongere na deze periode binnen de VG een terugval krijgt waarbij de deskundigheid vanuit de LVB tijdelijk gewenst is.
Belangrijkste opbrengsten van het project
- Een tijdige screening zodat jongeren met het bereiken van de 18 jarige leeftijd zicht hebben op hun perspectief, teneinde zorg te bieden passend bij de zich vaak nog ontwikkelende ondersteuningsvraag. - Geleidelijk overgang van behandelen in een behandelsetting naar begeleiden in een woonsetting en blijvend de eigengemaakte competenties worden aangesproken 's Heeren Loo heeft in 2011 heeft onder leiding van PI Research een serie werkgroepen georganiseerd waarbij de nadruk lag op kwaliteitsverbetering in de werkwijze van 's Heeren Loo. Hierbij heeft een aantal medewerkers nagedacht over de effectiviteit van de interventies die voorheen werden uitgevoerd bij 's Heeren Loo aan de hand van het invullen van het werkblad voor beschrijving jeugdinterventies. Deze werkgroepen hebben binnen de instelling geleid tot het besef dat het bekijken van de dagelijkse werkwijze middels een wetenschappelijke bril bijdraagt aan een goed behandelresultaat. 's Heeren Loo heeft zich vervolgens als doel gesteld om meer medewerkers kennis te geven over effectief werken met (reeds effectief gebleken) interventies. Ook op dit moment worden door PI Research opgeleide trainers methodiek trainingen gegeven aan de medewerkers van de Regio Ermelo. Er is door 's Heeren Loo breed gekozen voor het werken met de methodiek CGW voor LVB) OBC's en volwassenen) (2011, besluit RvB, zie ook Methodieknota) - In beide regiogroepen LVB (OBC en LVB plus) is het onderwerp "harmonisatiemethodieken" besproken. Beide regiogroepen hebben een eenduidig advies geformuleerd richting OLO (opleiden, leren en ontwikkelen 's Heeren Loo): 'Harmonisatie dient te worden gerealiseerd door het opleidingsmateriaal/inhoud basistraining en kwalificatie van de trainers te toetsen aan de criteria en het materiaal zoals ontwikkeld door het PI. - De kloof tussen LVB en VG binnen 's Heerenloo is overbrugd, er is structurele inbedding van de werkwijze, inzet zorgtafeloverleg, inzet orthopedagoog en groepsleiding, methodische training VG

teams, communicatie. • scholing, arbeid/activiteit, vrije tijd worden vanuit de keten integraal binnen de regio geboden • Doorstroom LVB - VG vindt plaats bij locaties 's Heeren Loo Ermelo, Rayon Kind en Jeugd • Gaandeweg het project is 's HeerenLoo beter in staat en ingespeeld op de plaatsing van LVB cliënten binnen de VG setting. Dit heeft ertoe geleid dat er meer rechtstreekse plaatsingen in de VG setting plaatsvinden. • Doorstroom LVB - VG qua scholing is mogelijk via drie kansen onderwijs, de Lelie en Emaus college. • Jongeren maken gebruik van vrijetijd faciliteiten waar ook andere jongeren komen, in deze bij Emaus.
Belangrijkste aanbeveling voor andere zorgaanbieders
Inzet op kwaliteit van medewerkers en inzet op methodisch handelen hetgeen bijdraagt aan een goed behandelresultaat. Tijdig perspectief van client en de te nemen vervolgstappen in beeld hebben, zodat overgang van LVB - VG goed begeleid kan worden en de client zicht heeft op zijn ontwikkelmogelijkheden en op gebieden van arbeid en activiteit, vrije tijd, begeleiding en wonen.
Contactpersoon zorgaanbieder voor meer informatie project
Rianne van Eijk, Regiodirecteur Ermelo en Piet Yntema, Regiodirecteur Groot Emaus

Bron: http://www.achmeazorgkantoor.nl/zorgaanbieders/Downloadlijst/Overig%202014/Sheerenloo_Gr_Emaus_Warme_Overdracht

Bijlage J: 'Checklist persoonlijke vaardigheden'

Groot Emaus	Verhuizen naar De Gaffel	Gewend op de Gaffel
-------------	--------------------------	---------------------

'Checklist persoonlijke vaardigheden'

Misschien ga je binnenkort verhuizen naar een andere groep. Misschien duurt het nog even. Om te verhuizen naar een andere groep zijn vaardigheden nodig die je helpen om de verhuizing en het wonen erna te laten slagen. Door deze vragenlijst samen met je (persoonlijk) begeleider in te vullen, krijgen jullie inzicht in wat al goed gaat en waar nog aan gewerkt kan worden. Als de lijst is ingevuld door jou en je (persoonlijk) begeleider, gaan jullie de antwoorden vergelijken. Daarna bekijken jullie samen aan welke doelen je komende tijd gaat werken. Deze doelen zet je op de werkkaart. Veel plezier.

0 = niet (afgelopen halfjaar heb ik dit niet laten zien)
 1 = enigszins (afgelopen halfjaar heb ik dit drie keer laten zien)
 2 = grotendeels (afgelopen halfjaar heb ik dit minimaal één keer in de maand laten zien)
 3 = volledig (als de situatie zich voordoet, doe ik dit altijd)
 9 = onbekend / n.v.t.

Zelfregulatie	Jongere					Begeleider				
	0	1	2	3	9	0	1	2	3	9
- ik doe wat ik zeg										
- ik kom mijn gemaakte afspraken na										
- ik weet wat er wanneer van mij verwacht wordt										
- ik kan plannen										
- ik kom mijn planning uit mezelf (zonder begeleiding) na										
- als iets niet lukt, probeer ik het op een andere manier										
- Ik weet hoe ik moet reageren op de verschillende situaties										
-										
-										
Ik ben tevreden over:										

Zelfinzicht	Jongere					Begeleider				
	0	1	2	3	9	0	1	2	3	9
- ik weet wanneer ik boos ben										
- ik weet wanneer ik blij ben										
- ik weet wat ik moet en kan doen als ik me boos voel										
- ik kan doen wat ik moet doen als ik boos ben										
- ik weet wat mijn boosheid doet met de ander										
- ik weet waar ik goed in ben										
- ik weet wat ik lastig vind										
- ik vraag om hulp als het me zelf niet lukt										
- ik weet wat ik fijn vind										
- ik weet wat ik belangrijk vind										
-										
-										
Ik ben tevreden over:										

Motivering	Jongere					Begeleider				
	0	1	2	3	9	0	1	2	3	9
- ik weet wat ik wil bereiken en ga ervoor										
- ik geef niet meteen op										
- ik kan reageren op een gesprek met groepsgenoten										
- ik weet welke taken van mij verwacht worden op de groep en voer deze zelfstandig uit										
- ik weet wat mijn doelen zijn en ga ervoor (op korte termijn)										
- ik weet wat mijn doelen zijn en ga ervoor (op lange termijn)										
- ik weet van mezelf waar ik aan wil werken										
- ik kan samen met anderen praten over mijn doelen en doelen opstellen										
- ik kan mij ook inzetten als dit voor een ander of voor de groep belangrijk is										
- ik kan zelf bedenken en kiezen hoe ik iets wil gaan doen										
- ik kan 'nee' zeggen tegen mensen en activiteiten die mijn doelen in de weg staan										
-										
-										
Ik ben tevreden over:										

Groot Emaus	Verhuizen naar De Gaffel	Gewend op de Gaffel
-------------	--------------------------	---------------------

Werkdoelen

Zelfinzicht		
Ik ga werken aan:	Zo ga ik dat doen:	Ik heb van anderen nodig:
-		
-		
-		
Zelfregulatie		
Ik ga werken aan:	Zo ga ik dat doen:	Ik heb van anderen nodig:
-		
-		
-		

Motivering		
Ik ga werken aan:	Zo ga ik dat doen:	Ik heb van anderen nodig:
-		
-		
-		

Groot Emaus	Verhuizen naar De Gaffel	Gewend op de Gaffel
-------------	--------------------------	---------------------

Checklist persoonlijke vaardigheden voor begeleiders'

Van januari tot mei 2015 is er onderzoek gedaan naar welke persoonlijke vaardigheden jongeren van een drie milieus-setting nodig hebben om te functioneren op de Gaffel (trainingshuis). De 'checklist persoonlijke vaardigheden' is bedoeld als hulpmiddel om tijdens het wonen van een jongere op Groot Emaus al vooruit te kijken naar de toekomst. Dit hulpmiddel is gericht op persoonlijke vaardigheden die jongeren nodig hebben om succesvol te kunnen verhuizen naar de Gaffel. Het doel van deze methodiek is om samen met uw jongere in gesprek te gaan om te kijken welke persoonlijke vaardigheden op dit moment in een veilige omgeving meer aandacht verdienen.

De voorkant is bedoeld om samen met de jongere in te vullen en te kijken welke persoonlijke vaardigheden meer aandacht nodig hebben om de verhuizing naar de Gaffel te laten slagen. Aan de hand van de resultaten worden er samen met de jongere doelen opgesteld. De doelen kunnen op de werkkaart worden opgeschreven. Hierop kunnen ze stap voor stap worden uitgewerkt. Voor jongeren met een lichtverstandelijke beperking (LVB) is het belangrijk dat ze weten waar ze naartoe willen en zich daar op te richten. Dit stimuleert het werken aan doelen. Er is namelijk bewezen dat jongeren meer gemotiveerd zijn als ze bij het traject betrokken worden en weten waar ze aan gaan werken en waarom ze dat gaan doen. Dat is het doel van deze checklist; het gesprek aangaan en een plan op maat uitspellen. Persoonlijke vaardigheden nemen bij een verhuizing af, omdat de situatie, de begeleiding en de afspraken veranderen. Het is de bedoeling dat dat de jongere de persoonlijke vaardigheden goed beheerst als hij op

Groot Emaus woont (score 3). Bij de verhuizing vallen jongeren vaak terug in persoonlijke vaardigheden (score 2). De tijdlijn is bedoeld om dit te bespreken, zodat het niet voelt als falen, maar als iets wat erbij hoort.

Het is mogelijk dat een jongere bepaalde ondersteuning nodig heeft om persoonlijke vaardigheden vast te houden. Het is goed om hier samen met de jongere over na te denken, zodat dit ook meegenomen kan worden in de "warme overdracht".

Dit hulpmiddel is gericht op de verhuizing van Groot Emaus naar de Gaffel, maar zou ook als hulpmiddel voor de verhuizing naar andere groepen gebruikt kunnen worden.

Als uitgangspunt voor de methodiek is de scorelijst van CGW gebruikt (Slot & Spanjaard 2009). Hier is voor gekozen, omdat er binnen 's Heeren Loo al mee gewerkt wordt en de competentiebenadering aansluit bij de te behalen persoonlijke vaardigheden. Dit hulpmiddel komt voort uit het onderzoeksverslag: 'Van driemilieus naar trainingshuis', persoonlijke vaardigheden LVB.

Op de achterkant staat extra informatie over wat de verschillende persoonlijke vaardigheden inhouden en wat de uit- en instroomeisen zijn om op de Gaffel te kunnen wonen.

Groot Emaus	Verhuizen naar De Gaffel	Gewend op de Gaffel
-------------	--------------------------	---------------------

Overzicht persoonlijke vaardigheden

Persoonlijke vaardigheden die van belang zijn op de Gaffel (Goleman, 1999).

Zelfinzicht	Zelfregulatie	Motivering
- Emotioneel bewustzijn; het herkennen van de eigen emoties en de effecten daarvan. - Gedegen zelfbeoordeling; het kennen van de innerlijke bronnen, kwaliteiten en beperkingen. - Zelfvertrouwen; een sterk besef van de eigenwaarde en capaciteiten.	- Betrouwbaarheid; ethisch en onberispelijk handelen. - Zorgvuldigheid; vervullen van verplichtingen en houden van beloften. - Innovatie; kunnen zoeken naar nieuwe ideeën in een breed scala aan bronnen. - Aanpassingsvermogen; soepel omgaan met veelsoortige eisen, verschuivende prioriteiten en snelle veranderingen.	- Prestatiedrang; de leidende drang om te verbeteren of aan een bepaalde norm te voldoen. - Betrokkenheid; zich aansluiten bij de doelen van een groep of organisatie. - Initiatief; proactief kunnen zijn. - Optimisme; doorzettingsvermogen aan de dag leggen.

Uit- en instroom eisen

Uitstroom eisen van Groot Emaus	Instroomeisen van de Gaffel.
- Zelfstandig een boodschap doen. - Weten waar je goed in bent. - Zonder dat de begeleiding het zegt taken uitvoeren (lange periode (3 maanden)). - Vragen om hulp. - Overleggen. - Afspraken na komen.	- Emoties kunnen reguleren, door bijvoorbeeld even weg te kunnen lopen. - Kunnen wonen in een woonwijk. - Kunnen omgaan met overleg. - Kunnen omgaan met gedeelde aandacht. - Kunnen omgaan met veel prikkels. - Grensmatig licht verstandelijk beperkt (wilsbekwaam). - Dagbesteding is verplicht.
	Contra indicaties:
	- (Hard)drugs. - Ernstige fysieke agressie. - Gevoelens voor jonge kinderen (pedofilie).

